ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 11

DERS KİTABI

EKOYAY
Eğitim Yayıncılık Matbaacılık
San. ve Tic. Ltd. Şti.

ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI 11

DERS KİTABI

Mehmet Ali YERLİKAYA

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı kurul (ekli listenin 46'ncı sırasında) kararı ile 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.

Eğitim Yayıncılık Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

İnönü Mah. İstanbul Yolu 7. km Necdet Evliyagil Cad. Nu: 24 Batıkent/Ankara
tel.: 0.312 278 49 61 • belgeç: 0.312 278 49 62

Görsel Tasarımcı	:	Gülçin AKIN BEKTAŞ
Baskı	:	Ada Matbaacılık, Ankara - 2019

ISBN: 978-605-4677-28-3

Sertifika No: 19777

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

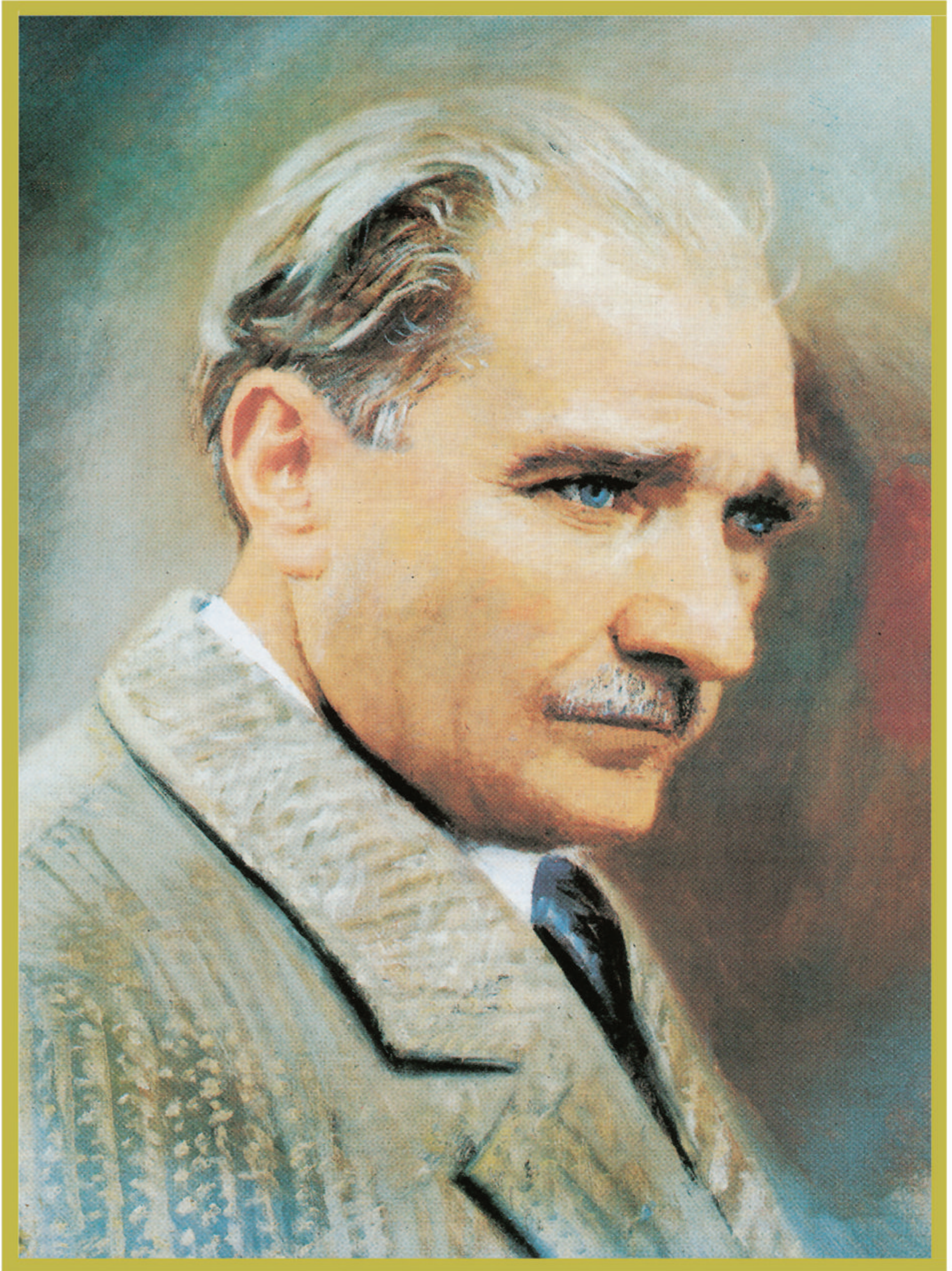
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE : GİRİŞ

2. ÜNİTE : HİKÂYE

3. ÜNİTE : ŞİİR

4. ÜNİTE : MAKALE

5. ÜNİTE : SOHBET VE FIKRA

6. ÜNİTE : ROMAN

7. ÜNİTE : TİYATRO

8. ÜNİTE : ELEŞTİRİ

9. ÜNİTE : MÜLAKAT / RÖPORTAJ

TANITIM ŞEMASI

“Okuma Çalışmaları” başlığı altında ünitedeki türle ilgili metinler, özgün yazım ve noktalamaları değiştirilmeden verilmiştir.

“Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları” başlığı altında metinde geçen ve öğrencinin anlamını bilemeyeceği kelime ve kelime grupları verilmiştir.

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Aşağıda verilen sözlerle ilgili görüşlerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
  - “Kalbinde merhamet olmayana cennet yoktur.” Hz. Muhammed (s.a.v.)
  - “Bir milletin büyüklüğü ve ahlaki gelişimi, hayvanlara olan davranış biçimi ile değerlendirilir.” Mahatma Gandhi (Mahatma Gandi)
- Yaşadıklarınızı anlatırken olayı mı yoksa durumu mu dile getirirsiniz?

1. metin

GAMSIZ’IN ÖLÜMÜ

O sabah, ana mektebinin bahçesinde fevkalâde bir telaş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar, bayramlarını -kendi minimini ve paytak adımlarıyla- yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Görsel 1: *Hayvan sevgisi*

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının sökük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Nihayet hazırlık bitti, kafile yola düzüldü. Bir elleriyle, taburda arkadaşlarının elini tutuyorlar, ötekiyle -renkli paketler, minimini sepetler içinde- yiyecekleri, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Sokaklarda fazla gürültü, intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş söyletmeye başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalplerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine “Gamsız” çekiyordu.

Gamsız, sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeğiydi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

28

“Hazırlık” başlığı altında metinlerden önce sınıfta uygulanmak üzere metin ve türle ilgili çalışmalar verilmiştir.

“Seni eve bırakıyorum,” dedi Turgut karısına. “Araba işiyle ben uğraşırım öğleden sonra.”

(...)

(Turgut, Selim’i kaybedince bir dönüşüm sürecine girerek kendi benliğini sorgulamaya başlar ve “Özben” soyadını alır. Turgut, arkadaşının hayatını araştırarak kendi benliğini bulmaya çalışır. Turgut’un kendi iç benliğini anlattığı, hayalinde oluşturduğu Olric adında bir karakteri vardır. Toplumdan uzaklaşıp kendini dinlemeye başladığında sürekli Olric’le konuşur. Ortak arkadaşları Süleyman Kargı’dan Selim’le ilgili bilgiler alır. Süleyman, Turgut’a Selim’in şarkı diye yazdığı 600 mısralık bir şiir verir. Bunlardan Selim’in düşünen ve sorgulayan ama mutsuz bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Selim’in arkadaşı olduğunu söyleyen Günseli’den Selim’le ilgili daha detaylı bilgiler alır. Selim’in tutunamayan karakteri daha çok ortaya çıkar. Turgut daha sonra Selim’in günlüğünü bulur. Selim’in son zamanlarında “Türk Tutunamayanları Ansiklopedisi” hazırladığını öğrenir. Turgut, Selim’in de dile getirdiği gibi bir tutunamayan olduğunu anlar. Böylece Turgut kendisinin de bir tutunamayan olduğuna karar verir. Romanın sonunda trende tanıştığı birine yazdıklarını verir ve sadece Olric’le yaşamaya karar verip ortadan kaybolur.)

Oğuz Atay
Tutunamayanlar
(Kısaltılmıştır.)

Bir bölümünü okuduğunuz *Tutunamayanlar* romanı 1971’de birinci cildi, 1972’de de ikinci cildi yayımlandıktan sonra birleştirilip tek kitap biçiminde okurlara sunulmuştur. Eser, döneminin önemli ödüllerinden olan TRT Roman Ödülü’nü kazanmıştır. Edebiyat dünyasının başkaldırı romanı kabul edilen *Tutunamayanlar*, Türk edebiyatının çağdaş dünya edebiyatıyla boy ölçüşecek bir eseri olarak kabul edilmektedir. Bu roman, kişinin benliğini bulma ve sorgulama kitabıdır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

duhuliye : Giriş ücreti.
talim : **1.** Öğretim. **2.** Alıştırma.
tesviye : Düz duruma getirme.

Bilgi

ROMANDA MODERNİZM

19. yüzyılda büyük gelişme sağlayan geleneksel roman anlayışı devam ederken 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yeni bir roman anlayışı ortaya çıkar. Aydınlanmayla birlikte oluşan, hümanizm ve demokrasi temeli üzerine yükselen bir düşünce sistemi olan modernizm, birçok alanı olduğu gibi romanı da etkilemiştir.

I ve II. Dünya Savaşları’nın insanlık üzerindeki yıkıcı etkileri modernizmin doğuşunda büyük rol oynamıştır. “İnsan, yaşadığı dünyada hep acılarıyla baş başa kalmış ve yalnızlıktan kurtulamamıştır.

188

Derste işlenecek metinle ilgili bilgiler verilmiştir.

“Bilgi” başlığı altında ünitede işlenen türle ilgili, kazanımlara dayalı bilgiler verilmiştir.

10. Nobel ödüllü George Bernard Shaw, çağdaş İngiliz tiyatrosunun kurucusudur. Kırktan fazla oyun yazmıştır. Bunlardan biri de 1913’te kaleme aldığı *Pygmalion* adlı oyundur. Bu oyunla ilgili yazarın bir anısı şöyledir: Bernard Shaw, *Pygmalion* oyununun galası için İngiliz siyasetçi Churchill’e (Çörçil) gönderdiği davetiyeye şu alaycı notu ekler “Davetiye iki kişiliktir. Bir dostunuzu da getirin -tabii eğer varsa-.” Churchill de bunun üzerine yazara şu notla karşılık verir “Galaya değil ama ikinci oyuna gelirim, tabii eğer sahnelenirse.”
Bu bilgiden yola çıkarsanız George Bernard Shaw hakkında neler söyleyebilirsiniz?

George Bernard Shaw (1856 - 1950), İngiliz edebiyatının sanatçılarındandır. Tiyatro yazarlığından önce müzik, tiyatro eleştirileri ve roman yazmıştır. Oyunları, yazıldığı çağın olaylarının ve düşüncelerinin ilerisindedir. 1925’te Nobel Edebiyat Ödülü’nü almıştır. 1938 yılında filme çekilen *Pygmalion* adlı oyunu ile en iyi uyarlama senaryosu dalında da Oscar almıştır.

Yazarın *Sezar ile Cleopatra*, *Pygmalion*, *Kırgınlar Evi*, *Jan Dark* adında oyunları vardır.

Derste işlenecek metnin sanatçısı, yazarı hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan anlatım bozukluklarını bulunuz. Anlatım bozukluklarının nedenlerini belirtiniz. Cümleleri anlatım yönünden düzeltiniz.
a. “Evladım, hakkında birtakım kanaatlerim oluştu.”
b. “Masanın üzerindeki vazoya dayar ve kendisi kanepeye oturur.”
c. “Size yine tekrar ediyorum, benim matemim hayatımla bitecek.”
ç. “Kaldırımlar üstünde can çekişiyorum.”
d. “Hüsrev Paşa nice askerimi boş yere telef etti.”

2. Bu ünitede okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım veya noktalama yanlışlarını bulunuz. Cümlelerdeki yanlışları düzeltiniz.
a. “Hay sen ölmiyesin şair!” **b.** “Ne halin varsa gör.”

3. Aşağıdaki cümlelerde noktalama işaretlerinin kullanılma nedenlerini defterinize yazınız.
“SULTAN MURAT — Kanımdaki kıpırdanmalara yön verirsin şair!
NEF’Î *(mağrur)* — Sözdür eylemin yolunu açan, hünkârım!”

4. Okuduğunuz *IV. Murat* metninden alınan aşağıdaki bölümde altı çizili kelimelerin günümüzdeki kurallara göre doğru yazımlarını defterinize yazınız. 1970’te yazılmış bu oyundaki kelimelerin günümüzdeki yazımlarından farklı olmalarının nedenini, dilin gelişimi ve dönemlerin kendine özgü yaklaşımlarına göre açıklayınız.
“Güneşleri besliyen ateşi toplayıp pençeme / göğdemin bütün yaralarını dağlıyacağım, / sevinç gülleri açtıracağım kanıyan yerlerimden!”

KİTAP OKUMA

Cumhuriyet Dönemi’nden (1950-1980 arası) tiyatro türünde yazılmış bir kitap okuyunuz.

237

Ünitede okunan ve incelenen orijinal metinlerden alınan parçaların ve cümlelerin üzerinde ders programı ve kazanımlar doğrultusunda dil bilgisi, yazım ve noktalama çalışmalarına yer verilmiştir.

Bu bölümdeki "Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Yazma Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıklarında ünitede verilen açıklamalar doğrultusunda her öğrencinin metin üretmesine yönelik bilgi ve uygulamalar verilmiştir.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Hikâye türünde eser veren yazarlar, anlatım tekniklerine, tercih edilen hikâye türünün özelliklerine ve bağlı oldukları edebî eğilimlere dikkat ederek metinlerini oluşturur.

Yazar, olay hikâyesi türünde bir metin yazacağı zaman ana olay etrafında gelişen yan olaylar ile olay örgüsünü çatışmalara dayalı biçimde kurgular. Ayrıntıları önemseyerek kişileri içinde bulundukları mekânla bütünleştirir. Serim, düğüm ve çözüm sıralaması ile ele aldığı olayı sonuçlandırır.

Yazar, durum hikâyesi türünde bir metin yazdığında da olayı silikleştirerek olay etrafındaki durumları, yaşamın bir kesitini ön plana çıkarır. Okurun üzerinde bir izlenim oluşturmayı amaçlar, psikolojik ayrıntılara iner. Çoğu zaman bir girişe gerek duymadan etkisizleştirilen olayla oluşan durumu mekân betimlemelerine fazla ihtiyaç duymadan verir. Durum hikâyesinde yazarlar olay hikâyesindeki gibi çözüm bölümüne gerek duymazlar.

Yazar, hikâyesini değişik teknikler kullanarak anlatma imkânına sahiptir. Anlatma, gösterme, geriye dönüş, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı bu teknikler arasında yer alır.

Yazarların içinde bulundukları dönem, sahip oldukları zihniyet, bağlı oldukları gelenek de hikâyelerin yazılmasında oldukça önemlidir. Bizim edebiyatımızda bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu–gerçekçi anlayışa sahip, millî–dinî duyarlılıkları yansıtan ya da modernist yazarlar yukarıda sözü edilen anlatım teknikleri ve türleri gibi birçok teknik ve yöntemle edebî yönden çok güçlü hikâyeler yazmışlardır.

1. Etkinlik

Refik Halit Karay'ın aşağıda verilen *Eskici* hikâyesini okuyunuz. Okuduğunuz bu metinde hikâye türünün bazı özellikleri belirtilmiştir. Okuma bölümünde hikâye türüyle ilgili öğrendiklerinizi bu örnek metnin üzerinde değerlendiriniz. Soruları cevaplayınız.

ESKİCİ

Anlatma

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:

— Çocukcağız Arabistan'da rahat eder.

Dediler, hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olmanın uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Görsel 6: *Ayhan Şevmet'in bir fotoğrafı*

55

Bu bölümdeki "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma" ve "Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Uygulama" başlıklarında ünitedeki sözlü iletişim tür ve tekniklerine yönelik tanıtıcı bilgilere değinilerek öğrencilerin konuşma ve dinleme tekniklerini kavraması için uygulamalara yer verilmiştir.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sinema, diğer sanat dallarına göre yeni bir sanat dalıdır. Resim, edebiyat, müzik, tiyatro gibi sanat dallarından fazlasıyla yararlanır. "Yedinci Sanat" olan sinema, en çok edebiyatla etkileşim içindedir. Sinema tarihi, sinemaya uyarlanmış sayısız edebiyat eserleriyle doludur. Gezi yazısı, şiir, roman, hikâye, eleştiri, röportaj gibi edebiyatın birçok türü sinemaya kaynak olmuştur. Sinema böylece içerik açısından edebiyattan yararlanma yoluna gitmiştir.

Türk ve dünya edebiyatından birçok roman, sinemaya uyarlanmıştır. Bu tür romanlar ile film arasında dramatik örgü, kişiler, mekânlar, diyaloglar açısından bir ortaklık vardır. Senaryo yazarları bir edebî metni senaryoya dönüştürürken metnin aslına sadık kalırlar. En etkili biçimde ve kısalıkta edebî metnin temel ögelerine, yazarın öne çıkardığı unsurlara dikkat ederek senaryoyu yazarlar. Dolayısıyla filme uyarlanan roman ile film arasında bazı ortak noktalar olsa da farklı alanlara özgü sanat dalları olmaları yüzünden ayrılan yönler de vardır.

Görsel 7: *"Yer Demir Görk Bakır" filminin afişi*

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Türk ve dünya edebiyatından sinemaya uyarlanan bir romanın filmini öğretmeninizle birlikte belirleyiniz ve izleyiniz. Söz konusu romanı okuyunuz. Roman ile filmi öyküleyici metinlere özgü unsurlar olan yapı unsurları, anlatım teknikleri, üslup vb.; sinemaya özgü anlatım teknikleri olan kurgu, rol canlandırma, mekân betimlemeleri vb. açılardan karşılaştırınız.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Okuduğunuz romanı sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla roman inceleme ve değerlendirme yöntemlerine göre değerlendiriniz.

210

Kazanımlar çerçevesinde sınıf ortamında veya sınıf ortamının dışında yapılabilen çalışmalara yer verilmiştir.

Bu bölümde her ünitenin sonunda o ünitede işlenen konularla ilgili farklı tiplerde genel değerlendirme sorularına yer verilmiştir. Ayrıca ünitedeki kazanımlara yönelik öğrencinin birikimini zevkle ölçebileceği bulmacalara yer verilmiştir.

5. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Fıkra türündeki yazılarda herkesin anlayabileceği bir dil kullanılmalı, süslü bir anlatımdan uzak durulmalıdır.
2. (....) Sohbet, daha çok günlük yaşamla ilgili konuların ele alınması yönüyle geleceğe etkisi az olan bir türdür.
3. (....) Fıkrada güncel veya ilgi çekecek konular ele alınır.
4. (....) Fıkra yazarı okurla önemli bir bağ kurarak rahat bir anlatım yolu izler, okuru sıkmadan etkileyici olmaya özen gösterir.
5. (....) Sohbet türünde yazılar divan edebiyatında da önemli bir yer tutar.
6. (....) Bir cümlenin temel ögeleri yüklem ve öznedir.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(köşe yazarı, öznel, az, mizahi fıkra, nesnel, fıkra)

1. Gazete veya dergilerin belirli sütunlarında, gündelik konuları ya da ülke ve toplum sorunlarını, bir görüş ve düşünce etrafında, yazarın kişisel yorumları çerçevesinde, akıcı bir dille ifade eden yazılara .... denir.
2. Köşe yazılarını diğer edebî türlerden ayıran en önemli özellik, bu tür yazıların diğer türlere göre ömrünün .... olmasıdır.
3. Eğitici ve düşündürücü özelliği ön planda olan ...., anonim ve büyük bir kültürel birikimin ürünüdür.
4. .... okuyucunun ilgisini çekecek konular bulmakla birlikte bu konuları çarpıcı bir şekilde işlemeli ve etkili bir dil kullanmalıdır.
5. Yazarlar, sohbette genellikle kişisel düşüncelerini anlattıklarından .... bir anlatıma yönelirler.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) köşe yazısı
b) sohbet
c) *Ramazan Sohbetleri*
ç) *Geçmişin Kuşları*
d) *Bize Göre*

( ) musahabe
( ) makale
( ) Oktay Akbal
( ) Ahmet Hâşim
( ) fıkra
( ) Ahmet Rasim

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sohbet ve fıkra türleri arasındaki benzerlikleri maddeler hâlinde yazınız.
2. Sohbet ve fıkra türleri arasındaki farklılıkları maddeler hâlinde yazınız.
3. Düşünce yazısı olan fıkra ile mizahi fıkranın farkları nelerdir? Açıklayınız.
4. Türk edebiyatında fıkra türünün gelişimi hakkında kısa bilgi veriniz.

170

1. ÜNİTE
GİRİŞ

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI	• Edebiyat ve toplum ilişkisi • Edebiyatın sanat akımları ile ilişkisi • Yazım ve noktalama çalışmaları
2. YAZMA ÇALIŞMALARI	• Edebiyat ve toplum ilişkisi üzerine metin yazma
3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	• Sunum hazırlama

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- 18. yüzyılda İstanbul'da bir eğlence mekânını temsil eden aşağıdaki görseli ve aynı dönemde yazılmış Nedim'in şiirini edebiyatın sosyal yaşamı yansıtması açısından değerlendiriniz.

Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum
Iyddır çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
Iyddır çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
(...)
Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm
Bend bend olsun hâm-ı zülfün şikâr olsun Nedîm
Sen salın cânâ yolunda hâksâr olsun Nedîm
Iyddır çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Vezin: Fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün
- . - - / - . - - / - . - - / - . -

bend: Düğüm, bağ.
hâksâr: Toz toprak içinde kalmış.
hâm-ı zülf: Saç lülesinin kıvrımı.
hezâr: Bülbül.
ıyd: Bayram.
nâlân: İnleyen.
yeksân: Bir, aynı düzeyde.
zâr: Ağlama, inleme.

Görsel 1: *18. yüzyılda İstanbul'da Kâğıthane'de bir eğlenceyi yansıtan minyatür*

- Ünlü romancımız Reşat Nuri Güntekin'in *Çalıkuşu* romanında Anadolu'ya öğretmen olarak giden Feride'nin hikâyesi işlenmiştir. Roman yayımlandıktan kısa bir süre sonra İstanbul'da yüzlerce genç kız, Anadolu'ya öğretmen olarak gitmek için yetkililere başvurmuştur. Bu durumu edebiyatın toplumsal yaşamı etkileme gücü açısından sınıfınızda sözlü olarak değerlendiriniz.

1. metin

TOPLUM HAYATI

Edebiyatçı, toplumdan ve toplum hayatını etkileyen olaylardan bağımsız yaşayamaz. Bu nedenle eserlerinde bir şekilde toplum hayatından izler bulmak mümkündür. Halkı anlayan, onların duygu ve düşüncelerini yansıtan edebiyatçı, toplum tarafından kabul görür ve o edebiyatçının eserleri kalıcı olur.

Edebiyatçının toplumdaki önemini ve anlamını, onun hayata bağlılığı ve hayatı sevmesi ile özdeşleştiren Fuat Köprülü'ye göre, edebiyatçı herkesi severek kişilere iyi ve güzel duygular aşılayabilir. Edebiyatı kendine iş ve meslek alanı olarak kabul eden birinin sanatını sürdürmesi ve toplumdaki yerini alabilmesi için hayata bağlı olması, hayatı bütün yönleriyle anlaması gerekmektedir. Hayattan kopmuş bir edebiyatçının edebiyatçı olması ve bu alanda topluma yararlı eserler vermesi mümkün değildir.

Türk edebiyatının tarihsel süreci içerisinde görülen değişme ve gelişmelere bakıldığında, edebiyatın toplumsal hayatı belirlemede önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Sözlü edebiyat geleneği içinde ortak duygu ve düşünceler daha belirginken, yazılı edebiyat ürünlerinde bireysel tercihlerin artmaya başladığı görülür. Bununla birlikte edebiyatçılarımız bağımsız çalışsalar bile eserlerinde ele aldığı konuların önemli bir bölümü toplumun öz bağrından çıkmıştır. Sözgelimi Fuzûli, her ne kadar ilahi konularda yazmış olsa da kimi eserlerinde sosyal konulara değinmekten kendini alamamıştır. Buna en iyi örnek, kendisine bağlanan maaşı almamaktan ötürü yazdığı ünlü "Şikâyetnamesi"dir. Aynı yüzyıllarda yaşayan Bağdatlı Rûhî de döneminde sosyal meselelerine eserlerinde yer verir. Taşlıcalı Yahyâ, Şehzade Mustafa'nın katli üzerine yazdığı mersiye ile *"Hatâsı gayr-ı muayyen günâhı nâ-malûm / Zihî şehîd ü saîd ü zihî şeh-i mazlum"* (Hatası görülmemiş ve günahı bilinmemişken öldürülen şehzâde, ne mübârek ve mânen ne mutlu bir şehîd ve ne derece zulme uğramış bir sultândır) diyerek duyduğu üzüntüyü dile getirmiş, *"N'olaydı görmeye idi bu mâcerâyı gözüm / Yazuklar ana revâ görmedi bu râyı gözüm"* (Keşke şu olayı gözüm görmemiş olsaydı. Şehzade hakkındaki hükmü, uygulanan cezayı adalete uygun görmedim) beyiti ile hem askerin hem de halkın hislerine tercüman olmuştur.

Lale devri olarak adlandırılan dönemin ünlü şairlerinden Nedîm, yaşadığı devrin kompozisyonunu en çıplak ve edebî değer taşıyacak bir biçimde çizer. Tanzimat edebiyatı dönemi yazarları, romancıları ve tiyatrocuları daima toplumun yaralarına neşter vuran eserleri kaleme alırlar.

Tanzimat edebiyatı eserlerinde bir yandan toplumdaki aksaklıklar dile getirilirken diğer yandan Batı hayranlığı daha belirgin bir hâl almıştır. Toplumdaki bu çatışmalarla birlikte toplum hayatında önemli ölçüde sosyal değişimler meydana gelmiştir. Batı ve Doğu'nun birbirine zıt dünyaları arasında kalan halkın yaşayış biçimi edebiyatımızda işlenen bir konu olmuştur. Örneğin, Yakup Kadri, Kiralık Konak'ta bir ailenin yok oluşu etrafında ülkede yaşanan sosyal ve siyasal değişiklikleri aktarmıştır. Anadolu 1920'den sonra *"temizliğin, samimiyetin ve bozulmamışlığın"* sembolü olarak kullanılır[35]. Sodom ve Gomore ile Sözde Kızlar'da Anadolu, İstanbul'un bozulan ortamıyla kıyaslandığında yaşanabilecek saf ve temiz vatandır.

Görüldüğü gibi edebiyat, kültürü gelecek nesillere aktararak toplumsal birliğin ve iletişimin gerçekleşmesini sağlar. Millî bir dil, millî kültürü, millî kültür ise millî bir devlet anlayışını meydana getirir. Bu unsurlardan birini diğerinden ayrı düşünmek mümkün olmadığı için edebiyatı insandan, insanı da toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Aliye Uslu Üstten

Edebiyat Bilgi ve Kuramları

---

[35] Alemdar Yalçın, **Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı**, Günce Yayınları, Ankara 1998, s. 133.

Edebiyat toplum sorunlarını dile getirir. Bunu yaparken de toplumsal değişime etkide bulunur. Okuduğunuz metin de edebiyat ve toplum ilişkisi açısından sanatçı, edebî eser ile toplumsal yaşam arasındaki sıkı ilişkiyi irdelemeye çalışan bir metindir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ilahî : Tanrı ile ilgili olan, Tanrı'ya özgü olan, tanrısal.
mersiye : Ağıt.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki kelimenin ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz. Birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.

"Lale devri olarak adlandırılan dönemin ünlü şairlerinden Nedîm, yaşadığı devrin kompozisyonunu en çıplak ve edebî değer taşıyacak bir biçimde çizer. Tanzimat edebiyatı dönemi yazarları, romancıları ve tiyatrocuları daima toplumun yaralarına neşter vuran eserleri kaleme alırlar."

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Konu, amaç ve hedef kitle arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

3. *Toplum Hayatı* adlı metindeki düşünceyi geliştirme yollarından örneklemeye ve tanık göstermeye örnekler gösteriniz. Bunların metne katkıları hakkında bilgi veriniz.

4. Okuduğunuz metinde yazarın "Edebiyatı insandan, insanı da toplumdan ayrı düşünmek mümkün değildir." düşüncesine katılır mısınız? Örneklerle açıklayınız.

5. Sizce edebiyat, niçin toplumun sorunlarını dile getirmektedir? Açıklayınız.

6. Tanzimat Dönemi sanatçısı Namık Kemal, Osmanlı – Rus Savaşları'nda büyük bir mücadeleye tanık olan Silistre Kalesi ile ilgili 19 . yüzyılda *Vatan yahut Silistre* adlı bir oyun yazmıştır. Bu oyun İstanbul'da birçok kez sahnelenmiştir. Halk, oyundan o kadar etkilenmiştir ki geceleri binlerce insan fener alayları düzenleyerek yürüyüş yapmıştır.

Bu örnekte de olduğu gibi edebiyatın toplumsal değişime etkisi hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

Bilgi

Öğretici metinlerde yazar ile anlatıcı aynı kişidir. Sanatsal metinlerden farklı olarak öğretici metinlerde anlatıcı gerçek bir kişidir.

7. *Toplum Hayatı* adlı metnin anlatıcısı ve bakış açısı hakkında bilgi veriniz.

Aliye Uslu Üstten, günümüz akademisyenlerindendir. Türk dili ve edebiyatı üzerine araştırmalar, incelemeler yapmaktadır. Yazarın *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*, *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*, *Gençlik Edebiyatı* adında kitapları vardır.

HAZIRLIK

- “Sanat” ve “edebiyat akımları” kavramları hakkında araştırma yapınız. Arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.
- Pablo Picasso’nun (Pablo Pikaso) “Kuralları bir profesyonel gibi öğrenin ki onları bir sanatçı gibi delebilesiniz.” sözünü sınıfınızda tartışınız.

2. metin

EDEBİYAT AKIMI

Edebiyat Akımı / Edebî Akım: *Bir sanatkâr grubunun belli bir dönemde, ortak dünya görüşü, estetik, sanat ve edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturdukları edebiyat hareketi; bu anlayış ve hareket çevresinde kaleme alınan edebî eserlerin oluşturduğu bütün*dür.

Edebî akımlar, edebiyat biliminin alt birimlerini teşkil eden edebiyat teorisi, edebiyat tenkidi ve edebiyat tarihi ile iç içedirler. Zira edebiyat akımları, öncelikle edebiyatın mahiyeti ile ilgili oldukça sistemli ve derli toplu birtakım soyut düşünce ve kanaatlerin ortak adıdırlar. (...)

Görsel 2: *Salvador Dali’nin sürrealist sanat akımına göre 1931’de yaptığı “Belleğin Azmi” adlı tablosu*

Aslında her edebiyat akımı, genel bir estetik ve sanat görüşü veya hareketinin bir parçası; daha doğrusu edebiyat sanatını ilgilendiren yönüdür. Bu sebeple bizim edebiyat akımı olarak bildiğimiz realizm, romantizm, parnasizm vb. akımları, sadece edebiyatla sınırlamak yanlıştır. Söz konusu akımlar, çoğu zaman güzel sanatların bütün kollarını (mimarî, heykel, resim, musiki vb.) kapsarlar.

Edebiyat akımlarının teşekkül ettiği zeminde, çeşitli sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel hâdiseler ve bu hâdiseler ortamında teşekkül eden felsefî, kültürel, estetik perspektifler vardır. Yoksa durup dururken edebiyat akımı vücuda gelmez. Edebî akımları lâyıkıyla anlayabilmek için, oluştukları ortamın siyasî, sosyal ve kültürel zeminini; hayat felsefesini; Tanrı, tabiat ve varlık anlayışlarını bilmek; konuya edebiyat–toplum ilişkisi içinde yaklaşmak gerekir. Zira edebî hâdiseleri, içinde vücut bulduğu toplumun şartlarından, kültürel değerlerinden, dünya görüşünden, edebî geleneğinden bağımsız olarak düşünmek ve izah etmek mümkün değildir.

Her edebî akım, kendinden öncekine göre yeni bir kültürel, felsefî ve estetik perspektife sahiptir. Ancak bunu, geleneğin büsbütün reddi olarak görmemek gerekir. Unutulmamalıdır ki, her yeni edebî akım, geleneğin yeni değerlerle zenginleştirilmesine hizmet eder. Ayrıca yeniye, eskiden hareketle varılır veya her yeni eskinin üzerine bina edilir. Dolayısıyla edebî akımlar, birbirlerinden farklı değer ve niteliklere sahip oldukları gibi, birbirine benzeyen değer ve niteliklere de sahiptirler.

(...)

Edebî akımların sahip oldukları dünya görüşü, sanat ve güzellik anlayışı, çoğu zaman başlangıçta yazılı bildiri hâlinde değildir. Kimi zaman belli bir olgunlaşmadan sonra yazılı hâle getirilir, kimi zaman da buna hiç ihtiyaç duyulmaz. Bu arada az da olsa önce prensipleri belirlenmiş, daha sonra da bu prensipleri uygulamaya konulmuş akımlar da vardır. Sanatkârlar, ya prensip ve ilkeleri belirlenmiş ve bu doğrultuda eserler vermiş mevcut edebî akımlardan birine katılırlar ya yeni bir edebî akım oluştururlar ya da herhangi bir akıma katılmadıkları gibi, yeni bir akım oluşturma iddiasında bulunmadan da eserlerini verebilirler.

Hangi biçimde olursa olsun, sanatkârın şu veya bu edebî akıma bağlılığı yüzde yüz bir kesinlik arz etmez. Söz konusu bağlılığı, genel değerler çerçevesinde ve onun şahsîliğini inkâr etmeyecek seviyede düşünmek gerekir. Zira sanatkâr, ilgi, yakınlık veya bağlılık duyduğu akımın prensiplerinden birçoğuna uyduğu hâlde bazılarına veya bazılarına uyduğu hâlde birçoğuna uymayabilir. Üstelik uyduğu prensipleri, bir başka sanatkâra göre daha farklı bir biçimde yorumlaması da her zaman mümkündür. Aynı durum, millî edebiyatlar için de geçerlidir. Yani Fransız romantizmi ile İngiliz romantizmi veya Rus realizmi ile Alman realizmi, birtakım farklılıklar taşıyabilir. Unutulmamalıdır ki, sanat bir mizaç meselesidir ve her edebî eser ferdî ve orijinaldir.

Ayrıca sanatkâr, sanat hayatı boyunca farklı akımlara ilgi duyabilecek ve bağlanabilecektir. Bir dönem romantik olan bir sanatkâr, bir başka dönem pekâlâ sembolist veya parnasyen olabilecektir.

Aynı durum eserler için de geçerlidir. Yani herhangi bir roman, hikâye, tiyatro veya şiir, -sanatkârı belli bir akıma bağlı olsa bile- bir çırpıda ve kesin bir hüküm hâlinde yüzde yüz romantik, realist, klâsik olarak nitelenemez. Bu tür tavırlar, yukarıda vurgulamaya çalıştığımız, sanat / edebiyatın mahiyetini yeterince dikkate almamanın sonucudur. Edebiyat bilimcisi, sanatkâr veya edebî eseri, akım açısından değerlendirirken sanatkârın sanat hayatının bütününü, eserlerinin tamamını; eserin bütün niteliklerini objektif bir biçimde dikkate almak ve buna göre hüküm vermek mecburiyetindedir.

Prof. Dr. İsmail Çetişli

Batı Edebiyatında Edebî Akımlar

(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz metinde yazar, edebiyat ile sanat akımları arasındaki ilişkiyi konu edinmiş; edebiyat akımlarının oluşumunu, özelliklerini irdelemeye çalışmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

mahiyet : Nitelik, vasıf, öz, asıl, esas.

perspektif : Bakış açısı.

teşekkül : **1.** Belli bir varlık ve biçim kazanma. **2.** Kurulma. **3.** Örgüt.

teşkil : **1.** Oluşturma, ortaya çıkarma, meydana getirme. **2.** Oluşum.

Bilgi

Edebî eserler, belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır. Sanatçıların içinde bulundukları gelenekten ve kendilerine özgü zihniyetten gücünü alan edebî eserlerin toplamı da edebiyat akımlarını oluşturur. Toplumsal değişmeler ve gelişmeler, bilimsel ve teknolojik yenilikler, bireysel farklılıklar edebî akımların oluşumunda etkili olur. Örneğin 19. yüzyılda Fransız İhtilali'nin etkisi Batı'da romantizm akımının oluşumuna zemin hazırlamış, Shakespeare (Şekspir), Goethe (Göte), Schiller (Şiller), Victor Hugo (Viktor Hugo) gibi sanatçıların eserlerinde ortak bir yönelim ve anlayış belirginleşmiştir. Victor Hugo öncülük etmiş, Shakespeare geliştirmiş, birçok sanatçı da eser vererek genel anlamda akımı oluşturmuştur. Bizim edebiyatımızda da Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi gibi sanatçılar dönemin koşulları ve kendi düşünceleri gereği romantizm akımının birçok özelliğini yansıtan eserler yazmışlardır.

Klasisizm, romantizm, realizm, parnasizm, natüralizm, sembolizm ve sürrealizm gibi birçok edebî akım hem dünya edebiyatında hem de bizim edebiyatımızda etkili olmuştur. Bu akımların bazı özellikleri ve temsilcileri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

EDEBÎ AKIMLAR, AKIMLARIN ÖZELLİKLERİ VE SANATÇILARI

Akım	Akımın Bazı Özellikleri	Dünya Edebiyatında Akımın Bazı Temsilcileri	Bizim Edebiyatımızda Akımın Bazı Temsilcileri
Klasisizm	• 17. yüzyıl ortalarında Fransa'da ortaya çıkmıştır. • Akla ve sağduyuya değer verilir. • Konular eski Yunan ve Latin edebiyatından alınmıştır. • Kahramanlar seçkin kişilerdir. • Konu değil konunun işlenişi önemsenmiştir. • Dilde ve üslupta kusursuzluk aranmıştır.	• Moliere (Molyer) • Corneille (Korneyl) • Racine (Rasin) • La Fontaine (La Fonten) • Fenelon (Fenelon)	• Şinasi • Ahmet Vefik Paşa
Romantizm (Coşumculuk)	• 18. yüzyılda klasisizme tepki olarak doğmuş bir akımdır. • J. J. Rousseau, akımın öncüsüdür. • Konular Hristiyanlıktan, tarihten ve günlük yaşamdan alınmıştır. • Duygulara ve hayallere önem verilir. • "Sanat toplum içindir." görüşü benimsenmiştir. • Tabiat önemsenmiş, gözlem ve tasvire önem verilmiştir.	• Voltaire (Volter) • Shakespeare • Lord Byron (Lord Bayrın) • Goethe • Schiller • Lamartine (Lamartin) • Victor Hugo • Aleksandre Dumas Pere (Aleksandır Duma Per) • Aleksandre Puşkin (Aleksandır Puşkin)	• Namık Kemal • Ahmet Mithat Efendi • Abdülhak Hamit Tarhan
Realizm (Gerçekçilik)	• 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da romantizme tepki olarak doğmuştur. • Konular gerçek yaşamdan alınmıştır. • Kişilerin ruhsal davranışlarını etkileyen mekânın anlatılması önemsenmiştir. • Duygu ve hayalden uzak durulmuştur. • Hikâye ve roman türlerinde etkili olmuştur.	• Flaubert (Flober) • Stendhal (Sitandal) • Balzac (Balzak) • Charles Dickens (Carlz Dikıns) • Hemingway (Hemingvey) • Turgenyev (Turgengev) • Çehov (Çehov) • Gorki (Gorki) • Gogol (Gogol) • Tolstoy (Tolstoy) • Dostoyevski (Dostoyeski)	• Recaizade Mahmut Ekrem • Samipaşazade Sezai • Mehmet Âkif Ersoy • Halit Ziya Uşaklıgil • Mehmet Rauf • Ömer Seyfettin • Yakup Kadri Karaosmanoğlu • Refik Halit Karay • R. Nuri Güntekin • Halide Edip Adıvar

Natüralizm (Doğalcılık)	• 19. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da ortaya çıkmıştır. • Determinizmden etkilenilmiştir. • İnsan kişiliğini anlatabilmek için soya çekim yasalarından ve toplum biliminden yararlanılmıştır. • Gözlem ve betimlemelere büyük önem verilmiştir. • Realizmin bilimsellikle yoğrulmuş biçimi olarak da değerlendirilen bir akımdır.	• Emile Zola (Emil Zola) • Alphonse Daudet (Alfons Dode) • Goncourt Kardeşler (Gonkur Kardeşler)	• Hüseyin Rahmi Gürpınar • Nabizade Nâzım • Guy de Maupassant
Parnasizm	• 19. yüzyılda Fransa'da ortaya çıkan bir akımdır. • Romantik şiir anlayışına bir tepki olarak doğmuştur. • Şiirde görülen bir akımdır. • Sanat, sanat içindir ilkesi savunulmuştur. • Nesneler dış görünüşüne göre anlatılmıştır. • Kelime seçimine, sıralanışına ve ahenge önem verilmiştir. • Şiirin biçim özellikleri önemsenmiştir.	• Theophille Gautier (Teofil Guati) • Theodore Banville (Teodor Bonvil) • Francois Coppee (Françez Kope) • Jose Maria de Heredia (Joze Mari dö Henrida) • Leconte de Lisse (Lekon dö Lis)	• Tevfik Fikret • Cenap Şahabettin • Yahya Kemal Beyatlı
Sembolizm (Simgecilik)	• 19. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan bir akımdır. • Şiirde belirginleşen bir akımdır. • Nesneler, oldukları gibi yansıtılmamıştır. • Anlam kapalılığını savunmuşlardır. • "Şiir anlaşılmak için değil hissedilmek içindir." görüşünü benimsemişlerdir. • Şiirde musikiyi savunmuşlardır.	• Baudelaire (Bodler) • Mallarme (Malerm) • Rimbaut (Rimbaut) • Paul Verlaine (Pol Vörlen) • Paul Valery (Pol Valeri) • Edgar Allan Poe (Edgar Elın Pu)	• Ahmet Hâşim • Ahmet Hamdi Tanpınar • Cahit Sıtkı Tarancı • Ahmet Muhip Dıranas • Cenap Şahabettin
Sürrealizm (Gerçeküstücülük)	• 20. yüzyılda oluşan bir akımdır. • Şiirde de görülen bir akımdır. • Freud'un psikanaliz kuramının edebiyata uyarlanmış biçimidir. • Bilinçaltı yansıtılmaya çalışılmıştır. • Akıl ve mantık önemsenmemiş, içgüdü, bilinçaltı ön plana çıkarılmıştır.	• Andre Breton (Andre Breton) • Louis Aragon (Luiz Aragon) • Paul Eluard (Pol Eluar)	• Cemal Süreya • İlhan Berk • Oktay Rifat

Tabloda verilen akımların dışında empresyonizm (izlenimcilik), ekspresyonizm (dışavurumculuk), fütürizm (gelecekçilik), dadaizm, kübizm, egzistansiyalizm (varoluşçuluk) gibi akımlar da vardır fakat bu akımlar bizim edebiyatımızda fazla etkili olmamıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki kelimenin ve kelime grubunun anlamını metnin bağlamından bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz. Daha sonra bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

"Edebiyat akımlarının teşekkül ettiği zeminde, çeşitli sosyal, siyasî, ekonomik, kültürel hâdiseler ve bu hâdiseler ortamında teşekkül eden felsefî, kültürel, estetik perspektifler vardır."

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Konu, amaç ve hedef kitle arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

3. *Edebî Akımlar* adlı metinde ilginizi çeken cümleleri tespit ediniz.

4. Yazarın ana düşünceyi desteklemek için kullandığı yardımcı düşüncelere metinden örnekler gösteriniz.

5. Okuduğunuz metinden yola çıkarak yazarın dil ve anlatım özelliklerine yönelik aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Nesnel bir anlatım niçin tercih edilmiştir?	
Anlatımda coşkunluktan uzak durulmasının nedeni nedir?	
Söz sanatlarının kullanımı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?	
Akıcı bir anlatıma sahip bir metindir, diyebilir misiniz?	

6. Metinde ortaya konan bilgi ve değerlendirmeleri tutarlılık, doğruluk ve kanıtlama açısından değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz metinle Salvador Dali'nin tablosu arasında bir ilişki kurabilir misiniz? Neden?

8. *Edebî Akımlar* adlı metni iletileri ve üslubu açısından beğendiniz mi? Görüşlerinizi açıklayınız.

İsmail Çetişli (1955 – 2015), Türk dili ve edebiyatı üzerine araştırma ve incelemeler yapmış bir akademisyendir. On altı kitabı, çeşitli dergilerde yayımlanmış makaleleri, farklı sempozyumlarda sunulmuş bildirileri, çeşitli konularda konferansları mevcuttur.

Yazarın *Memduh Şevket Esendal, Batı Edebiyatında Edebî Akımlar, Cahit Külebi ve Şiiri, Metin Tahlillerine Giriş, Edebiyat Sanatı ve Bilimi, Cumhuriyet Dönemi Türk Nesri, Şiir Dünyamız* adında kitapları vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama yanlışlarını bulunuz. Cümlelerin doğru noktalamalarını gösteriniz.

a. "Sözlü edebiyat geleneği içinde ortak duygu ve düşünceler daha belirginken, yazılı edebiyat ürünlerinde bireysel tercihlerin artmaya başladığı görülür."

b. "Aslında her edebiyat akımı, genel bir estetik ve sanat görüşü veya hareketinin bir parçası; daha doğrusu edebiyat sanatını ilgilendiren yönüdür."

2. Aşağıdaki cümlede kısa çizginin (-) kullanılma gerekçesini belirtiniz. Bu işaretin yerine başka bir işaret kullanabilir misiniz? Açıklayınız.

"Yani herhangi bir roman, hikâye, tiyatro veya şiir, -sanatkârı belli bir akıma bağlı olsa bile- bir çırpıda ve kesin bir hüküm hâlinde yüzde yüz romantik, realist, klâsik olarak nitelenemez."

3. Aşağıdaki cümlelerde yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz.

a. "Her edebî akım, kendinden öncekine göre yeni bir kültürel, felsefî ve estetik perspektife sahiptir."

b. "Lale devri olarak adlandırılan dönemin ünlü şairlerinden Nedîm, yaşadığı devrin kompozisyonunu en çıplak ve edebî değer taşıyacak bir biçimde çizer."

4. Aşağıdaki cümlelerde kullanılan tırnak işareti, yay ayraç ve eğik çizginin kullanılma gerekçelerini defterinize yazınız.

Taşlıcalı Yahyâ, Şehzade Çelebi'nin katli üzerine yazdığı mersiye ile *"Hatâsı gayr-ı muayyen günâhı nâ-malûm / Zihî şehîd ü saîd ü zihî şeh-i mazlum"* (Hatası görülmemiş ve günahı bilinmemişken öldürülen şehzâde, ne mübârek ve mânen ne mutlu bir şehîd ve ne derece zulme uğramış bir sultândır) diyerek duyduğu üzüntüyü dile getirmiş, *"N'olaydı görmeye idi bu mâcerâyı gözüm / Yazuklar ana revâ görmedi bu râyı gözüm"* (Keşke şu olayı gözüm görmemiş olsaydı. Şehzade hakkındaki hükmü, uygulanan cezayı adalete uygun görmedim) beyiti ile hem askerin hem de halkın hislerine tercüman olmuştur.

Etkinlik

Düzeltme (şapka) işaretinin kullanıldığı yerlerle ilgili "www.tdk.gov.tr"den bir araştırma yaparak kısa bir sunu hazırlayınız. Aşağıdaki altı çizili kelimeleri düzeltme işaretinin kullanım kuralları açısından inceleyiniz. Soruları cevaplayınız.

"Edebî akımları lâyıkıyla anlayabilmek için, oluştukları ortamın siyasî, sosyal ve kültürel zeminini; hayat felsefesini bilmek (...) gerekir."

a. Düzeltme işaretinin günümüzdeki kullanım kurallarına niçin uyulmamıştır?

b. Noktalama işaretlerinin kurallarının zamanla değişmesini nasıl açıklarsınız?

c. Altı çizili kelimelerin telaffuzunu yapınız.

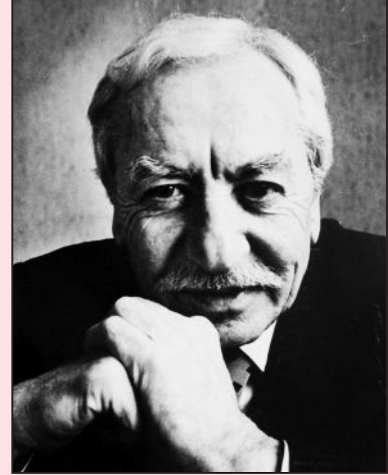
YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Yazma süreci emek ve sabır gerektiren bir süreçtir. Aşağıdaki metinde edebiyatımızın usta yazarlarından Tarık Buğra'ya sorulan "Nasıl Yazıyorsunuz?" sorusunun cevabı verilmiştir. Metni okuyunuz. Metinden yazma süreci ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

(...)

Yazı makinemin şeridi yeni olmalı. Kâğıtlarım da temiz. Çevremin dağınıklığını pek umursamam. Notlarımı bile bile oraya buraya serpiştiririm, onları ararken kafamı derleyip toparladığımı fark ettim; baktım, zora geldim mi bir şeyler aramam gerekiyor, ben de bu yolu tuttum. Masaya otururken giyim kuşamım düzgün olmalıdır; tıraşlı çalışamam. Kahvemi, çayımı kendim yapmak isterim. Karşımda daima sevdiklerimin resimleri bulunmalıdır.

Görsel 3: *Tarık Buğra*

Küçük, büyük konularımı uzun zamanlar boyunca notlar alarak hazırlarım. İnsanlarım, sırasına göre yüzlerce kâğıt parçasından çıkmıştır. Asıl hazırlığım gerekli psikolojiyi veya atmosferi bulmak için oluyor. Başlayacak duruma gelmişsem iş kolaylaşıyor. Beni işin o döneminde görenler çok çabuk yazdığımı sanmıştır. Aslında çile uzun ve çetindir; yollarda, vapurlarda, lokantalarda, otobüslerde, parklarda çekilir.

Makineyle yazarım. Ara vermem, geriye dönmem. Düzeltmeleri sonraya bırakırım. İlerisi için notlar alarak çalışırım. Yazarken gerginleşir, kas ağrıları duyarım ve boyuna mırıldanırım; arada bir roman ve piyestekilerin ağzıyla kendi kendimi eleştiririm. Ya o ya ben olmayacak bir şey yapmaya veya söylemeye kalkmışızdır. Bazan de şımartmamaya dikkat ederek pohpohlamalar olur. Ama öfke en boludur.

İyice çetinleşen, zorlaşan, dönemeçlerde de türküler uydururum. Bir çeşit oyun işte, insanı hem eğlendiriyor hem dinlendiriyor.

(...)

(Ahmet Köklügiller, *Nasıl Yazıyorlar?***)**

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Okuduğunuz metinlerden yola çıkarak edebiyat ve toplum ilişkisi üzerine kısa bir metin yazınız. Metninizi bağımsız kâğıtlara yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

SUNUM

Bir konunun, bir bildirinin, bir araştırma sonucunun dinleyicilere aktarılmasına sunum denir. Sunumda bir çalışma sonucunu açıklama, anket çalışmalarını ifade etme, bilgileri yenileme ya da pekiştirme söz konusudur.

Sunum, katılımcılar için hazırlanır. Bu nedenle katılımcı kitlenizi önce tespit edip bu kitleye göre sunumu hazırlamalısınız. Katılımcı kitleniz hakkında bilgi edindikten sonra, konunuz ile katılımcılar arasındaki bağlantıyı kurmalısınız. Amacınızı da belirledikten sonra katılımcının ilgisini çekecek, vermek istediğinizi en kısa zamanda, en etkili biçimde uygun görsel malzeme ve yazılar ile sunuma aktarmalısınız. İyi bir sunumun başarısı bir sunum akış planının hazırlanmasına bağlıdır.

Görsel 4: *"Etkili Sunumlar için El Kitabı"nın kapağı*

İyi bir sunumun akış planı, içerik özellikleri, şekil unsurları, sunum anında yapılması gerekenlerle ilgili ülkemizde bir birlikteliğin sağlanması ve sunumun iyice anlaşılması için TÜBİTAK, "Etkili Sunumlar için El Kitabı"nı hazırlamıştır. "http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/content_files/iletisim/sunum_el_kibabi.pdf" uzantısından bu dokümanı etkileşimli tahtadan inceleyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Sanat akımlarının edebiyat, resim, müzik ve mimari gibi farklı sanat dallarına etkisi üzerine bir sunum yapınız. Sunumunuzu görsel ve işitsel ögelerle destekleyiniz.

1. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Edebiyat, toplum sorunlarını dile getiren ve bunu yaparken de toplumsal değişime etkide bulunan bir sanat dalıdır.

2. (....) Her edebî eser, bir edebiyat akımına bağlı olarak yazılmak zorundadır.

3. (....) Edebiyat alanında yazılan eserler, sanat veya edebiyat akımlarını oluşturabilir.

4. (....) Sunum sırasında slaytlardaki yazıları aynen okumak, izleyici kitlesi üzerinde büyük bir etki oluşturur.

5. (....) Edebî eserler genellikle belli bir sanat anlayışı doğrultusunda yazılır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(parnasizm, realizm, natüralizm, sembolizm, klasisizm, romantizm)

1. .... akımında insan; günlük yaşamında, işinde ve toplum yaşamında doğal ilişkileri içinde gösterilir.

2. Şiir türünde daha çok ön plana çıkan bir edebî akım olan ...., sanat eserinin değerini, gerçeğin olduğu gibi aktarılmasında değil; duygu ve düşüncelerin, işaret ve biçimlerin uygunluk içinde düzenlenişinde gören, ayrıca kelimelerin müzik ve simge değerine dayanılarak en anlatılmaz duygu inceliklerinin bile sezdirilebileceğini savunan bir akımdır.

3. 18. yüzyıl sonunda başlayan; duygu, coşku ve sembole yer veren sanat akımı, ... dir.

4. .... "Sanat sanat içindir." ilkesini benimseyen, genellikle şiirde kendini gösteren bir edebiyat akımıdır.

5. .... Eski Yunan ve Roma sanatından, edebiyatından kaynaklanan, 17. yüzyılda Fransa'dan yayılan sanat ve edebiyat çığırıdır.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

	( ) gerçekçilik
a) sürrealizm	**( ) doğalcılık**
b) romantizm	**( ) gerçeküstücülük**
c) natüralizm	**( ) simgecilik**
ç) sembolizm	**( ) coşumculuk**
d) realizm	**( ) izlenimcilik**

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı defterinize yazınız.

1. Edebiyatın toplumsal yaşamı etkilediğini konu edinen eserlere bir örnek veriniz.

2. Toplumsal sorunlara değinen edebî eserlerin topluma yararları hakkında bilgi veriniz.

3. Edebiyat akımlarının sanatçılara katkıları hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Bir sunum yapılırken uyulması gereken beş temel ilkeyi yazınız.

5. Klasisizm akımının Türk edebiyatını fazla etkilememesinin nedenlerini açıklayınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları çözünüz.

1. Edebiyat, toplumsal olguları yansıtması açısından her zaman değerli bir sosyolojik araç olmuştur. Edebiyat sayesinde toplumu doğrudan gözlemlemek yerine, onu kavramada dâhiyane bir yeteneğe sahip olan edebiyatçının yansıttıkları üzerinden şaşırtıcı varsayımlara ulaşabiliriz. Özellikle toplumsal tarih çalışmalarında ancak edebî metinler sayesinde geçmişte yaşanmış sosyal ilişkileri, olayları ve yapıları betimleme şansımız olur. Bugün Türk toplumunun yaşadığı tarihsel değişime ışık tutmak istediğimizde edebiyat bizim için en önemli anahtar hâline gelir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından Cumhuriyet'in kuruluşuna dek yaşanan süreç, toplumsal sancılar; Tanzimat Edebiyatı, Millî Mücadele Dönemi Edebiyatı'nda rahatlıkla görülür.

Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Edebiyatın sosyolojik araştırmalara kaynak olması
B) Türk toplumunda edebiyatın gelişmişlik düzeyi
C) Edebiyat ve toplum ilişkisi
D) Edebî eser ile yazar arasındaki ilişki
E) Nitelikli edebî eserlerin yararları

2. Edebiyat; hayatı tanımak, anlamak için yararlandığımız önemli kaynaklardan biridir. Farklı hayat tecrübelerinin estetik bir dille anlatıldığı edebî metinler okurlarını sosyal, duygusal açıdan besler ve geliştirirken okurların düşünce dünyalarını da zenginleştirir. Edebiyat akımları sosyal, tarihî, politik, ekonomik, felsefi nedenlere bağlı olarak gelişir. Gösterdikleri grafik ile âdeta tabiattaki gelgit olayını hatırlatan dalgalanmalar olarak niteleyebileceğimiz akımlar, toplumların geçirdikleri evreleri estetik formlar içinde sunmaktadır. Edebî akımları tanımak ve onları oluşturan nedenleri öğrenmek, neden–sonuç ilişkilerini kurmak, sanat şubeleri arasındaki ilişkiyi incelemek ve etkileşimi görmek kişinin hayata bakışını ve düşünce dünyasını da geliştirecektir.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Edebî akımlar bireyin yaşamını ve düşüncesini geliştirmektedir.
B) Edebiyat, yaşamı anlamlandırmayı sağlayan alanlardan biridir.
C) Edebî akımların gelişmesinde sosyolojik durum ve olgular etkilidir.
D) Edebî eserler, bireyin duygusal yaşamını zenginleştiren bir güce sahiptir.
E) Edebî akımlar, nitelikli edebî eserlerin oluşturulmasındaki en önemli güçtür.

3. (I) Edebiyat; hayatı, insanı ve insanın hayat içinde ki mücadelesini, trajik konumunu anlatan bir sanattır. (II) Sanatçıda estetiğin kuralları ve duyuş tarzı içinde insanı anlatırken farklı bir perspektif yakalamakta ve gördüklerini özel bir hassasiyetle yansıtmaktadır. (III) Bu duyarlığın oluşumunda yazarın mizacı ve hayat felsefesinin yanısıra yaşadığı ortamın sosyal, siyasi, ekonomik koşullarının önemli bir payı vardır. (IV) Edebiyat akımlarını tanımlarken sıklıkla akımın oluştuğu ortamın siyasi ve sosyal koşullarına göndermeler yapılması bu durumun en somut kanıtıdır. (V) Toplumsal, siyasi, ekonomik hatta ideolojik yapılar edebî metinde kesişmektedir; böylece edebiyat, kendi kuralları ile bu farklı yapıları potasında eritmekte ve estetik bir biçimde yeniden üreterek okuruna sunmakdadır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4. (I) Sözlü anlatımın yerini yazıya bıraktığı tarihlerden günümüze kadar insanoğlu, anlayış ve duyuş biçimlerini diğerlerinden daha etkili ve farklı olarak ifade etmek istemiştir. (II) Bu durum, zaman içerisinde edebiyat ve fikir adamlarının düşünüş tarzlarını etkilemiştir. (III) Toplumsal, siyasal olaylar bu etkileşimin tetikleyici unsurları olmuştur. (IV) Hümanizm, Rönesans ve Fransız İhtilali gibi tarihi derinden etkileyen toplumsal devinimler, edebî anlayış ve duruş biçimlerini yönlendirip, şekillendirmişlerdir. (V) Bu biçimlenişin, hareketliliğin edebiyatta karşılığı edebî akımlar olmuştur.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde virgül (,) yanlış kullanılmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Türk edebiyatını en fazla etkileyen akımın ---- olduğu tartışılmaz bir gerçektir. 1860 yılından sonra Fransız edebiyatını örnek alan Tanzimat sanatçıları o çağın en belirgin bu akımını benimsediler. Bu akımın halka açık yanı; adalete, hürriyete, derin hayallere, millî ruha, tabiata coşkulu bir şekilde bağlılığı sanatçıları etkilemiştir. Bu coşkunluk ve hayallere bağlılık eserlerin içine sinmiştir. Akımın ilk etkileri edebiyatımıza çeviri romanlarla girer. Fenelon'un *Telemak*'ı ile başlayan çeviri çalışmalarını Victor Hugo'dan, Daniel Defoe'den, Alexander Dumas Pere'den yapılan diğer çeviriler takip eder. Bu akımın Tanzimat sanatçılarını etkileyen bir diğer yönü de "Sanat toplum içindir." görüşü olur. Duygu ve hayallere yer verilen bu akımda tabiat önemsenmiş, gözlem ve tasvire yer verilmiştir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilir?

A) Klasisizm B) Natüralizm C) Realizm
D) Romantizm E) Sembolizm

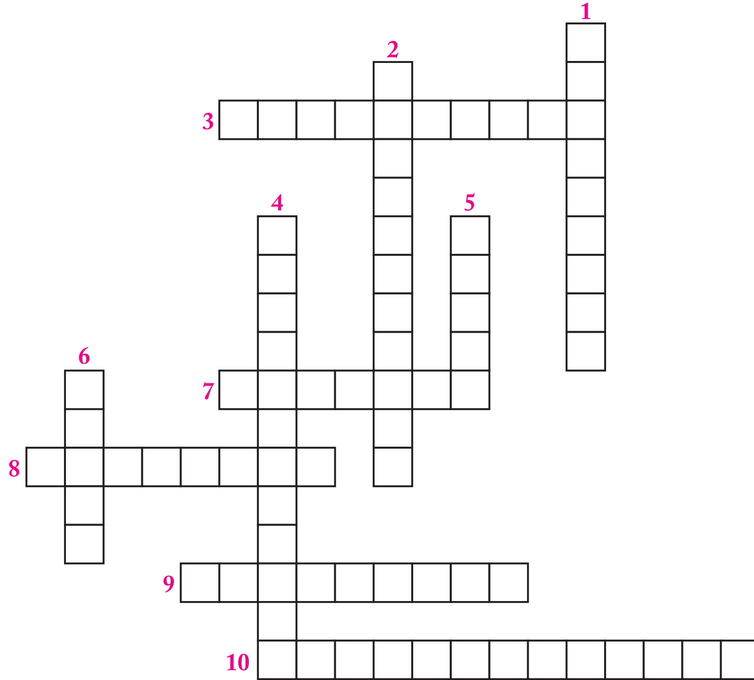
6. Ağrı! Başına boz bulutlar inmede
Ne ki bu cendere, ne ki bu sonsuzluk,
Kim vurulmuş yatan, ova boyunca,
Bir kan çeşmesine açık durup avucu?
(...)
Çile pazarında cana pey sürümü
Çözmek mi istemiş o çetin düğümü?
Korkunç bir ezgide çatlayan bu kamış
Yitirdiğimiz bir cennet mi aramış?
(...)

Ahmet Muhip Dıranas'ın *Ağrı* şiirinden alınan yukarıdaki dizeler, aşağıda verilen edebî akımlardan hangisinin özelliklerini yansıtmaktadır?

A) Klasisizm B) Natüralizm C) Realizm
D) Sembolizm E) Sürrealizm

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Klasisizm akımına tepki olarak oluşmuş bir edebî akım.
2. Natüralizm akımının etkilendiği düşünce akımı.
3. Freud'un psikanaliz kuramından etkilenen edebiyat akımı.
4. Özel adlardan sonra gelen çekim eklerini ayırmak için kullanılan noktalama işareti.
5. Lale Devri'ndeki sosyal yaşamı şiirlerine yansıtan divan şairi.
6. Yarı ya da tam karartılmış bir odada bir gösterici ile beyaz perdeye ya da duvara yansıtılarak öğretim etkinliklerinde kullanılan saydam resim.
7. Balzac, Çehov, Gogol, Dostoyevski gibi sanatçıların bağlı olduğu edebiyat akımı.
8. Reşat Nuri Güntekin'in edebiyat ile toplum ilişkisini yansıtan bir romanı.
9. Aynı görüşe sahip sanatçıların belirledikleri ilkeler doğrultusunda eser ortaya koymalarıyla oluşan edebî anlayışa verilen ad.
10. Türk dili ve edebiyatı üzerine araştırmalar yapmış bir akademisyenimiz.

2. ÜNİTE

HİKÂYE

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- 1923 - 1940 yılları Cumhuriyet Dönemi'nde olay ve durum hikâyeciliği
- 1940 - 1960 yılları Cumhuriyet Dönemi'nde hikâye
- Bireyin iç dünyasını ele alan hikâyeler
- Toplumcu-gerçekçi hikâyeler
- Millî-dinî duyarlılığı yansıtan hikâyeler
- Cümlenin ögeleri, yazım ve noktalama

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- İncelenen bir hikâyeden yola çıkılarak bir eğilime uygun hikâye yazma

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- Seslendirilmiş bir hikâyeyi dinleme ve yorumlama

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Aşağıda verilen sözlerle ilgili görüşlerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
  - “Kalbinde merhamet olmayana cennet yoktur.” Hz. Muhammed (s.a.v.)
  - “Bir milletin büyüklüğü ve ahlaki gelişimi, hayvanlara olan davranış biçimi ile değerlendirilir.” Mahatma Gandhi (Mahatma Gandi)
- Yaşadıklarınızı anlatırken olayı mı yoksa durumu mu dile getirirsiniz?

1. metin

GAMSIZ’IN ÖLÜMÜ

O sabah, ana mektebinin bahçesinde fevkalâde bir telaş ve canlılık vardı. Talebe bayramı günüydü. İlk ve orta mektepler, kafile kafile marşlar söyleyerek sokaklardan geçiyor, şehrin uzak mesirelerine dağılıyorlardı.

En ihtiyar talebesi altı yaşında olan bu ana mektebinin o kadar uzaklara götürülmesine imkân yoktu. Onlar, bayramlarını -kendi minimini ve paytak adımlarıyla- yirmi dakika çeken bir dere kenarında yapacaklardı.

Görsel 1: *Hayvan sevgisi*

Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar, kızlar birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının sökük gömleğini dikmeye çalışıyordu.

Nihayet hazırlık bitti, kafile yola düzüldü. Bir elleriyle, taburda arkadaşlarının elini tutuyorlar, ötekiyle -renkli paketler, minimini sepetler içinde- yiyecekleri, oyuncaklarını taşıyorlardı.

Sokaklarda fazla gürültü, intizamsızlık olmasın diye öğretmenler, çocuklara marş söyletmeye başlamışlardı. Büyükler, göğüslerinin bütün kuvveti, kalplerinin bütün sevinciyle bağırıyorlar, küçükler, yürümekte olduğu gibi, şarkı söylemekte de geri kalıyorlar, eğlenceli bir karışıklık oluyordu.

Tabur, sokaklardan geçerken pencereler açılıyor, kadın başları sarkıyor, dükkânlardan satıcılar çıkıyordu.

Bu ana mektebinin bütün gezintilerde olduğu gibi, alay başını yine “Gamsız” çekiyordu.

Gamsız, sarı tüylü ihtiyar bir mahalle köpeğiydi. İnsan gibi anlayışlı, fakat insandan daha vefakâr bir mahlûktu.

Galiba serseri ve kalender meşrebi için ona mahallede "Gamsız" demişlerdi. Fakat hakikatte o, köpeklerin en gamlısı idi, birkaç sene evvel büyük bir mateme uğramıştı. Dört yavrusunun birden zehirlendiğini, gözünün önünde kıvrana kıvrana görmüştü. Onları götüren süprüntü arabasının arkasından uzak mahallelere gitmiş, bir hafta geri dönmemişti.

Onun bir yerde bir kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştu. Fakat kalender ve mütevekkil görünüşüne rağmen o, çok gözü açık bir köpekti. Cinsinin düşmanlarını iyi tanır, hatta bazen onlara inanıyor, zehirli ekmeklerini yiyor, tuzaklarına düşüyor görünerek alay bile ederdi. Binaenaleyh onun bir yerde ölüp kalmasına imkân yoktu. Nitekim bir hafta sonra tekrar mahalleye gelmişti. Yalnız biraz daha ihtiyar ve düşkün, uzun sarı tüyleri biraz daha çamurlu, bacakları biraz daha berelenmiş olarak...

Bilmem yalan, bilmem doğru, mahalle kadınları onun için bir vaka anlatırlardı. Gamsız, güya çocuklarının ölümünden sonra yaşamak istememiş... Belediye kulübelerinin karşısında durup boynunu bükmüş, yalvarır gibi kesik kesik uluyarak, çocuklarını öldüren yiyecekten istemiş... Hatta bir defasında zehirlenmiş, fakat ölmemiş... Çok ıstırap çektikten, çok süründükten sonra tekrar ayağa kalkmış...

Gamsız, çocuklarının ölümünden sonra mahalleye darılmış, ana mektebinin arkasındaki viraneye çekilmişti. Sokakta hemen hiç dolaşmaz, yalnız zaman zaman mektebin bahçe duvarından içeri atlar, çocuklarla oynar, öğle vakti onların artıklarını yerdi.

Çocuklara, büyüklerden fazla emniyet ettiği, onlardan esaslı bir zarar gelmeyeceğini bildiği için miydi, yoksa onların da -kendi küçükleri gibi- masum ve müdafaasız mahlûklar olduğunu hissettiği için mi böyle yapıyordu?

Öğretmenler, bu altın sarısı gözlerinde mahzun bir vefa ile bakan, çocukların her nazına, her cevrine tahammül eden ihtiyar sokak köpeğini kovmamışlar, bilâkis gizli gizli himaye etmişlerdi. Hasılı, Gamsız, mektebin hademesi, kapıcısı nevinden bir emektar, küçüklerin en sevgili bir arkadaşı olmuştu.

Ana mektepleri, insan cemiyetlerinin küçültülmüş numuneleri gibidir. Orada da fakirlik, kılıksızlık, aileye ait bir sorun... gibi sebeplerle vakitsiz bir inziva meyliyle "yalnız"lar vardır. Gamsız, bilhassa bu küçük "yalnız"larla arkadaşlık eder, bahçenin bir köşesinde onlarla ağır ağır dolaşırdı. Küçük kalplerinde söylenilemeyecek dertler ve infialler taşıyanlar, onun çamurlu ayaklarını, elleri içine alarak konuşurlardı.

Gamsız, haline göre hasta bakıcılığı bile etmiş, bir gün bahçede koşarken yere yuvarlanan bir minimininin berelenmiş dizini diliyle yalamıştı.

Kafile, artık mahalleden çıkmış, yeşil tarlaların arasından geçen bir ince patikaya düşmüştü. Gamsız, en önde, mağrur ve mütevekkil tavrıyla yürüyordu. Fakat nedense bugün onda bir neşesizlik, anlaşılmaz bir durgunluk vardı.

Nihayet, bayram yerine varıldı. Burası, gölgeler içinde serin bir ırmak kenarıydı. Suların içine yeşil söğütler sarkıyordu.

Küçüklerin velvelesinden çayırdaki kuşlar ürküp kaçmıştı. Şimdi gün onlarındı. Koşuşa çağrışa etrafa dağılıyorlar, ağaçlara tırmanıp çimenlerde yuvarlanıyorlardı. Akşama daha dünya kadar zaman olduğunu hesap edemeyerek kuvvetlerini, neşelerini israf ediyorlar, hatta yiyeceklerini, yemişlerini yemeye başlıyorlardı.

Gamsız da bir aralık canlanmış, çocuklarla beraber oynamak istemişti. Fakat birdenbire durdu, başını kaldırarak acı acı uludu. Sonra yavaş yavaş çekildi, iki büyük taşın arasında kıvrılıp yattı.

Gamsız, hastaydı. Çocuklar, derhal bunu farkettiler. Yemek götürdüler. O, verilen yiyecekleri yemiyor, ara sıra titizleşiyor, yalnız bırakmaları için yalvarır gibi dişlerini çıkararak hafif hafif bağırıyordu.

Gamsız'ın ıstırabını ve bakışlarındaki perişanlığı öğretmenler de gördüler.

— Yaklaşmayın çocuklar... Hayvandır bu. Belki kudurmuştur, dediler.

Çocukların aldırmadıklarını görerek hademelerden birini nöbetçi bırakmaya mecbur oldular.

Büyücek öğrencilerden biri, -altı, yedi yaşlarında bir kız- birdenbire bir şey hatırlayarak bağırmaya başladı:

— Eyvah, Gamsız'ı zehirlediler... Bu sabah, bir şey almak için bakkala gitmiştim... Köşe başında, süprüntülükte Gamsız'ı gördüm... Öteki köpeklerle beraber bir şey yiyordu... Mutlaka zehirli ekmek yedi.

Öğretmenler, ihtiyar köpekten böyle bir ihtiyatsızlık beklemiyorlardı. Fakat çocuğun dediği doğruydu. Gamsız, bütün zehirlenen köpeklerde görülen ihtilâçlarla kıvranmaya, çırpınmaya başlamıştı.

Çocukların neşesi birdenbire sönmüş, çayıra bir eski mezarlık sükûtu çökmüştü. Bazıları sızıldanıp ağlıyorlardı. Yapılacak bir şey yoktu.

Mektebin pek sevgilisi de olsa, bir köpek yüzünden bir bayramın küçüklere zehir olmasına müsaade edilemezdi. Öğretmenlerden biri:

— Çocuklar, korkmayın... Siz bilmezsiniz... Gamsız, bir kere daha zehirlendi de kurtuldu... Ona bir şey olmaz... Haydi, oyununuza! diye bağırdı.

Küçükleri, yarı zorla dağıtmaya başladılar. Bazıları ağlamaya devam ediyor, bazıları hocanın sözleriyle kendilerini teselli ederek: "Gamsız, gayretlidir... Bir şey olmaz!" diyordu. Hatta küçük ellerini açarak onun için dua edenler bile vardı.

Öğretmenler, nihayet başka bir çare düşündüler. Bayram yerini iki üç dakika uzakta bir başka ağaçlığa nakletmek... Battaniyeler, paketler toplandı ve kafile, Gamsız'ı yalnız bırakarak, hareket etti.

Çocukların arasında derhal gizli bir teşkilât yapılmıştı. Üç beş dakikada bir talebeden ikisi kayboluyor, gizlice Gamsız'ı görmeye giderek ondan haber getiriyordu. Havadis, derhal küçükler arasında yayılıyor, en miniminileri bile bunu öğretmenlerden saklıyordu.

Bir saat sonra yine acı bir haber geldi. Gamsız, ölmek üzere idi. Saklandığı taş kovuğundan çıkmış, mütemadiyen çırpınıyordu. Ağzı, gözü, ayakları kan içindeydi. Artık ne emir, ne tehdit, çocukları zaptedemedi. Hep birden ağlaşıp bağrışarak koşmaya başladılar. Öğretmenler, ikisini, üçünü zorla yakalasa, sekizi, onu kurtulup kaçıyordu.

Mamafih, artık köpeğe yaklaşmadılar. Gamsız'ın çırpınması korkunç bir şeydi. Kâh yerde debeleniyor, ayaklarıyla toprakları kazıyor, kâh kanlı ağzını gökyüzüne kaldırarak, tehdit eder gibi, uğursuz bir sesle uluyordu. Nihayet son bir gayretle toparlandı. İçindeki ateşi teskin için ırmağa doğru koşmaya başladı.

Irmak kenarındaki ince tahta köprünün yanında, beş yaşında iki minimini kız vardı. Bunlar, köpeğin tozu dumana katarak geldiğini görünce korktular. Tahta köprüden karşıya geçmek istediler. Fakat birisi telâşla ırmağa düştü, çırpınmaya başladı.

Gamsız, bu kazayı görünce birdenbire durdu. Yolunu değiştirdi. Tahta köprüye koştu. Çocuğun arkasından suya atıldı. Onu ağzıyla eteğinden yakaladı. Öğretmenler yetişinceye kadar onu suyun yüzünde tuttu.

Sonra, artık takati kesilmiş gibi kendini bıraktı. Bir iki kere daldı, etrafındaki suları köpürttü. Kaskatı kesilmiş vücudu, suyun hafif akıntısına uyarak yavaş yavaş uzaklaştı.

Reşat Nuri Güntekin

Leylâ ile Mecnun

İnsan yaşamının oldukça önemli bir duygusu olan "çocuksu duyarlılık", Reşat Nuri Güntekin'in bu hikâyesinde en güzel ifadelerinden birini bulmuştur. Yazar bu hikâyede çocuğun dünyası ile yetişkinlerin dünyası arasında değerler bakımından oluşan farklılığı, bir mahalle köpeği ile göstermeye çalışmıştır. Bu hikâye, edebiyatımızda ve kültürümüzde hayvan sevgisinin büyüklüğünü de etkili biçimde işlemesi açısından başka bir öneme sahiptir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

binaenaleyh : Bundan dolayı, bundan ötürü, bunun için, bunun üzerine.

cevir : Eziyet, cefa.

ihtilâç : Çırpınma.

infial : Birine içerleme, gücenme, kızgınlık duyma.

mahzun : Üzgün.

mamafih : Bununla birlikte.

meşrep : Yaratılış, huy, karakter, mizaç.

mütemadiyen : Ara vermeden, sürekli olarak.

mütevekkil : Her işini Allah'a veya oluruna bırakmış, kadere boyun eğmiş.

numune : Örnek.

potin : Ayak bileğini örtecek kadar uzun olan, bağcıklı veya yan tarafı lastikli ayakkabı.

teskin : Acı, öfke, heyecan vb. duyguları yatıştırma, dindirmeye çalışma.

Hatırlatma

Hikâye (öykü), yaşanmış veya yaşanabilir bir olayı veya durumu, kişiyi, yer ve zaman belirterek anlatan edebî bir türdür. Kişi, olay veya durum, yer (çevre, mekân) ve zaman olmak üzere dört yapı unsurundan oluşur. Ayrıca her hikâyede bir anlatıcı vardır. Anlatıcı, belirli bir bakış açısıyla olay veya durumu aktarır. Bir çatışma üzerinde şekillenen hikâyede olay sayısı azdır ve kişi kadrosu dardır. "İç konuşma", "iç çözümleme", "bilinç akışı" gibi anlatım teknikleri kullanılabilir.

Hikâyede insan ve toplum hayatının en önemli, etkili olayları veya durumları ele alınır; okurda zevk ve heyecan uyandırmak amaçlanır.

Hikâye türü, tarihî süreç içinde olaya dayalı bir tür olarak gelişmiştir. Herhangi bir olayın belli bir düzen içinde merak unsuruyla ele alındığı bu hikâye tarzına "olay hikâyesi" denir. Olayı arka planda tutarak yaşamın belli bir kesitini ele alan hikâye türüne ise "durum hikâyesi" denir.

Dünya edebiyatında hikâye türünün ilk örneği, İtalyan yazar Boccaccio'nun (Bokaçyo) *Decameron Hikâyeleri* (Dekameron) kabul edilir. 18. yüzyılda Voltaire (Volter), hikâye türünde eserler vermiştir. 19. yüzyılda romantizm ve realizm akımlarının etkisiyle de Batı'da hikâye türü karakteristik özelliklerine ulaşmıştır. Alphonse Daudet (Alfons Dode), Guy de Maupassant (Giy di Mupason) gibi sanatçılar bu türde eser veren sanatçılardır. Guy de Maupassant klasik hikâye türünün temsilcisidir. Rus yazar Anton Pavloviç Çehov (Anton Pavloviç Çehov) ise durum hikâyesinin temsilcisidir.

Edebiyatımızda destan, masal, halk hikâyesi, meddah hikâyeleri, mesneviler hikâyeciliğimizin ilk örnekleri olarak verilebilir. Batılı tarzda ilk hikâye örnekleri edebiyatımızda Tanzimat Dönemi'nden itibaren verilmeye başlanmıştır. Tanzimat'tan sonra Edebiyatıcedide Dönemi'nde de tekniğin güçlü olduğu hikâyeler yazılmıştır. Millî Edebiyat Dönemi'nde ise sanatçılar millî kaynaklara yönelmişler; millî tarihi, Anadolu'nun sosyal hayatından konuları hikâyelerde ele almışlardır.

Bilgi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE (1923 - 1940) HİKÂYE

1923 - 1940 yıllarında hikâye yazarlarımız gözleme dayalı gerçekçiliğe yönelmişlerdir. Hikâye bu dönemde bağımsız bir tür olarak görülmüş, olay hikâyesi tarzında hikâyelerin yanında Memduh Şevket Esendal'la başlayan ve Sait Faik Abasıyanık'la devam eden durum hikâyeleri yazılmaya başlanmıştır.

Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin gibi Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarının roman yazarları, hikâye türünde de eserler yazmışlardır. Ancak dönemin ilk yıllarında hikâye türüne daha çok ağırlık veren yazar, Reşat Nuri Güntekin'dir. Reşat Nuri'yi izleyerek ilk hikâye kitaplarını 1923 - 1940 yıllarında yayımlayan yazarlar Kenan Hulusi Koray, Sadri Ertem, Sabahattin Ali ve Sait Faik Abasıyanık'tır. Bu dönemde sanatın toplum üzerinde bir işlevinin olması gerektiği düşüncesi egemen olmaya başlamıştır. Bu anlayışla da hikâyeler yazılmaya başlanmıştır. 1923 - 1940 yıllarında yazarlarımız, gözleme dayalı gerçekçilikle eserler yazmışlardır. Bir yandan klasik hikâye yazma yönteminin gelişmesi öte yandan Sait Faik'le durum hikâyesinin yaygınlaşmaya başlaması, hikâye yazma yönteminde yapılan değişiklikte ilk adımlar olarak bu dönemde önem taşır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyede geçen "mesire", "intizam", "bilâkis" gibi kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.

2. Okuduğunuz hikâyenin temasını ve konusunu aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Tema	Konu

Hatırlatma

OLAY ÖRGÜSÜ

Olay örgüsü, bir konunun etrafında var olan, birden fazla olayın neden–sonuç ilişkisine dayalı oluşan bir bütündür. Günlük hayatta yaşanmış veya yaşanabilir olayların yanı sıra hayal, tasarı, izlenim gibi özelliklere sahip durumlar olay örgüsü içinde değerlendirilir. Olay örgüsü birbiriyle ilgisi olmayan olayların rastgele veya peş peşe sıralanması değil, birden fazla olayın mantıklı ilişkisidir. Hikâyeli anlatımlarda bir ana olayın çevresinde gelişen birden fazla yan olay, bir ilişki içinde sıralanarak olay örgüsü oluşturulur.

3. Aşağıda verilen tabloyu, hikâyedeki olayların gerçekleşme sırasına göre doldurarak metnin olay örgüsünü belirleyiniz.

Olayların Sıralanışı	
1.	

4. Okuduğunuz hikâyenin yapı unsurlarını belirleyerek aşağıda verilen tabloya yazınız.

Hikâyenin Yapı Unsurları	
Kişi	
Olay	
Mekân	
Zaman	

Bilgi

OLAY HİKÂYESİ

Olay hikâyesi, bir olay çevresinde gelişen ve sonuçlanan hikâyelerdir. Bu hikâye türünde ana olay "serim, düğüm, çözüm" bölümleriyle anlatılır. Olay örgüsü hikâyenin en önemli yapı unsurudur. Kişiler bu olayın çevresinde kurgulanır. Olay hikâyesinde çatışma ön plandadır. Hikâye sürekli bir aksiyon (hareketlilik) içerir. Mekânla kişiler arasında güçlü bir ilişki vardır. Kişi ile kişinin yaşadığı çevre bütünlük gösterir. *Gamsız'ın Ölümü* hikâyesi, bütün özellikleriyle bir olay hikâyesi örneğidir. Bir köpeğin başından geçen bir olay, birden fazla etkili çatışmayla okura sunulmuş, hikâyenin sonunda da düğüm çözümlenmiştir.

Ayrıntının önemsendiği bu hikâye türünün ilk önemli örneklerini Fransız yazar Maupassant verdiği için bu tarz hikâyeye "Maupassant tarzı hikâye" de denir. Ayrıca bu tarz hikâyeye "klasik hikâye" de denir. Bizim edebiyatımızda Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay gibi birçok yazar bu tarz hikâyelerle tanınmıştır.

5. Aşağıda verilen bölümden yola çıkarak hikâyedeki anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını belirleyiniz. Yazarın tercih ettiği anlatıcı ve bakış açısı anlatımı nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

"Hazırlık, dehşetti. Bahçe, renk renk elbiselerle canlı bir çiçek tarlasına dönmüştü. Erkek çocuklar, yeni potinlerini siliyorlar; kızlar, birbirlerinin saçlarını düzeltiyorlar, çözülmüş kuşaklarını bağlıyorlar, düğmelerini ilikliyorlardı. Altı yaşında bir kız, taş merdivenin basamağına oturmuş, dört yaşında bir öksüz, arkadaşının sökük gömleğini dikmeye çalışıyordu."

6. Okuduğunuz hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini metnin üzerinde gösteriniz. Aşağıdaki tabloda verilen "Evet / Hayır" ifadelerinden uygun olanları işaretleyerek soruları cevaplayınız.

		Evet	Hayır
Serim	**a.** Mekân ve kahraman / kahramanlar tanıtılmış mı?		
	b. Olay ortaya konmuş mu?		
Düğüm	**c.** Okurda merak uyandırılmış mı?		
	ç. Olay örgüsü oluşturulmuş mu?		
	d. Çatışma / çatışmalar var mı?		
Çözüm	**e.** Olay beklenmedik biçimde sonlanmış mı?		
	f. Olay çözülmüş mü?		

7. *Gamsız'ın Ölümü* metnindeki temel çatışmayı / karşılaşmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz.

8. Okuduğunuz hikâyedeki olaylar ile kendi hayatınız ve çevrenizdeki olayları benzerlik veya farklılıklar açısından değerlendiriniz. Değerlendirmelerinizi defterinize yazınız.

9. Okuduğunuz metinde yazarın olay örgüsünü diğer yapı unsurlarına göre daha etkili biçimde ön plana çıkarmasının nedeni nedir? Tartışınız.

10. *Gamsız'ın Ölümü* ve Reşat Nuri Güntekin'le ilgili aşağıda verilen eleştiri yazısını okuyunuz. Yapılan bu eleştiriyi kendi yorumlarınızla karşılaştırınız.

"Yazarın bu hikâyede hangi davranışın doğru olduğunu göstermek gibi bir niyetinin olduğunu düşünmemek gerekir. Hikâyede anlatıcı, çocukları ve köpeği şefkat duygusu ve hayranlık uyandıracak şekilde anlatmasına rağmen diğer insanlar hakkında hemen hemen hiçbir değerlendirici ifadeye yer vermemiştir. Buna karşın yazarın, çocukların gözünden dünyaya bakmayı başarabildiğini ve hikâyeyi kurgulamadaki başarısı ile taçlandırdığını söyleyebiliriz. Görevi dolayısıyla hem öğretmenleri hem de öğrencileri ve onların dünyasını yakından tanıyan yazar, bu iki dünyayı çok iyi gözlemlemiştir. Bu hikâye bir çocuk hikâyesi değildir. Ama Gamsız'ın Ölümü, çocuklar için bir şeyler yazmak isteyen bütün yazarların yolunu aydınlatacak niteliklere sahiptir. Bunların başında da yazarın çocuklara özgü olan saflığı yakalayabilmiş olması gelmektedir." **(Soner Akşehirli,** *Çocuksu Duyarlılık Kavramı Bağlamında Reşat Nuri Güntekin'in Gamsız'ın Ölümü Hikâyesi***)**

Reşat Nuri Güntekin (1889 - 1956), roman, hikâye ve oyun yazarlığı ile Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının önde gelen yazarlarındandır. Genellikle toplumcu yanı ağır basan, Anadolu insanının sorunlarına değinen ve bunlara çözüm getirmeye çalışan eserler vermiştir. Türkçeyi güzel kullanan, etkili üslubu olan bir yazardır. 1931 yılında atandığı Millî Eğitim müfettişliği görevi dolayısıyla Anadolu'nun pek çok yerini görmüş ve Anadolu hayatını yakından gözlemleme olanağı bulmuştur. Hikâyelerinde bu gözlemlerin izleri açık ve etkileyici bir biçimde yer alır.

Yazarın *Çalıkuşu, Gizli El, Damga, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Miskinler Tekkesi, Kan Davası* adlı romanları; *Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Leylâ ile Mecnun, Olağan İşler* adlı hikâyeleri; *Hülleci, Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdağı Ziyafeti* adlı oyunları ve *Anadolu Notları* adında gezi yazısı türünde eserleri vardır.

HAZIRLIK

- Bir hikâye okurken, film izlerken anlatılan olaylara mı yoksa ilginizi çeken durum ya da duygulara mı dikkat edersiniz? Sınıfınızda gruplar hâlinde görüşlerinizi belirtiniz ve arkadaşlarınızla kısaca tartışınız.

2. metin

MESERRET OTELİ

Görsel 2: *Sakarya'daki Meserret Oteli, 1941*

İstasyona iki erkekle bir kadın indi. Yağmur çok şiddetli yağıyordu. Genç bir hamal, bu üç kişilik grubun eşyalarını yüklendi. Kadın, hamala,

— Meserret Oteli'ne, dedi.

Hamal,

— Meserret Oteli'ne mi? diye sordu.

Bu soruşta, işitmemekten değil, bu güzel sözü bir daha tekrarlatmak isteyen, acemi bir haletiruhiye var gibiydi. Kadının sesi, yağmurlu havanın içine daha madeni bir yağmur gibi düşmüştü. Erkekler, sessiz sedasız, ceketlerinin yakalarını kaldırmış, istasyon binasının içine doğru kaçıyorlardı. Genç kadınsa, hamalın sorgusuna başıyla müspet bir cevap verdikten sonra, kırmızı muşambasını uçuran rüzgâra doğru seğirtmekte idi. Birden geriye dönüp hamala,

— Çocuğum, dedi. Daha iyisi, bize bir araba bulsan!..

Arabaya, birbirine sıkışarak yerleştiler. Hamal da eşyaları arabacının yanına birer birer koymuş; arabanın içine ve genç kadının, bir erkek çocuk yüzü taşıyan kafasına dönmüş,

— Uğurlar olsun, demişti. Allah rahatlık versin!

Erkekler ilk defa seyahate çıkmışlara mahsus acemilik ve sersemlik dolu idiler. Kadın, hamala,

— Eyvallah, dedi.

Araba hareket etti. Hamalın elleri açık kalmıştı.

Araba çamurların içine daldı. Yolcular, uzakça şehre doğru çekip gittiler. Neden sonra, kadının aklına geldi.

— Ah, dedi, ne eşeğim! Hamalın parasını vermeyi unuttum.

Erkekler, kadın "ne berbat bir hava" demiş gibi, kafalarını salladılar ve sersemliklerine daldılar. Arabacı, atlarına homurdanıyordu. Geniş sırtında rüzgâr esiyordu.

Kadın müteessir, arabacının sırtındaki rüzgâra bakıyordu.

Birkaç defa ona seslenmek istedi. Fakat, cesaret edemedi. Bu sırtın ötesinde, göreceği iki haydut gözüyle karşılaşmak mümkündü. Bütün bu sırt ve arka manzarasından, gözünün önüne bir kürek mahkûmunun kül rengi kafası, gözleri, katil hayatiyeti geleceğine emindi. Fakat birden kafasını ve kalbini dolduran bir cesaret ve tecessüs hamlesiyle,

— Arabacı! dedi.

Rüzgârlı, kalın, geniş sırt ürpermişti. Ürpermişti ama, yağmurlu, ıslak kafasını çevirmemişti.

Kadın ikinci defa seslendi. Bir kafa homurdanır gibi döndüğü zaman, kadın, hayalde yaratılan şeylerin hakikatteki aykırılığıyla karşılaşmaların ahmaklığıyla mı susmuştu?

Şimdi güzel ve köylü bir çehre, on üç yaşında bir çocuk yüzü, ona soruyordu:

— Ablacığım ne oldu? Bir şey mi unuttunuz?

— Hamalın parasını vermeyi unuttuk da...

— Ziyanı yok abla, ben dönüşte kendisine veririm.

Arabacı arabadan inmiş, bir başka arabacı yerine gelmiş gibi, aynı sırt manzarası kadının gözlerinde yeniden peyda oldu. Ve kadın, hayaline, tekrar bir haydut çehresi mıhlayarak, kasabanın çamurlu, ıslak, ölü çarşılarını seyre daldı.

Meserret Oteli, kasabanın en güzel oteli idi. Erkekler, acemiliklerini boyun bağlarını çıkarır gibi çıkarmışlar, otelciye isimlerini yazdırıyorlardı. Kadın, küçük salonu gözden geçirmekteydi. İsviçre'de bir aile pansiyonunun şirin köşkünde, iki kış geçirmişti. Basit, kullanılmaya elverişli, çıplak denilecek kadar boş, fakat her şeyi tamam bir salondu. Anadolu'nun bu küçücük nahiyesinde bir İsviçre köyünün konforunu yaratan adamı görmek merakıyla, küçük bir masanın önünde, sandalyeye oturmadan reverans eder gibi bükülmüş, yolcu kâğıtlarını dolduran otelciye,

— Bu otelin sahibi siz misiniz?, diye sordu.

Genç adam kafasını kaldırmadan

— Evet, benim, dedi.

Kadın, "Evli misiniz?" diye sormak istiyor; bir Avrupalı kadın zevkiyle süslü ve muntazam salonu, bu kafası tıraşlı adamın yapacağına inanmak istemiyor gibi duruyordu. Kadın, bu suali her nedense sormadı.

Duvarda iki resim levhası vardı. Birisi bir bostan dolabının gölgesini ve şıkırtısını, kovaların akşam ışığıyla dolmuş parıltısını bir fotoğraf hissizliği ile aksettiriyor. Bir diğeri, acemi fakat çok hassas bir fırçanın çok çabuk kaçan bir hayali zaptetmek için baş döndürücü bir acele içinde çırpındığı bir genç kız portresi idi. Otelci ile işlerini bitiren erkekler de bu genç kız resminin önüne dikilmişlerdi. Bir tanesi, bu portrenin üzerinde yaptığı tesiri ifade etmesini bilen bir çehre ile dalgın,

— Bu portrede, dedi. Bir sürat var. Âdeta ressam bu çehreyi yüz kilometre yapan bir trenin içinde geçerken, durulmayan istasyonların birinde dikilmiş sıtmalı bir kız çocuk hayalini kafasında sonradan canlandırmış, büyütmüş de yapmışa benziyor.

Otelci de oraya bakıyordu. Gülümser gibi gözleri duvarda, resmi görmüyor, fakat o tarafa bakıyordu. Sessiz denilecek kadar haletiruhiyesizdi. Alışılan, özlenen bir çirkinliği, entelektüel bir yüzü vardı.

Mütevazı bir sesle,

— Hemşirem gözlerini yummadan birkaç saat evvel... dedi.

Hepsi, tekrar gözlerini portreye çevirmişlerdi. Kadın, yüzünü dönmeden,

— Bu resmi siz yaptınız değil mi? dedi.

Erkekler, otelcinin "Hayır, ben yapmadım!" demesini bekliyorlar gibi bir hal almışlardı. Kadın, sorduğu sualin cevabını almış kadar müsterih bekliyordu.

Otelci ağır ve düşünceli,

— Hayır, dedi.

Sanki erkekler geniş bir nefes almışlardı. Kadın, bu menfi cevaba hayret etmemişti.

Otelci devam etti.

— Bizzat kendisi yapmış. Bir arkadaşı aynayı tutmuş. O, kendi eliyle, işte bu resimdeki gibi gülümseyerek... Bizzat kendisi yapmış.

(...)

Otelci, ağır ağır odadan çıktı. Birkaç saniye sonra tekrar içeriye girdi.

— Bir emriniz olursa, dedi, zile basarsınız. Garson size odalarınızı gösterir. Yatmadan evvel sıcak bir şey içmek arzu ederseniz size çay da hazırlayabilirim.

Otelcinin yüzü heyecanlıydı. Yüzlerce müşteriye yaptığı gibi, bir iskemlenin üstüne ters oturup, gözleri görmeden resimdeki kızın hikâyesini anlatmayı gayri şuuri arzu ediyordu. Fakat kadın,

— Teşekkür ederiz. Evet, yatmadan evvel bir çay içebiliriz. Çok teşekkür ederiz.

Otelci, ikinci defa çıktıktan sonra, kadın yol arkadaşlarına İsviçre'de tanıdığı bu ressam kızın macerasını anlatmak istedi. Sonra bu hikâyeyi anlatmış kadar yorgun ve mecalsiz, hatta yarı yolda, öte tarafı dinlenilmeyeceğinden korkmuş gibi sustu. Ve arkadaşının hatırasıyla uzun müddet gözleri portrede düşündü. Aynayı tutarken söylediklerini şimdi birer birer ses, ışık, rüzgâr ve yağmur arası bir sükûtla yeniden işitiyordu:

— İstasyonda genç bir hamal, eşyanı alacak, sana birkaç defa, sesi işitmek için, bir sözü tekrarlatacak. Sen ona parayı vermeyi unutacaksın. Kocaman sırtlı bir arabacı döndüğü zaman, on üç yaşında bir köylü çocuğu yüzüyle karşılaşacaksın, sonra arabacı, arabadan inmiş de, bir başkası yerine oturmuş gibi aynı sırt manzarası karşısında peyda olacak. Kasabanın ölü çarşılarını seyre dalacaksın. Belki hava yağmurlu olacak. Sonra ağabeyim... Gözleri, özlenen ve alışılan çirkinliği, entelektüel siması. Bana söz... Muhakkak gidip bir gece bizim otelde yatacaksın, değil mi?

Sait Faik Abasıyanık

Semaver / Sarnıç

Sait Faik Abasıyanık, bu hikâyede yaşamın sadece bir kesitini okura sunmuştur. Böylece hikâyenin odağını olaya değil olayın çevresindeki durum ve sezgilere vererek sadakat ve vefanın önemini ortaya koymuştur.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

haletiruhiye : Ruhsal durum, ruh durumu.
hayatiyet : Yaşama gücü, canlılık.
hemşire : Kız kardeş.
meserret : Sevinç.
müspet : Olumlu.
müsterih : Bütün kaygılardan kurtulup gönlü rahata kavuşan, içi rahat olan.
müteessir : Üzülmüş, üzüntülü.
nahiye : Bucak.
seğirtmek : Sıçrayarak yakın bir yere doğru koşmak.
tecessüs : Merakını gidermeye çalışma, görme; anlama merakı.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyede geçen "menfi", "entelektüel", "mecal", "sükut" gibi kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.

2. Okuduğunuz hikâyenin temasını aşağıdaki kutucuğa yazınız.

Tema

3. Okuduğunuz hikâyedeki olayların birbiriyle ilişkisini açıklayınız.

4. Hikâyede şahıs kadrosunda yer alan kadını; tip–karakter, fiziksel ve psikolojik özellikleri yönünden inceleyiniz.

5. Okuduğunuz hikâyede yazar, betimleyici ve açıklayıcı anlatımlardan neden sıklıkla yararlanmıştır? Açıklayınız.

6. Hikâyede olayların geçtiği zaman ve mekânı belirleyiniz. Mekân ve zaman ile hikâyedeki kişiler arasında bir bağ kurulabilir mi? Açıklayınız.

7. Okuduğunuz hikâyenin anlatıcısı ve anlatıcının bakış açısıyla ilgili aşağıdaki tabloda verilen soruları cevaplayınız.

Anlatıcının özellikleri nelerdir?	
Kullanılan bakış açıları hangileridir?	
Seçilen bakış açısı anlatımı nasıl etkilemiştir?	
Birden fazla bakış açısı mı kullanılmıştır?	

Bilgi

DURUM HİKÂYESİ

Durum hikâyesi, yaşamın veya insan davranışlarının bir kesitini veren hikâyelerdir. Bu hikâye türünde büyük olaylar anlatılmaz. Olay basitleştirilir veya olaya çok önceden olmuş izlenimi verilir. Hikâyenin merkezi olay değil olayın çevresindeki durum ve duygulardır. Olaydan çok psikolojik tahlillere yer verilir. Amaç, okurda bir izlenim uyandırmaktır. Kişiler fazla idealize edilmez. Mekân tasvirlerine ağırlık verilmez. Bir girişe ihtiyaç duyulmadan doğrudan durum (kesit) anlatılır, sonuç bölümüne de genellikle yer verilmez. Okuduğunuz hikâyede Sait Faik, okura bir sonuç sunmamıştır. Yazar böylelikle herkeste farklı bir çağrışım uyandırmayı amaçlamıştır.

Rus yazar Çehov bu hikâye türünde ilk eserleri verdiği için bu tarz hikâyeye "Çehov tarzı hikâye" de denir. Ayrıca bu tür hikâyeye "kesit hikâyesi" de denir. Bizim edebiyatımızda Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Tarık Buğra gibi birçok yazar bu tarz hikâyelerle tanınmıştır.

8. Aşağıda verilen soruları cevaplayarak okuduğunuz hikâyeden durum hikâyesine yönelik çıkarımlarda bulununuz.

a. Detaylı bir giriş yapılmış mı?
b. Hikâyenin odağı olay mı?
c. Merak, çatışma unsurları fazlaca kullanılmış mı?
ç. Olay, sonuçlandırılmış bir tarzda okura sunulmuş mu?
d. Yoruma, psikolojik tahlillere yer verilmiş mi?
e. Okurda bir izlenim uyandırılmaya çalışılmış mı?
f. Mekân tasvirleri detaylı yapılmış mı?

9. Kurmaca metinlerde olaylar, kişiler gerçek yaşamı olduğu gibi yansıtmayabilir. *Meserret Oteli*'nin kurmaca yapısının gerçek hayata uyup uymadığını sınıfta tartışınız.

10. Okuduğunuz hikâyeyi *Gamsız'ın Ölümü* hikâyesiyle içerik, anlatım teknikleri, üslup ve tür özellikleri açısından karşılaştırınız.

11. Okuduğunuz metinde kadının arkadaşına sadakatini yaşadığınız çevrede görebiliyor musunuz? Bu dostluk için neler söyleyebilirsiniz?

Sait Faik Abasıyanık (1906 - 1954), Cumhuriyet Dönemi hikâyecilerindendir. Hikâyelerinde konu ve olaydan çok yaşamdan kesitleri ele almıştır. İstanbul hikâyecisi olarak tanınmıştır. Hikâye sayısının çokluğu, konu çeşitliliği, hikâye yazma yöntemi ile dikkati çekmiştir. Sayısı yüz elliyi aşan hikâyelerinin konusu çoğunlukla kısa bir süre içinde gördüğü kişiler ve olaylar olduğundan, hikâyelerinde alışılagelen serim, düğüm ve çözüm bölümleri bulunmaz. Bu yönlerden bir durum hikâyesi niteliği taşıyan hikâyeleriyle klasik yöntemden ayrılmıştır. İnsan ve toplum, insan ve doğa, psikolojik konular üzerinde durmuştur. Gündelik yaşamda rastladığı insanları hikâyelerinde ele almıştır. Kendisindeki insan sevgisini bu kişilerin aracılığıyla okura aktarmıştır.

Yazarın *Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Havuz Başı, Son Kuşlar, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Mahkeme Kapısı* adında hikâye kitapları; *Medar-ı Maişet Motoru, Kayıp Aranıyor* adında romanları vardır.

HAZIRLIK

Görsel 3: *Kurtuluş Savaşı'nda mermi yapan kadınlarımız*

- Kurtuluş Savaşı Dönemi'ne ait bu fotoğrafı inceleyiniz. Duygu ve düşüncelerinizi sınıfınızda anlatınız.

3. metin

ÖKÜZDEN TAYYARE

Emine bacı bütün işini gücünü sermişti. Gözlerini havadan ayırmaz olmuştu. Göklere böyle dalgın dalgın, içini çeke çeke baktığı zamanlar kendi kendine düşünürdü.

Demek tayyare dedikleri şey göklerde karakuş gibi uçar, içi barut dolu gülleler atar ve Türk delikanlılarını öldürürdü. Emine bacı bu işe bir akıl erdiremiyordu. Önüne gelene:

— Hey oğul! Nasıl olur bu? derdi. Göklerde yalnız kuşlar, bulutlar, rüzgârlar uçar. Geceleri de yıldızlar falan parıldar. Koskoca alâmet, hem içine insanları, dolu gülleleri alıp da hiç uçabilir mi?

Fakat bu akıl erdiremediği şeyin var olduğuna dört defa inanmıştı. Cepheye gönderdiği iki oğlu, bir güveyi, bir de torunu düşman tayyarelerinin hücumlarına uğramışlar, şehit olmuşlardı.

Hele torununa çok yanmıştı. Ne güzel, ne aslan yapılı, çiçek yürekli delikanlı idi. Gözyaşlarını içine akıtıyordu.

Artık tahammülü kalmamıştı. Bir gün ocak başında tarhana pişiren geline seslendi:

— Kız! Bir sen kaldın bir ben. Dört öküz bizim neyimize, iki tanesi çoktur bile.

— Nideceksin ana gı?

— Ne mi edeceğim? Şimdi görürsün.

Dört öküzün ikisini ahırdan çıkardı; bir iple boynuzlarından birbirine bağladı. Değneği aldı ve öküzleri şehire doğru dah etti. Gelin kapının önünde durmuştu; sordu:

— Satacak mısın onları?

Emine bacı cevap vermedi. Şehire geldi. İlk rastladığına sordu:

— Kumandan paşa nerede oturur?

Tarif ettiler. Öküzleri kumandanlığın kapısına bağladı, içeri girdi ve paşayı görmek istediğini söyledi. Kumandanın karşısına çıkınca:

— Hay paşam! dedi, bu ölümden bıktım artık. Biraz da yaşayalım olmaz mı?

— Elbette bacı nine; elbette artık ferahla yaşayacağız.

— Öyle ise iki öküz getirdim, al onları.

— İki öküzü ben ne yapayım bacı?

— Ne mi yapacaksın? Tayyare yap.

— Öküzden tayyare olur mu bacı?

— Olmazsa, sat, parası ile bir tayyare al uçur.

— Tayyare pahalıdır. İki öküz parası ile alınmaz.

Emine bacı bir dakika düşündü, başını kaldırdı ve dedi ki:

— Öyle ise benim gibi evlât kaybetmiş çok Türk ninesi, Türk babası var, onlar da bir şeyler versinler, benim öküzlerin parasına kat; bir tayyare al...

Bunu yapsa yapsa bir ev dolusu evlâdını şehit veren Türk bacısı yapar.

Aka Gündüz

Meçhul Asker

(Hazırlayan: Abide Doğan)

Aka Gündüz, bu hikâyede Emine Bacı karakteriyle Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında büyük fedakârlıklarda bulunan annelerimizin bu vatan ve millet için çabalarını etkileyici bir şekilde ortaya koymuştur. Okuduğunuz metin, 1941'de yayımlanmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alamet : Belirti, işaret, iz, nişan.

gülle : Eskiden som taş veya demirden, yuvarlak bir biçimde yapılırken günümüzde çelikten silindir biçiminde, bir ucu sivri olarak yapılan top mermisi.

Bilgi

1940 - 1960 YILLARI CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE HİKÂYE

1940 - 1960 yılları Cumhuriyet Dönemi'nde ele alınan konuların çeşitliliği artmış, daha çok gözleme dayanan gerçekçi hikâyeler yazılmıştır. Anadolu'ya, halkın yaşamına ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Bu dönemin hikâyelerinde "millî–dinî duyarlılık", "toplumcu–gerçekçi anlayış" ve "bireyin iç dünyasını esas alan anlayış" gibi bazı eğilimler görülmektedir.

1940'lı yıllarda Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun durumu, İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumsal sorunlar hikâyelerde işlenmiştir. Bu dönemde Aka Gündüz, Bahaeddin Özkişi gibi sanatçılar millî–dinî duyarlılığı yansıtan hikâyeler yazmışlardır. Millî–dinî duyarlılığı yansıtan eğilimdeki yazarlar hikâyelerde Millî Mücadele, Doğu–Batı çatışması, ahlaki bozukluklar gibi konuları ele almışlardır.

1950'li ve 1960'lı yıllarda daha çok yazar ve eser ortaya çıkmıştır. Memur, işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları toplumcu–gerçekçi yönelimle hikâyelerde işlenmiştir. Sadri Ertem, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Kemal Tahir, Fakir Baykurt, Samim Kocagöz, Talip Apaydın gibi yazarlar bu yönelime bağlı eserler vermişlerdir.

Sonraki zaman dilimlerinde insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri ve çocuklar önem kazanmaya başlamış; Peyami Safa, Memduh Şevket Esendal, Tarık Buğra, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Sabahattin Kudret Aksal gibi yazarlar bireyin iç dünyasını esas alan anlayışla insan gerçekliğini psikolojik yönüyle yansıtan hikâyeler yazmışlardır.

Hatırlatma

HİKÂYEDE ANLATIM TEKNİKLERİ

1. İç Konuşma: Hikâyede kişinin kendi kendine içinden konuşmasıdır. Bu teknikte anlatıcı devreden çıkar. Okurla kahraman baş başa kalır; okur, kahramanın iç dünyasına girer. Okur, kahramanın iç dünyası ve düşünceleri hakkında bilgilenir. Konuşma cümlelerine sıklıkla yer verilir. Feyza Hepçilingirler'in *Eski Bir Balerin* adlı kitabındaki *Er Mektubu Görülmüştür* hikâyesinden alınan aşağıdaki parçada kahraman, iç konuşma tekniği ile duygu ve düşüncelerini doğrudan okura iletmiştir.

"Her zaman beklediğim büyülü gücü yarattı bu dörtlük. Aldı, götürdü beni, yemyeşil bir çayırın ortasına bırakıverdi. Altımda ebemgümeçleri, hışır hışır kırılıyor. Elimde yapraklı, tomurlu, top top beyaz çiçekli bir dal. Küçücük ninelerin oluşturduğu çiçek yumakları. Bütün özlemlerimle birleşip ak bir çiçek topu olan bu dal sensin. Evim var sende; anam, babam, doğmamış çocuğum var."

2. İç Çözümleme: Hikâyede kişinin duygu ve düşüncelerinin yazar / anlatıcı tarafından anlatılmasıdır. Anlatıcı, hikâyede kahramanın aklından geçenleri sanki onun karşısında durup da okuyormuş gibi verir. İç çözümlemede anlatıcı devreden çıkmaz. Adalet Ağaoğlu'nun *Karanfilsiz* hikâyesinden alınan aşağıdaki parçada anlatıcı, kahramanın aklından geçenleri anlatarak iç çözümleme yapmıştır.

"İlkin şaşırdı. Onun kasa yapımındaki yorgunluğunu şuradaki serin sularla giderdiğini, içini dışını yıkadığını sanmıştı. Derken ürktü, yüzüne bakmadı onun. Direndi. Karanfillerinden birini kulak ardından çekip resimli tahtanın üst başına kondurdu."

3. Bilinç Akışı: Bu teknik, kişilerin iç dünyalarını aracısız olarak okura iletme olanağı sağlar. Bireyin duygu ve düşünceleri doğal biçimde yansıtılır. Kahramanın duygu ve düşünce dünyası düzensiz bir şekilde verilir. Anlatım, çağrışımlara dayalıdır. Bilinç akışında bireyin zihninden geçenler, birbirinden bağımsız cümlelerle âdeta bir sayıklamayı andırır biçimde sergilenir. Duygu ve düşünceler art arda sıralanır. Düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur. Sait Faik Abasıyanık'ın *Hallaç* hikâyesinden alınan aşağıdaki parçada kahramanın düşünceleri akıp gitmektedir ve düşünceler arasında mantıksal bir bağ yoktur. Çağrışım ve imgelere dayalı bir anlatım vardır.

"O gün ne güzel bir gündü! Deniz ne serindi! Ne güler yüzlüydü sandallar, çocuklar, kadınlar! Dünya yüzünde bir tek kötü lakırdı, kötü hareket, kötü düşünce o gün için -o günün başı için- insan elinden, insan dilinden, insan kafasından çıkmamış gibi bir akşam oldu. Ben her zamanki gibi kimsesiz, pazarımı bitirmiştim. Hayatımdan memnundum. Her şey ışıl ışıldı. Her şey mavi, akşama doğru kırmızı, sonra lâcivert oldu.

Bugün kimse ölmesindi. Bugün döğüş edilmesin, bugün kimse ağlamasındı. Akşama doğru vapur iskelesine gittim. Daha vapura vakit vardı. İki çocuk iskelenin parmaklıklarında cambazlık yapıyor, bir adamla mini mini bir kız çocuğu elleri balık pulu içinde, balık avlıyorlardı. İskelenin iç çırpınmayan bina gölgeleri düşmüş denizi Monako Prensi'nin akvaryumu gibiydi. Köyden güneş çekilmişti. Onu tarifelerin asıldığı siyah tahtanın dibine çömelmiş gördüm. Yüzü kıpkırmızıydı. Bugün iyi çalışmış olacaktı. Yüzünde, iskeleye inerkenki pembelik kalmamıştı. Çok kanlıydı. Mavi gözleri uçuk, korkuluydu. Yanında durdum."

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyede geçen "güvey", "tahammül" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden bulunuz.
2. Okuduğunuz hikâyenin temasını ve konusunu bulunuz.
3. Metnin iletisini belirleyiniz.
4. Kendisi de yoksul olan nine, tüm olumsuz yaşam koşullarına rağmen, sahip olduğu mal varlığını vatanı için vermiştir. Bu durum sizi etkiledi mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Hatırlatma

ÇATIŞMA

Çatışma; öyküleyici metinlerde (roman, hikâye, tiyatro, masal vb.) gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsurdur. Eserin bütününde işlenen ve çoğunlukla zıtlıklara dayalı sorun veya sorunlardır. Birbirine karşıt unsurların, karakterlerin bir arada anlatılması, sergilenmesi ile oluşur. Kahramanların karşıt tavırları, duruşları; birbiriyle tezat teşkil eden mekânların yan yana, iç içe sergilenmesi; sunulan yaşam biçiminin iki zıt yüzü, çatışmayı oluşturan unsurlardır.

5. Okuduğunuz hikâyede olay akışını yönlendiren temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları bulunuz.
6. Hikâyedeki olaylar kim tarafından anlatılmaktadır? Hikâyedeki anlatıcının bakış açısını belirleyiniz.
7. Okuduğunuz hikâyenin türünü söyleyiniz.
8. Belirlediğiniz hikâye türünün metinde ön plana çıkan özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
9. *Öküzden Tayyare* metninden Aka Gündüz'e özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
10. Okuduğunuz hikâyeden alınan aşağıdaki bölümleri iç konuşma ve iç çözümleme anlatım tekniklerine göre inceleyiniz. Bu tekniklerin, hikâyenin oluşumuna katkısını açıklayınız.
    a. "Emine bacı, bütün işini gücünü sermişti. Gözlerini havadan ayırmaz olmuştu. Göklere böyle dalgın dalgın, içini çeke çeke baktığı zamanlar kendi kendine düşünürdü. ...Hele torununa çok yanmıştı. Ne güzel, ne aslan yapılı, çiçek yürekli delikanlı idi. Gözyaşlarını içine akıtıyordu."
    b. "Göklerde yalnız kuşlar, bulutlar, rüzgârlar uçar. Geceleri de yıldızlar falan parıldar. Koskoca alâmet, hem içinde insanları, dolu gülleleri alıp da hiç uçabilir mi?"
11. Okuduğunuz hikâyede anlatılan olaylar, belli bir dönemde yaşanmış olaylarla benzerlik gösteriyor mu? Sizce yazar, bu tarihî gerçekliği olduğu gibi mi hikâyeye aktarmıştır? Yorumlayınız.
12. Hikâyedeki kurmaca gerçeklik ile tarihsel gerçekliğin farklarını bulunuz. Kurmaca gerçekliğin tarihsel gerçekliği ne kadar yansıtabildiğini sınıfta tartışınız.

Aka Gündüz (1886 - 1958), 20. yüzyıl yazarlarındandır. Yalın dille eserlerini yazmış, Millî Edebiyat'ın içinde yer almıştır. Eserlerinde milletine duyduğu sevgiyle Millî Mücadele'yi, Atatürk'ü konu edinmiş; roman, hikâye, tiyatro gibi türlerde eserler vermiştir. Gözlem gücüyle ve gerçekçi bir anlayışla eserler vermesi önemlidir.

Yazarın *Dikmen Yıldızı, Bir Şoförün Gizli Defteri, İki Süngü Arasında* adında romanları; *Türk Kalbi, Kurbağacık, Hayattan Hikâyeler, Bu Toprağın Kızları* adında hikâye kitapları vardır.

HAZIRLIK

- 20 Kasım 1989'da Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve 193 ülke tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hakkında bildiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- İnsanların kaç yaşına kadar çocuk sayıldıklarını biliyor musunuz? Araştırma yapınız.
- Yakın çevrenizdeki insanların çocuk işçilerle ilgili gözlem ve düşüncelerini öğreniniz. Sınıfınızda bir konuşma yapınız.

4. metin

HARİKA ÇOCUK

Bisküvi, çikolata, kâğıtlı şeker, zeytinyağı, sabun yapımevleriyle küçük tamir atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkayan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeye gitmiştim. Bulamadım. Dönecektim ki kapı yanında duran büyükçe bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvır kıvır sarı saçları vardı. Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...

— Matbaacı abiyi mi aradınız?

— Evet.

— Az evvel kâat kestirmeye gitti. Gelecek.

Yanındaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

— Buyurun, oturun!

Öyle tatlı bakıyordu ki oturdum. Ekmeğini bölerek uzattı. Aç olmadığımı söyledim.

— Yoksa ellerim kirli diye mi?

— Yok canım.

Görsel 4: *Oyun çağındayken çalışan bir çocuk*

— Bizim işte temiz kalınmıyor ki...

Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum:

— Ne iş görüyorsun?

— Torna, tesviye...

— Ha?

Katıla katıla güldü:

— Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum halbuki...

— Yani, torna tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

— Ne var yapamayacak? Babamın atölyesi vardı eskiden. Sabahları okula giderdim, öğleden sonra da atölyeye.

— Kaça kadar okudun?

— İlkin dördüne kadar.

— Sonra?

— İki kardeşimle ortada kaldık.

— Okulu bıraktın. Sever miydin okulu?

İçini çekti:

— Hem de nasıl!

— Ne olmak isterdin?

— Kaptan. Büyük denizlerde, dalgalı, korkunç denizlerde dolaşmak. Avrupa'ya, Amerika'ya gitmek. Üstüva'yı geçerken vapurda eğlence gırla gidermiş. Doğru mu?

— Doğru...

— Sonra, New York limanındaki Hürriyet heykeli. Boyu kaç metre onun? Büyük mü?

— Bilmem.

— Robenson Kruzoe'yi okudunuz mu siz?

— Okudum.

— Issız adada nasıl da yaşayabilmiş? Değil mi? Böyle şey olur mu?

— Olmasa daha iyi değil mi?

— İyi ama, oluyor. Yahut da yazarı öyle düşünmüş. Ama iyi düşünmüş. Ne olursa olsun, aferin Robenson'a. Issız adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmemek değil mi? Yaşamak!

Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken, gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti. O da bunun farkındaydı. Çıkardı, avucunda şıkırdatarak:

— Ne yapalım, dedi. İş, iş, iş... Bunalıyor insan. Paydoslarda Ateş Ali'yle oynuyoruz.

— Ateş Ali kim?

— Alt kattaki bisküvi yapımevinde çalışıyor. Bizim mahalleli. Her sabah işe birlikte geliriz. Benim annem yok, onun babası. Maça, sinemaya filân da beraber gideriz.

— Misketi mi çok seviyorsun, sinemayı mı, yoksa maçı mı?

— En çok maçı ama, hava alıyoruz.

— Niye?

— Numaralı tribün bize göre değil. Tekliği toka ettik mi, Teksas'a bırakıyorlar. Teksas'ta da boyumuz yetişmiyor. Stadyumu yaparken çocukları düşünmemişler!

— Siz de?

— Biz de sinemaya gidiyoruz Ali'yle çokluk... Tabiî pazarları. Babam evdeyse, sabahleyin erkenden tüyerim. Doğru Şehzadebaşı'na.

— Değilse?

— Değilse tüymek olmaz. Su ısıtmak, yıkanmak, kardeşlerimi yıkamak vazifesi bana düşer.

— Kaç para kazanıyorsun tesviyecilikten?

— On lira haftada.

— Yetiyor mu?

— Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atölyelerden yirmi beş lira veriyorlar ama, gidemiyorum.

— Niye?

— Usta babamın arkadaşı!

— İşte de bir dalavere olmasın?

— Benim de aklıma gelmiyor değil. Kötü şeyler düşünmek istemiyorum.

Dereden, tepeden uzun uzun konuştuk. Bu arada her gün, sabahın beşinde çalar saatin sesiyle uyandığını, gaz ocağına çaydanlığı oturttuğunu, bulaşıkları yıkadığını, çarşıdan ekmek peynir aldığını, altıya doğru kardeşlerinin karnını doyurup altı buçukta omuz omuza işçi kalabalığıyla vapura binip yedide köprüye geldiğini, yediyi çeyrek geçe de atölyede iş başı yaptığını öğrendim.

— Peki, ne olacak bunun sonu?

— Ne gibi amıca?

— Meselâ, bir imkân çıksa karşına. Tekrardan okula girip, sonunda da kaptan olmak ister miydin?

İlkin gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.

— Ha? İster miydin?

— İsterdim ama...

— Ama?

— Kardeşlerim. (...)

İçimde bir damar sızladı.

— Benden geçti. Kardeşim okuyor. Öteki küçük daha. Büyüyünce onu da okula vereceğim. Haftalığım elli olur o zaman herhâlde...

Birden sordu:

— Amıca.

— Ha?

— Benim boyum hep böyle kısa mı kalacak?

— Niçin? Büyümüyor mu?

— Annem ölmeden evvel duvara kurşun kalemiyle çizmiştim. Ölçüyorum. Hâlâ aynı yerde. Yoksa cüce mi kalacağım?

Dudaklarımdan çıkacak cevabı heyecanla bekliyordu ki, makine şakırtıları yüklü sıcak koridorun kirli aydınlığında iri yarı biri belirdi:

— Ayhan!

Onun da üstü başı, eli yüzü kir pas içindeydi.

Çocuk sandıktan fırladı:

— Hâlâ karnını doyurmadın mı?

— Doyurdum.

— Doyurduysan, git de o borulara diş aç!

— Peki usta...

Beni unutmuştu bile. Koridorun kirli aydınlığında koşarak uzaklaştı. Dipteki atölyeden içeri girdi. Peşinden gittim. Atölye penceresinin kenarından heyecanla seyrettim: Boyu yetişmediği için ters çevrilmiş bir tahta sandığın üzerinden idare ediyordu makineyi. Makineyse, çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysal, yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar dökülüyordu.

Orhan Kemal
Grev

Yazarın bu hikâyede ele aldığı çocuk, hayatın gerçekleriyle yüz yüze kalmasına rağmen gelecekten umutlu bir insandır. Bütün güçsüzlüğüne karşın toplumdaki dengesizliği gideren birey konumundaki çocuk figürü, Orhan Kemal'in birçok eserinde görülmektedir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

teklik : Lira.
Teksas : Okuduğunuz metinde, stadyumda kale arkası için mecaz anlamda kullanılmıştır.
toka etmek : Vermek.
Üstüva : Osmanlı Dönemi'nde Uganda'nın bulunduğu, Ekvator bölgesine verilen ad.
yonga : Kesilen, yontulan veya rendelenen bir şeyden çıkan parça.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "munis", "hava almak", "torna", "tesviye" gibi kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından tahmin ediniz. Tahminlerinizi defterinize yazıp sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz hikâyenin temasını ve konusunu bulunuz.

Hatırlatma

AÇIK VE ÖRTÜK İLETİ

Öğretici metinlerle edebî metinlerin iletileri birbirinden farklıdır. Öğretici metinlerde (makale, fıkra, röportaj vb.) ileti, tektir ve anlaşılırdır. Bu nedenle öğretici metinlerde ileti açıktır. "Teknoloji insan yaşamını kolaylaştırmaktadır." cümlesinde ileti olan teknolojinin insan yaşamındaki olumlu etkisi, açık biçimde ifade edilmektedir. Edebî metinlerde ise ileti, kesin bir yargıya dönüştürülerek verilmez, metnin dokusuna sindirilir. Bu nedenle edebî metinlerin iletisi, örtük iletidir."Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar? / Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar." dizelerinde tek diş olarak teknolojik güç verilmiş ve bu gücün bir inancı yok edemeyeceği örtük bir ileti biçiminde ortaya konmuştur.

3. Bu hikâyedeki örtük iletiyi defterinize yazınız.

4. Hikâyede kullanılan anlatma ve gösterme anlatım tekniklerini metnin üzerinde gösteriniz. Bu tekniklerin niçin kullanıldığını açıklayınız.

5. Hikâyenin şahıs kadrosunun özelliklerini, aşağıda verilen tablodaki örnek açıklamalardan hareket ederek tablonun üzerinde belirtiniz.

Şahıslar	Şahsın Hikâyedeki Rolü	Şahsın Olay Akışını Etkileyen Fiziksel ve Psikolojik Özellikleri	Şahsın Toplumsal Statüsü	Şahsın Tip ya da Karakter Özelliği
Ayhan				
Anlatıcı / Yazar				
Ateş Ali	*Ayhan'ın mahalleden oyun arkadaşıdır. Figüratif kahramandır. Ayhan'ın hikâyede tanınmasını sağlamaktadır.*	*Babası ölmüş, işçi çocuktur. Küçük yaşta çalışması, aile ortamından yoksun olması, verilmek istenen iletiyi desteklemektedir.*	*Kenar mahallelerde yaşayan, küçük yaşta çalışmak zorunda kalan, dar gelirli bir ailenin çocuğudur.*	*Ateş Ali tiptir.*
Ayhan'ın babası				
Ayhan'ın ustası				
Ayhan'ın kardeşleri				

6. Hikâyedeki olaylar kim tarafından anlatılmaktadır? Hikâyedeki anlatıcının bakış açısını belirleyiniz.

7. Okuduğunuz hikâyede iç konuşma ve iç çözümleme anlatım tekniklerinden yararlanılan bölümleri bulunuz. Bu tekniklerin hikâyenin anlatımına katkısını açıklayınız.

8. Ayhan'ın çalıştığı iş hanının ve atölyenin tasvirlerini, Ayhan'ın ruhsal ve ekonomik durumunu yansıtması açısından inceleyiniz.

9. Okuduğunuz hikâyenin olay zamanını ve anlatma zamanını belirleyiniz.

10. Metindeki halk diline özgü söyleyişleri tespit ediniz. Yazarın anlatımında bunu tercih etmesini açıklayınız.

Hatırlatma

GERİYE DÖNÜŞ

Geriye dönüş, kronolojik bir biçimde gelişen olay örgüsünde geçmişe yönelik bilgi vermek amacıyla kullanılan bir anlatım tekniğidir. Hikâyede olaylar belli düzende ilerlerken zaman durdurularak geçmişteki zamana dönülür. Bu zaman diliminde oluşan olaylardan söz edilir. Bu teknikte amaç, olayların geçmişini aydınlatmak, hikâyedeki kişiler hakkında bilgi vermektir.

11. Okuduğunuz hikâyede zamanda geriye dönüşün yapıldığı bölümleri bulunuz.

12. Çevrenizde çocuk yaşta çalışan ve eğitimine devam edemeyen Ayhan gibi çocuklar var mı? Bu durumdaki çocuklarla ilgili neler yapılması gerekir? Görüşlerinizi belirtiniz.

13. Okuduğunuz hikâyedeki olayları, birbirileriyle uyumları açısından değerlendiriniz.

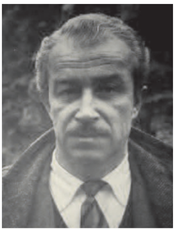
14. Okuduğunuz hikâyenin teması, konusu ve iletisiyle yazarın benimsediği toplumcu–gerçekçi hikâye yazma anlayışı arasında bir ilişki var mı? Görüşlerinizi belirtiniz.

15. *Harika Çocuk* hikâyesi gibi Orhan Kemal'in birçok hikâyesi, çocuklara karşı sorumluluk duygusu oluşturan bir niteliğe sahiptir. Yazarın *72. Koğuş* adlı hikâye kitabı 1967 yılında tiyatroya, 1987 yılında da sinemaya uyarlanmıştır.

Yazarın hikâyelerine olan bu ilgiyi nasıl yorumlarsınız?

16. Okuduğunuz metinden aşağıdaki tabloda belirtilenlere örnekler veriniz. Bu kavramlara yazarın bilinçli şekilde değindiğini söyleyebilir misiniz?

Doğru sözlü olma	Davranışlarının sorumluluğunu alabilme	Etik davranma
Azimli olma	Açık ve anlaşılır olma	Aileyi önemseme
Paylaşma	Tahammül etme	Cömert olma
Çalışkan olma	Merhametli olma	Fedakârlık yapma

Orhan Kemal (1914 - 1970), Cumhuriyet Dönemi toplumcu–gerçekçi eğilime bağlı yazarlardandır. Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü'dür. Eserlerinde Adana ve Çukurova çevresindeki işçilerin yaşamını, sıkıntılarını, büyükşehirlerin kenar semtlerinde yaşayan insanların yaşamlarını ele almıştır. Zengin–fakir, ezen–ezilen çatışmalarını hikâyelerinde sıradan insanlar aracılığıyla anlatmaya çalışmıştır. Yazarın oldukça yalın bir Türkçesi vardır.

Yazarın *Baba Evi, Avare Yıllar, Cemile, Murtaza, Bereketli Topraklar Üzerinde, Hanımın Çiftliği* adında romanları; *Ekmek Kavgası, Sarhoşlar, 72. Koğuş, Önce Ekmek, Mahalle Kavgası* adında hikâye kitapları vardır.

HAZIRLIK

- Çevrenizdeki doğayla ilgili efsaneleri araştırınız veya bildiğiniz efsaneleri sınıfınızda arkadaşlarınıza anlatınız. Bulduğunuz efsaneleri kısa hikâyeler biçiminde defterinize yazınız.
- İnsanların denize olan tutkularının nedenleriyle ilgili sınıfınızda kısa konuşmalar yapınız.
- Türk halk edebiyatı ozanlarından Âşık Garip hakkında bir araştırma yapıp sunum hazırlayınız. Hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. metin

DENİZKIZI ADASI

"Aman" dedim, "Şafaktan önce gel de beni uyandır. Şu karşıki adayı görüyor musun? Rüyama giriyor. Şafak sökerken orada bulunalım."

"Olur. Ona Denizkızı adası derler. Ben seni gece uyandırırım." dedi.

Oraya gidip balık avlayalı yıllar geçti. Oraya balığa gittiğim zaman, zaten yaşını başını almış bir adamdım. Bu dakika ölecek ve ölürken de bunca yıllık hayatımın, canımda iz bırakmış olaylarını gözden geçirecek olsam, şu kadar para kazanmış olduğum için mutlu ya da şu kadar para ve mevki kaybetmiş olduğum için de acı sanmış olduğum büyük olayların hepsi küçülür de kala kala o ada kıyısında avlanmış olduğum günün anısı, bütün hayatımın en tez bir yaşayışla dopdolu ışıldayan bir anısı olarak kalır. Gözlerim alacakaranlıklaşırken o anı, gördüğüm son ışık ve gönlümün tattığı son sevinç olacak.

Görsel 5: *Ege Denizi'ndeki adalar*

Güneşin kız kardeşi Eos (yani Arşipel'in şafağı), gül renkli aydınlığı kucaklamış, ufukta ağarıyordu. Çizgi çizgi pembe ışıklar, parmaklarıydı. Sıra sıra yatay bulutlar sanki bir "arp"ın teliydi. Işıkla inlemeye koyuldular. Denizine de, göğüne de pembe berraklık ve ışık yayılıyordu. Yanımda kürek çeken Mehmet'e, "Buraya neden Denizkızı adası diyorlar?" diye sordum.

"Buraya ay ışığında denizkızları gelirmiş. Ben görmedim. Yalnız bir-iki gece, adanın ay ışığında saldığı gölgede, denizi şapur şupur öttürdüklerini duydum. Dalgalar üstünde hayal meyal ağartılar yüzer gibi oldu. Çınlayan bir kahkaha, tüylerimi tuhaf tuhaf ürpertti. Korktum desem yalan, korkmadım desem de yalan. Benim de gülesim geldi. Aklımı oynatırım diye küreklere davrandım."

"Neden? Onlar insanı çıldırtırlar mı?"

"Dedem görmüş. Kendisi, paraya pula gönül verir bir adam değilmiş. Ama bunlardan birine gönül vermiş. İşte ondan sonra adama bir hal olmuş. Babam bu adaya uzaktan bakar bakardı da, dedemin dediklerini anlatırdı. (...) Babam anlatırdı. Şu gördüğün Sporad adalarının bir koyu, bir körfezi yokmuş ki, dedemin kayığı orada beşik gibi sallanmış olmasın. Gündüzün de, gecenin de on ikişer saatinin pek azını karada yaşarmış. Fırtına kopunca ceviz kabuğu gibi küçücük sandalını, kopan kıyamete kıyas birer sessizlik sarayı olan mağaraların içine çekermiş. Issız kıyıların tenha gezicisiymiş. Yapayalnız yaşarmış. Babama anlatmış.

Çocukluğumun oyun arkadaşları bu küçük adalar, çığrışan deniz kuşları, sıçrayan yunuslar, eller gibi çırpışan dalgalardı. Ama asıl hayatımın tacı, tam bir sessizlikti. Mağaranın dibindeki yumuşak kuma boylu boyunca uzanırdım. Mavi denizler kıyıya yanaşırken berrak zümrüt olur, sonra en saf göğün en beyaz bulutu gibi bembeyaz köpürürdü. Suyun altın, yeşil ve mavi yansımaları mağaranın tavanında yürürdü. Sular böylece bana renklerini verirken sarkıtlardan damlayan sular, ayrı ayrı notalarda öter ve bana suyun sesini verirlerdi. Yelkenimi açmak için böylece beklerdim. Kızaran bir yaz akşamı olmazdı ki, kayığımla yeşil kıyı ve beyaz kumsalları kıyılamakta bulunmayayım. Tepeden eteğe gelin duvağı gibi çözülüp salınan çoban kavalının sesi, dupduru havada, hesaba gelmez uzaklıklardan çağırıyormuş gibi olurdu. Yaşamış olduğum bir gün yoktu ki şafak kırmızısının denize taşıp akışını upuyanık ve dimdik seyretmemiş olayım. Neyleyim, kefen gibi yatak çarşaflarını, uyku mahmuru çapaklı gözleri? Ağlarım kıyının sakız dallarında asılı kururken, çimenler üzerine çeşit çeşit balıklarımı serer, üşüşen fukara köylüleri, denizin en lezzetli balıklarıyla beslerdim."

"Deli gönül uslanır mı hiç? Hasret çekiyordum! Gönlüm bu güzelliklere kanmıyor da kanmıyordu. Deniz suyunu içen içtikçe susarmış. Yemek yer hazmederiz, yediğimiz yemek biz oluruz. Bu güzelliği neden içime alamıyor ve kendim edemiyorum diye hayıflanıyordum. Denizin dibinde dilediğim gibi gezemediğim için üzülüyordum. Denizin dibine bakınca, denizin yüzü bana dapdar geliyordu. İşte bunun için koyun birinde bir başıma kalınca soyunur, kendimi derinliğe verirdim. İçim yanardı. Berrak ve yumuşak suların, göğsüme ve dizlerime pürüzsüz süzülüşünü neden içime, ciğerlerime alamıyorum diye kendimi yiyordum. Neden o kıprayan renkleri soluyamıyordum. Efendim? Gün olurdu, balık avını büsbütün unutur, dalar çıkar, on iki saatin onunu denizin dibinde geçirirdim. Sabah ışığına kanat salan kuş gibi iredemi dip karanlıklarında deniyordum. Ege dibini sana anlatmaya ne hacet a evlat? Sen balıkçısın, benim kadar bilirsin. Ters çevrilmiş uçurumu andıran dibin yüksek kubbelerinde ışıklar, yelpaze gibi açılan ışınlarıyla boşluğu tel tel keserler. İncinin gümüş yüzünde parlayan masum bir pembe vardır. Sipsivri tepelerin kayasından kayasına mahyalar kurulur. Batmış gemilerin kaburgaları ve direkleri karanlıklarda ışıldar. Deniz dibinde ahtapot ve balıklara yüzyıllarca yuvalık etmiş testiler, dudaklarından balık ve yeşil damlacıklar solurlar. Renkler dip ovasının âlemine, kum saati rıhlarının kolay akışıyla akarlar, karanlık ovaya hâle hâle yayılırlar. Beklerdim karanlık sessizlikte! Neyi? Bir çığlığın çınlamasını!

Neyse, denizin dibine alışayım diye gece gündüz çabalayıp dururken, kapkara sevdanın öz zindanına vardım. Ve orada mahpus kaldım. Âşık Garip geze geze ne ararmış, onu kestirir gibi oldum. Onu derin ve koyu zümrüt sular içinde parıl parıl bembeyaz gördüm. Kulağımda, hatta içimde de çığlığı çınladı."

"Nenin?"

"Denizkızının! Sevmek sözünün yahut duygusunun gövdesi ve kemiği eğer olsaydı sevmenin ta apak kemiklerine, ateş dolu iliklerine kadar sevdim diyebilirim. Daldım! Kovaladım! Gece oldu. Işıldaya ışıldaya kaçıyordu. Daldı. Daldım. Yüze geldi, yüze geldim. O yüzdü, ben yüzdüm. Adanın çevresini kaç kez dolandık, bilmedim. Çil çil gülüyordu. Deniz tuzu gibi ısırıcı ve şakrak bir gülüştü o. Ay kalktı. Ne koskocaman aydı, gözlerim faltaşı gibi açıldı. Bembeyaz! Yusyuvarlak! Ben mi, o mu, ay mı, ada mı dolaşıyordu, farkında değildim. Ha tuttum ha tutuyorum diye, ardınca alabildiğimce kucaklıyordum. Bana dönüp baktıkça ay ışığını kara gözlerinde görüyordum. Gövdesi, çalkanan ay ışığında, ay ışığıydı. Şimdi tuz buz oluyor, parçalanıyor, sonra cıva gibi kavuşuyordu. Kollarımı saldım. Belini sardım. Koynuma çektim, eriyiverdi. Bağrıma bastığım, ay ışığıydı. Onu daha ötede gördüm. Yüzdüm! Yüzdüm! Yüzdüm! Gönlüm çil çil çığırdayan gülüşüne, aya ve adaya sarıla sarıla döndü, döndü, burgaç halinde kendimden geçtim. Ama işte ondan sonra, ay aydını beni hep orada buldu."

Mehmet anlatırken güneş batıyordu. Adanın kayaları, yarları diklemesine denizden çıkıyor, evreni saran kızıllık ortasında dev gibi bir orgun ateş sütunlarını andıran boruları uluyordu. Otuz mil eninde bir dalga, dünyanın bütün okyanuslarını dolaşıp geliyormuş gibi davranarak, harlayan köpüklerinde taşıdığı gök gürültüsünü, adanın kıyılarına serdi. En esrarlı mağaralarına dek zangır zangır titreyen ada, musikisini kıpkızıl bulut halinde göklere verdi. Martı alayları adanın üzerinde kıvılcımlar gibi savruluyordu.

Gerek benim, gerek Mehmet'in içimizde sonsuz bir heyecan vardı. O küçücük kayıkta bir çöp parçası gibi inip çıkarken okyanusu armonika gibi öttürdüğümüzü sanıyorduk. Aklımızı başımıza toplamaya çalıştık.

Mehmet'in birdenbire saçları diken diken oldu:

"İşte denizkızı!" diye haykırdı ve parmağıyla adayı gösterdi.

Adaya baktım. Köpükler arasından kayaya bir fok balığının çıkmakta olduğunu gördüm:

"Hakkın var, Mehmet!" diye bağırdım. Şaka değil, Pan bu yerlerin yerlisiydi.

Cevat Şakir Kabaağaçlı
(Halikarnas Balıkçısı)
Merhaba Akdeniz

Cevat Şakir Kabaağaçlı, Muğla'nın Bodrum ilçesini çok sevmiş, ilçenin Antik Çağ'daki adı olan Halikarnas'ı kendine mahlas olarak almıştır. Denize hayranlığından dolayı bu hikâyesinde denizle ilgili söylenceleri ve deniz yaşamını etkili bir anlatım ile dile getirmiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

armonika : Yan yana sıralanmış deliklerden her biri üflendiğinde ayrı notada sesler çıkaran küçük ağız çalgısı, mızıka.

arp : Dik tutularak parmakla çalınan, üç köşeli, telli çalgı.

Arşipel : Ege Denizi'ne verilen bir başka isim.

burgaç : Beklenen hızından farklı bir biçimde ve beklenmeyen yönlerden gelen şiddetli hava akımı, türbülans.

Eos : Yunan mitolojisinde şafak tanrıçası.

hacet : Herhangi bir şey için gerekli olma, gereklilik, lüzum.

org : Klavyeli büyük ve küçük borulardan yapılmış, körüklerden elde edilen havanın bu borulardan geçmesiyle değişik ses tonları verebilen, genellikle kilise çalgısı.

Pan : Yunan mitolojisinde küçükbaş hayvanların, çobanların tanrısı.

rıh : Yazıdaki mürekkebi kurutmak için dökülen çok ince ve renkli bir tür kum.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz hikâyede geçen "kıyılamak", "çığırdamak" , "yar", "mil" gibi kelimelerin anlamlarını metnin bağlamından bulunuz.

2. *Denizkızı Adası* hikâyesinden alınan aşağıdaki metni kullanılan anlatım tekniği bakımından değerlendiriniz.

"Oraya gidip balık avlayalı yıllar geçti. Oraya balığa gittiğim zaman, zaten yaşını başını almış bir adamdım. Bu dakika ölecek ve ölürken de bunca yıllık hayatımın, canımda iz bırakmış olaylarını gözden geçirecek olsam, şu kadar para kazanmış olduğum için mutlu ya da şu kadar para ve mevki kaybetmiş olduğum için de acı sanmış olduğum bütün olayların hepsi küçülür küçülür de kala kala o ada kıyısında avlanmış olduğum günün anısı, bütün hayatımın en tez bir yaşayışla dopdolu ışıldayan bir anısı olarak kalır."

3. Okuduğunuz hikâyede bilinç akışı tekniğinin kullanıldığı bölümleri bulunuz. Bu anlatım tekniğinin hikâyenin oluşumuna katkısını açıklayınız.

4. Bu hikâyedeki mitolojik unsurları bulunuz. Bunların metnin anlam özelliklerini etkilemesiyle ilgili değerlendirme yapınız.

5. *Denizkızı Adası* hikâyesinin temasını, konusunu ve iletisini bulunuz. Tema, konu ve ileti ile Âşık Garip arasında nasıl bir ilişki kurulduğunu açıklayınız.

6. Aşağıda verilen hikâyeleri, tabloda verilenlere göre karşılaştırınız.

	Öküzden Tayyare	***Denizkızı Adası***
Hikâyenin çeşidi		
İçerik		
Dil ve üslup		
Anlatım teknikleri		

7. *Denizkızı Adası* hikâyesi gibi metin türlerinin ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürdeki, toplumsal değişimdeki hangi gelişmeler etkili olmuştur? Açıklayınız.

8. Halikarnas Balıkçısı'yla ilgili aşağıdaki metinden yararlanarak okuduğunuz hikâyeyle yazarın yaşamı, edebî kişiliği ve sosyal konulardaki görüşleri arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

"Halikarnas Balıkçısı bir Anadolu uzmanı ve sevdalısıdır. Yunan mitolojisi olarak görülen ve Avrupa'nın kendi kökenleri olarak kabul ettiği kültürün aslında, çok daha köklü uygarlıklara beşik olmuş Anadolu'ya ait olduğu tezini savunur. Eserlerinde sık sık bunları anlatırken Anadolu uygarlıklarının beslediği değerlerin Batı tarafından göz ardı edilmesinden dem vurur. (...) Halikarnas Balıkçısı deneme ve incelemelerinde de Akdeniz uygarlığı ve Anadolu hakkındaki düşüncelerini, karşılaştırmalı bir yöntemle ele aldığı mitolojik bilgileri aktarır. Mitolojik incelemelerinin hemen hepsini, Anadolu'da gelişmiş kadim uygarlıkların altıncı kıta olarak nitelendirdiği Akdeniz'in uygarlık tarihindeki önemini kanıtlamak, anlatmak için yazmıştır." **(Medine Sivri - Sibel Kuşca,** *Halikarnas Balıkçısı'nın Eserlerinde Mitlerin İzleri ve Karşılaştırmalı Mitolojiye Katkısı***)**

Halikarnas Balıkçısı (1890 - 1973), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı'dır. Deniz hikâyeleriyle tanınmıştır. Konularını Ege ve Akdeniz'in kıyı ve açıklarında gelişen, denize bağlı olaylardan almıştır. İçinde yaşadığı ve her ayrıntısını bildiği denizi, balıkçıları, dalgıçları, sünger avcılarını zengin terim ve mitoloji hazinesinden yararlanarak anlatmıştır.

Yazarın *Ege Kıyılarından, Merhaba Akdeniz, Ege'nin Dibi, Yaşasın Deniz, Gülen Ada* adında hikâye kitapları; *Aganta Burina Burinata, Ötelerin Çocuğu, Uluç Reis, Turgut Reis, Deniz Gurbetçileri* adında romanları; *Mavi Sürgün* adında anı kitabı vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki tabloda *Denizkızı Adası* hikâyesinden cümleler verilmiş ve bazı unsurların altları çizilmiştir. Bu cümlelerdeki altı çizili unsurların cümlenin hangi ögesi olduğunu örnek işaretlemelerde olduğu gibi uygun kutucuklara işaretleyiniz.

	Yüklem	Özne	Belirtili nesne	Belirtisiz nesne	Zarf tümleci	Dolaylı tümleç
"Gönlüm bu güzelliklere kanmıyor da kanmıyordu."						✓
"Deniz suyunu içen içtikçe susarmış."						
"Bu güzelliği neden içime alamıyor ve kendim edemiyorum diye hayıflanıyordum."						
"Neyleyim, kefen gibi yatak çarşaflarını, uyku mahmuru çapaklı gözleri?"						
"Batmış gemilerin kaburgaları ve direkleri karanlıklarda ışıldar."						
"Deniz dibinde ahtapot ve balıklara yüzyıllarca yuvalık etmiş testiler, dudaklarından balık ve yeşil damlacıklar solurlar."						
"Otuz mil eninde bir dalga, dünyanın bütün okyanuslarını dolaşıp geliyormuş gibi davranarak, harlayan köpüklerinde taşıdığı gök gürültüsünü, adanın kıyılarına serdi. "						
"Şaka değil, Pan bu yerlerin yerlisiydi."						
"Çocukluğumun oyun arkadaşları bu küçük adalar, çığrışan deniz kuşları, sıçrayan yunuslar, eller gibi çırpışan dalgalardı."						
"Deli gönül uslanır mı hiç?"					✓	

2. Bu ünitede okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım ve noktalama yanlışlarını bulunuz. Cümleleri, yazım ve noktalama yanlışlıkları yönünden düzeltiniz.

a. "Kadın, hamala,
— Meserret Oteli'ne, dedi.
Hamal,
— Meserret Oteli'ne mi? diye sordu."

b. "Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak, sordum."

c. "Maça, sinemaya filân da beraber gideriz."

ç. "Neyleyim, kefen gibi yatak çarşaflarını, uyku mahmuru çapaklı gözleri?"

KİTAP OKUMA

Öğretmeninizin de önerilerine dikkat ederek Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından bir hikâye kitabı okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Hikâye türünde eser veren yazarlar, anlatım tekniklerine, tercih edilen hikâye türünün özelliklerine ve bağlı oldukları edebî eğilimlere dikkat ederek metinlerini oluşturur.

Yazar, olay hikâyesi türünde bir metin yazacağı zaman ana olay etrafında gelişen yan olaylar ile olay örgüsünü çatışmalara dayalı biçimde kurgular. Ayrıntıları önemseyerek kişileri içinde bulundukları mekânla bütünleştirir. Serim, düğüm ve çözüm sıralaması ile ele aldığı olayı sonuçlandırır.

Yazar, durum hikâyesi türünde bir metin yazdığında da olayı silikleştirerek olay etrafındaki durumları, yaşamın bir kesitini ön plana çıkarır. Okurun üzerinde bir izlenim oluşturmayı amaçlar, psikolojik ayrıntılara iner. Çoğu zaman bir girişe gerek duymadan etkisizleştirilen olayla oluşan durumu mekân betimlemelerine fazla ihtiyaç duymadan verir. Durum hikâyesinde yazarlar olay hikâyesindeki gibi çözüm bölümüne gerek duymazlar.

Yazar, hikâyesini değişik teknikler kullanarak anlatma imkânına sahiptir. Anlatma, gösterme, geriye dönüş, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı bu teknikler arasında yer alır.

Yazarların içinde bulundukları dönem, sahip oldukları zihniyet, bağlı oldukları gelenek de hikâyelerin yazılmasında oldukça önemlidir. Bizim edebiyatımızda bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu–gerçekçi anlayışa sahip, millî–dinî duyarlılıkları yansıtan ya da modernist yazarlar yukarıda sözü edilen anlatım teknikleri ve türleri gibi birçok teknik ve yöntemle edebî yönden çok güçlü hikâyeler yazmışlardır.

1. Etkinlik

Refik Halit Karay'ın aşağıda verilen *Eskici* hikâyesini okuyunuz. Okuduğunuz bu metinde hikâye türünün bazı özellikleri belirtilmiştir. Okuma bölümünde hikâye türüyle ilgili öğrendiklerinizi bu örnek metnin üzerinde değerlendiriniz. Soruları cevaplayınız.

ESKİCİ

Anlatma {

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar:

— Çocukcağız Arabistan'da rahat eder.

Dediler, hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olmanın uydurma neşesiyle, fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Görsel 6: *Ayhan Şevmet'in bir fotoğrafı*

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda oyalandı; gırıl gırıl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi; peltek, şirin konuşmalarıyla da güvertede yolcuları epeyce eğlendirmişti.

Fakat vapur, şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden:

— Hasan gel!

— Hasan git!

Demiyorlardı; adı değişir gibi olmuştu. Hassen şekline girmişti.

— Taal hun ya Hassen!

Diyorlardı. Yanlarına gidiyordu.

— Ruh ya Hassen...

Derlerse uzaklaşıyordu.

Hayfa'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Hâkim anlatıcı ve hâkim bakış açısı

Artık anadili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü; bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlağında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, hep susuyordu.

Fakat hem tümüyle çiçek açmış, hem yemişlerle donanmış güzel, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çıplak dağlar arasından geçiyorlardı. Bu keçiler kapkara, beneksiz kara idi; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cilâ ile kızgın güneş altında, fırıl fırıl yanıyordu.

Bunlar da bitti; göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı; ne ağaç vardı, ne dere, ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı. Çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabarık, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile... Ağızlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağını göstererek sordu; o güldü:

— Gemel! Gemel! dedi.

Betimleyici anlatım

Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerdanından, alnından, kollarından ve kulaklarından biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan çarşaflı, çatık kaşlı, iri benli bir kadın göğsüne bastırdı. Anasınınkine benzemeyen, tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülüveren cansız bir göğüs...

— Yâ habibî! Yâ aynî!

Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar, öptüler, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

Hasan durgun, tıkanıktı; susuyor, susuyordu. Öyle, haftalarca sustu.

Çatışma

Anlamaya başladığı Arapçayı, küçücük kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu. Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında nefes almaya çalışan bir adam gibi tıkandığını duyuyordu, gene susuyordu. Hep sustu.

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceketi, takkesi, kırmızı merkupları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır numara makine ile kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kılıklı bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular, sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Satıcı iskemlesine oturdu; Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu: Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin incecik sapsız bıçağı ile kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdundan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mıhlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ıslatışına, mundar çanaktaki macuna parmağını daldırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından anadiliyle sordu:

Gösterme

— Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı:

— Türk çocuğu musun be?

— İstanbul'dan geldim.

— Ben de o taraflardan... İzmit'ten!

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağır açık, pantolonu dizlerden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için Hasan, şimdi onun sadece işine değil, yüzüne de dikkatle bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

— Ne diye düştün bu cehennemin ortasına sen?

Özetleme

Hasan anladığı kadar anlattı. Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti, komşusunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapıya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yatak serili olduğunu söyledi. Bir aralık da kendisi sordu:

— Sen niye buradasın?

— Bir kabahat işledik de kaçtık!

İç çözümleme

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları titreyerek taze, gevrek, billûr sesiyle bitevîye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor, hem de ara sıra "Ha! Ya! Öyle mi?..." gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu; artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli, hem yaslı dinliyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu. Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini büktü, çivi kutusunu kapadı, kiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep ağır ağır yaptı.

Diyalog

Hasan, yüreği burkularak sordu:

— Gidiyor musun?

— Gidiyorum ya, işimi tükettim.

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor... Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları; dışarının rengini geçiren manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pırıl pırıl akıyor.

— Ağlama be!.. Ağlama be!

Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu işiten çocuk hıçkıra hıçkıra, katıla katıla ağlamaktadır. Bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

— Ağlama diyorum sana! Ağlama!..

Bunları derken onun da katı, nasırlanmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı, ama yapamadı, kendisini tutamadı, gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne,bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici, döküldüğünü duydu.

a. Hikâyede serim, düğüm ve çözüm bölümleri var mı?

b. Yazar, hangi hikâye türünü tercih etmiştir?

c. Belirlediğiniz hikâye türünün diğer türden farklılıkları metinde belirgin şekilde ortaya çıkıyor mu?

2. Etkinlik

Türk edebiyatının hikâye yazarlarından Hulki Aktunç'la yapılan bir söyleşiden alınan aşağıdaki parçayı okuyunuz. Hikâye türünde bir metin yazarsanız bu metnin size ne tür katkıları olabilir?

"*Buradan öykücü adayına söz uçuralım dilerseniz. Neler söyleyebilirsiniz ona?*

Öncelikle Türk hikâyesini çok iyi bilmesi gerektiğini söylerim. Türk hikâyesi ile ilgili olarak çok dikkatli okumalarını öneririm. Tepki duymaları, etkilenmeleri lâzım. Bunlardan hiç korkmamalıdırlar. Sürekli olarak yazmaları gerekiyor. Ben, eğer deminki sorulara değer biriysem; onu biraz da şuna borçluyum: Moda civarında birtakım yarlardan çöpler dökülürdü gençliğimde. Oraya gider, gördüğüm çöplük halini en ince ayrıntılarına kadar kırk sayfa yazardım. Niçin yazardım? Bir şey çıkacak mı, çıkmayacak mı? Hayır! Kendimi zora sokardım. Kum çuvalı ile koşmak gibi. Sürekli olarak yazmaları gerekir. Çabuk beğenmemeleri gerekir. Bunun için de Türk ve dünya hikâyecilerini bilmeleri, okumaları gerekir." **(Feridun Andaç,** *Söz Uçar Yazı Kalır***)**

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki tabloda hikâye yazma aşamaları ve hikâye türünde bir metin yazılırken uyulması gereken temel kural ve bilgiler verilmiştir. Hikâye türünün özellikleriyle ilgili bilgilerinizi hatırlayınız. Tabloyu inceleyiniz. Hikâye yazma çalışmalarında tablodan yararlanınız.

1. Tablo: Hikâye Yazma Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Hikâye Yazma Aşamaları	Hikâye Yazma Aşamasında Yapılması Gerekenler
Hazırlık	
Metnin türünü, konusunu, temasını, ana düşüncesini, amaç ve hedef kitlesini belirleme	Hangi hikâye türünü kullanacağınıza karar veriniz. Tema, hikâyenizde işleyeceğiniz temel düşünce veya duygudur. Temanızı belirleyiniz. Konu ise temanın sınırlandırılmasıdır. Belirlediğiniz temayı konu aracılığıyla somut biçimde sınırlandırınız. Konuyu sınırlandırmanız, yazmayı kolaylaştıracaktır. Konu ve tema aracılığıyla ana düşünceyi vereceğiniz için hikâyenizde vermek istediğiniz iletiye karar veriniz. Yazacağınız metnin amacını belirleyiniz. Hikâyenizi kimler için yazdığınızı tespit ediniz. Konuyla ilgili okuma ve araştırma yapınız. Yazınızda kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimler ile ilgili notlar çıkarınız. Genel Ağ'dan yararlanabilirsiniz. Araştırma yaparken, kaynaklara ulaşırken Genel Ağ'ı doğru ve etkin kullanınız. Not alma ve özetleme teknikleri bu aşamada işinizi kolaylaştıracaktır. Kaynak kullanma ve alıntı yapmada hukuki sorumluluğun size ait olduğunu unutmayınız ve etik kurallara uyunuz.
Kişileri ve kişilerin metindeki işlevlerini belirleme	Hikâyenizdeki kişileri belirleyiniz. Bunların tip–karakter özelliklerini tespit ediniz. Belirlediğiniz kişilerin hangisinin asıl kişi, hangilerinin yardımcı kişiler olduğunu netleştiriniz.
Planlama	
Metin türüne özgü yapı ve anlatım özelliklerine dikkat etme	Ana olayınızı belirleyiniz. Bu ana olay etrafında gelişen diğer olayları sebep–sonuç ilişkisi içinde düzenleyip sıralayınız. Olay içinde yer alan kişi ya da kişi konumundaki birtakım unsurların birbirileriyle olan ilişkileri ve bu ilişki içinde ortaya çıkan her türlü çatışmayı belirleyiniz. Metnin türüne göre birimlere, paragraflara, bölümlemelere (serim–düğüm–çözüm) dikkat ediniz. Tema, konu ve iletiye göre hikâyenize bir başlık bulunuz. Hikâyenizde kullanacağınız mekânları ve bu mekânların özelliklerini (iç mekân, dış mekân, dar mekân, geniş mekân vb.) belirleyiniz. Hikâyenizde anlatacağınız olayın zaman dilimlerini tespit ediniz. Anlatıcı, hikâyenizi oluştururken olayı aktaran kişidir. Bakış açısı ise anlatıcının olayları aktarmasındaki yaklaşımıdır. Anlatıcı ve bakış açılarından hangisi veya hangilerini kullanacağınızı belirleyiniz.

Taslak Metin Oluşturma	
Plan Doğrultusunda Metni Yazma	
Hikâyenizde yararlanacağınız öyküleyici, betimleyici, açıklayıcı gibi anlatım biçimlerinin hangisi veya hangilerinden yararlanacağınızı belirleyiniz. Hazırlık ve planlama bölümlerinde yaptığınız çalışmalar doğrultusunda belirlediğiniz ana düşünce, yardımcı düşünceler ekseninde ilişki kurma, somutlama, benzetme, örnekleme gibi düşünceyi geliştirme yollarından da yararlanarak taslak metninizi yazınız. Farklı yapılarda cümleler kullanınız. Yazacağınız metinde cümle ve paragraflar arasındaki ilişkiye dikkat ediniz. Hikâyenizde iç konuşma, iç çözümleme ve bilinç akışı gibi anlatım tekniklerini uygun yerlerde kullanınız. Deyim, atasözü, ağız özelliklerine metinde yer vermeniz, anlatımınızı daha etkili kılacaktır.	
Metni Düzeltme ve Geliştirme	
Metni gözden geçirme	Metninizdeki cümleleri; olay, bilgi, anlatım ve içerdikleri düşünceler yönünden birbirileriyle tutarlı olacak şekilde düzenleyiniz. Verdiğiniz bilgi, duygu, düşünceleri ve anlattığınız olayları açık, anlaşılır ve ikna edici biçimde sunup sunmadığınızı kontrol ediniz. Ayrıca olayların ve konu akışının birbirileriyle uyumu açısından metninizi inceleyiniz. Bir yazıda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapıları ve türlerinin kullanılmasının metne akıcılık katacağını unutmayınız. Taslak metninizi anlatımın açıklık, akıcılık, yalınlık, duruluk ilkeleri ve kelime tercihleri açısından gözden geçiriniz ve cümlelerinizi düzeltiniz. Metninizi anlatım bozukluğu kurallarına göre inceleyiniz. Dil yanlışlarını bulunuz Gerekli düzeltmeleri yapınız. Metnin içeriğini ve üslubunu hikâye türünün özellikleri bakımından gözden geçiriniz. Yazdığınız metni dil bilgisi, yazım ve noktalama kurallarına göre inceleyiniz, yanlışlarınızı bulunuz ve düzeltiniz. Metninizin okunaklı olup olmadığını kontrol ediniz. Yazdığınız metni, sayfa düzeni kurallarına göre inceleyip gerekli düzeltmeleri yapınız.

1. İncelediğiniz hikâyelerden birinin özelliklerine (bireyin iç dünyasını esas alan, toplumcu–gerçekçi, millî–dinî duyarlılığı yansıtan ve modernist) uygun olarak bir hikâye yazınız.
2. Hikâyenizi defterinize veya bağımsız kâğıtlara yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

SESLİ KİTAP VEYA SESLİ EDEBİYAT

Yazılı edebî metinlerin müzik ve tiyatro gibi sanat disiplinleri ve radyo oyununun dramatik ve teknik unsurları ile harmanlanıp seslendirilmesi biçiminde oluşturulan **sesli kitap** ya da sesli edebiyat, yeni bir alan olarak gelişmektedir.

Günümüzde iletişim olanaklarının ve teknolojik gelişmelerin sonucu olarak hikâye türünde yazılmış edebî eserler de seslendirilmekte ve bu türe ilgi de artmaktadır. Türkçeyi etkili ve doğru kullanan sanatçılar tarafından seslendirilen hikâyeler, nitelikli bir fon müziği ile hazırlanmaktadır. Kitap okumanın yanında bir hikâyeyi dinleme de edebî hazzın alınmasına ve zamanın doğru bir şekilde geçirilmesine olanak sağlamaktadır.

Hikâyedeki şahısların anlatıma uygun şekilde cinsiyetlerine, ruh durumlarına göre farklı kişilerce seslendirilmesi, anlatımdaki kimi durumların ses efektleri ile verilmesi gibi birçok ayrıntı bir araya gelince sesli hikâye oldukça etkili bir biçime de dönüşebilmektedir. Örneğin bir hikâyede bahar ayında bir parkta kuşların cıvıldaması, rüzgârın uğuldaması gibi durumların da seslendirilmesi hikâyeye ayrı bir lezzet katar.

DİNLEME

Dinleme, işitmekten farklı bir etkinliktir. Dinlemenin amacına ulaşabilmesi için konuşmacıyla dinleyicinin birbiriyle bağlantılı olması, iletişimin kesintisiz ve uyum içerisinde devam etmesi gerekir. Dinlemede seçicilik söz konusudur. Bireyin kendi düşüncelerini katarak ve eleştirerek dinleyebilme becerisi eğitimle gerçekleşir, bu nedenle dinleme, bir eğitim işidir.

Görsel 7: *Cesare Maccari'nin (Çezari Makkari) bir tablosu, 1888*

İyi bir dinleyici olmak, aileden alınan eğitim ve alışkanlıkla başlar, okul hayatıyla da devam eder. Karşılıklı konuşmalar yapmak, açık oturumlar, tartışmalar düzenlemek yahut konferans dinlemek, ilgi çekici şiir, öykü, oyun okumak, dinlemeyi geliştiren başlıca etkinliklerdir. Çeşitli dinleme türleri vardır. **Empati kurarak dinleme**, dinleyicinin kendisini konuşmacının yerine koyarak, sözü kesmeyerek, söylenenleri kafasında yorumlayıp değerlendirerek, bir sonuca vararak dinlemesidir.

Eleştirel dinleme, dinlediğini sebep–sonuç ilişkisi kurarak doğruluk, eksiklik vb. bakımından değerlendiren bir dinleme türüdür. **Not alarak dinleme** ise konuşmanın hatırda tutulması gereken bölümleri not alınarak yapılan dinlemedir. **Seçici dinleme** de dinleme sürecinde dinleyicinin ihtiyacı olan, ilgisini çeken unsurları diğer unsurlardan seçerek yaptığı dinleme türüdür.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Öğretmeniniz tarafından sınıfa getirilen seslendirilmiş hikâyeyi dinleyiniz. Dinlediğiniz hikâyeyi aşağıda verilen "Dinleme Çalışmaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu"ndan da yararlanarak değerlendiriniz.

2. Tablo: Dinleme Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Dinleme Aşamaları	Dinleme Çalışmaları Aşamasında Yapılması Gerekenler
Amacı belirleme	Estetik haz alma, öğrenme, eleştirme gibi amaçlardan hangisine göre dinleme yapacağınızı tespit ediniz.
Amaca uygun dinleme tekniklerini kullanma	Amacınıza göre not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme gibi tekniklerin hangisi veya hangilerini kullanacağınızı belirleyiniz.
Dinlenen konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit etme	Dinleyeceklerinizin temasını, konusunu ve ana düşüncesini tespit ediniz ve not alınız. Hikâyedeki anahtar kelimelere dikkat ediniz.
Konu akışını takip etme	Dinlediğiniz hikâyedeki temel kavramları ve ayrıntıları belirleyiniz. Anlatılan olayların sıralanışına dikkat ediniz.
Konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirleme	Kimi eserlerde verilmek istenen ileti, anlaşılır biçimde verilmez. Dinlediğiniz hikâyenin iletisinin örtük de olabileceğini unutmayınız.
Dinlenenleri özetleme	Dinlediğiniz hikâyenin olayına, olay örgüsüne, çatışmalarına, kişilerine ve zamanına dikkat ederek ve öğretmeninizin özetleme teknikleri ile ilgili verdiği bilgilerden yararlanarak hikâyeyi özetleyiniz.
Dinlenenleri ön bilgilerle karşılaştırma	Dinlediğiniz sesli hikâyeyi, hikâye türünün yapı ve anlatım özelliklerine göre değerlendiriniz.
Dinlenenlerin tutarlılığını sorgulama	Sesli hikâyenin konu akışındaki uyumunu değerlendiriniz. Hikâyeyi olaylar, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından yorumlayınız.
Öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulama	Hikâyede öne sürülen düşünceleri, duyguları veya durumları gerçeğe uygunlukları, yaşamı yansıtmaları gibi açılardan değerlendiriniz.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Okuduğunuz hikâye kitabını öğretmeninizin vereceği hikâye değerlendirme ölçütüne göre değerlendiriniz.

2. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Cumhuriyet Dönemi'nin 1923 - 1940 yıllarında sadece olay hikâyesi türünde hikâyeler yazılmıştır.

2. (....) Olay hikâyesi, olay çevresinde gelişen edebî metinlerdendir.

3. (....) Olay hikâyesinde olayların sonuçları okurun yorum ve çağrışımlarına bırakılır.

4. (....) Durum hikâyesinde serim, düğüm ve çözüm bölümleri yer almaz.

5. (....) Olay hikâyelerinde mekân çok önemliyken durum hikâyesinde mekân, fazla önemsenmez.

6. (....) İç çözümleme, bir anlatım tekniğidir ve bu teknikte anlatıcı / yazar, anlatımın dışındadır.

7. (....) Bir hikâyenin yapı unsurları denince akla olay, kişi, mekân ve zaman unsurları gelir.

8. (....) Kesit hikâyesi de denen durum hikâyesi, Maupassant'ın geliştirdiği bir hikâye türüdür.

9. (....) Cumhuriyet Dönemi'nin 1923 - 1940 yıllarında millî–dinî duyarlılığı yansıtan eğilim, toplumcu–gerçekçi eğilim ve bireyin iç dünyasını yansıtan eğilim olmak üzere üç temel anlayışta hikâyeler yazılmıştır.

10. (....) *Öküzden Tayyare, Eskici, Gamsız'ın Ölümü* hikâyelerinin ortak yönü Maupassant tarzı hikâye olmalarıdır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(hikâye, Maupassant tarzı, durum hikâyesi, olay hikâyesi, Cumhuriyet Dönemi, klasik hikâye, bilinç akışı, bakış açısı, Halikarnas Balıkçısı, Boccaccio, Tarık Buğra)

1. Çehov tarzı hikâyeye .... de denir.

2. Ömer Seyfettin, ... hikâyeciliğin temsilcisidir.

3. ...., *Decameron* adlı hikâyeleriyle hikâye türünün ilk örneklerini vermiştir.

4. Fransız edebiyatı yazarlarından Maupassant'ın adıyla bilinen hikâye türüne .... denir.

5. Sait Faik Abasıyanık, ... hikâyecilerimizdendir.

6. .... tekniğinde kahramanın kafasından geçenler düzensiz bir şekilde, çağrışımlarla, zıplamalarla farklı yönlere gider.

7. ...., bireyin iç dünyasını esas alan bir anlayışla denizle ilgili hikâyeler yazmış bir yazardır.

8. ...., Cumhuriyet Dönemi'nde hikâye türünde eser vermiş sanatçılardandır.

9. Batılı tarzda ilk .... örnekleri, edebiyatımızda Tanzimat Dönemi'nden itibaren verilmeye başlanmıştır.

10. ...., "serim, düğüm, çözüm" bölümlerine sahiptir; olay örgüsü hikâyenin en önemli yapı unsurudur.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) millî–dinî duyarlılık
b) hikâye
c) *Tüneldeki Çocuk*
ç) *Ekmek Kavgası*
d) kesit hikâyesi
e) *Olağan İşler*
f) özetleme
g) Rus edebiyatı
ğ) karakter
h) İtalyan edebiyatı

( ) Boccaccio
( ) Orhan Kemal
( ) kişi
( ) Sait Faik Abasıyanık
( ) durum hikâyesi
( ) Reşat Nuri Güntekin
( ) öykü
( ) Bahaeddin Özkişi
( ) anlatım tekniği
( ) Anton Pavloviç Çehov
( ) Refik Halit Karay

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında durum hikâyesi türünde eser veren sanatçılardan adlarını bildiklerinizi defterinize yazınız.

2. Durum hikâyesi ile olay hikâyesi arasındaki belirgin farkları yazınız.

3. Hikâyenin yapı unsurları nelerdir? Açıklayınız.

4. Olay hikâyesinde mekân, zaman, olay ve kişi unsurlarının bir bütünlük içinde önemsenmesinin nedenlerini kısaca açıklayınız.

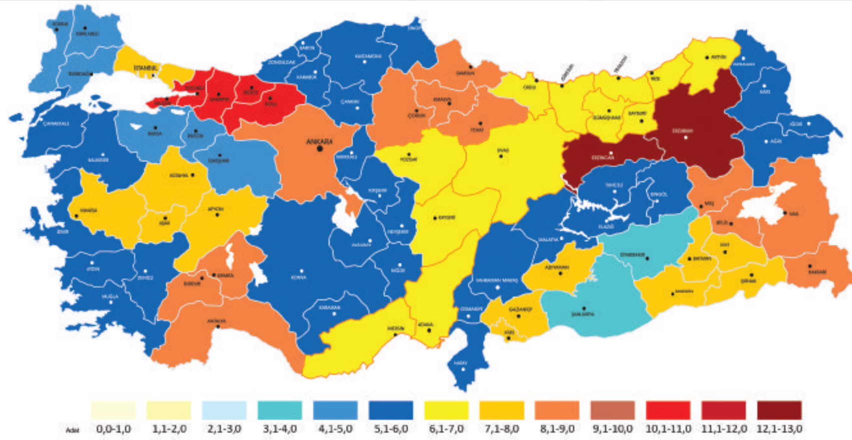
5. Sesli kitapların yararları hakkında bir paragraf yazınız.

6. Dinleme türleri nelerdir? İstediğiniz bir dinleme türü hakkında bilgi veriniz.

7. Kültür ve Turizm Bakanlığının okuma kültürüne yönelik 2011'de yaptığı araştırmanın sonucunu yansıtan aşağıdaki haritayı inceleyiniz. Çıkarımlarınızı maddeler hâlinde defterinize yazınız.

Bir Yıl İçinde Ortalama Okunan Kitap Adedi

TÜRKİYE **OKUMA KÜLTÜRÜ HARİTASI**

* *Kitap okuma ile ilgili oranları içeren en son araştırmadır.*

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları çözünüz.

1. Yol boyu kavak ağaçları, köprü, yokuş yukarı dar sokak... Sokağın bitiminde kediyi gördüm. Yıkık bahçe duvarından duta tırmandı, oradan da çatıya. Baktım baca tütüyor. Rüzgârla savrulan kül rengi, yoğun bir duman. Kedi dumana girdi çıktı. Kiremitlerin arasında kayboldu sonra. Bahçe kapısının önünde durdum. Girsem yol bitecek. Ömür biter, yol bitmez... Kentlerin, otellerin duvarlarında yazılıydı. Bir geminin beyazında, trenlerin, uçakların alnında. Bekleme odalarında, gar saatlerinde, kamyonların, otobüslerin ön camlarında yazılıydı. Ya da tanıdık bir ses hep bu cümleyi fısıldadı kulağıma: Ömür biter, yol bitmez. Girsem Paris'te Figuier Sokağı'ndaki odamın kapısı çalınmayacak bir daha. Ne telefon çalacak ne de Notre Dame'ın çanları. Gece lambamın ışığına üşüşmeyecek Türkçe sözcükler. Bu sürgün bitecek. Girsem sofada sedirin üzerinde bulacağım seni. Saçların ağarmış, yuvarlak beyaz yüzünde sabır.

Bir hikâyeden alınan bu parçada aşağıdaki anlatım tekniklerinin hangisinden yararlanılmıştır?

A) Özetleme
B) Bilinç akışı
C) Gösterme
D) Diyalog
E) İç çözümleme

2. Bahçe kapısının önünde durdum. Girdiğimde ardımdan sımsıkı kapanacak <u>kapı</u>. Merdivenden sofaya çıktığımda yol bitecek. <u>Işıklı kalabalık bulvarlar</u>, <u>kahveler</u>, <u>her şey</u> bitecek. Burada, bu ahşap evde seninle yaşamanın, sakin bir hayat sürmenin zamanı çoktan geldi bile. Evi onarır, bahçeyi düzenleriz. <u>Toprak</u> canlanır, dallara <u>su</u> yürür yeniden. Bakarsın <u>yaprak</u>lar da yeşerir.

Bu parçada altı çizili sözler cümlelerin hangi ögesidir?

A) Özne
B) Dolaylı tümleç
C) Belirtisiz nesne
D) Belirtili nesne
E) Zarf tümleci

3. Aşağıdaki sanatçılardan hangisi Cumhuriyet Dönemi hikâye yazarlarından <u>değildir</u>?

A) Sadri Ertem
B) Reşat Nuri Güntekin
C) Muallim Naci
D) Sevinç Çokum
E) Orhan Kemal

4. Bu yazarlar, insanı farklı bir bakışla anlatırlar. Modern yaşamın etkilerini tespit etmek için psikolojiden yararlanırlar. Eserlerinde çağrışımlara dayalı sanatsal bir üslupla ruh tahlillerine yönelmişlerdir. Peyami Safa, Tarık Buğra gibi sanatçılar bu anlayışta hikâyeler yazmıştır.

Bu parçada sözü edilen anlayış aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bireyin iç dünyasını esas alan anlayış
B) Toplumcu–gerçekçi anlayış
C) Millî–dinî duyarlılığı benimseyen anlayış
D) Klasik anlayış
E) Gelenekçi anlayış

5. (I) Yazarlığa çok geç başladım. (II) İlk kitabım ise kırk yaşındayken yayımlandı. (III) Yirmi yıldır yazıyorum. (IV) Bu süreçte sanat görüşümde de bir değişiklik olmadı. (V) Edebî türlerin içerisinde tek seçeneğim ise romandı.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisi, özne ve yüklemden oluşmaktadır?

A) I.
B) II.
C) III.
D) IV.
E) V.

6. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ayraçla belirtilen yere farklı bir noktalama işareti getirilebilir?**

A) Çekilen acılar, yaşanan sıkıntılar ( ) umutsuzluklar insanın peşini hiç bırakmıyor.

B) Kimi romancılar ( ) anlatmak istediklerini okurla olayın arasına girmeden söylerler.

C) Şiir ( ) roman, hikâye gibi türlerden farklı olarak mecazlı anlatıma daha uygun bir türdür.

D) Zamanla hikâye türünü benimsedim ( ) derdi ünlü yazarımız.

E) Güçlü yazar okurla köprü kurmaya çalışır ( ) eleştirmen ise yazarla köprü kurar.

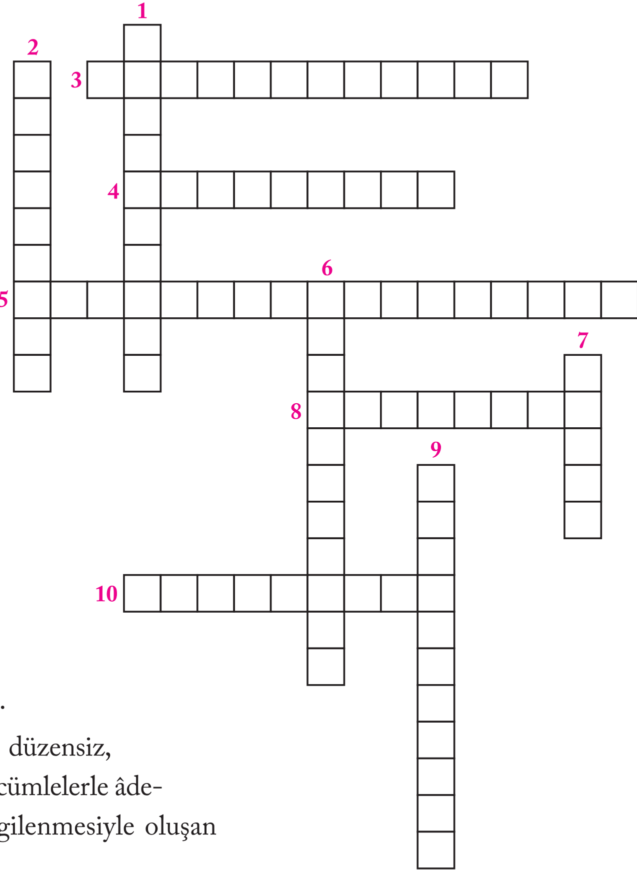
7. I. En büyük sevgi, birdostun sana duyduğu sevgidir.
II. Anasütü gibi temiz olan dilimizi de korumamız gerekir.
III. Ünlü yazar ödül verilen kuruma bir hafta içinde baş vuracakmış.
IV. Yaşamım boyunca kimsenin kalbini kırmamaya çalıştım.
V. Başarılıda olmak istiyorsak çok çalışmalıyız.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Klasik hikâye türünün dünya edebiyatında öncüsü olan sanatçı.
2. Dünya edebiyatında hikâye türünde eser veren ilk sanatçının eseri.
3. Halikarnas Balıkçısı'nın bir hikâye kitabı.
4. Cumhuriyet'in ilk yıllarında millî–dinî duyarlılığı yansıtan hikâyelerle tanınan, *Dikmen Yıldızı* adlı romanı olan yazar.
5. Cumhuriyet'in ilk yıllarında hikâye türünde eser vermiş, *Tanrı Misafiri* kitabının yazarı.
6. Hikâyede kahramanın iç dünyasını, duygu ve düşüncelerini anlatıcının aktarmasıyla oluşan anlatım tekniği.
7. Durum hikâyesinin dünya edebiyatında ilk ürünlerini veren Rus hikâye yazarı.
8. Uzun zaman diliminde yaşanmış olayların ayrıntıya inilmeden birkaç cümleyle dile getirildiği anlatım tekniği.
9. Hikâyede kişinin zihninden geçenlerin düzensiz, birbirinden bağımsız, tamamlanmamış cümlelerle âdeta bir sayıklamayı andırır biçimde sergilenmesiyle oluşan anlatım tekniği.
10. Sait Faik Abasıyanık'ın bir hikâyesi.

3. ÜNİTE
ŞİİR

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- *Tanzimat Dönemi şiiri*
- *Servetifünun Dönemi şiiri*
- *Saf şiir anlayışı*
- *Millî Edebiyat Dönemi şiiri*
- *Cumhuriyet Dönemi'nde hece ölçüsüyle yazılan şiir*
- *Türk Dünyası edebiyatında şiir*
- *Manzum hikâye*
- *Cümlenin ögeleri, yazım ve noktalama*

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- *Şiir yazma*

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- *Belirlenen bir şiir anlayışı ile ilgili kısa konuşma yapma*

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Namık Kemal'in "Vatanın bağrına düşman dayadı hançerini / Yoğimiş kurtaracak bahtı kara maderini" beyiti ile Atatürk'ün "Vatanın bağrına düşman dayasın hançerini / Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini" dizelerini farklı zamanlarda yaşayan iki kişinin dünya görüşleri açısından karşılaştırınız. Ortak noktaları belirleyiniz.

- "Büyük şairler, ülkeleri acı çekerken mutluluk şarkıları söyleyemezler." sözünü sınıfınızda kısaca tartışınız.

1. metin

HÜRRİYET KASİDESİ

Görüp ahkâm-ı asrı münharif sıdk u selâmetten
Çekildik izzet ü ikbâl ile bâb-î hükûmetten

Usanmaz kendini insân bilenler halka hizmetten
Mürüvvet-mend olan mazlûma el çekmez iânetten

Vücûdun kim hamîr-î mâyesi hâk-î vatandandır
Ne gâm râh-î vatanda çâk olursa cevr ü mihnetten
(...)
Hakîr olduysa millet, şânına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher, sâkıt olmaz kadr ü kıymetten

Muîni zâlimin dünyâda erbâb-ı denâettir
Köpektir zevk alan, sayyâd-ı bî-insâfa hizmetten
(...)
Durur ahkâm-ı nusret ittihâd-î kalb-i millette
Çıkar âsâr-ı rahmet, ihtilâf-î re'y-i ümmetten

Eder tedvîr-i âlem bir mekînin kuvve-yî azmi
Cihân titrer sebât-î pâ-yi erbâb-î metânetten
(...)

Biz ol nesl-î kerîm-î dûde-yî Osmâniyânız kim
Cihan-gîrâne bir Devlet çıkardık bir âşiretten

Biz ol ulvî-nihâdânız ki meydân-î hamiyyette
Bize hâk-î mezâr ehven gelir hâk-î mezelletten

Ne gam pür âteş-î hevl olsa da gavgaa-yı hürriyet
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten

Kemend-î can-güdâzı ejder-î kahr olsa cellâdın
Müreccahtır yine bin kerre zencîr-î esâretten

Felek her türlü esbâb-î cefâsın toplasın gelsin
Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azîmetten
(...)

Civân-merdân-ı milletle hazer gavgaadan ey bî-dâd
Erir şemşîr-i zulmün âteş-î hûn-î hamiyyetten

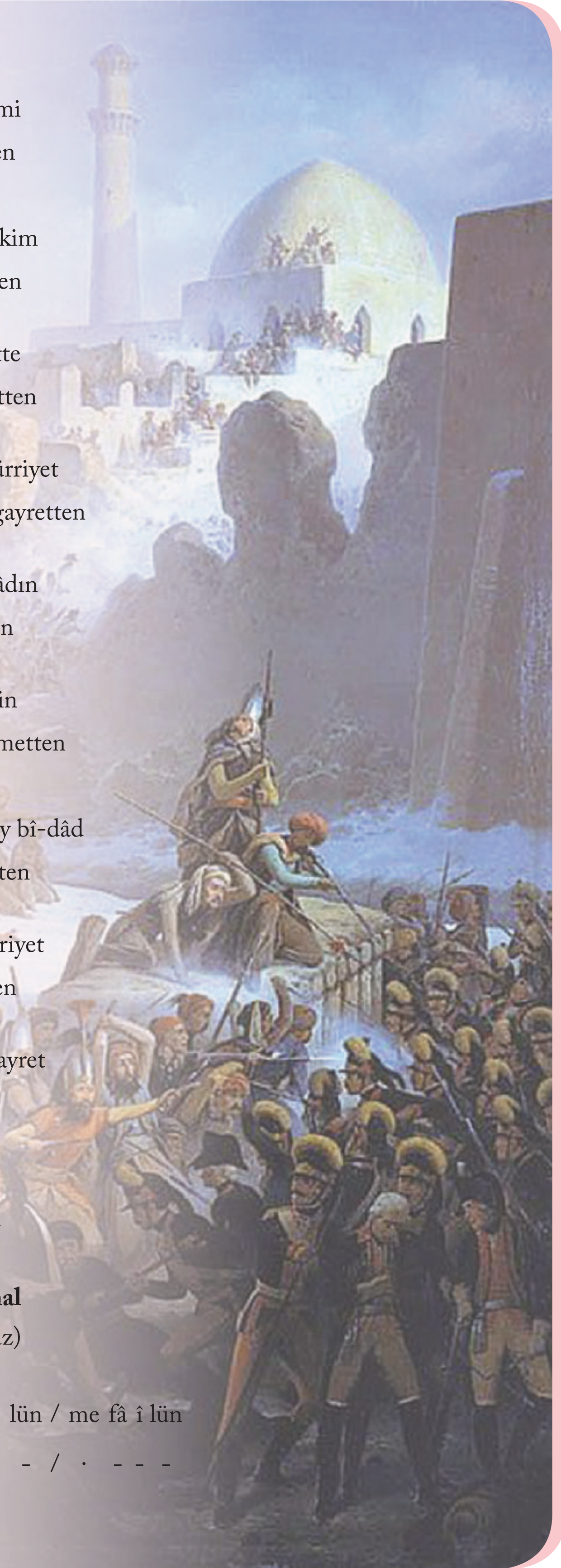
Ne mümkün zulm ile bîdâd ile imhâ-yi hürriyet
Çalış idrâki kaldır muktedirsen âdemiyyetten

Gönülde cevher-î elmâsa benzer cevher-î gayret
Ezilmez şiddet-î tazyîkten te'sîr-i sikletten

Ne efsun-kâr imişsin âh ey dîdâr-ı hürriyet
Esîr-î aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten
(...)

Namık Kemal
(Hazırlayan: Kenan Akyüz)

Vezin: Me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün
· - - - / · - - - / · - - - / · - - -

Görsel 1: *January Suchodolski (Yanuvarey Sukudolski) tarafından resmedilen 1788 Özi Kuşatması*

Tamamı otuz bir beyit olan bu şiir "Vatan Şairi" olarak tanınan Namık Kemal'in 1867 yılında yazdığı bir eserdir. Edebiyatımızda "hürriyet" kavramına değinmesi ve eleştirel bir söyleme sahip olması yönünden bu şiir oldukça önemlidir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âdemiyet : İnsanlık.
ahkâm : Hükümler.
âl-i himem : Yüce inanışlar.
âsâr-ı rahmet : Rahmetin eserleri.
bâb-ı hükûmet : Hükümet kapısı.
bidâd : Adaletsiz.
didâr-ı hürriyet : Bağımsızlığın yüzü.
efsunkâr : Büyüleyici.
ehven : Daha hafif, en zararsız.
erbâb-ı cidd ü içtihâd : Çalışkan ve gayretli insanlar.
erbâb-ı denâet : Alçak olanlar.
esbâb-ı cefa : Eziyet araçları.
hâk : Toprak.
hamir-i mâye : Hamurun mayası.
hamiyyet : Bir insanın yurdunu, ulusunu ve ailesini koruma çabası.
hazer : Kaçınmak.
hevl : Korku.
hûn-ı şehâdet : Şehâdet kanı.
iânet : Yardım.
ihtilaf-ı rey-i ümmet : Milletteki fikir ayrılığı.
ittihâd-ı kalb-i millet : Milletin kalbinin birleşmesi.
izzet ü ikbâl : Şan ve şeref.
kemend-i can-güdâz-ı ejder-i kahr : Kahrın can eriten ipi.
kuvve-yi azm : Kararlılığın kuvveti.
mekîn : İdareci.
muhammer : Yoğrulmuş.
muin : Yardımcı.
münharif : Bir tarafa sapmış, doğruluğunu yitirmiş.
müreccah : Yeğ.
mürüvvet-mend : İyiliksever.
nesl-i kerîm-i dûde-yi Osmaniyâ : Osmanlı sülalesinin neslinin büyüklüğü.
nusret : Allah'ın yardımı, üstünlük, başarı.
pür : Dolu.
râh : Yol.
sâkıt : Değeri kalmayan, düşmüş.
sayyâd-ı bi-insâf : İnsafsız avcı.
sebât-ı pâ-yi erbâb-ı metânet : Dayanıklı insanların ayak diremesi.
serâpa : Baştan ayağa.
sıdk u selâmet : Doğruluk ve esenlik.
sıklet : Ağırlık, yük, sıkıntı.
şemşîr-i zulm : Zulmün kılıcı.
tedvîr-i âlem : İşleri idare etme.
ulvi-nihâdân : Yüce yaradılışı olanlar.

Hatırlatma

Şiir; vezin, kafiye, redif, ses tekrarı, nazım birimi, nazım biçimi gibi özelliklerin; edebî sanat, imge gibi unsurların tema ve konu çevresinde birleşmesiyle oluşan; duygu, düşünce ve hayali etkili biçimde anlatmayı sağlayan bir türdür.

Şiir; söyleyiş ve biçim yönünden tarih içinde farklı dönemlerde farklı özelliklere sahip olmuştur.

11. yüzyıla kadar devam eden İslamiyet öncesi Türk şiiri, millî zevkin özelliklerini taşıyan bir şiirdir. Türklerin henüz edebî ürünlerini yazıya geçirmedikleri dönemlerde dilden dile aktardıkları destan, sagu, koşuklar dönemin başlıca ürünleridir. Millî zevki yansıtan bu ürünlerde yabancı kelimeler oldukça azdır, edebî bir üslup vardır. Yiğitlik, sevgi, hüzün gibi temalar şiirlerde yer almıştır.

Türklerin İslamiyet'i benimsemeleriyle birlikte şiirimizin 11. yüzyılda yeni bir kimlik kazanıp 19. yüzyılın ortalarına kadar devam eden dönemine "İslami Dönem Türk Şiiri" denir. İslamiyet, yaşamın her alanına yeni anlayışlar getirirken edebiyatımıza da pek çok yenilik getirmiştir. İslam kültürünün etkisiyle oluşan bu dönemle birlikte edebiyatımız üç koldan gelişmiştir. İslam öncesi sözlü geleneğin devamı olan halk edebiyatı (âşık tarzı halk edebiyatı ve anonim halk edebiyatı), İslam kültürünün etkisiyle gelişen divan edebiyatı ve bu iki edebiyat arasındaki tasavvuf edebiyatıdır.

Bilgi

I. DÖNEM TANZİMAT ŞİİRİ

19. yüzyıldan itibaren Batılı şiir anlayışları ve akımlarının etkisiyle şiirimizde yeni bir dönem başlamıştır. Tanzimat Dönemi adı verilen bu dönemde şiirde birçok yenilik görülmektedir. Dönemin ilk zamanlarında Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şairler şiire başlık vermişler, şiirde noktalama işaretlerini kullanmışlar ve şiire yeni içerikler getirmişlerdir. "Eşitlik, adalet, hukuk, millet" gibi temalarda şiirler yazmışlardır.

Bu dönemde divan şiirinin şekil özelliklerine bağlı kalmışlar; konu, tema ve kavramlarda köklü değişiklikler yapmışlardır. Okuduğunuz şiirde divan şiirinin nazım biçimi, nazım birimi, aruz ölçüsü ve kafiye anlayışı görülmektedir fakat içerikte divan şiirinde olmayan konular ele alınmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirde geçen "mazlum", "hakîr", "şan", "felek", "esaret" gibi kelimelerin anlamını dizelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz şiirde kullanılan "ejder", "ateş", "kavga", "kemend", "cellat", "şemşir", "hun" gibi kelimeleri, şairin yaşamıyla ve söyleyiş üslubuyla ilişkilendiriniz.

3. Tematik bütünlüğe sahip okuduğunuz şiirin temasını ve temanın yaşam gerçeğini yansıtması özelliklerini aşağıdaki kutucuklara yazınız.

Tema	Temanın Özellikleri

4. Okuduğunuz şiirde Batılılaşma ile toplum hayatımıza giren kelimeleri ve kelime gruplarını belirleyiniz.

5. Şair, hürriyet aşkını ifade etmek için şiirsel anlatımdan niçin yararlanmıştır? Açıklayınız.

6. Okuduğunuz şiirde divan şiirine özgü mazmun var mıdır? Örnek veriniz.

7. *Hürriyet Kasidesi* şiirinin nazım biçimi özelliklerini ve türünü belirleyiniz. Defterinize yazınız.

8. "Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet

   Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten" beyitindeki söz sanatlarını bulunuz.

9. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyerek aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerleri doldurunuz, ahenk unsurlarının şiire katkısını değerlendiriniz.

***Hürriyet Kasidesi*'nin Ahenk Unsurları**	**Ahenk Unsurlarının Şiire Katkısı**
Şiirin ölçüsü	
Kafiye düzeni	*"aa, ba, ca ..." şeklinde kafiye dizilişi vardır. Bu da şiirde anlam ilişkisi sağlamış ve ses uyumu ile şiire estetik bir nitelik kazandırmıştır.*
Kafiyeler	
Redifler	
Asonans	
Aliterasyon	
Kelime ve kelime grubu tekrarı	
Ses akışı	

10. Okuduğunuz şiirde şairin Osmanlı tarihine hayranlık duyduğu beyitler hangileridir? Bunlardan yola çıkarak şairin Osmanlıya bakışını değerlendiriniz.

11. I. Dönem Tanzimat sanatçıları, düşüncelerini halka duyurabilmek için sade bir dil kullanmayı savunmuşlardır. Okuduğunuz şiiri bu açıdan değerlendiriniz.

12. Edebiyatta düşünceyi ön plana çıkarmak isteyen Namık Kemal, okuduğunuz şiirde bir sanat endişesi taşıyor mu? Şiirin son beyitinden hareketle soruyu cevaplayınız.

13. Söyleyici; şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi veya varlıktır. Şiirin söyleyicisini bulunuz. Şiirde söyleyicinin coşkulu bir söyleyişte bulunduğu beyitleri tespit ediniz. Bunun nedenlerini sözlü olarak sınıfınızda belirtiniz.

14. Okuduğunuz şiirden, günümüz demokrasi anlayışına yakın düşünceleri bulunuz.

15. "Hürriyet, adalet, eşitlik" düşüncelerinin dile getirildiği beyitleri tespit ediniz. Fransız İhtilali'nin metne etkilerini değerlendiriniz.

16. Okuduğunuz şiiri, Nef'î'nin Sultan IV. Murat'ı övdüğü aşağıdaki kasideyle tablodaki ayrıntılara göre inceleyip karşılaştırınız.

KASİDE

(…)
Ol âftâb-ı saltanat ol şehsüvar-ı memleket
Cem-bezm ü Hâtem-mekrümet memdûh-i esnaf-ı ümem

Sultan Murad-ı kâmran efser-dih ü kişver-sitan
Hem padişeh hem kahraman sahib-kıran-ı Cem-haşem

Şahenşeh-i ferhunde-baht ârâyiş-i dihim ü taht
Bahtı kavi ikbali saht İskender-i Yusuf-şiyem
(…)
Sen bir şeh-i zi-şansın şahenşeh-i devransın
Yani ki sen hâkansın devrinde ben Hakanî'yem
(…)

Nef'î

(Hazırlayan: Abdülkadir Karahan)

Vezin:

Müs tef' i lün / müs tef' i lün / müs tef' i lün / müs tef' i lün
- - · - / - - · - / - - · - / - - · -

âftâb: Güneş.
ârâyiş-i dihim: Süs, ziynetin tacı.
bezm: Sohbet meclisi.
Cem: Hükümdar, Hz. Süleyman'ın namı.
efser-dih: Padişahlık tacı veren.
esnaf-ı ümem: Milletlerin arasında.
ferhunde-baht: Mutlu, mübarek bahtlı.
Hakanî: 1. Hakan'a mensup. 2. 12. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü kaside ustası.
Hatem: Cömertliğiyle tanınan bir tarihî kişilik.
İskender: Büyük bir komutan.
kamrân: Mesut.
kavi: Kuvvetli.
kişver-sitan: Ülke, memleket alan.
memdûh: Beğenilmiş, övülmüş.
saht: Güçlü.
şahenşeh: Padişahların padişahı.
şeh-i zişan: Şanlı hükümdar.
şehsüvar: Usta binici.
Yusuf: Hz. Yusuf.

	Hürriyet Kasidesi	*Kaside*
Şiirin tür özelliği		
Şiirin biçim özellikleri		
Şairin üslup özellikleri		
Şiirin içeriği		

Namık Kemal (1840 - 1888), Tanzimat Dönemi şairlerindendir. Roman, tiyatro, eleştiri türlerinde de eserler vermiştir. I. Dönem Tanzimat edebiyatının öncülerindendir. Şekil açısından divan şiirine bağlı kalmış, içerik açısından şiire yenilikler getirmiştir. Vatan, millet ve hürriyet ideallerini şiirlerine yansıtmıştır. Toplum için sanat ilkesine bağlıdır. Romantizm akımının etkisinde kalmıştır. Edebiyatımızda ilk edebî ve tarihî romanı, ilk edebî eleştiriyi yazan sanatçıdır.

Sanatçının sağlığında bir araya getirilemeyen şiirleri, daha sonra araştırmacılar tarafından toplanıp kitap hâline getirilmiştir. *Vatan yahut Silistre, Zavallı Çocuk, Âkif Bey, Celâlettin Harzemşah* adında oyunları; *İntibah, Cezmi* adında romanları; *Tahrîb-i Harâbât, Takip* adında eleştiri yazıları; *Magosa Hatıraları* adında anı kitabı ve bunların dışında birçok eseri vardır.

HAZIRLIK

- İçinizde şiir yazma ve şiir dinleme hissi uyandıran tabiat güzellikleriyle karşılaşıyor musunuz? Düşünce ve duygularınızı sınıfınızda anlatınız.

2. metin

KÜRSÎ-Yİ İSTİĞRAK

Kenâr-ı bahrde hoş bir mahaldir, nâzır-ı âlem,
Tahaccür eylemiş bir mevctir, üstünde bir âdem
Hayâlettir, oturmuş, fikr ile meşguldür her dem.
Giyinmiştir beyâz ammâ bakarsın arz eder mâtem.
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.

Bu tenhâ yerleri gördün mü? Sen zannetme hâlîdir,
Hayâlâtımla meskûndur, bu yerler pür maâlîdir,
Muhât-ı aczdir, hem lâ-tenâhî birle mâlîdir;
Bu mevki'dir yerim sâhilde bir kürsî-yi âlîdir,
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.

Sükûnetle kuşanmış hây-ü hûy-î şehri gûş eyle,
Sehâb-î hande-rîz ü berk-i yekser-kahrı gûş eyle,
Ağaçlardan çıkan efkârı seyr et, nehri gûş eyle,
Bu vahşet-gâhta sen gel benimle dehri gûş eyle.
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.

Düşün ol Zât'ı kim emriyle zâtından iyân olmuş,
Vücûd-î sermedîsinden zemîn ü âsumân olmuş,
Düşün deryâyı, her bir katre mevc-î bî-gerân olmuş,
Hafâyâ-yî ilâhîdir ki yek-dil, yek-zebân olmuş,
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.

Görsel 2: *Osmanlı medeniyetini resmetmesiyle tanınan ressam İvan Aivazovsky'nin (İvan Ayvazovski) "Galata Kulesi'nde Ay Işığı" tablosu*

Odur hîçî-yi mâzî lücce-yî sürh-î meşiyyette,
Bu târîkî-yi müstakbel kebûd-î sermediyyette,
Durur bir Kibriyâ-yî bî-nihâyet nûr ü zulmette,
Beraber cümle mevcûdât ü eşyâ hep muhabbette,
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.

Eder yek-dîgerin takbîl dâim Zühre ve zerre,
Yürür bir yolda mürg u mâhî vü meh-tâb ü şeb-perre,
Otur şu minber-î deryâ-muhât-î senge bir kerre,
Hemen Allah'ı gör şâmil semâdan bahr ile berre,
Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrâfımda hep mahrem,
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem.
(...)

Abdülhak Hamit Tarhan
(Hazırlayan: Kenan Akyüz)

Vezin: Me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün / me fâ î lün
. - - - / . - - - / . - - - / . - - -

Abdülhak Hamit Tarhan, bu şiirinde tabiattaki varlıklarla empati kurarak onlara karşı hissettiği hayranlığı dışa vurmuştur. Şairin tabiatı seyredip yorumlayarak felsefi yaklaşımlar sergilediği bu şiir, edebiyatımızda önemli bir yeniliği yansıtmaktadır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âdem : İnsan.
bahr ile berr : Deniz ve kara.
cûy : Irmak.
dehr : Dünya, yaşam.
gûş eylemek : Dinlemek.
hafâyâ-yı ilâhî : İlahi gizlilik.
hây u hûy : Gürültü ve patırtı.
hayâlât : Hayaller.
hîçî-yi mâzî : Geçmişin yokluğu, değersizliği.
hurrem : Sevinçli, güler yüzlü.
istiğrak : Kendinden geçercesine sessiz bir coşkuya dalma.
kebûd-ı sermediyyet : İradenin kızıl dalgası.
kenâr-ı bahr : Deniz kıyısı.
kibriyâ-yı bî-nihâyet : Sonsuz büyüklük.
kürsî-i âlî : Yüksek kürsü, yüksek yer.
lâ-tenâhî : Sonsuzluk.
mahal : Yöre.
meâl : Anlam.
mehtâb ü şebperre : Mehtap ve yarasa.
meskûn : Yerleşim yeri.
mevc : Dalga.
mevc-i bî-kerân : Uçsuz bucaksız dalga.

minber-i deryâ-	
muhât-ı seng	: Denizin çevrelediği kara parçası.
muhât-ı acz	: Güçsüzlükle çevrili.
mürg u mâhî	: Kuş ve balık.
nâzır-ı âlem	: Dünyayı izlemek.
pür	: Dolu.
sehâb-ı hande-rîz ü	
berk-i yekser-kahr	: Gülümseyen bulut ve sıkıntı saçan şimşek.
şâmil	: İçine alan, kaplayan.
tahaccür	: Taşlaşma, taş kesilme.
târîkî-yi müstakbel	: Geleceğin yolu.
vahşetgâh	: Issız, korku veren yer.
vücûd-ı sermedî	: Sonsuz varlık.
yekzebân	: Tek dil.
zemîn ü âsmân	: Yer ve gök.
Zühre	: Çoban yıldızı.

Bilgi

II. DÖNEM TANZİMAT ŞİİRİ

I. Dönem Tanzimat sanatçıları şiiri, düşüncelerini topluma ulaştırmada bir araç olarak görmüşlerdir. Bu nedenle toplum için sanat anlayışına bağlıdırlar. II. Dönem Tanzimat sanatçıları ise edebiyatı güzel sanatların bir dalı olarak görmüşler, şiirde de estetik bir gaye gütmüşlerdir. Şiirde bireysel duyuş ve düşünüşleri ön plana çıkarmışlardır. Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Mahmut Ekrem gibi şairler politikadan uzak durarak sanat için sanat anlayışıyla şiirler yazmışlardır. Yeni duyuş ve tarzlarla hareket etmişlerdir. Okuduğunuz bu şiirde şair, tabiatın insan ruhu üzerindeki derin etkisini ve tabiatın felsefi boyutunu divan ve I. Dönem Tanzimat şiirinden oldukça farklı, yeni bir anlayışla ele almıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirde geçen "dem", "matem", "sükunet"gibi kelimelerin anlamını dizelerin bağlamından bulup defterinize yazınız.

2. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz. Şiirde temayı destekleyen kelime ve kelime gruplarını gösteriniz.

3. Şiirde konuşan şair değil, kurgusal bir kişidir. Bu kişi, şiirin içeriğine ve yansıtılan ruh durumuna göre değer kazanır. Bu durum da şiirin okunma tarzına ve anlamına etkide bulunur. Böylece okuyucu, söyleyici ile özdeşleşir.

Okuduğunuz şiirin söyleyicisini tespit ediniz. Söyleyicinin şiirdeki tavrını (ruh hâlini) açıklayınız. Söyleyiciyle hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

4. Aşağıda verilen dizelerdeki iletiyi belirleyiniz.

"Odur hîçî-yi mâzî lücce-i sürh-i meşiyyette, / Bu târîkî-yi müstakbel kebûd-ı sermediyyette / Durur bir kibriyâ-yı bî-nihâyet nûr u zulmette"

5. Her bendin sonunda tekrarlanan dizelerin şiirin içeriğine katkısını açıklayınız.

6. Aşağıda verilen dizelerdeki edebî sanatları belirleyiniz ve bunların anlama katkısını değerlendiriniz.

a. "Giyinmiştir beyaz amma, bakarsın arz eder mâtem"

b. "Bulutlar, dalgalar, yıldızlar etrafımda hep mahrem;
Ağaçlar, cûylar, kuşlar, çiçekler dâimâ hurrem..."

7. Şiirin kafiye dizilişini, kafiye çeşitlerini, nazım birimini bulunuz.

8. Abdülhak Hamit Tarhan'ın sanat anlayışı ile *Kürsî-yi İstiğrak* adlı şiir arasında nasıl bir ilişki vardır?

9. *Kürsî-yi İstiğrak* şiiriyle *Hürriyet Kasidesi*'ni ve Nef'î'nin *Kaside*'sini içerik açısından karşılaştırınız. Belirlediğiniz farklılıkları defterinize yazınız.

10. Abdülhak Hamit Tarhan, çağdaşları tarafından "Şair-i Âzam" olarak nitelendirilen bir şairdir. Birçok açıdan yenilik içeren eserler yazmıştır. Ölen eşi Fatma Hanım için yazdığı *Makber* şiiri günümüzde de okunmaktadır.

Sizce şairin bu şiirinin günümüzde de okunmasının nedenleri nelerdir?

11. *Kürsî-yi İstiğrak* şiirini, Nef'î'nin *Kaside*'siyle aşağıdaki tabloda belirtilenlere göre karşılaştırınız. *Kürsî-yi İstiğrak* şiirini bağlı olduğu edebî dönemin özelliklerini taşıması açısından değerlendiriniz.

	Kürsî-yi İstiğrak	***Kaside***
Tür		
Biçim		
Dil ve Üslup		
Değerlendirme:		

Abdülhak Hamit Tarhan (1852 - 1937), Tanzimat Dönemi sanatçılarındandır. Batı kültürünü iyi bilen bir şairdir. Şiir ve tiyatro türlerinde eserler vermiştir. II. Dönem Tanzimat edebiyatının öncülerindendir. Şiirlerinde ölüm, ölüm ötesi, tabiat ve ruh kavramlarını işlemiştir. Metafiziğe yönelmesi onun önemli bir diğer özelliğidir. Tanzimat şiirini gelenekten kurtararak şiire yeni ufuklar kazandırmıştır.

Sanatçının *Sahra, Makber, Ölü, Bunlar Odur, Hacle* adında şiir kitapları; *Macera-yı Aşk, Sabr ü Sebat, İçli Kız, Eşber* adında tiyatro eserleri vardır.

HAZIRLIK

- Size göre bir şiirde düşünce mi yoksa duygu mu önemlidir? Düşüncelerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Parnasizm akımının önde gelen temsilcilerinden Theophile Gautier'nin (Teofil Goytiyer) "Çiçekler, karın doyurmaz ama hiç kimse de çiçeklerin inekler tarafından yenilmesine razı olmaz." sözünü sanat anlayışı açısından sınıfınızda tartışınız.

3. metin

MÂİ DENİZ

Sâf u râkid... Hani akşamki tegayyür, heyecân?
Bir çocuk rûhu kadar pür-nisyân,
Bir çocuk rûhu kadar şimdi münevver, lekesiz,
Uyuyor mâi deniz.
Ben bütün bir gecelik cûşiş-i ahzânımla,
O hayâlât-ı perişânımla
Müteşekkî, lâim,
Karşıdan safvet-i mahmûrunu seyretmedeyim...
Yok, bulandırmasın âlûde-i zulmet bu nazar
Rûh-i mâğsûmunu, ey mâi deniz;
Âh, lâkin ne zarar;
Ben bu gözlerle mükedder, âciz,
Sana baktıkca tesellî bulurum, aldanırım:
Mâi bir göz elem-i kalbime ağlar sanırım...

Tevfik Fikret
Rübâb-ı Şikeste
(Hazırlayan: Fahri Uzun)

Vezin: Fâ i lâ tün (fe i lâ tün) / fe i lâ tün / fe i lün (fâ' lün)
\- · - - (· · - -) / · · - - / · · - (- -)

***Görsel 3:** İvan Aivazovsky'nin "Denizde Gece" tablosu, 1864*

Türk edebiyatının güzel tabiat şiirlerinden olan *Mâi Deniz,* aynı zamanda ressam da olan Tevfik Fikret'in denize olan tutkusunu ve denizi ne denli estetik bir gözle seyrettiğini ortaya koyan bir şiirdir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ahzân : Hüzünler.
âlûde-i zulmet : Karanlığa bulaşmış.
cûşiş-i ahzân : Hüzünlerin coşkunluğu.
lâim : Kınayan, çekiştiren.
münevver : Aydınlık.
mükedder : Kederli, sıkıntılı.
müteşekki : Şikâyet eden.
pür-nisyân : Çok unutkan.
râkid : Durgun, hareketsiz.
safvet : Temizlik, saflık.
tegayyür : Hâlden hâle geçmek, değişmek.

Bilgi

SERVETİFÜNUN DÖNEMİ'NİN ŞİİR ANLAYIŞI

Recaizade Mahmut Ekrem'in yönlendirmesiyle Servet-i Fünun dergisi etrafında 1896'da toplanan Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi şairlerin ve Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf gibi yazarların oluşturduğu edebî topluluk olan Servetifünun'da toplumsal sorunlardan uzak durulmuş; bireyin iç dünyası, hayalleri ve özlemleri şiirlerde ele alınmıştır.

1901'e kadar devam eden bu topluluk, Fransız şiirini örnek alarak şiirimize birçok yenilik kazandırmıştır. Şiirde konu bütünlüğünü sağlamışlardır. Türk şiirinde o güne kadar gelen beyit hâkimiyetini kırmışlardır. Okuduğunuz şiirde de görüldüğü gibi anlam bir dizeye sıkıştırılmamış, birden fazla dizeye yayılmıştır. Aruz kalıplarını kırmışlar, şiirin konusuna göre seçmişlerdir. Batı şiirinden sone, terza-rima gibi nazım biçimlerini alarak şiir yazmışlar; divan edebiyatının nazım biçimi olan müstezatı, serbest müstezata dönüştürmüşlerdir. Batı edebiyatı akımları olan parnasizm ve sembolizm akımlarından etkilenmişlerdir.

Sadece şiirin değil kelimelerin de ahengine önem verdiklerinden şiirlerini ahenkli kelimelerden oluşturmaya çalışmışlardır.

Şiirimizde kafiyenin kulağa hitap etmesi ilkesini benimsemişlerdir.

Oldukça süslü ve ağır bir dil kullanmışlardır. Yeni hayalleri anlatan Arapça, Farsça tamlama ve ifadelere fazlaca yer vermişlerdir. Okuduğunuz şiirdeki "cûşiş-i ahzân", "hayâlât-ı perişân" gibi tamlamalar yenidir. Şair, soyut unsurları somut unsurlarla bağdaştırarak duygularını belirgin kılmak için bu yönteme başvurmuştur.

Bu topluluğa "yenilikçi edebiyat" anlamına gelen **Edebiyatıcedide** de denir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.
2. Şiirin biçimsel yönden düzenlenişi ile teması arasında bir ilişki var mı? Açıklayınız.
3. Okuduğunuz şiirde şairin deniz karşısında kaç farklı duyguya kapıldığını belirleyiniz.
4. Şair, denizi hangi özelliklerinden dolayı bir çocuğa benzetmiştir? Açıklayınız.
5. Okuduğunuz şiirin son dizesindeki edebî sanatı bulunuz.
6. Okuduğunuz şiirdeki uzun heceler ünsüzle, kısa heceler ünlü ile bitmektedir. Bu tür hecelerdeki uyumu tespit ediniz. Bu durumun şiire katkısını yorumlayınız.
7. Bu şiirin nazım şekliyle divan şiirinin hangi nazım şekli arasında ilişki kurabilirsiniz?

8. Okuduğunuz şiirde şair, divan şiiri geleneği olan anlamın bir beyitte tamamlanması anlayışını değiştirerek anlamı birden fazla dizeye yaymıştır. Fransız şiirine özgü **anjanbuman** olarak adlandırılan bu tekniğin şiire katkısını değerlendiriniz.

9. Bu şiirde tespit ettiğiniz nazım biçiminin kullanılmasında hangi kültürel ve toplumsal değişmeler etkili olmuştur? Açıklayınız.

10. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz. Bunların şiire katkısını örneklerle açıklayınız.

11. *Mâi Deniz* şiirinin nazım birimi, ölçü, kafiye seçimi, kelimelerin düzenlenişi, dizelerin uzunluğu ve kısalığı gibi özelliklerinin içerikle ilişkisini değerlendiriniz.

12. Okuduğunuz şiiri, tür özellikleri yönünden *Hürriyet Kasidesi* ile karşılaştırınız.

Bilgi

SERVETİFÜNUN ŞİİRİNDE PARNASİZMİN ETKİSİ

Servetifünun sanatçıları parnasizmin şiir anlayışını eserlerinde uygulamıştır. Parnasiyenlere göre şiirde biçim, mimari eserlerde olduğu gibi bütünlük içinde olmalıdır. Ölçü, kafiye uyumu, dize kümelenişi gibi biçimsel açılardan şiirin kusursuzluğunu ve mükemmelliğini amaçlarlar. Şiirde bir bütünlük sağlamaya çalışırlar. Tabiatın güzelliklerini aşırı duygusallığa girmeden ele alırlar. Okuduğunuz şiirde şairin amacı, güzel ve büyük bir eser yaratmaktır. Şair, tabiatın güzelliklerini etkili bir biçimde tasvir etmiştir.

13. Okuduğunuz şiirde parnasizm akımının öne çıkan özelliklerini gösteriniz.

14. *Mâi Deniz* şiiriyle, sizin denize olan ilginizi ve denizin sizde uyandırdığı duygu ve düşünceleri karşılaştırınız.

15. Tevfik Fikret, okuru etkilemek için şiirde nasıl bir anlatım tutumunu tercih etmiştir? Açıklayınız.

16. Okuduğunuz bu şiiri, 2. ünitedeki *Denizkızı Adası* hikâyesiyle denize yaklaşım açısından karşılaştırınız.

Tevfik Fikret (1867 - 1915), Servetifünun Dönemi şairlerindendir. Fen konularını ele alan Servet-i Fünun dergisinin başına hocası Recaizade Mahmut Ekrem tarafından getirilmiş; Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatının yerleşmesinde, derginin bütünüyle bir edebiyat dergisi hâline gelmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Şiirde içerik ve biçim açısından köklü değişiklikler yapmıştır. Önceleri bireysel konuları ele almış, 1901'den itibaren de sosyal konulara yönelmiştir. Şiirlerinde sağlam bir dil ve etkili biçim mükemmelliği vardır. Şiirlerinde kelimelerle resim yapmaya ve bir musiki ahengi yakalamaya çalışmıştır. Şiiri düzyazıya yaklaştırmış, aruzu ustalıkla kullanmıştır. Çocuklar için hece ölçüsü ve yalın dille *Şermin* adlı şiir kitabını yazmıştır.

Sanatçının *Rübâb-ı Şikeste*, *Haluk'un Defteri*, *Şermin* adlı şiir kitapları vardır.

HAZIRLIK

Aşağıda verilen şiiri okuyup görseli inceleyiniz. Şiirin ve görselin sizde uyandırdığı duyguları sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşıp etkileri karşılaştırınız.

KAR

Kardır yağan üstümüze geceden,
Yağmurlu, karanlık bir düşünceden,
Ormanın uğultusuyla birlikte
Ve dörtnala dümdüz bir mavilikte
Kar yağıyor üstümüze, inceden.
(...)

Ahmet Muhip Dıranas

Görsel 4: *Kar yağışı*

4. metin

ELHÂN-I ŞİTÂ

Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş,
Eşini gaaib eyleyen bir kuş
gibi kar
Geçen eyyâm-ı nev-bahârı arar.
Ey kulûbun sürûd-i şeydâsı,
Ey kebûterlerin neşîdeleri,
O bahârın bu işte ferdâsı:
Kapladı bir derin sükûta yeri
Karlar
Ki hamûşâne dem-be-dem ağlar.

Ey uçarken düşüp ölen kelebek,
Bir beyâz rîşe-yî cenâh-ı melek
gibi kar
Seni solgun hadîkalarda arar;

Sen açarken çiçekler üstünde
Ufacık bir çiçekli yelpâze,
Nâ'şın üstünde şimdi, ey mürde,
Başladı parça parça pervâze
karlar
Ki semâdan düşer düşer ağlar.

Uçtunuz, gittiniz siz ey kuşlar.
Küçücük, ser-sefîd baykuşlar
gibi kar
Sizi dallarda, lânelerde arar.

Gittiniz, gittiniz siz ey mürgaan,
Şimdi boş kaldı ser-te-ser yuvalar.
Yuvalarda -yetîm-i bî-efgaan!-
Son kalan mâi tüyleri kovalar
karlar
Ki havâda uçar uçar ağlar.

Destinde ey semâ-yı şitâ tûde tûdedir
Berk-î semen, cenâh-ı kebûter, sehâb-ı ter...
Dök ey semâ, revân-ı tabîat gunûdedir.
Hâk-i siyâhın üstüne sâfî şükûfeler!

Her şâh-sâr şimdi -ne yaprak, ne bir çiçek!-
Bir tûde-yî zılâl ü siyeh-reng ü nâ-ümîd...
Ey dest-i âsmân-ı şitâ, durma, durma, çek
Her şâh-sârın üstüne bir sütre-yî sefîd.

Göklerden emeller gibi rîzân oluyor kar,
Her sûda hayâlim gibi pûyân oluyor kar,
Bir bâd-ı hamûşun per-i sâfında uyuklar
Tarzında durur bir aralık, sonra uçarlar.
(...)
Dök hâk-i siyâh üstüne, ey dest-î semâ dök;
Ey dest-i semâ, dest-i kerem, dest-i şitâ dök;
Ezhâr-ı bahârın yerine berf-i sefîdi,
Elhân-ı tuyûrun yerine samt-ı ümîdi.

Cenap Şahabettin

(Hazırlayan: Kenan Akyüz)

Vezin: **1.** Fe i lâ tün (fâ i lâ tün) / me fâ i lün / fe i lün (fa'lün) **2.** Mef û lü / fâ i lâ tü / me fâ î lü / fâ i lün
· · – – / – · – – / · – · – / · · – / – –   – – · / – · – · / · – – · / – · –

3. Mef û lü / me fâ î lü / me fâ î lü / fe û lün
– – · / · – – · / · – – · / · – –

Servetifünun şairleri Batılı şairlerden esinlenerek resim gibi şiir yazma iddiası ve çabası içindeydiler. Kelimelerle bir tabiat tablosu yapar gibi şiir yazmaya çalışmışlar ve şiirde müzikal bir duyuş da oluşturmak istemişlerdir. Kar yağışını müzikal bir söylemle dile getiren bu şiir, Servetifünun şairlerinin "Tabiat, ölü bir manzara değildir, aksine ruhla ilişkilidir." görüşünü yansıtan bir şiirdir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bâd-ı hamûş : Susmuş rüzgâr.
berf-i sefîd : Beyaz kar.
berg-i semen : Yasemin yaprağı.
bî-efgân : Sessiz, sesi çıkmayan.
cenâh-ı kebûter : Güvercin kanadı.
dem-be-dem : Her an, sık sık.
dest-i asmân-i şitâ : Kış semasının eli.
dest-i kerem : Cömertliğin eli.
dest-i semâ : Gökyüzünün eli.
dest-i şitâ : Kışın eli.
elhân : Nağmeler, besteler ezgiler.
elhân-ı şitâ : Kış nağmeleri.
elhân-i tuyûr : Kuşların nağmeleri.
eyyâm-ı nevbahâr : İlkbahar günleri.
ezhâr : Çiçekler.
gâib : Kayıp.
günûde : Uyumuş.
hadika : Bahçe.
hâk-i siyah : Kara toprak.
hamuşâne : Susmuş, sessizce.
kebûter : Güvercin.
lâne : Yuva.
mürde : Ölü.
mürgân : Kuşlar.
nâ-ümid : Ümitsiz.
per-i sâf : Saf kanat.
pervâz : Uçma.
pûyân : Koşmak, yüzmek.
revân-ı tabiat : Tabiatın canlılığı.
rîşe-yi cenâh-i melek: Melek kanadının saçağı.
rizân : Dökülen, akan.
safi : Katıksız.
şâhsâr : Ağaçlık.
sehâb-ı ter : Taze, ıslak bulut.
sema-yi şita : Kış seması.
ser-sefîd : Beyaz başlı.
serteser : Baştan başa.
sürûd-ı şeydâ : Çılgınca aşk şarkıları.
sütre-yi sefîd : Beyaz örtü.
şükûfe : Çiçek.
tûde-yi zilâl-i siyeh-reng : Siyah renkli gölgeler yığını.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz. Şiirde tematik bir bütünlük var mı? Açıklayınız. Belirlediğiniz temayı dönemin anlayışını yansıtması açısından değerlendiriniz.

2. Şiirde ahengi sağlayan unsurları (ölçü, kafiye, redif, asonans, aliterasyon, kelime tekrarı) belirleyiniz ve bunların şiire katkısını açıklayınız.

3. Okuduğunuz şiirde yer yer söylenen kısa dizelerden sonra tekrar uzun dizelerin kullanılmasının şiirin içeriğiyle ilişkisini açıklayınız.

4. Bu şiirde şairin farklı aruz kalıplarını kullanmasının nedeni nedir? Açıklayınız.

5. *Elhân-ı Şitâ* adlı şiirde şaire özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz. Bu kullanımların şiire katkısını değerlendiriniz.

6. Teşbih ve istiare sanatlarına şiirden örnekler gösteriniz. Şiirde bu edebî sanatların sıkça tercih edilmesinin nedenini açıklayınız.

7. *Elhân-ı Şitâ* adlı şiirin nazım birimi, kafiye düzeni ve ölçüsüne göre nazım biçimini belirleyiniz.

8. Okuduğunuz şiirin temasından ve konusundan yola çıkarak nazım türünü belirleyiniz.

9. Sınıfınızda gruplar oluşturarak şiirden imgeler bulunuz. Bulduğunuz imgelerin dizelerdeki işlevlerini belirleyiniz.

Bilgi

SEMBOLİZM AKIMININ SERVETİFÜNUN ŞİİRİNE ETKİSİ

Sembolist sanatçılara göre somut varlıklar, dış dünya ile insanın duyuları arasında köprü kurmaya yarayan birer simgedir. Onlara göre dış dünya ancak insanın algılayış biçimiyle var olur. Servetifünun şairleri sembolizm akımından da etkilenmişlerdir. Semboller aracılığıyla dış çevrenin insan üzerindeki etkilerini ve izlenimlerini anlatmışlardır. Şiiri sessiz bir müzik olarak tanımlamışlar ve müziği şiirin amacı durumuna getirmişlerdir.

Onlara göre şiir; bir şey anlatmak için yazılmaz, düşüncelere değil duygulara seslenir. Şiirde anlamı kapalı tutmuşlar ve böylece herkes şiiri kendine göre yorumlamıştır. Kelimenin anlamına değil musiki değerine önem vermişlerdir. Anlam kapalılığı ve farklı çağrışımlar yaratabilmek için mecaz ve istiareden fazlaca yararlanmışlardır. Böyle olduğu için dilleri de ağırdır.

Gerçeklerden kaçma, hayale sığınma, çirkinlikleri ve kötülükleri hayal aracılığıyla güzelleştirme belirgin özelliklerindendir. Karamsarlık, şairlerde görülen ortak bir yöndür.

10. Bu şiirde sembolizm akımının hangi özellikleri görülmektedir?

11. Türk şiirinde Servetifünun'la birlikte kış ve kar konulu şiirlerin sayısı artmıştır. Bu durumu yeni bir medeniyet ve onun getirdiği tabiat anlayışıyla nasıl izah edebilirsiniz? Görüşlerinizi belirtiniz.

12. *Elhân-ı Şitâ* şiirini *Hürriyet Kasidesi* şiiriyle içerik yönünden karşılaştırınız. Hangi şiirde içeriğin daha çok arka plana alındığını bulunuz. Bunun nedenini açıklayınız.

13. *Elhân-ı Şitâ* şiirini 2. ünitede okuduğunuz *Harika Çocuk* adlı metinle karşılaştırınız. İçerik, tür, anlatım teknikleri vb. açılardan farklılıkları belirtiniz.

Cenap Şahabettin (1870 - 1934), Servetifünun Dönemi şairlerindendir. Sanat için sanat anlayışına uyarak dönemin sosyal olaylarından uzak durmuştur. Sembolizm akımının ilk uygulayıcılarındandır. Ahengi dile getiren bir sesle şiir yazılması gerektiğini savunmuştur. Sembolizmi de şiirlerinde daha çok teşbih ve istiare sanatlarından yararlanarak kullanmaya çalışmıştır. Fransızcanın da etkisiyle Arapça ve Farsça sözcüklerden oluşan ve yeni kavramları karşılayan tamlamalardan sıklıkla yararlanmıştır. Şiirlerinde ağır bir dil kullanırken düzyazılarında sade bir dil kullanmıştır.

Sanatçının *Evrâk-ı Leyâl* adında şiir kitabı; *Hac Yolunda, Avrupa Mektupları* adlı gezi yazısı kitapları; *Evrak-ı Eyyâm, Nesr-i Sulh* adında düzyazı türlerinde kitapları; *Tiryaki Sözleri* adında özdeyiş kitabı; *Yalan* ve *Körebe* adında tiyatro türünde kitapları vardır.

Bilgi

FECRİATİ TOPLULUĞU

Fecriati Topluluğu, Servetifünun Dönemi'ne tepki olarak doğmasına rağmen Servetifünun Dönemi'nin şiir anlayışını devam ettiren bir topluluktur.

Servetifünun sanatçıları, 1901'de dağılmıştır. 1908'e kadar topluluk sanatçıları bir araya gelmemiş, değişik dergi ve gazetelerde edebî faaliyetlerini bireysel olarak devam ettirmişlerdir. Bu yıllarda yetişen genç sanatçılar, bir araya gelerek bir topluluk hâlinde çalışma ihtiyacı duymuşlardır. 2 Mart 1909'da aralarına bazı Servetifünun sanatçılarını da alarak toplanmışlar, topluluğa isim olarak "geleceğin ışığı" anlamına gelen "Fecriati"yi uygun görmüşlerdir. 24 Şubat 1910'da Servet-i Fünun dergisinde bir bildiri (beyanname) yayımlayarak sanat ve edebiyatla ilgili düşüncelerini "Sanat, şahsi ve muhteremdir." ilkesine göre ortaya koymuşlardır. Bu beyanname, edebiyatımızda yayımlanan ilk beyannamedir.

Ahmet Hâşim, Emin Bülent, Hamdullah Suphi, Refik Halit, Fuat Köprülü, Yakup Kadri, Faik Ali, İzzet Melih gibi sanatçılar, topluluğun üyeleridir. Topluluğun sanatçıları eleştirdikleri sanatçılardan daha iyi eserler ortaya koyamamışlar, sanatta bireysellikten uzaklaşamamışlardır. Dil ve üslup açısından Servetifünun'un devamı olmuşlardır. Bunda genç olmaları, ülkenin içinde bulunduğu koşullar ve etkili biçimde gelişen Millî Edebiyat akımının etkileri vardır. Topluluk 1912'de dağılmış, topluluğun üyeleri farklı edebî yönelimlerle eserler vermeye devam etmişlerdir.

Ahmet Haşim

Hamdullah Suphi

Emin Bülent

Refik Halit

Fuat Köprülü

Görsel 5: *Fecriati Topluluğunun bazı sanatçıları*

14. Okuduğunuz *Mâi Deniz* ve *Elhân-ı Şitâ* şiirlerinde dilin kullanımı ile Fecriati topluluğunun dil anlayışı arasında benzerlikler var mı? Açıklayınız.

1. Etkinlik

24 Şubat 1910'da Servet-i Fünun dergisinde yayımlanan Fecriati'nin Kuruluş Bildirisi'nden alınan aşağıdaki sadeleştirilmiş ve kısaltılmış metni okuyunuz. Metinde ileri sürülen düşünceleri değerlendiriniz. Soruyu cevaplayınız.

FECRİATİ'NİN KURULUŞ BİLDİRİSİ

Şimdiye kadar memleketimizde edebiyat kelimesinin kazandığı önem ve ciddiyeti anlayan ve bu önemi halka anlatan tereddüt etmeden söyleyebiliriz ki, pek az kimse gelmiştir. Edebiyat tarihimizi incelersek en parlak devirlerde bile edebiyatın en geniş manasıyla anlaşılıp anlatılmadığını görürüz. Onun için bizde sanat ve edebiyat, daima boş vakitlerin hoş bir arkadaşı olmaktan fazla bir önem kazanmamış ve bunların, duyguların eğitilmesinin gelişimine hizmet yoluyla bir milletin ilerlemesine öncülük ettiği takdir edilmemiştir. Eski devirlerden ayrılıp içinde bulunduğumuz asra gelince yavaş yavaş bu anlayışın değiştiğini görürüz.

Namık Kemal ve çağdaşları birçok münasebetle bu konudaki fikirlerini söylemişlerdir. Kemal Bey'in "Edebiyatsız millet, dilsiz insan gibidir." sözü meşhurdur.

Fakat kamuoyunun, anlamamaktan ve anlamak için hiçbir hayırlı ve ciddi yol gösterici bulamamaktan hasıl olan ilgisizliğine, böyle bir cümlenin deva olması elbette mümkün değildir. (...) Osmanlı kamuoyunun bu yol göstericiyi kesin olarak bulduğu tarih, itiraf etmeli ki Edebiyat-ı Cedîde'mizin genç ve faal zekâlarının Servet-i Fünun sayfalarında edebî mekteplerini kurdukları ilk zamana rastlar. Bu edebî topluluğun kurucuları, o derginin sayfalarında çevresini aydınlatan ışıklı bir burç vazifesini görüyordu. (...) Bunlar, ilerde tekrar toplanmak ümidiyle hepsi dağılıp gittiler. Hürriyetin ilanı ile yeniden ışıklarının beklendiği zaman ise, pek az istisnası ile, artık onlar eski hayallerinin kraliçesi olan sanat ve edebiyata karşı bir ilgisizlik bulutuna bürünmüşlerdi. Bunu söylemekle bizden önce gelenlere itiraz etmek arzusunda değiliz. Zira onların edebiyatımıza ettikleri hizmeti takdir etmemek herhalde kadirbilmezlik olur. Biz onlara geçmiş çalışmaları için teşekkür ile şimdiye ve geleceğe gözlerimizi çevireceğiz.

İşte bu geleceğe bakmak azim ve niyetiyle Fecr-i Âti kuruluyor. Fecr-i Âti üyeleri kendilerine, herkesten çok edebiyatsever ve kararlı olmaktan fazla bir değer ve önem vermek cesaretini bulmamakla beraber temelini attıkları kuruluşun bu ilim ve edebiyat çölünde yeşil bir gölgelik olmasını beklerken şimdilik Avrupa'daki benzerlerini küçük bir örneğini temsil etmeye ve göstermeğe çalışacaklardır. (...)

Fecr-i Âti üyelerinin çalışmalarının meyvelerini içerecek bir kütüphane kurulmak üzeredir. Edebiyat-ı Cedîde'nin parlak zekâlarına da tanyeri olmak meziyetine sahip olan *Servet-i Fünun* dergisi, yayın organıdır.

Bundan başka memleketimizin duygu ve düşünce hayatının gelişmesini temin edecek önemli Batı eserlerini kendi üyelerine ve mükâfatlı yarışmalarla dışarıdan seçilecek kişilere tercüme ettirip yayımlatmak, halka açık konferanslar vererek halkın edebî zevkinin yükselmesine, özel bilgisinin sınırlarını genişletmeye çalışmak, Batı ülkelerindeki benzer kurumlarla ilişki ve münasebet kurarak memleketimizin edebî mahsullerini Batı'ya, Batı'nın ışıklarını Doğu ufuklarına aktaracak sağlam ve yüce bir aktarıcı vazifesi görmek, Fecr-i Âti'nin emelleri arasındadır.

Hazırlanan ve hükûmete verilen nizamnamenin bir örneği yakında yayımlanacaktır. Aydınlarımızın bu hayırlı teşebbüsü teşvik ve takdir edici bir ifadeyle karşılayacağına eminiz. Çünkü, acı bir itiraf olmakla beraber söylemekten çekinmeyiz ki memleketimizin ilme, sanata ihtiyacı çok fazladır. Bu ihtiyacı gidermek için atılacak en küçük adım, kurtuluşa, yükselmeye doğru atılmış demektir; ve bundan mahrum olmak aziz vatan için acı bir öksüzlüktür.

(...)

(Hazırlayan ve sadeleştiren: **Prof. Dr. Nurullah Çetin)**

a. Fecriati topluluğunu oluşturan gençlerin çabalarını dönemin koşullarına göre değerlendirirsiniz.

HAZIRLIK

- 1908 - 1912 yıllarında ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik, siyasi ve kültürel koşulları araştırıp sunumlar hazırlayınız. Sunumlarınızı etkileşimli tahtada veya projeksiyon cihazıyla arkadaşlarınıza izletiniz. Sunumunuzu "www.eba.gov.tr" adresinde paylaşınız.
- Saf şiir anlayışı ile ilgili metin ve görselleri sınıf panosuna asınız.

5. metin

MERDİVEN

Ağır, ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı... yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havâları seyr et ki akşam olmakta...

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller,
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller...
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
Kızıl havâları seyr et ki akşam olmakta...

Ahmet Hâşim
Piyâle

Vezin: Me fâ i lün / fe i lâ tün / me fâ i lün / fa' lün
. - . - / . . - - / . - . - / - -

Görsel 6: *Sembolik bir merdiven*

Ahmet Hâşim, bu şiirinde çok sevdiği ve birçok şiirinde sık sık ele aldığı akşamı, güneşin batışını kızıl rengin tonlarıyla vererek şiiri, müzik ve resimle birleştirmiştir. Sanatçı şiirdeki ahenkle kulağımızda bir müzik etkisi, kelimelerle de gözümüzde bir tablo canlandırmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arz : Yeryüzü.
lisân-ı hafî : Gizli dil.
muttasıl : Devamlı.
semâ : Gökyüzü.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirin temasını belirleyiniz. Tema, evrensel bir niteliğe mi sahip? Açıklayınız.

2. Okuduğunuz şiirin sizde uyandırdığı yoğun duygu nedir? Açıklayınız.

3. Bu şiirde belli bir düşünce mi yoksa güzel duygular mı işlenmeye çalışılmıştır? Açıklayınız.

4. *Merdiven* şiirinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

5. *Merdiven* adlı şiir, ilk bakışta açık ve anlaşılır bir şiir olarak algılanır fakat derine inildikçe kişisel duygulara ve hayal gücüne bağlı olarak farklı yorumlanabilmektedir. Örneğin "semâ" kelimesi bir ideal veya ölüm olarak yorumlanabilir. Bu bilgiden hareketle "merdiven" kelimesinin sizde uyandırdığı çağrışımları belirtiniz.

6. Aşağıda verilen dizelerdeki edebî sanatları bulunuz. Edebî sanatların şiire katkısını değerlendiriniz.

a. *"Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller* ....

b. *Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?"* ....

7. *"Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller;*
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller" dizelerini okuyunca gözünüzün önünde nasıl bir tablo canlanmaktadır? Bu dizelerdeki "gül, bülbül, alev" kelimeleri arasındaki ilişkiyi dikkate alarak soruyu cevaplayınız.

8. Şiirin tamamında "r" sesinin sürekli tekrar edilmesinin şiire etkisi nedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Okuduğunuz şiirin kafiyelerini, kafiye dizilişini ve rediflerini bulunuz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Kafiyeler biçim açısından kusursuz şekilde oluşturulmuş mu?

b. Redifler şiirde hareketin devamlılığını hissettiriyor mu?

10. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin şiirde hitap ettiği kişiyi belirleyiniz. Söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

11. Şiirde geçen renklerle şairin ruh dünyası arasında bir ilişki kurmaya çalışınız. Sınıfınızda sözlü olarak dile getiriniz. Şairin renklere yüklediği anlamları arkadaşlarınızla bulunuz.

12. Okuduğunuz şiiri Ahmet Hâşim'in aşağıda verilen düşüncelerine göre değerlendiriniz.

a. *"Şiir, söz ile musiki arasında sözden çok musikiye yakındır."*

b. *"Bir şiirin manası, başka bir mana olmaya elverişli oldukça her okuyan ona kendi hayatının da manasını verir."*

13. Osmanlı Dönemi'nde genç bir kadın evlenmeden ya da çocuk sahibi olamadan ölürse onun mezar taşına kırılmış bir kırmızı gül motifi işlenirdi. Okuduğunuz şiirdeki "Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller" dizesini bu bağlamda değerlendiriniz.

14. Şiirde "güneş renkli bir yığın yaprak, kızıl havalar, kanlı bülbüller, tunca benzeyen mermer" ifadelerinde şair gizli bir duyguyu mu ifade etmeye çalışıyor? Bunun sembolizmle ilişkisini açıklayınız.

15. Bu şiiri temsil edecek bir resim çizseniz hangi renkleri daha çok kullanırsınız? Ne tür şekillere, figürlere yer verirsiniz? Görüşlerinizi açıklayınız.

Görsel 7: *Osmanlı mezar taşında kırılmış gül motifi*

16. Şairlerin doğaya yaklaşımı açısından *Merdiven* şiiriyle *Kürsî-yi İstiğrak* şiirini karşılaştırarak iki metnin ortak ve farklı yönlerini defterinize yazınız.

17. Okuduğunuz *Merdiven* şiiri ile ilgili aşağıda belirtilenlere metinden örnekler gösteriniz.

- Estetik haz uyandırma
- İmgesel söylem
- Ölçüyü önemseme
- Kelimelerin çağrışım gücünden yararlanma
- Bireysellik
- Kafiyeyi önemseme
- Nazım birimini önemseme
- Aliterasyon ve asonansı yoğun biçimde kullanma

18. Yukarıdaki tespitleriniz ile panolara astığınız saf şiir anlayışı arasında bir ilişki kurabilir misiniz?

Ahmet Hâşim (1884 - 1933), Fecriati topluluğu şairidir. Topluluk dağıldıktan sonra da aynı anlayışla eser vermeye davam etmiştir. Bütün şiirlerinde aruz ölçüsünü kullanmıştır. Şiirlerinde aşk ve tabiat üzerinde durmuştur. Fransız şairlerden ve sembolizm akımından etkilenmiştir. Bu akımın şiirimizdeki önemli temsilcilerindendir. Şiirlerinde dil musikisine, izlenimlere, hayallere, çocukluk anılarına, psikolojik sembollere dayanarak şiirin ahenk unsurlarından ustaca yararlanmıştır.

Düzyazı türlerinde de başarılı eserler vermiş, yalın bir dil kullanmıştır.

Sanatçının *Göl Saatleri*, *Piyâle* adlı şiir kitapları; *Bize Göre*, *Gurabahâne-i Laklakan*, *Frankfurt Seyahatnamesi* adında düzyazı türlerinde kitapları vardır.

HAZIRLIK

- Tamburi Cemil Bey hakkında kısa bir araştırma yapınız. Sınıfınızda tercih edeceğiniz yöntemle arkadaşlarınızı bilgilendiriniz. Tamburi Cemil Bey'e ait eserleri sınıfınızda etkileşimli tahtadan veya sunum cihazından dinleyiniz.
- "Gurbet" temasıyla ilgili farklı türlerde metinler bulunuz, metinleri sınıfınızda okuyunuz.

6. metin

KAR MÛSİKÎLERİ

Varşova 1927

Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu.

Bir kuytu manastırda duâlar gibi gamlı,
Yüzlerce ağızdan koro hâlinde devamlı,

Bir erganun âhengi yayılmakta derinden...
Duydumsa da zevk almadım İslâv kederinden.

Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

Birdenbire mes'ûdum işitmek hevesiyle
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.

Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!

Yahya Kemal Beyatlı
Kendi Gök Kubbemiz

Vezin: Mef û lü / me fâ î lü /me fâ î lü / fe û lün
– – · / · – – · / · – – · / · – –

Görsel 8: *İstanbul'dan bir görüntü*

Yahya Kemal Beyatlı, bu şiirini 1927'de Varşova'da yazmıştır. Şair, bu şiirinde iki farklı kültürün kendisinde oluşturduğu ruh hâllerinden yola çıkarak ülkesine duyduğu özlemi ve kendi kültürüne duyduğu hayranlığı şiirsel, zengin bir müzikaliteyle ortaya koymuştur.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

erganun : Klavyeli büyük ve küçük borulardan yapılmış, körüklerden elde edilen havanın bu borulardan geçmesiyle değişik ses tonları verebilen, genellikle kilise çalgısı, org.

İslav : Rus, Beyaz Rus, Ukraynalı, Leh, Sırp, Hırvat, Sloven, Bulgar, Slovak ve Çek halklarına dillerindeki yakınlık dolayısıyla verilen ortak ad, Slav.

Bilgi

SAF ŞİİR

Saf şiir, Fransız şair Paul Valery'nin (Pol Valeri) şiirde dili her şeyin üstünde tutan görüşünden etkilenen ve divan şiirinin biçimci yapısından yararlanmaya çalışan Ahmet Hâşim, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi şairlerde görülen ortak bir zevk ve anlayıştır. Saf şiire "öz şiir" de denir.

Bu anlayışa göre önemli olan, güzel şiir yazmaktır. "Şiir rahat yazılabilmeli ve dil, daima üstün tutulmalı." ilkesini benimsemişlerdir. Şiirde belli bir fikri işlememişler, okurda estetik bir haz uyandırmayı amaçlamışlardır. Düşsel ögelere fazlaca yer vermişlerdir. Şiirlerde bireysellik ağır basar. Şiirsel musikiyi önemsemişler, imgelerle şiirde bir musiki oluşturmuşlardır. Anlaşılmak için değil hissedilmek için şiir yazmışlardır.

Şiirde biçime çok önem vermişler; nazım birimi, kafiye, ölçü gibi şiir unsurlarını ustaca kullanarak kusursuz şiir oluşturmaya çalışmışlardır. Okuduğunuz şiirde oldukça etkili bir şekilde işlenmiş bir dil vardır. Şair; şiirin kafiye çeşidi, kafiye dizilişi, ölçü, nazım birimi gibi biçime dayalı tüm unsurlarında ustalıkla çalışmıştır. Seçilen kelimelerin çağrışımlarını, tema ve biçimsel özelliklerle birleştirerek şiirde müzikal bir söylem oluşturmuştur. Bu ayrıntılardan dolayı *Kar Mûsikîleri* şiiri, saf şiir anlayışına göre oluşturulmuş bir şiirdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.

2. Şiiri, içeriği açısından kaç bölüme ayırabilirsiniz? Bu bölümleri gösteriniz. Nedenini açıklayınız.

3. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz ve bunların şiire katkısını değerlendiriniz.

4. Şiirdeki "Duydumsa da zevk almadım İslav kederinden." dizesini Yahya Kemal Beyatlı'nın kendi vatanına ve kültürüne verdiği önem açısından değerlendiriniz.

5. Şairin şiirde kullandığı "kar" imgesini, şairin içinde bulunduğu durum ve vermek istediği ileti açısından değerlendiriniz.

6. Aşağıda verilen altı çizili kelimelerin dizelerdeki konumlarına ve anlamlarına dikkat ediniz. Dizelerde biçim ve anlam açısından böyle bir düzen olmasının nedenlerini açıklayınız.

   "Bin yıldan uzun bir gecenin bestesidir bu.
   Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu."

7. Şiirin ilk altı dizesinde kullanılan "manastır", "dua", "erganun"; "gece", "kuytu", "gam", "zevk", "keder" kelimelerinin şiirdeki yerlerine dikkat ediniz. Bu kelimelerde görülen edebî sanatları bulunuz.

8. Aşağıda verilen dizelerde yer alan edebî sanatları bulunuz.

a. *"Tanbûri Cemil Bey çalıyor eski plâkta."*

b. *"Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle."*

9. Sizce Yahya Kemal Beyatlı şiirde Tamburi Cemil Bey'den niçin söz etme gereği duymuştur? Yaptığınız araştırmadan ve şairin edebî anlayışından yola çıkarak soruyu cevaplayınız.

10. Saf şiir anlayışının okuduğunuz şiire etkisine, biçim ve içerik açısından örnekler veriniz.

11. Yahya Kemal Beyatlı'nın "Ben istiyorum ki Türk'ün hançeresine (gırtlak) uygun bir ahenk içinde kullanılmış kelimelerle şiir yaratılsın. Ben, daima bize lazım olanı düşündüm." düşüncesini okuduğunuz şiirden çıkarabiliyor musunuz? Açıklayınız.

12. Okuduğunuz şiirden saf şiir anlayışını yansıtan özellikleri bulabiliyor musunuz? Açıklayınız.

13. *Kar Mûsikîleri* şiirini, *Merdiven* ve *Mâi Deniz* şiirleriyle aşağıdaki tabloda verilen özellikler açısından karşılaştırınız.

	Kar Mûsikîleri	***Merdiven***	***Mâi Deniz***
İçerik			
Biçim			
Üslup			
Anlatım teknikleri			
Söyleyici			

Yahya Kemal Beyatlı (1884 - 1958), Millî Edebiyat Dönemi bağımsız şairlerindendir. Şiirde lirizm ve ahenk hususlarında titiz olduğu için kimi zaman bir şiirini yıllarca beklettiği olmuştur. Klasik şiir geleneğini yaşadığı zamanın zevk ve anlayışına göre geliştirmiş ve uygulamıştır. Türkçeyi en güzel şekilde kullanmış ve aruz ölçüsüyle sade Türkçe şiirler yazmıştır. İstanbul âşığı olan şair, Türk kültürüne özgü motifleri, İstanbul üzerinden yorumlamıştır. Şiirlerinde tarih, vatan, millet, aşk, tabiat, deniz, ölüm, sonsuzluk gibi pek çok konuyu işlemiştir.

Ok şiiri dışındaki bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır.

Sanatçının *Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş* adında şiir kitapları; *Aziz İstanbul, Siyasi ve Edebî Portreler, Eğil Dağlar* adında düzyazı kitapları vardır.

HAZIRLIK

- 1897'deki Türk–Yunan Savaşı ve o yıllarda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu koşullar hakkında kısa bir araştırma yapınız. Çalışmalarınızı sınıfınızda arkadaşlarınıza sununuz.
- 1911'de Selanik'te çıkarılan Genç Kalemler dergisinde yayımlanan "Yeni Lisan" makalesini bulup sınıfınızda okuyunuz. Makaledeki düşünceleri sınıfınızda arkadaşlarınızla tartışınız.

7. metin

CENGE GİDERKEN

Yurdumun koçyiğitlerine

Ben bir Türk'üm; dinim, cinsim uludur;
Sinem, özüm ateş ile doludur;
İnsan olan vatanının kuludur.
Türk evlâdı evde durmaz, giderim.

Yaradanın kitabını kaldırtmam,
Osmancık'ın bayrağını aldırtmam,
Düşmanımı vatanıma saldırtmam.
Tanrı evi viran olmaz, giderim.

Bu topraklar ecdâdımın ocağı;
Evim, köyüm hep bu yerin bucağı;
İşte vatan, işte Tanrı kucağı.
Ata yurdun, evlât bulmaz, giderim.

Tanrım şahit, duracağım sözümde;
Milletimin sevgileri özümde;
Vatanımdan başka şey yok gözümde.
Yâr yatağın düşman almaz, giderim.

Ak gömlekle gözyaşımı silerim,
Kara taşla bıçağımı bilerim;
Vatanımçin yücelikler dilerim.
Bu dünyada kimse kalmaz, giderim.

Mehmet Emin Yurdakul
Türk Sazı

Görsel 9: *Osmanlı Dönemi saray ressamlarından Fausto Zonaro'nun (Fausto Zonaro) 1897 Osmanlı–Yunan Savaşı, Dömeke tablosu*

Mehmet Emin Yurdakul'un Türk–Yunan Savaşı sırasında yazdığı bu şiir, Servetifünun Dönemi'nde yayımlanmasına rağmen sade dil, coşkun bir eda ve hece ölçüsüyle yazılmasıyla dikkat çekmiştir. Büyük bir etki uyandıran bu şiir, "Millî Şair" olarak anılan şairin Millî Edebiyat akımının oluşmasındaki etkisini göstermektedir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

bilemek : Keskinleştirmek.
cenk : Savaş.
ecdat : Atalar.
sine : Göğüs, bağır.

Bilgi

MİLLÎ EDEBİYAT DÖNEMİ ŞİİRİ

Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Vefik Paşa, Şemsettin Sami, Ali Suavi gibi sanatçılar, Türklük bilincine yönelerek milliyetçilik akımının hazırlayıcısı olmuşlardır. Bu dönemde dilin sadeleştirilmesine yönelik görüşler ortaya konmuş; Şinasi, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci gibi sanatçılar nispeten sade bir dil kullansalar da önemli bir gelişme sağlanmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi, ekonomik durumlardan dolayı sanatçılar arasında Türkçülük düşüncesi yaygınlaşmaya başlamıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra Türklerin tarih, dil ve edebiyatına yönelik araştırmalar başlamış; Türkçeyi sadeleştirme önemsenmiştir.

1911'de Selanik'te Genç Kalemler dergisinin yayımlanması Millî Edebiyat akımının başlangıcı kabul edilse de Mehmet Emin Yurdakul'un akımın oluşmasında önemli bir yeri vardır.

Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Rıza Tevfik Bölükbaşı gibi şairler eserlerini sade bir Türkçeyle yazmışlar; şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmışlardır. Millî kaynaklardan konularını almışlar, ülke meselelerine yer vermişlerdir.

Beş Hececiler olarak da bilinen Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Enis Behiç Koryürek, Yusuf Ziya Ortaç, bu dönemde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplum gerçekleri ile millî his ve heyecanları şiirlerinde işlemişlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirin temasını bulunuz. Bu tema sizde hangi duyguları uyandırdı? Açıklayınız.
2. Okuduğunuz şiirdeki söyleyici kimdir? Şairin konuşturduğu bu söyleyicinin vatana, kutsal değerlere yaklaşımı nasıldır? Açıklayınız.
3. Mehmet Emin Yurdakul'un bu şiirinde kullandığı Türkçenin yalınlığı hakkında çıkarımlarda bulununuz.
4. Şiirin ikinci dörtlüğünde sözü edilen kutsal değerlerimiz nelerdir? Bu değerlerin bir milletin yaşamındaki yeri ve önemi nedir?

5. Aşağıdaki dizelerde yer alan edebî sanatları bulunuz.

a. *"İşte vatan, işte Tanrı kucağı"*

b. *"Sinem, özüm ateş ile doludur"*

c. *"Ak gömlekle gözyaşımı silerim,*
Kara taşla bıçağımı bilerim."

6. Okuduğunuz şiirden ahengi sağlayan unsurlara tablo üzerinde örnekler veriniz. Ahenk unsurlarının şiire katkısını tabloda belirtilen yere yazınız.

	Örnekler	Ahenk Unsurunun Şiire Katkısı
Ölçü		
Kafiye dizilişi		
Kafiye çeşitleri		
Asonans		
Aliterasyon		
Kelime tekrarı		

7. Okuduğunuz şiiri biçim ve içerik açısından *Elhân-ı Şitâ* şiiriyle karşılaştırınız.

8. Okuduğunuz şiir, bir asır önce yazılmasına rağmen sade bir dile sahiptir. Şiirin yazıldığı dönemin dil anlayışı hakkında Servetifünun Dönemi'ni de göz önüne alarak bir değerlendirme yapınız.

9. *Cenge Giderken* şiirinin yazıldığı dönemin siyasi, kültürel ve toplumsal koşulları, şiiri nasıl etkilemiştir? Açıklayınız. Şiirin yazıldığı döneme ve sonraki dönemlere etkisini değerlendiriniz.

10. Okuduğunuz şiirdeki toplumsal ve kültürel değerleri, içinde yaşadığınız toplumun değerleriyle karşılaştırınız.

11. Vatana olan sevgi açısından *Cenge Giderken* şiiriyle *Hürriyet Kasidesi* şiirlerini karşılaştırırsanız neler söyleyebilirsiniz?

Mehmet Emin Yurdakul (1869 - 1944), Servetifünun Dönemi'nde yaşamasına rağmen *Bırak Beni Haykırayım* ve 1897 yılında yazdığı *Cenge Giderken* gibi şiirleriyle yeni ifade, duygu, düşünce ve temalar açısından edebiyatımıza önemli katkı sağlamıştır. Şiirlerinde bireysel duyguları anlatmamış, doğrudan halka seslenmiştir. Şiirlerinde memleketçi ve milliyetçi bir dava anlayışını sürdürmesiyle Türk şiirinde bir çığır açmıştır. Türkçülük akımının önemli bir hazırlayıcısı olarak soyut vatanseverlik yerine halka dayanan somut bir vatanseverlik anlayışının öncüsü olmuştur.

Şiirlerinin tamamını hece ölçüsüyle ve sade bir dille yazmıştır.

Sanatçının *Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Ordunun Destanı* adlı şiir kitapları vardır.

HAZIRLIK

- Günümüzde insanlar arasında yardımlaşmalar yeterince yapılıyor mu? Görüşlerinizi belirtiniz.
- Dilimizde kullandığımız yardımlaşmayla ilgili deyimleri ve atasözlerini tespit ediniz. Sınıf tahtasına yazınız. Bulduğunuz deyim ve atasözlerini cümlelerde kullanınız.
- Bir toplumda yaşlı insanların güvence altına alınmasının bireylere yüklediği sorumlulukla ilgili kısa bir yazı yazınız. Yazınızı sınıf ortamına uygun görsel ve videolarla destekleyiniz. Sınıfınızda sunum yapınız.

8. metin

SEYFİ BABA

Geçen akşam eve geldim. Dediler:
— Seyfi Baba
Hastalanmış, yatıyormuş.
— Nesi varmış acaba?
— Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.
— Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!
Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!
Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zira yol
Hem uzun, hem de bataktır...
— Daha âlâ, kalınız
Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalınız.
Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;
Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde.
Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak,
"Gel!" diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.
Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine.
Boğuyordum müteveffâyı bütün âferine.
Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,
Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!
Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,
Çifte sandal, yüzüyorduk; o yüzer, ben yüzerim!
(...)
Gecenin sütre-i yeldâsını çekmiş, üryan,
Sokulup bir saçağın altına gûyâ uyuyan
Hânüman yoksulu binlerce sefîlân-ı beşer;
Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;

Görsel 10: *19. yüzyıl İstanbul fotoğrafçılarından Pascal Sebah'ın (Paskal Sabah) bir İstanbul fotoğrafı*

Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;
O kopan râbıtanın, darmadağın yavruları;
Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler:
Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!
Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
Serseri, derbeder, âvâre, harâmî, kaatil...
(...)
İşte karşımda bizim yâr-i kadîmin yurdu.
Bakalım var mı ışık? Yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... İyi amma kapı zaten aralık...
Galiba bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık,
Girerim ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lâstiği geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorcaydı biraz tırmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağım duydu fakîrin sesini:

— Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık anlaşılan yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.
(...)
— Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
— Mehmed Ağa'nın evi akmış. Onu aktarmak için
Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
Ne işin var kiremitlerde a sersem! desene!
İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
Hadi aktarmıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?
Kim kazanmazsa bu dünyada bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası; düşmanının maskarası!
Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;
Ona ancak yapacak: beş vakit abdestle namaz.
Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor, iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmek tutacak? İşte saat belki de üç
Görüyorsun daha gelmez... Yalınızlık pek güç.
Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
— Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!
Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.

İhtiyar terleyedursun gömülüp yorganına...
Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,
Başladım uyku taharrîsine, lâkin ne gezer!
Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
Ortalık açmış, uyandım. Dedim, artık gideyim,
Önce amma şu fakir âdemi memnun edeyim.
Bir de baktım ki: tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman koptu içimden şu tahassür ebedî:
Ya hamiyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

Mehmet Âkif Ersoy

Safahat

Vezin: Fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lâ tün / fe i lün
. . – – / . . – – / . . – – / . . –

İstiklal Marşı'mızın şairi Mehmet Âkif Ersoy'un aruz veznini konuşma diline ustalıkla uyguladığı bu manzum hikâyesi, *Safahat* adlı eserin birinci kitabında yer almaktadır. Bu manzum hikâye yaşlı, hasta ve kimsesiz insanlara duyulan merhameti ve üzüntüyü yansıtan bir eserdir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

âlâ : Daha iyi.
esef etmek : Üzüntü duymak.
hamiyyet : Onur, haysiyet. (Metindeki anlamı)
hânüman : Ev bark.
kebe : Keçeden yapılmış kısa örtü.
müteveffâ : Ölmüş.
râbıta : İlgi, bağlılık.
rehzen : Yol kesen.
sefilân-ı beşer : İnsan sefilleri.
sütre-i yeldâ : Uzun gecenin örtüsü.
şayak : Kaba dokunmuş, dayanıklı bir çeşit yün kumaş.
tahassür : Hasret çekme, ele geçmeyen bir şeye üzülme.
taharrî : Arama, araştırma.
üryan : Çıplak.
yâr-i kadîm : Eski dost.

Bilgi

MANZUME VE MANZUM HİKÂYE

Nazımla yazılmış eserlere **manzume** veya **manzum eser** denir. Gerçekte olmuş veya olması muhtemel olayların şiir biçiminde yazıldığı hikâyelere ise **manzum hikâye** denir. Manzum hikâye; sosyal, ahlaki bir olayın veya durumun daha etkili anlatılmasını sağlayan bir türdür. Manzum hikâyelerde serim, düğüm ve çözüm bölümleri; kişiler, tasvirler ve ruh tahlilleri gibi bir hikâyeye özgü unsurlar yer alır. Okuduğunuz şiirde sosyal bir durum; olay, kişi, yer, zaman, çatışma gibi hikâye unsurlarıyla ve kafiye, ölçü, ses tekrarı, nazım birimi gibi şiire özgü unsurlarla anlatılmıştır. Bu yönleriyle *Seyfi Baba* şiiri, bir manzum hikâyedir. Tanzimat sonrasında gelişen manzum hikâyede bu şiirde olduğu gibi beyit bütünlüğü ortadan kaldırılarak anlam, birkaç beyitte tamamlanmıştır.

Manzum hikâye, Servetifünun Dönemi'nde yaygınlaşmaya başlamıştır. Türün edebiyatımızda önemli temsilcileri Mehmet Âkif Ersoy ve Tevfik Fikret'tir. Mehmet Âkif Ersoy'un *Küfe, Mahalle Kahvesi, Hasta, Köse İmam*; Tevfik Fikret'in *Balıkçılar, Hasta Çocuk* adlı eserleri manzum hikâyenin edebiyatımızdaki önemli örnekleridir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde geçen "derbeder", "avare", "yakamoz", "hârâmi", "mezbele" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulunuz ve sözlükten kontrol ediniz. Bu kelimeleri birer cümlede kullanarak defterinize yazınız.
2. Okuduğunuz şiirin temasını bulunuz. Temayı gerçeklik açısından değerlendiriniz.
3. Metnin iletisini açıklayınız. Belirlediğiniz iletiyi, sizde oluşturduğu etki açısından değerlendiriniz.
4. Bu manzum hikâyenin olay örgüsünü sınıfça belirleyiniz ve sınıf tahtasına yazınız.
5. Metindeki çatışmaları bulunuz.

6. Şiirde konuşma üslubuna özgü bir rahatlık var mı? Örnekleyiniz ve açıklayınız.

7. Seyfi Baba'nın evinin tasvirinin, hikâyenin kişilerinden olan yaşlı adamla ilişkisini yorumlayınız.

8. Okuduğunuz metinden diyaloglara ve iç konuşmalara örnekler veriniz.

9. Şairin, yaşına ve sosyal tabakaya göre Seyfi Baba'yı konuşturduğu bölümleri bulunuz.

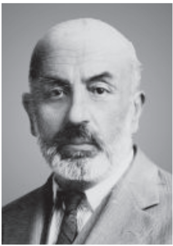
10. *Seyfi Baba* şiirinin kafiye dizilişini, kafiye çeşitlerini defterinize yazınız.

11. Okuduğunuz şiirden özdeyiş özelliğine sahip beyitleri bulunuz. Beyitlerin iletisini açıklayınız.

12. *Seyfi Baba*'dan alınan aşağıdaki metinleri, tabloda istenenlere göre değerlendiriniz.

Örnek Metinler	Tercih Edilen Anlatım Türü (Betimleyici, mizahi, eleştirel, lirik vb.)	Yazarın Bu Anlatım Türünü Tercih Etmesinin Nedeni ve Bunun Metne Katkısı
"Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim, Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!"		
"Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer; Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler; Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı; O kopan râbıtanın, darmadağın yavruları;"		
"Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde; Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde. Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortlayarak; "Gel!" diyen taşları kurtarmasa, insan batacak. Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine, Boğuyordum! müteveffâyı bütün âferine. Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek, Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!"		

13. Okuduğunuz şiir, nazım biçimi ve anlatım tekniği açısından divan şiirinin hangi nazım biçimine benzemektedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Mehmet Âkif Ersoy (1873 - 1936), 20. yüzyıl Türk edebiyatının güçlü, bağımsız sanatçılarındandır. Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'ya geçmiş, Millî mücadeleye ruh ve heyecan katmıştır. Millet ve İslam ülküsünü bir bütün olarak eserlerinde işlemiştir. Şiirlerinde toplumun sorunlarını, İslam dünyasının durumunu, savaşların topluma etkisini ele almıştır. Aruz ölçüsünü oldukça başarılı biçimde kullanmıştır. Şairliğinin yanında düzyazı türünde de başarılı eserler vermiştir.

Sanatçının eserlerinin toplandığı *Safahat* adlı yedi bölümden oluşan kitabı vardır.

HAZIRLIK

- Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Sanat* şiirinden alınan aşağıdaki dörtlüğü sınıfta okuyunuz. Dörtlüğü toplumu önemseme, vatana karşı sorumlu olma ve öz güven sahibi olma açısından sınıfta arkadaşlarınızla gruplar oluşturarak değerlendiriniz.

"Başka sanat bilmeyiz önümüzde dururken
Harcanmamış bir mevzu gibi Anadolu'muz.
Arkadaş, biz bu yolda mâniler tuttururken
Sana uğurlar olsun... ayrılıyor yolumuz!"

9. metin

ÇOBAN ÇEŞMESİ

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi.
Ey suyun sesinden anlayan bağlar!
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi?

Gönlünü Şîrîn'in aşkı sarınca,
Yol almış hayâtın ufuklarınca;
O hızla dağları Ferhad yarınca,
Başlamış akmağa çoban çeşmesi.

O zaman başından aşkındı derdi,
Mermeri oyardı, taşı delerdi.
Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi,
Değdi kaç dudağa çoban çeşmesi!

Vefâsız Aslı'ya yol gösteren bu,
Kerem'in sazına cevap veren bu
Kuruyan gözlere yaş gönderen bu...
Sızmazdı toprağa çoban çeşmesi

Leylâ gelin oldu, Mecnun mezarda,
Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda;
Ateşten kızaran bir gül arar da,
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi.

Ne şâir yaş döker, ne âşık ağlar,
Tarihe karıştı eski sevdâlar.
Beyhûde seslenir, beyhûde çağlar
Bir sola, bir sağa çoban çeşmesi.

Faruk Nafiz Çamlıbel
Han Duvarları

Görsel 11: *Anadolu'da bir çeşme*

Faruk Nafiz Çamlıbel, 1926'da yazdığı bu şiirde aşkların yaşandığı zamanların geçmişte kalmasına üzülerek aşkın ciddiye alınmayışından ve değersizleşmesinden dert yakınmaktadır.

Bilgi

CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TÜRK ŞİİRİ

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk şiiri, birçok yönden Millî Edebiyat'ın devamıdır. Halk şiiri geleneğinden yararlanılmış, Anadolu insanı ve onun yaşamı lirik bir söyleyişle dile getirilmiş, didaktik tarzda şiirler yazılmıştır. Hece ölçüsüyle ve halk Türkçesiyle şiirler söylenmiştir. Rıza Tevfik Bölükbaşı, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Beş Hececiler bu dönemde eser vermişlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde geçen "beyhude" kelimesinin anlamını metnin bağlamından tahmin ediniz, sözlükten bulup kontrol ediniz.

2. Şiirin temasını bulunuz. Temayı bireysel ve sosyal gerçeklik açısından değerlendiriniz.

3. Şair, çoban çeşmesinin akmasını neye bağlamaktadır, belirtiniz. Bunun için hangi edebî sanattan yararlanıldığını açıklayınız.

4. Şiirde geçen teşhis ve telmih sanatlarına örnekler veriniz.

5. Şiirin bütününde kullanılan Aslı, Şirin, Ferhat, Leyla, Mecnun gibi kültürel unsurlar, metnin anlamını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

6. Okuduğunuz şiirin nazım birimini, ölçüsünü, kafiye çeşitlerini ve kafiye dizilişini bulunuz. Bunların şiire katkısını değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz şiirin nazım türü ve biçimi nedir?

8. *Çoban Çeşmesi*'nden Faruk Nafiz Çamlıbel'e özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

9. Okuduğunuz şiirden asonans, aliterasyon, ses akışı, kelime grubu tekrarına örnekler veriniz. Bu ahenk unsurlarının varsa şiirin içeriğiyle ilişkisini değerlendiriniz.

10. Okuduğunuz şiirden halk kültürü ve zevkiyle ilgili neler tespit edebiliyorsunuz? Açıklayınız.

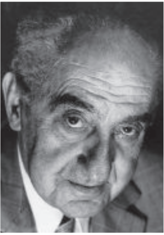
11. Faruk Nafiz Çamlıbel'in aşağıdaki dörtlüğünü okuyunuz. Bu dörtlükle *Çoban Çeşmesi* şiirini içerik yönünden karşılaştırınız.

"Hangi sözlerle ninem gönlünü açmışsa bana,
Ben o sözlerle gönül vermedeyim sevgilime.
Sözlerim ninni kadar duygulu olmak yaraşır,
Bağlıdır çünkü dilim gönlüme, gönlüm dilime."

12. Köylerde, yol kenarlarında, doğada karşılaştığınız çeşmelerin sizde uyandırdığı duygular nelerdir?

13. Günümüz modern yaşamındaki çeşmeyle geçmiş dönemdeki çeşmeleri insan yaşamına etkileri yönünden karşılaştırınız.

14. *Çoban Çeşmesi* şiirini; tür, biçim, içerik, dil ve üslup özellikleri bakımından derslerinizde işlediğiniz şiirlerle karşılaştırınız. Bu şiirin farklılıklarını ve kendisine has özelliklerini belirtiniz. Şiirin gelenek içindeki yeri hakkında değerlendirme yapınız.

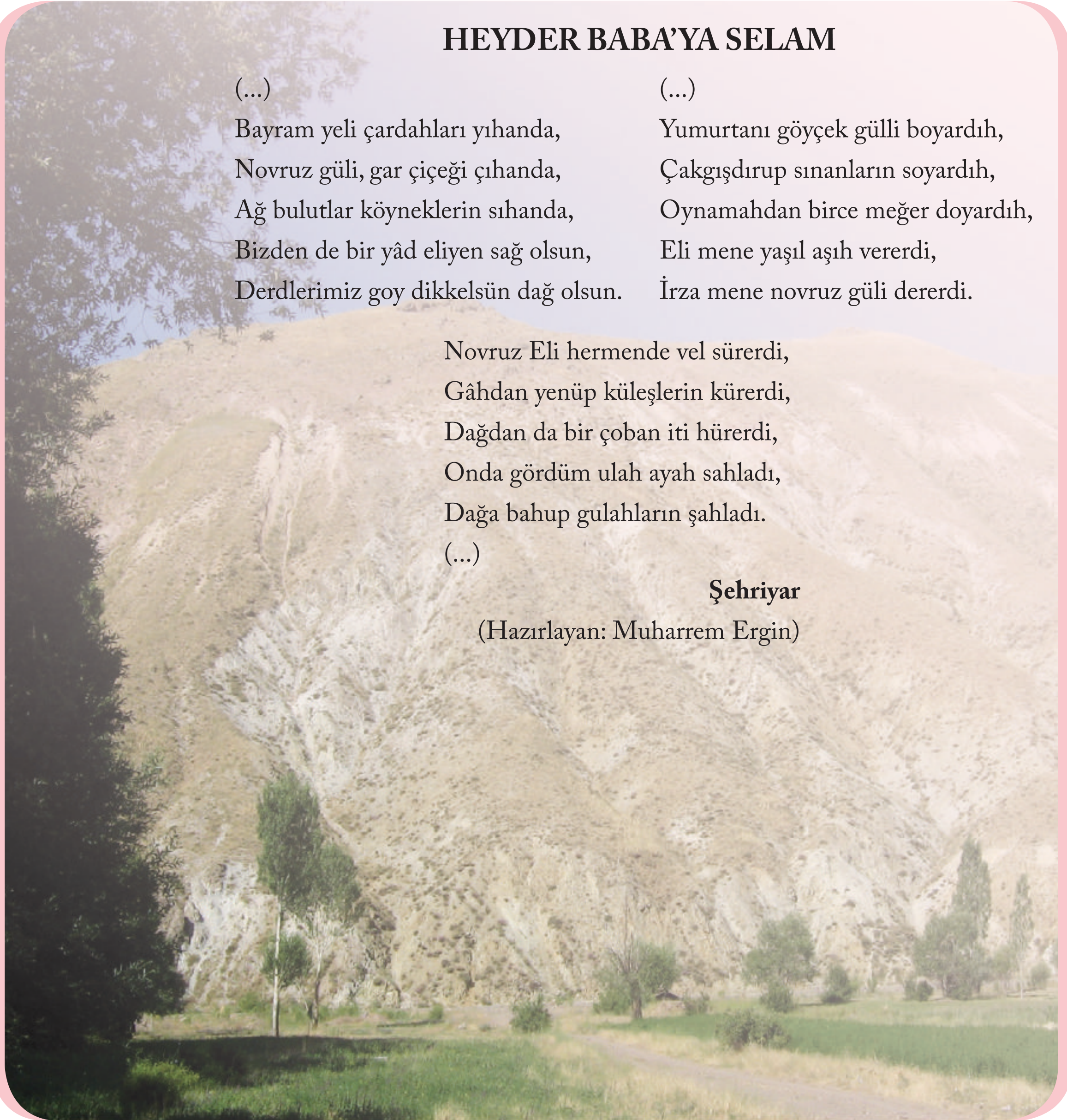
Faruk Nafiz Çamlıbel (1898 - 1973), Millî Edebiyat ve Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Şiire aruz ölçüsüyle başlamış, sonra Mehmet Emin Yurdakul'un ve Millî Edebiyat'ın etkisiyle hece ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Beş Hececiler olarak bilinen şairlerdendir. Halk şiirinin biçim ve içerik unsurlarından yararlanmıştır. Anadolu insanını ve kültürünü şiirlerinde işlemiştir. Özentiye, aşırı abartmalara kaçmadan içten duyguları, anlaşılır bir dil ve söyleyişle kaleme alan bir şairdir.

Sanatçının *Şarkın Sultanları, Gönülden Gönüle, Dinle Neyden, Akıncı Türküleri, Han Duvarları* adında şiir kitapları; *Canavar, Özyurt, Kahraman, Yayla Kartalı* adında oyunları vardır.

HAZIRLIK

- Azeri edebiyatı ile ilgili bir araştırma yapıp arkadaşlarınızı sınıfta bilgilendiriniz.
- Nevruz hakkında bildiklerinizi sınıfınızda sözlü biçimde dile getiriniz.
- "www.trtavaz.com.tr" adresinden aşık oynamak ve yumurta boyamak ile ilgili videoları sınıfınızda izleyiniz.
- "Aşık daima bey oturmaz." atasözü ile "aşık atmak" deyiminin anlamlarını araştırınız.

10. metin

HEYDER BABA'YA SELAM

(...)
Bayram yeli çardahları yıhanda,
Novruz güli, gar çiçeği çıhanda,
Ağ bulutlar köyneklerin sıhanda,
Bizden de bir yâd eliyen sağ olsun,
Derdlerimiz goy dikkelsün dağ olsun.

(...)
Yumurtanı göyçek gülli boyardıh,
Çakgışdırup sınanların soyardıh,
Oynamahdan birce meğer doyardıh,
Eli mene yaşıl aşıh vererdi,
İrza mene novruz güli dererdi.

Novruz Eli hermende vel sürerdi,
Gâhdan yenüp küleşlerin kürerdi,
Dağdan da bir çoban iti hürerdi,
Onda gördüm ulah ayah sahladı,
Dağa bahup gulahların şahladı.
(...)

Şehriyar
(Hazırlayan: Muharrem Ergin)

***Görsel 12:** Şehriyar'ın üzerinde büyük etkisi olan Tebriz'deki Haydar Baba Dağı*

Nevruz, Türkler tarafından destan döneminden itibaren yeni bir yılın başlangıcı kabul edilip bayram olarak kutlanmıştır. Günümüzde de devam eden bu gelenek, Türk boylarının sözlü ve yazılı edebiyatlarında işlenen ortak değerlerdendir. Azerbaycan Türk edebiyatının 20. yüzyıldaki en önemli şairlerinden biri olan Şehriyar da yetmiş altı kıtalık bu uzun şiirinde oldukça içten bir anlatımla nevruzu, hatıralarını, memleketini konu edinmiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aşıh : Aşık. Topuk kemiği.
çakgışdurıp : Çakıştırıp.
çardah : Çardak.
Eli : Ali (özel isim).
gar : Kar.
göyçek : Güzel
hürermek : Havlamak.
İrza : Rıza (özel isim).
köynek : Gömlek.
sınan : Kırılan.
ulah : Eşek.
vel sürmek : Düven sürmek.
yad : Hatırlamak, anmak.
yıhanda : Yıkınca.

Bilgi

TÜRK DÜNYASI EDEBİYATI

Türk dili geniş bir coğrafyada asırlardır kullanılan, oldukça nitelikli edebî eserlerle taçlandırılan bir dildir. Türkiye dışında Azerbaycan, Irak, Bulgaristan, Batı Trakya, Kazakistan, Türkistan, Kıbrıs, Özbekistan gibi birçok ülkede edebî eserler verilmiştir ve verilmeye devam etmektedir. Türkiye dışında gelişen bu edebiyata **Türk dünyası edebiyatı** denmektedir.

Birçok baskıya ve olumsuz koşula rağmen zengin bir kültür mirasına sahip Türk toplulukları, edebiyatlarını korumaya ve geliştirmeye çalışmışlardır. Bulgaristan Türkleri edebiyatında Recep Küpçü, Kazan Türkleri edebiyatında Mağcan Cumaybayulı, Kıbrıs Türkleri edebiyatında Osman Türkay, Özbekistan Türkleri edebiyatında Abdülhamit Süleyman Çolpan, Türkmenistan Türkleri edebiyatında Ata Atacanoğlu, Irak Türkleri edebiyatında Ata Terzibaşı gibi şairler Türkçe şiirler söylemişlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. *"Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları"* bölümünde verilen kelimeler aslında kimi ses değişikliklerinin dışında günümüz Türkiye Türkçesinde de kullanılan kelimelerdir. Bunların dışında şiirde geçen kelimelerde bazı ses değişiklikleri yaparsanız kelimelerin anlamlarını rahatlıkla bulabilirsiniz. Öğretmeninizden yardım alarak bu kelimelerin anlamlarını sınıfınızda metnin bağlamından bulmaya çalışınız.

2. Okuduğunuz metnin temasını bulunuz.

3. Şiirdeki söyleyiciyi ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi tespit ediniz. Okuduğunuz bu şiirde şiirin söyleyicisi ile özdeşleşebildiniz mi? Düşüncelerinizi açıklayınız.

4. Belirlediğiniz söyleyiciyi ve söyleyicinin hitap ettiği kişiyi değiştirerek şiiri okuyunuz. Tespit ettiğiniz değişiklikleri yorumlayınız.

5. Şairin, bayramın olduğu günde vatanına özlemini metinden gösteriniz.

6. Türk dünyasının son dönemlerde yetiştirdiği en büyük şairlerden biri olan Şehriyar, *Heyder Baba'ya Selam* şiiri ile oldukça ünlenmiştir. Okuduğunuz metinden de yola çıkarak bu durumun gerekçelerini irdeleyiniz.

7. "Ağ bulutlar köyneklerin sıkanda" dizesindeki söz sanatını bulunuz.

8. Okuduğunuz şiirin ölçüsünü, kafiye dizilişlerini, nazım birimini bulunuz. Türk şiir geleneği açısından şiirin ahenk özelliklerini değerlendiriniz.

9. Son kıtada nevruz kelimesi bir insana ad olarak verilmiştir. Türklerdeki ad verme geleneğinden hareket ederek bu durumu açıklayınız.

10. *Heyder Babaya Selam* metnini yaşamın gerçekliğini yansıtması açısından değerlendiriniz.

11. Şiirin söyleyicisini açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma ve doğal yaşama duyarlı olma açısından değerlendirirseniz hangi sonuçlara ulaşırsınız?

12. Okuduğunuz şiirde içerik; doğal, toplumsal ve bireysel gerçeklik açısından incelenirse hangi sonuçlara ulaşılır?

13. Okuduğunuz şiirin içerik ve biçim özelliklerine yönelik kısa bir eleştiri yazısını aşağıya yazınız.

Benim eleştirim: ....
....
....
....
....

Şehriyar (1906 - 1988), Türk dünyası şairlerindendir. Asıl adı Muhammed Hüseyin Behcet'tir. Azerbaycan Türklerindendir. Şehriyar mahlasıyla tanınır. Şiirlerinde ses ve anlam mükemmeliyeti ile dikkati çekmiştir. İçinde bulunduğu coğrafya ve zihniyetin kültürel değerlerini eserlerine yansıtmıştır. Şiirlerinde Türk örf, âdet ve inanma biçimleri ile mecazlar, söz kalıpları, atasözleri ve deyimlerden oluşan bir kültürel yapı bulunmaktadır.

Şehriyar'ın *Heyder Baba'ya Selam*, *Türkün Dili* adında kitapları vardır.

HAZIRLIK

- Yaşama tutunmamızı sağlayan en önemli araçlardan biri olan dile niçin "ana dili" demekteyiz? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Türkçem, benim ses bayrağım." sözünü değerlendiriniz.

11. metin

MENİM ANAM

Savadsızdır,
Adını da yaza bilmir
Menim anam...
Ancag mene,
Say öyredib,
Ay öyredib,
İl öyredib;
En vacibi
Dil öyredib
Menim anam...
Bu dil ile tanımışam
Hem sevinci,
Hem de gamı...
Bu dil ile yaratmışam
Her şeirimi,
Her nağmemi.
Yoh, men heçem,
Men yalanam,
Kitab kitab sözlerimin
Müellifi: menim anam!...

Bahtiyar Vahapzade
Seçilmiş Eserleri

Görsel 13: *Ralf Heynen'in (Ralf Heyin) bir tablosu*

Okuduğunuz metin Azerbaycan Türkçesi ile yazıldığından bazı kelimeler Türkiye Türkçesinden farklı olsa da metni zorlanmadan anlayabilirsiniz. Bu şiirde şair, insan yaşamının en değerli varlıklarından olan anneyi dil ile ilişkilendirerek dile de anne kadar kutsal bir değer yüklemiştir.

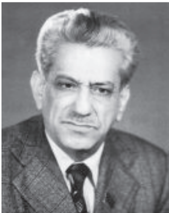
Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

il : Yıl.
müellif : Yazar.
öyredib : Öğretip.
savadsız : Okuma yazması olmayan, tahsilsiz.
say : Sayı.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "men", "nağme", heç", "vacip" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde geçen "men", "yaza bilmir", "ancag", "öyredib" kelimelerini telaffuz edip kelimeleri günümüz Türkçesindeki söyleyişleri ile karşılaştırarak farklılıkları ve ortaklıkları belirleyiniz.
3. Okuduğunuz *Menim Anam* şiirinin temasını bulunuz.
4. "Men yalanam, / Kitab kitab sözlerimin / Müellifi: menim anam!..." dizelerindeki iletiyi bulunuz.
5. İletiyi açık veya kapalı ileti özellikleri yönünden değerlendiriniz.
6. Günümüzde insanların okuduğunuz şiirdeki gibi dil bilincine ve anne sevgisine sahip olmasının bize katkıları neler olurdu?
7. Okuduğunuz metinde iki farklı hece ölçüsü kullanılmıştır. Bunları dizelerin üzerinde gösteriniz. Şairin böyle bir şiir tekniğini kullanmasının şiire katkısını değerlendiriniz.
8. Şiirin söyleyicisini ve söyleyicinin hitap ettiği varlığı bulunuz.
9. Şairin annesine bağlılığı ve yüklediği değer sizi etkiledi mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.
10. Bu şiirdeki annenin tutum ve davranışlarını aşağıdaki değerler tablosundan hangileriyle ilişkilendirirsiniz?

Adil olma		Merhametli olma		Yardımlaşma		Alçak gönüllü olma	
Azimli olma		Fedakâr olma		Sözünde durma		Toplumu önemseme	
Eşit davranma		Misafirperver olma		Güvenilir olma		Etik davranma	
Paylaşma		Tahammül etme		Aileyi önemseme		Sadık olma	

Bahtiyar Vahapzade (1925 - 2009), Azerbaycan edebiyatının büyük şairlerinden ve fikir adamlarındandır. Şiirleri ile tanınmış, şiirlerinde dil ve vatan sevgisini, toplumun aksayan yönlerini ele almıştır.

Sanatçının *Menim Dostlarım, Bahar, Dostluk Namesi, Açılan Seherlere Selam, Şehitler* adında şiir kitapları vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Çoban Çeşmesi adlı metinden alınan aşağıdaki dizeleri ögelerine ayırınız.

a. "Derinden derine ırmaklar ağlar"

b. "Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi"

c. "Kaç yanık yolcuya soğuk su verdi"

ç. "Vefasız Aslı'ya yol gösteren bu"

d. "Bir susuz yolcu yok şimdi dağlarda"

e. "Tarihe karıştı eski sevdalar"

2. Aşağıdaki beyitte kesme işaretinin (') kullanılmasının gerekçesini açıklayınız.

"Sandım ki uzaklaştı yağan kar ve karanlık,
Uykumda bütün bir gece Körfez'deyim artık!"

3. Okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki dizelerde altı çizili kelimeler niçin bitişik yazılmıştır? Açıklayınız.

a. "Bin yıl sürecek zannedilen kar sesidir bu"

b. "İhtiyar terleyedursun gömülüp yorganına"

c. "Ak gömlekle gözyaşımı silerim"

4. Aşağıdaki dizelerde yer alan altı çizili kelimelerin doğru yazımlarını defterinize yazınız.

a. "Başlamış akmağa çoban çeşmesi"

b. "Görüyorsun daha gelmez... Yalınızlık pek güç."

c. "O hızla dağları Ferhad yarınca"

5. Okuduğunuz şiirlerden alınan aşağıdaki altı çizili kelimelerde yer alan düzeltme işaretlerinin kullanılma gerekçesini belirtiniz. İşareti çıkararak kelimeleri telaffuz ediniz.

a. "Daha âlâ, kalınız."

b. "Yâr yatağın düşman almaz, giderim."

c. "Yüzlerce ağızdan koro hâlinde devamlı."

6. *Seyfi Baba* adlı metinde "aktarmayayım" kelimesi "aktarmıyayım" biçiminde yazılmıştır. Bu durumu metnin yazıldığı dönemin imla anlayışı açısından değerlendiriniz.

KİTAP OKUMA

Millî Edebiyat Dönemi'ne ait bir şiir kitabı okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sınırsız bir hayal gücüne sahip olan şair, anlamları ve çağrışımları sınırlı bir kelime dünyasıyla karşı karşıyadır. Bu nedenle şair, kelimelere yeni anlamlar yükler; bir olay, durum ya da kişi karşısında farklı bir söyleyişe ihtiyaç duyar. Bu durumda da şairin karşısına şiir dili çıkar.

Şiirde kullanılan kelimelerin kendine özgü bir dili vardır. Bu dil, günlük dilden farklıdır. Şiirde bu farklılığı sağlayan en önemli unsur da imgedir. **İmge**, şiirde yansıtılmak isteneni daha etkili ve görünür kılmak amacıyla zihinde canlandırılmaya çalışılan görüntüdür. İmge, özgün ve etkileyici olmak zorundadır. Güzel olanı ortaya koymak için orijinal bir söylem yakalama özelliği olan imgede duygu ve düşünce sembolize edilir. İmgede gerçek, olduğu gibi kopyalanmaz; zihinsel bir süreçten geçirilip yeniden kurgulanır. Bu açıdan imge yenidir. Anlatılmak istenen şey, başka şeylerle ilişkilendirilerek tasarlanır. İmge bir veya birden fazla kelimeyle oluşturulabilir. İmgesel anlatımda kelimenin anlamı genişler, derinleşir ve çoğalır.

Ahmet Muhip Dıranas'ın *Serenad* şiirinden alınan "*Yeşil pencerenden bir gül at bana / Işıklarla dolsun kalbimin içi / Geldim işte mevsim gibi kapına / Gözlerimde bulut, saçlarımda çiy*" dizelerinde şair, kalbinin içini, ışıklarla dolan bir mekânla ilişkilendirerek bir imge oluşturmuştur. "Mevsim" kelimesi, gündelik dildeki dar anlamından alınarak genişletilmiş ve kelimeye yeni bir anlam yüklenmiştir. Şair, sevgilinin kapısına gitmeyi ilkbaharla anlatarak özgün ve etkili bir imge oluşturmuştur.

Kelimeler, şiirdeki kullanımlarına bağlı olarak söyleyiş ve sesin yardımıyla yeni anlamlar kazanır, buna **çağrışım** denir. Şiirdeki kelimeler, söz grupları, sesler, imgeler ve dizeler şiirde bütün olarak okurda etki yaratır. Şairler dilin ses, anlam ve söz dizimi gibi olanaklarından yararlanırken dilin alışılmış kullanımlarının dışına çıkarlar. Kelimelere yeni çağrışımlar yüklerler. Kelimelerin duygu ve çağrışım değerleri, şiirin estetik bir özellik kazanmasına olanak sağlar.

Attilâ İlhan'ın *Ayrılık Sevdaya Dahil* şiirinden alınan "*hiç yanılmamışız / her an düşüp düşüp / kristal bir bardak gibi / tuz parça kırılsak da / hâlâ içimizde o yanardağ ağzı / hâlâ kıpkızıl gülümseyen / sanki ateşten bir tebessüm / zehir zemberek aşkımız*" dizelerinde "yanardağ" ve "ağız" kelimelerinin duygu ve çağrışım değerlerinden yararlanılarak güzel ve özgün yeni bir anlam oluşturulmuştur. Zihinde ilk çağrışımı "tepesinde bir püskürme ağzı bulunan dağ" olan yanardağa şair "içe bastırılmış duygunun yeri, çıkış noktası" anlamını yüklemiştir.

Şairler kelimelerin günlük kullanımlarının dışına çıkmak, etkili ve özgün bir söylem yakalamak için kelimelere yeni ve etkili anlam kazandıran yöntemlerden yararlanırlar. Bu yöntemler edebî sanat olarak adlandırılır. Bir duygu, düşünce, durum veya olayı daha etkili anlatmak için başvurulan söz ve anlam sanatları olan **edebî sanat**, şiirde imge oluşturmanın en önemli yoludur. Söyleyişi güzelleştiren ve anlama güç katan imgede az sözle çok şey anlatma amaçlanır. Bunun için de şair edebî sanatlardan yararlanır.

Attilâ İlhan'ın *Adım Sonbahar* şiirinden alınan "*oysa ben akşam olmuşum / yapraklarım dökülüyor / usul usul adım sonbahar*" dizelerinde şair, "akşam" ve "sonbahar" kelimelerini, edebî sanat kullanarak duygu ve çağrışım yönünden yeni, etkili ve özgün bir imge oluşturmuştur. Şair, kendisini akşama ve sonbahara benzeterek çaresizlik temasını anlatmaya çalışmıştır.

Şiir dilinin diğer bir özelliği de ahenktir. **Ahenk**, şiirde kelimelerin ses özelliklerine dikkat edilerek sıralanmasıyla oluşan uyumdur. Ahenk, okurda bir müzik eserini dinliyormuş hissini uyandırır. Kelimeler ses ve anlam açısından etkileyici bir uyuma girer. Kafiye, redif, kafiye dizilişi, aliterasyon, asonans, kelime tekrarları, ölçü ve ölçüde duraklar, ritim, söyleyiş (telaffuz), vurgu, tonlama şiirde ahengi sağlayan unsurlardır. Bu unsurlar şiirde bir musiki oluşturarak ses açısından şiirin güzelleşmesini sağlar.

Necip Fazıl Kısakürek'in *Kaldırımlar* şiirinden alınan "*Ne sabahı göreyim, ne sabah görüneyim; / Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları! / Islak bir yorgan gibi, sımsıkı bürüneyim; / Örtün, üstüme örtün, serin karanlıkları.*" dizelerinde ahenk unsurlarının birçok ayrıntısı ustaca işlenmiştir. Şiirde 14'lü hece ölçüsü kullanılmıştır. Her dizenin ilk yedi hecesinden sonra duraklar yapılarak bir vurgu sağlanmıştır. "abab" çapraz kafiye dizilişi ile ses uyumu sağlanmış, bu uyum şiirde verilmek istenen devamlılığı desteklemiştir. Çapraz kafiye dizilişinin yanında dokuz tane "s" sesinin tekrarıyla aliterasyon yapılarak şiirin duygu değeri güçlendirilmiştir. "Örtün" ve "sabah" kelimeleri de tekrarlanarak ses açısından şiire müzikal bir değer katılmıştır.

2. Etkinlik

Aşağıdaki şiiri sınıfınızda sesli biçimde okuyunuz. Şiiri içerik ve biçim açısından değerlendiriniz.

ÇOCUKLAR

Beni hep esir ettiniz minicik ellerinizle;
Ne kaçmak elimden geldi, ne de karşı koyabildim.
Verecek cevabım varken en büyük hâkime bile
Sizin saf bakışlarınız önünde dilsiz kesildim.

Savaş alıp götürdüğü, deprem yok ettiği zaman
O çaresiz hâlinizdir beni en fazla ağlatan.
Yünler, pamuklar içinde üşüdüm çıplaklığınızdan;
Sizi doymamış görünce yenilmez oldu ekmeğim.

Nerde olursanız olun Çin'de, Yemen'de, Kutup'ta
Bağrıma basmak isterim engelleri unutup da.
Babanız kanlı katilim, ananız düşmanım olsa
Sizin acı çekmenize benim dayanmaz yüreğim.

Mehmet Çınarlı
Bir Yeni Dünya Kurmuşum

Görsel 14: *Oyun oynayan çocuklar*

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki tabloda verilenlerden de yararlanarak incelediğiniz şiirlerden birinin özelliklerine uygun bir şiir yazınız. Yazacağınız şiirde kelimelerin duygu ve çağrışım değerlerinden, ahenk, söz sanatları ve söz dizimi unsurlarından yararlanınız.

1. Tablo: Şiir Yazma Çalışmaları Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

<table>
<tr><th>Şiir Yazma Çalışması Aşamaları</th><th>Şiir Yazma Çalışması Aşamalarında Yapılması Gerekenler</th></tr>
<tr><td>Konuyu, temayı ve amacı belirleme</td><td>Tema, şiirinizde işleyeceğiniz temel düşünce veya duygudur. Temanızı belirleyiniz. Belirlediğiniz temayı konu aracılığıyla somut biçimde sınırlandırınız. Yazacağınız şiirde etkileme, duygulandırma, düşündürme gibi amacınızı ortaya koyunuz.</td></tr>
<tr><td>Araştırma yapma</td><td>Şiirle ilgili bilgilerinizi hatırlamaya çalışınız. Bilgi eksikliğini gidermek için şiirin unsurlarıyla ilgili araştırma yapınız.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Şiirin Biçimsel Özelliklerini Dikkate Alma</th></tr>
<tr><td colspan="2">Hangi nazım biçimini kullanacağınıza karar veriniz. Bu nazım biçimine göre ölçü, uyak dizilişi, nazım birimi gibi yapı unsurlarını belirleyeceğinizi unutmayınız.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Şiir Dilinin Özelliklerini Dikkate Alma</th></tr>
<tr><td colspan="2">İmge kullanımı, kelimelerin duygu ve çağrışım değerlerine dikkat etme, ahenk unsurlarını kullanma, söz sanatlarını kullanma gibi bu ünitenin “Yazma tür ve tekniklerini tanıma” bölümünde verilen bilgilere dikkat ediniz. Verilen örneklerden yararlanınız.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Taslak Şiir Metni Oluşturma</th></tr>
<tr><td>Plan doğrultusunda şiiri oluşturma</td><td>Yaptığınız çalışmalar doğrultusunda belirlediğiniz tema, konu, şiir türü, ölçü, kafiye dizilişi, kafiye çeşitlerine dikkat ederek bir plan yapınız ve şiirinizi yazınız.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Metni Düzeltme ve Geliştirme</th></tr>
<tr><td colspan="2">Şiirinizdeki cümleleri ve kelimeleri; içerdikleri düşünceler ve birbirileriyle tutarlı olup olmadıkları açısından düzeltiniz. Verdiğiniz duygu ve düşünceyi açık, anlaşılır biçimde sunup sunmadığınızı kontrol ediniz. Dizeler arasındaki ses–anlam ilişkisini kontrol ediniz. Taslak şiiri anlatımın açıklık, akıcılık, yalınlık, duruluk ilkeleri açısından gözden geçiriniz ve düzeltiniz. Yazım ve noktalama kurallarına göre şiiri inceleyiniz, yanlışlarınızı bulunuz ve düzeltiniz. Şiirinizi, sayfa düzeni kurallarına göre inceleyip gerekli düzeltmeleri yapınız. Yazınızı, okunaklı olup olmaması açısından inceleyiniz.</td></tr>
<tr><th colspan="2">Yazılan Şiiri Paylaşma</th></tr>
<tr><td colspan="2">Yazdığınız şiiri sınıfınızda öğretmeninize, arkadaşlarınıza veya çevrenizdeki insanlara yüksek sesle okuyunuz. Şiirinizi sınıf veya okul panolarında sergileyiniz. Şiirinizi edebiyat dergilerine, Genel Ağ’daki güvenilir edebiyat sitelerine göndererek şiirinizin yayımlanmasını sağlayınız. Ürettiğiniz ve paylaştığınız şiirin hukuki ve ahlaki sorumluluğunun size ait olduğunu unutmayınız.</td></tr>
</table>

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

KONUŞMA

Konuşma, duygu ve düşüncelerin dil aracılığıyla aktarılmasıdır. İnsanlar arasında iletişim çoğunlukla konuşma yoluyla sağlanır. Doğru konuşma becerisi, konuşma eğitimi almakla kazanılır. Güzel konuşmak, bir sanattır. Güzel konuşma becerisini edinmiş kişiler, çevrelerindeki insanları kısa sürede etkileme, kendi duygu ve düşüncelerini etkili biçimde ifade edebilme gücüne sahiptirler ve böylece karşılarındaki insanlar tarafından çabuk benimsenirler.

Konuşma etkinlikleri; karşılıklı konuşma, topluluk karşısında konuşma ve tartışmalı toplantılar olmak üzere üçe ayrılır. Görüşme ve diyalog karşılıklı konuşma türleridir. Konferans ve nutuk da topluluk karşısında yapılan konuşma türleridir. Münazara, açık oturum, panel, forum, sempozyum ise tartışmalı konuşma türleridir.

Görsel 15: *Paralimpik (engelli olimpiyat oyunları) atlet millî sporcumuz Tuğçe Akgün bir konuşma yaparken*

Konuşma, eğitim yoluyla geliştirilebilir. Konuşma sürecinde de uyulması gereken kurallar vardır. Doğru ve etkili konuşma becerisinin geliştirilmesi için kullanılan yöntem ve teknikler vardır.

Konuşmada kullanılacak kelimelerin seçimi ve düzenine **diksiyon** denir. Sesi ve söyleyiş tarzını doğru ve en etkili biçimde kullanma yeteneği diksiyon bilgisiyle kazanılır. Sesin kullanılması, sözlü anlatımda oldukça önemlidir. Sesi farklı biçimlerde kullanarak her türlü duygu, etkili biçimde anlatılabilir. Konuşmada ses, işitilir olmalıdır. Seslenilecek topluluğun durumuna, uzaklık ve yakınlığına göre ses ayarlanmalıdır. Bazı kelimeler, duyguları vurgulamak için yüksek sesle, bazıları da alçak sesle söylenir. Bir konuşma boyunca tekdüze sesle konuşmak konuşmayı sıkıcı hâle getirir. Ses, doğal olmalıdır. Ses değişmeleri konuşmaya ahenk sağlar. Bu ses değişmeleri ne kadar doğal olursa konuşma da o kadar etkili olur. Ses kalitesini artırmanın pek çok yolu vardır. Bunlardan en önemlisi nefesin kontrolü ve sesin oluşumunu sağlayan organlardır. Sese hâkim olmak için nefesi kontrol etmek gerekir. Bunun için nefes alıştırmaları belirli aralıklarla yapılmalıdır. Bu alıştırmalar yapılırken sesin oluşumunu sağlayan çene kaslarına, boynun, vücudun üst kısmındaki kaslara egzersiz yaptırmak gerekir.

Etkili bir konuşmada jest ve mimiklerin ustalıkla kullanılması oldukça önemlidir. Jest ve mimikler duygularla birleştirilmeli, elden geldiğince doğal olunmalıdır. Jest ve mimikler konuşmanın içeriğiyle ilgili olmalıdır. Ses ile yüz ve vücut organlarının hareketleri arasında bir ilişki vardır. Bu nedenle vücut, ses tonuna ve metnin anlamına göre hareket etmelidir.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki tabloda verilen aşamalara ve bilgilere dikkat ediniz.

Kendinize yakın bulduğunuz bir şiir anlayışı ile ilgili kısa bir konuşma yapınız.

2. Tablo: Hazırlıklı Konuşma Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Hazırlıklı Konuşma Aşamaları	Konuşma Hazırlanırken Aşamalara Göre Yapılması Gerekenler
Hazırlık	Başarılı bir konuşma, önemli bir hazırlık yapmayla gerçekleşir. Hazırlık çalışmaları; malzeme toplama, planlama ve metin oluşturma süreçlerine dayalıdır.
Konuyu, amacı, hedef kitleyi ve konuşmanın türünü belirleme	**Amacın belirlenmesi:** Konuşmayı hangi amaca yönelik yapacağınızı belirleyiniz. Daha sonra konuşma türünü tespit ediniz. Konuşmanızın amacına göre malzeme seçmelisiniz. **Konunun seçilmesi:** Dinleyicilerin ilgi alanlarını belirleyiniz. Seçtiğiniz konuyu benimseyiniz. **Konuşma üslubunun tespiti:** Konuşmanın üslubu dinleyici kitlesinin durumuna, konuşma ortamına ve konuşmanın türüne göre farklılık gösterir. Örneğin az kişiye yapılan konuşmalarda samimi bir üslup benimsenir. Konuşmada kullanılacak kelimelerde dinleyici kitlesinin seviyesini göz önüne alınız. Örneğin bir diploma töreninde resmî bir dil kullanılırken yemekli bir toplantıda samimi ve içten bir dil kullanılır.
Konuşma konusuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapma	**Metin oluşturma:** Önce konuyla ilgili düşününüz. O alanda yazılan yazılar, deneyimler, gözlemler, konuyla ilgili başkalarının düşünceleri vb. unsurları araştırınız ve toplayınız. Malzemeleri okuyup inceleyiniz.
Planlama	
Konuşmanın temel bölümlerini belirleme	**Başlangıç bölümünün yazılması:** Bir konuşmanın başlangıç bölümü çok önemlidir. Bu bölümü sıkıcı ve boş sözlerle doldurmayınız. Bu bölümde etkili ifadeler kullanınız. **Konunun açılımı:** Bu bölüm konuşmanın en önemli ve geniş bölümüdür. Söylenecekler bu bölümde yer alır. Başlangıç bölümünde ortaya konan konuyu bu bölümde geliştiriniz, açıklayınız. Bilgileri örneklerle somut hâle getiriniz. **Sonuç bölümünün yazılması:** Bu bölümde konuşmanın amacı anlatılır. Ana düşünce bu bölümde bulunur. Konuşmanın etkisinin sürekliliği bu bölümle sağlanır. Bu bölümde de sıkıcı ve gereksiz ifadelerden uzak durunuz.
Her bölümde vurgulanacak hususları belirleme	Konuşmanın temel bölümlerini belirledikten sonra konunuza ve amacınıza göre dinleyici üzerinde bırakmak istediğiniz etkiyi göz önüne alarak vermek istediklerinizi belirleyiniz. Yazı planında önem derecesine göre belirlediklerinizi işaretleyiniz.

Konuşma içeriğini süreye göre düzenleme	Konuşmanızı deyim, atasözü, vecize, terim, alıntı, kısa hikâye, anı, fıkra, söz sanatları gibi unsurlarla zenginleştiriniz. Konuşma için belirlediğiniz zamana göre hazırladığınız metni ayarlayınız. Süre ne çok uzun ne de çok kısa olmalıdır. Belirlenen zamanı aşan bir konuşma veya belirlenen süreden önce biten bir konuşma dinleyici üzerinde etkili olmaz.
Konuşma metnini veya notlarını hazırlama	Konuyla ilgili bilgileri kartlara yazınız. Kartları önem sırasına göre sıralayıp gruplayınız. Bu aşamada konuşma planını düzenleyiniz. Konuşma başlıklarını örneklerle, benzetmelerle, olaylarla kuvvetlendirerek konuşma metnini oluşturunuz. Konuşma metnini okunur bir yazı büyüklüğünde yazınız. Konuşmanıza uygun çeşitli görsellerin, yazıların olduğu bir sunu hazırlayabilirsiniz.
Konuşmada kullanılacak görsel ve işitsel araçları hazırlama	Konuşmanızda teknolojik araçları etkili biçimde kullanınız. Konuşmanızda kullanacağınız sunum cihazı, bilgisayar, ses cihazları gibi uygun araçları temin ediniz, araçların çalıştığını kontrol ediniz. Araçların konuşma yapacağınız mekâna uygun olup olmadığına bakınız. Cihazları; elektrik bağlantıları, kurulacakları yer, ses ve görüntü kalitesi açısından provalarda kontrol ediniz. Konuşmanızı yapacağınız zamandan önce de tüm cihazların son kontrollerini yapınız.
Konuşma provası yapma	Her başarılı konuşmanın arkasında yoğun bir prova çalışması vardır. Ne kadar çok prova yaparsanız konuşmanız o kadar başarılı olur. Konuşma metniniz üzerinden prova yapınız. Prova öz güveninizi artırır ve sizi motive eder. Prova yaparken acele etmeyiniz. Az zamanda çok şey söylemeyiniz. Provada ses, vurgu ve tonlama çalışmaları yapınız. Provayı konuşma yapacağınız mekânda, kullanacağınız araçlarla yapınız. Konuşmanızın içeriğini ve süresini kontrol etmede prova katkı sağlar. Sesleri ve heceleri birbirine karıştırmadan, yutmadan, tam ve doğru çıkarınız. Kelime ve cümle vurgusuna dikkat ediniz. Ses tonunu amacınıza, ortama, içeriğe ve hedef kitleye uygun olarak ayarlayınız. Konuşurken nefes almak için sözün anlamına uygun duraklamalar yapınız.
Sunum	
Mekânı, hedef kitleyi, konuyu ve amacı dikkate alarak konuşma	Konuşma yapacağınız mekânın oturma düzeni, ışık, büyüklük gibi özellikleri konuşmanızı etkileyeceği için bunları önemseyiniz. Konuşmanızı hedef kitlenizin statüsü ve eğitim düzeyine göre hazırlayınız. Konuya ve amaca uygun hareket ediniz. Konuşma yapacağınız mekânın niteliklerine göre hareket etmeniz gerektiğini unutmayınız. Örneğin büyük bir salonda yapılacak konuşmada sesinizi, hareketlerinizi dar bir mekâna göre farklı hazırlarsınız. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeleri kullanmaktan kaçınınız. “Hım, eee, ııı” gibi sesleri veya “işte, hani, yani, şey, mesela, atıyorum” vb. kelimeleri gereksiz yere kullanıp dinleyiciyi sıkmayınız. Konuya, içeriğe, hedef kitleye uygun jest ve mimikleri kullanınız. Dinleyiciyle göz teması kurunuz. Heyecanınızı kontrol altına alınız. Dış görünümünüzü ve kıyafetinizi konuşmayı yapacağınız ortama göre ayarlayınız.

Etkili bir başlangıç yapma	İyi bir başlangıç, bir konuşmanın bel kemiğidir. Konuşmanın başlangıç bölümünü ilgi çekici bir özelliğe bürümelisiniz. Bu bölümde özlü sözleri, atasözlerini, şiirlerden alıntıları, tarihî bir olayı, bir deneyimi kullanabilirsiniz. Soru sorarak, konuya uygun espri yaparak, bir fıkra anlatarak konuşmaya başlayabilirsiniz.
Önemli noktaları vurgulama	Konuya, hedef kitlesine ve amacınıza uygun olarak vermek istediğiniz ana düşünce çerçevesinde dinleyici kitlesini etkilemek için önemli ayrıntıları konuşmanızın uygun yerlerine serpiştiriniz.
Konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeler kullanma	Dinleyicinin konuşmanızı ilgiyle takip etmesi için konuşmanızda içeriğe uygun "bundan dolayı, özellikle, kısacası, sizce de öyle değil mi, evet, güzel vb." ifadeler kullanınız. Konuşmayı akıcı ve ilgi çekici kılacak bu tutum, konuşmada başarıyı sağlar.
Konuşmada gerektiğinde özetlemelere başvurma	Konuşma boyunca uygun yerlerde anlattıklarınızın özetini yapmanız dinleyici kitlesi üzerinde olumlu iz bırakır. Vermek istedikleriniz daha kolay ve hızlı şekilde dinleyici kitlesine ulaşır. Bu nedenle konuşmanın genel iletisini, konuşmanın sonunda kesinlikle vurgulayınız.
Konuşmayı uygun ifadelerle tamamlama	Konuşmanın son bölümünde "sözlerimi bitiriyorum, sözlerime burada son veriyorum" gibi kalıp ve tekdüze ifadelere yer vermeyiniz. Heyecan verici, duygulu, coşkulu bir cümle kullanınız. Bu bölümde kullanacağınız cümle, dinleyicilerin üzerinde etkili olmalıdır. Konuşmanın sonunda soru sorabilirsiniz, konuyu özetleyebilirsiniz, bir şiir, özdeyiş, atasözü kullanabilirsiniz. Konuşmanızın genel iletisini konuşmanın sonunda vurgularsanız konuşmanız daha etkili olur.
Konuşmayı planlanan sürede tamamlama	Yapacağınız konuşmayı belli bir planda ve zamanda hazırladığınız ve defalarca prova yaptığınız için konuşmanızı belirlediğiniz zamanda bitirmeye de kendinizi alıştırmışsınızdır. Konuşmayı planladığınız sürede tamamlamalısınız. Bunun gerçekleşmesi, kurallara ve amacınıza uygun her şeyin yapıldığının da bir göstergesidir.
Değerlendirme	Ünitenin sonunda verilen "Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçütü"nü kullanarak konuşmanızı değerlendiriniz. Öğretmeninizin değerlendirmelerini not alınız. Arkadaşlarınızla da konuşmanızı değerlendirebilirsiniz.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Okuduğunuz şiir kitabını sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla sözlü veya yazılı biçimde değerlendiriniz.

3. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Tanzimat Dönemi'nde aruz ölçüsü eski hâkimiyetini tamamen kaybetmiştir.

2. (....) Tanzimat şiirinde kaside, gazel, terkibibent, murabba gibi nazım şekilleri kullanılmıştır.

3. (....) I. Dönem Tanzimat şiirinde bireysel konular ele alınırken II. Dönem Tanzimat şiirinde toplumsal konular ele alınmıştır.

4. (....) Servetifünun Dönemi şiirinde biçimden ziyade içerik daha çok önemsenmiştir.

5. (....) Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi Servetifünun şairleri, şiir geleneğimizin nazım biçimlerinde değişiklikler yapmışlardır.

6. (....) Servetifünun şiirinde aşk, hasret, ayrılık gibi bireysel konular bir yana bırakılmış, sosyal konularda şiirler yazılmıştır.

7. (....) Millî Edebiyat'ın dil anlayışının oluşmasında Genç Kalemler dergisinde yayımlanan "Yeni Lisan" makalesinin önemi büyüktür.

8. (....) Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi şairler, Millî Edebiyat Dönemi'nde de yer almış şairlerdir.

9. (....) Millî Edebiyat Dönemi şiirinde duygu da düşünce de ön plana alınmıştır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(beyanname, I. Dönem Tanzimat, Türkçülük, manzum hikâye, serbest müstezat, saf şiir, bireysel, Edebiyatıcedide, imge, sosyal, anjanbuman, Fecriati, II. Dönem Tanzimat)

1. Recaizade Mahmut Ekrem, Abdulhak Hamit Tarhan, Samipaşazade Sezai .... sanatçılarındandır.

2. II. Dönem Tanzimat şairleri, ... temaları şiirlerinde ön planda tutmuşlardır.

3. Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa gibi şairler .... sanatçılarındandır.

4. I. Dönem Tanzimat şairleri, ... temaları şiirlerinde ön planda tutmuşlardır.

5. Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin .... sanatçılarındandır.

6. Dizenin son kelimesiyle sonraki dizeyi başlatma sanatı olan ...., Servetifünun şiirinde çokça kullanılmıştır.

7. ...., Servetifünun sanatçılarının kullandığı bir nazım biçimidir.

8. Divan ve Tanzimat şairlerinden farklı .... dünyası vardır Servetifünun şairlerinin.

9. Ahmet Hâşim, ... topluluğunun en önemli temsilcisi sayılan bir şairdir.

10. Şiirde mükemmelliği amaçlayan .... anlayışı, Cumhuriyet Dönemi'nde de devam etmiştir.

11. .... türünde yazılan eserlerde toplumsal konular işlenerek halkın sorunlarına değinilmiştir.

12. Ziya Gökalp, Ali Canip Yöntem, Ömer Seyfettin gibi sanatçılar, ... düşüncesini benimsemişlerdir.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

	( ) **Namık Kemal**
a) *Makber*	( ) **Şehriyar**
b) *Han Duvarları*	( ) **nazım biçimi**
c) beyanname	( ) **Faruk Nafiz Çamlıbel**
ç) *Vatan yahut Silistre*	( ) **bildiri**
d) terza–rima	( ) **Mehmet Âkif Ersoy**
e) *Tan Sesleri*	( ) **Abdülhak Hamit Tarhan**
f) parnasizm	( ) **Mehmet Emin Yurdakul**
g) *Küfe*	( ) **şiirde gerçekçilik**
	( ) **Nef'î**

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. I. Dönem Tanzimat şiirinin biçim açısından özelliklerini maddeler hâlinde defterinize yazınız.
2. II. Dönem Tanzimat şiirinin içerik özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
3. Namık Kemal'in Tanzimat şiirine getirdiği yenilikler hakkında bilgi veriniz.
4. Servetifünun Dönemi şiirinde tercih edilen ahenk unsurlarının beş özelliğini maddeler hâlinde defterinize yazınız.
5. Parnasizm akımının, Servetifünun Dönemi şiir anlayışının oluşmasındaki etkisini açıklayınız.
6. Manzume ile manzum hikâye arasındaki farkları defterinize yazınız.
7. Millî Edebiyat Dönemi şiirinin içerik özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
8. Saf şiir anlayışı hakkında bilgi veriniz.
9. Beş Hececiler topluluğunun şairleri kimlerdir? Bu topluluğun şiir anlayışını anlatınız.
10. Dil bilgisi açısından tüm ögelerin yer aldığı bir cümleyi yazınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1.

1. örnek	**2. örnek**
Gül yüzünde göreli zülf-i semen-sây gönül. Kara sevdâda yeler bî-ser ü bî-pây gönül. Demedim mi sana dolaşma ana hây gönül! Vay gönül vay bu gönül vay gönül eyvây gönül! **Ahmet Paşa**	Sıdk ile terk edelim her emeli her hevesi. Kıralım hâil ise azmimize ten kafesi. İnledikçe eleminden vatanın her nefesi, Gelin imdâda diyor bak budur Allah sesi! **Namık Kemal**

Bu iki şiir alıntısıyla ilgili aşağıda söylenenlerden hangisi yanlıştır?

A) Farklı edebî dönemlerin ürünüdür.
B) Aynı tema kullanılmıştır.
C) Söz sanatlarına başvurulmuştur.
D) Ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
E) Nazım biçimi aynıdır.

2. Ben en hakir bir insanı kardeş duyan bir ruhum;
Bende esir yaratmayan bir Tanrı'ya iman var;
Paçavralar altındaki yoksul beni yaralar.

Mazlumların intikamı olmak için doğmuşum.
Volkan söner, lakin benim alevlerim eksilmez;
Bora geçer, lakin benim köpüklerim eksilmez.

Mehmet Emin Yurdakul'un *Bırak Beni Haykırayım* şiirinden alınan dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) "Volkan söner, lakin benim alevlerim eksilmez" dizesinde imgeli bir anlatım vardır.
B) Millî Edebiyat Dönemi şiirinin dil anlayışına uygun bir şiirdir.
C) Halk şiirinin ahenk unsurlarından yararlanılmıştır.
D) Sosyal içeriğe sahip bir şiirdir.
E) Bir semaiden alınmıştır.

3. **Aşağıdakilerden hangisi bir konuşmada yapılması gerekenlerden değildir?**

A) Kelimeleri doğru telaffuz etmek
B) Jest ve mimiklere dikkat etmek
C) Gereksiz ses ve kelimelerden uzak durmak
D) Dinleyiciyle sürekli göz teması kurmak
E) Konuşmada süreyi verimli kullanmak

4. **SÜVÂRÎ**

Şu bakır zirvelerin ardından
Bir süvârî geliyor kan rengi.
Başlıyor şimdi melûl akşamda
Son ışıklarla bulutlar cengi!

Bir bakır tasta alev şimdi havuz,
Suya saplandı kızıl mızraklar.
Açılıp kıvrılarak göklerde,
Uçuyor parçalanan bayraklar!

Ahmet Hâşim'in bu şiirinden aşağıdakilerin hangisine ulaşılamaz?

A) Birden fazla imge kullanılarak düşsel ögelere yer verilmiştir.
B) Şiirsel bir musiki sağlanmıştır.
C) Halk şiirinin hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) Sembolizm akımının özelliklerini yansıtmaktadır.
E) Kafiye, redif gibi şiir unsurları kullanılmıştır.

5. “Oysa şair ne bir gerçek habercisi ne bir güzel ve etkileyici konuşan insan ne de yasa koyucudur. Şairin dili, “düzyazı” gibi anlaşılmak için değil fakat duyulmak üzere var olmuş, müzik ile söz arasında, sözden çok müziğe yakın ortalama bir dildir. Düzyazıda üslubun oluşması için zorunlu olan ögelerden hiçbiri şiir için söz konusu olamaz. Şiir ile düzyazı, bu bakımdan birbiriyle yakınlığı ve ilgisi olmayan, ayrı düzenlere bağlı, ayrı alanlarda, ayrı boyutlar ve biçimler üzerinde yükselen, ayrı iki yapıdır. Düzyazının doğurucusu akıl ve mantık; şiirin ise algılama alanları dışında gizlerin ve bilinmezlerin geceleri içine gömülmüş, yalnız aydınlık sularının ışıkları, zaman zaman duyuşlarımızın ufuklarına yansıyan kutsal ve adsız kaynaktır.”

(Ahmet Hâşim, *Şiir Hakkında Bazı Mülahazalar***)**

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

A) Şiirde musiki önemlidir.
B) Şiir, düşünceyi ele alma aracı değildir.
C) Şiirde önemli olan duyguyu hissettirmektir.
D) Şiirle düzyazı arasında büyük ayrılıklar vardır.
E) İyi bir düzyazı ustası, iyi bir şair olamaz.

6. “Azımsama hiç sana verilen kuruşu / Çıkılmaz mı sanırsın bu zor yokuşu?”

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Yüklemler, çekimli fiillerden oluşmuştur.
B) İki tane belirtili nesne vardır.
C) Gizli özne kullanılmıştır.
D) Her iki dize de iki ögeden oluşmuştur.
E) Her iki dizede de nesne, bir kelime grubundan oluşmuştur.

7. TÜRKÇE KATINDA YAŞAMAK

(...)
Seslenir seni bana yakın uzak,
Yer yüzü mavisinden gök yüzü yeşiline.
Tutsak uluslar var ya geceler boyu,
Onlar için,
Yitik özgürlükler için,
Türkçe haykırmak.
(...)

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Bu dizelere yönelik aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Birden fazla kelimenin yazımı yanlıştır.
B) Üç nokta (...) alıntılarda alınmayan bölümlerin yerine kullanılmıştır.
C) “Türkçe” kelimesinde “-çe” eki kesme işareti (’) ile ayrılmalıdır.
D) İlk dizede “seslenir” kelimesi yüklemdir.
E) Noktanın (.) kullanımında bir yanlışlık yoktur.

8. Aşağıdaki dizelerin hangisinde zarf tümleci yoktur?

A) Hava keskin bir kömür kokusuyla dolar
Kapanırdı daha gün batmadan kapılar

B) Gençliğimi kaybettim birtakım odalarda
Kaybolan gençliğimi aradığım aynalarda

C) Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak
Ben aşkımla bahar getirdim sana

D) Denizler yolculuğa çağırır durur da beni
Gitmem düşünerek geri döneceğim günü

E) Dün, bir gölge gibi geçti yanımdan
Oydu, bir bakışta tanıdım onu

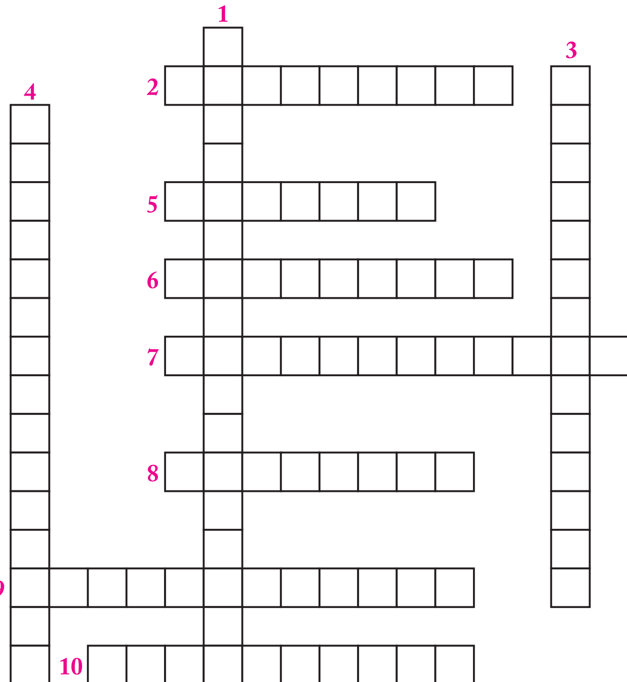
9. (I) Millî Edebiyat Dönemi; genellikle 1911'de Genç Kalemler dergisi ile başlatılan, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatının ortaya çıktığı 1923'e kadar devam eden bir edebî sürecin adıdır. (II) Bu edebî dönemin başlıca temsilcileri şunlardır: Mehmet Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem ve Ziya Gökalp... (III) Millî Edebiyat, Mehmet Emin'in 1897 yılında önce Selanik'te yayımlayıp bundan iki yıl sonra *Türkçe Şiirler* başlığıyla kitaplaştırdığı şiirlerle de başlatılabilir. (IV) Yurdakul'u bu hareketin içine sokan dize "Anadolu'dan Bir Ses Yahud Cenge Giderken" adlı şiirin "Ben bir Türk'üm, dinim cinsim uludur" mısrasıdır. (V) Bu şiirlerden özellikle "Biz Nasıl Şiir İsteriz?" başlıklı olanı da Ziya Gökalp'in "Sanat" şiirinde olduğu gibi "Millî Edebiyat'ın ilk poetikası" olarak düşünülebilir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde noktalama işareti yanlış kullanılmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

E) Aşağıdaki bulmacayı cevaplayınız.

1. Öz şiir yöneliminin önemli bir temsilcisi olan, sadece *Ok* şiirini hece ölçüsüyle yazan şairimiz.
2. "Sanat, sanat içindir." ilkesini benimseyen, genellikle şiirde kendini gösteren, gerçekliğin şiire yansıması olan akım.
3. Beş Hececiler topluluğundan bir şairin adı.
4. *Safahat* adlı eserin sahibi olan şairimiz.
5. Öz şiir de denen, şiirde biçim ve estetik kusursuzluğunu amaçlayan eğilim.
6. Simgecilik de denen, şiirde yoğun imge kullanımıyla okura duyguyu hissettirmeye çalışan şiir akımı.
7. Şiir şeklinde yazılan hikâye.
8. Türk şiirinde ilk defa bir edebî beyanname ile ortaya çıkan şair topluluğunun adı.
9. 1896 - 1901 yıllarında devam eden, Edebiyatıcedide de denen edebî topluluk.
10. Roman ve tiyatro türlerinde de eser veren bir Tanzimat Dönemi şairi.

4. ÜNİTE
MAKALE

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI
- Makale ve makalenin özellikleri
- Bilimsel makale
- Edebî makale

2. YAZMA ÇALIŞMALARI
- Araştırmaya dayalı metin yazma
- Kaynak tarama yöntemleri
- Bilimsel kaynak göstermeye ilişkin temel ilkeler

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI
- Münazaranın özellikleri
- Münazara sunma ve münazarayı değerlendirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Günlük yaşamımızda radyo frekanslarıyla çalışan araçların fazlaca kullanılmasının ve bu araçların sayısının artmasının nedenleri üzerinde sınıfınızda kısa konuşmalar yapınız.
- Cep telefonlarını doğru biçimde kullanıp kullanmadığımızla ilgili bir araştırma yapınız. Görüşlerinizi sınıfınızda arkadaşlarınıza sunumla aktarınız.
- "Nomofobi" hastalığı hakkında araştırma yapınız.
- "www.eba.gov.tr" adresinden münazara örneği bulup münazarayı sınıfınızda etkileşimli tahtada izleyiniz.

1. metin

CEP TELEFONU TEKNOLOJİSİ VE SAĞLIK

ÖZET

İyonlaştırıcı olmayan elektromanyetik radyasyon kaynakları, günümüzde cep telefonu ve baz istasyonlarının da devreye girmesiyle gittikçe artarak yaşamımızda yer almaktadır. Bu hızlı değişimin insan sağlığına ne gibi etkileri olacağı bilim çevrelerinde ve toplumda önemli bir kaygı ve merak konusudur. Bu makalede konuya ilişkin teknik bazı bilgiler verdikten sonra sağlık etkileri ile ilgili yapılmış çalışmaları gözden geçirmek planlanmıştır. Olası sağlık etkileri, radyo frekansa bağlı (doğrudan), radyo frekansa bağlı olmayan (dolaylı) etkiler olarak gruplandırılabilir. Yapılan çalışmalar, doğrudan sağlık etkisi için özellikle kanserler, üreme ve kalp–damar sistemi üzerine olan etkiler, katarakt ve baş ağrısı gibi semptomlar, dolaylı etkiler olarak da trafik kazaları üzerinde odaklanmış olup, bu derlemede incelenmiştir.

Cep telefonu ve baz istasyonları gibi kaynaklardan elektromanyetik radyasyon etkisi kişinin bulunduğu konum, bu kaynakların kullanım sıklığı, ev–iş ortamı, zaman, coğrafya gibi pek çok faktörden etkilenmektedir. Çalışma sonuçları radyofrekansa bağlı olası sağlık etkileri yönünden kesin ve tutarlı kanıtlar gösterememekte, ancak kuşkular varlığını korumaktadır. Bu konuda yeni araştırmaların planlanması, sınırlamalar ile ilişkin yasal önlemlerin uygulanması, konunun takibi ve toplumun olası etkilere karşı kullanım ile ilgili önerileri uygulaması önem kazanmaktadır.

Görsel 1: *Çağımızın önemli iletişim araçlarından cep telefonu*

Anahtar Kelimeler: Cep telefonu, iyonlaştırıcı olmayan radyasyon, çevre ve toplum sağlığı

GİRİŞ VE AMAÇ

Cep telefonları 20. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanarak, hızla yayılan ve giderek yaşamımızın bir parçası haline gelen teknoloji ürünleridir. Giderek artan fonksiyonlarıyla yaşamı bir yandan kolaylaştırmakta, diğer yandan vazgeçemediğimiz bu teknolojinin uzun erimde sağlığa ne gibi etkileri olacağı toplumda yoğun merak uyandırmaktadır. Bu makalede toplumun ve sağlık alanının gündemini uzun zamandır meşgul etmekte olan bu konu hakkında güncel bilgilerin sistematik olarak sunulması amaçlanmıştır.

(...)

Cep telefonları düşük güçlü RF sinyalleri gönderen ve alan cihazlardır. Elektromanyetik dalga spektrumu içinde radyo dalgaları grubunda yer alır. Günümüzde kullanılan cep telefonları 800 - 1900 MHz frekans aralığında çalışmaktadır. Cep telefonları acil haberleşme aygıtlarına göre düşük (1 Wattan daha az), telsiz telefonlara göre yüksek güçle çalışır. Cep telefonu operatörleri tipik olarak 0,25 W güçte işletilir. Yeni dijital sistemlere göre analog sistemler daha yüksek güçte işletilir. Modern bir dijital işletimin verdiği güç, iş ortamında evden daha yüksektir[3].

***Görsel 2:** Cep telefonu için kurulan baz istasyonları*

Cep telefonundan radyasyona hedef olma miktarı cep telefonunun ilettiği sinyalin gücüne bağlıdır. Ana istasyondan gelen zayıf frekanstaki dalgalar cep telefonu tarafından güçlendirilerek ana istasyona geri iletilmektedir. Ana istasyondan uzaklaştıkça veya dağ, tepe, bina gibi engeller arttıkça telefonun güç düzeyi artmaktadır. Baz istasyonlarından maruziyet gün içinde değişmekte, gece boyunca elde edilen en düşük değerler gündüz iki katına çıkmaktadır (geceleri 1000 - 1300 hr, gündüzleri 1800 - 2200 hr). Binalarda, bina yapısının tipine bağlı olarak güç yoğunluk düzeyi dışarıdan 100 kata kadar daha düşük olabilir. Binaların üst katlarında maruziyet iki kat kadar fazla bulunmuştur. Kullanıcı hareket halindeyken ve kırsal alanda kentsel alana göre güç yoğunluğu daha fazladır. Çünkü baz istasyonundan uzaklık, RF trafiği güç yoğunluğunu etkiler. Cep telefonlarının çevreye yaydığı radyasyon dışında ana istasyonların çevreye yaydığı dalgalara da maruz kalınabilir. Yüksek yerlere yerleştirilen istasyonlar ufuk çizgisine göre 6 derecelik bir açı ile radyasyonu yaydıklarından yakın çevrelerine önemli derecede elektromanyetik dalga yaymaz ve genel olarak yüksek enerji hatlarının oluşturduğu elektrik ve manyetik alana eşit kabul edilebilir[3].

Cep telefonları ile baz istasyonlarının radyasyon yayma şekilleri farklıdır. Cep telefonları konuşma süresince ve açık durumda belli aralıklarla radyasyon yayarken, baz istasyonları sürekli radyasyon yayar. Baz istasyonları cep telefonuyla iletişimi sağlayan düşük güçlü radyo antenleridir. Kapsama alanlarının büyüklüğüne göre birkaç wattan 100 Watt'ın üzerine ulaşabilen RF dalgaları yayarlar. Baz istasyonu antenlerinin arka yüzlerinde, yukarı veya aşağı doğrultularında önemli sayılabilecek bir RF radyasyonu olmadığından etrafındaki binaların içinde ve yan yüzlerindeki RF alan şiddeti normalde düşüktür. Baz istasyonundan uzaklaşıldıkça RF alanı şiddeti önce artar, belirli bir uzaklıktan sonra düşer[3].

Baz istasyonlarının sayısı arttıkça, her istasyonun üstlendiği iş hacmi azalır ve böylece aygıtlar tam kapasite ile çalışmak zorunda kalmaz. Cep telefonunda radyasyon bağlantı aşamasında en üst seviyeye çıkar ve bağlantı sağlanınca azalır. Dolayısıyla numarayı çevirir çevirmez telefonu hemen kulağa tutmamak gerekir. Açık olan bir cep telefonu belirli aralıklarla içinde bulunduğu hücrenin baz istasyonuna sinyal gönderir. Bu yüzden cep telefonu kullanıcılarının RF ile etkileşimi baz istasyonu yakınında yaşayanlara göre çok yüksektir. RF alan şiddeti, cep telefonlarına uzaklık arttıkça hızla düşmektedir.

Etki Mekanizması

Cep telefonlarından yayılan başlıca RF enerjisi vücut tarafından soğurularak ısı oluşturur. Bu ısı termoregülatuar sistem tarafından bertaraf edilir. Su içeriği fazla olan dokulardaki (beyin, göz, kas, kan, deri, sinir dokusu), su içeriği az olan dokulara göre daha fazla sıcaklık artışı olur. Termal etkileri üzerine var olan bulgular hücre, doku ya da vücut düzeyinde 1°C ya da daha fazla sıcaklık artışı olduğu yönündedir. Risk ile ilgili sınır değer rehberleri, bu termal etkilere dayanır. Deneysel çalışmalar RF alanların tümör başlatıcısı olmadığını, eğer karsinojenik bir etki varsa, bunun tümörü geliştirici ya da karsinojenlerin hücre düzeyinde içeri alınmasının artabileceğini öngörmektedir[5].

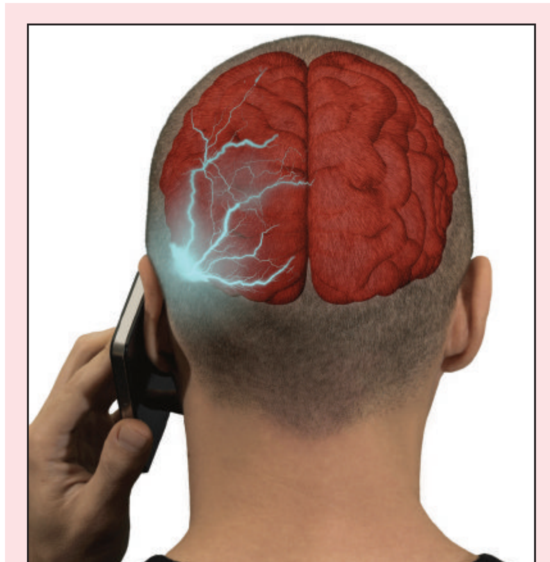
Cep telefonu başından 10 cm veya daha uzakta, eller serbest kullanan birinin etkileşeceği radyasyon kulağa yapışık tutan birine göre çok düşüktür. Cep telefonlarından kaynaklanan RF alanlar frekansa bağlı olarak 1 cm derinliğe dek ulaşabilir.

Cep telefonu tarafından yayılan radyasyonun yaklaşık olarak % 50'si kullanıcının başı ve telefonu tutan eli tarafından soğurulur. Spesifik Absorbsiyon Rate (SAR), dokulardaki RF kaynaklı sıcaklık artışı ile ilişkilendirilen biyolojik etkilerin ölçüm birimi olup, dokunun iletkenliği ile ilgilidir ve iletkenlik dokunun su içeriği ile artar. Birimi, doku kilogramı başına absorbe edilen enerji anlamında W / kg olarak ifade edilir[6]. Türkiye'de piyasaya yeni sürülen telefonlarda SAR düzeyine ilişkin bilgi vardır. RF soğurduğu iddia edilen cihazlardan bahsedilmektedir, ancak henüz bunların gerekliliği açık değildir.

Yapılan araştırmalar cep telefonu kullanımının beyin aktivitesini, reaksiyon zamanını, uyuma paternlerini etkileyebileceğini ortaya koymuş olmakla birlikte düşük düzeylerdeki bu değişikliklerin sağlık üzerine etkisi net olarak saptanmamıştır. Sağlık üzerine etkileri RF'a bağlı ve dolaylı etkiler olarak 2'ye ayırmak uygun olacaktır.

Sağlık Etkileri

RF maruziyetinin doku ve hücreleri ısıtması ve vücutta buna karşı oluşan fizyolojik tepki zararlı ya da zararsız bazı değişimlere neden olabilir. Tüm vücut ısısı artışı özellikle bebekleri, çocukları, yaşlıları etkileyebilir. Isıyı dağıtma kapasitesi sınırlı organlar olan göz lensi, sinir sistemi lokal olarak etkilenmeye daha yatkındır. Sağlık etkileri ile ilgili iddialar beyin aktivitesinde değişiklikler ve bazı kanser türlerine neden olması üzerinde yoğunlaşmaktadır[3]. Çocuklar gittikçe artan şekilde elektromanyetik radyasyona maruz kalmaktadır. Santral sinir sistemi gelişme döneminde ve beyin dokusu daha iletken, RF penetrasyonu başın büyüklüğü için relatif olarak daha fazla ve erişkinlere göre yaşam boyu maruziyet daha uzundur[7].

Görsel 3: *Cep telefonu dalgalarının beyne etkisini gösteren temsilî görsel*

Cep telefonu kullanımının sağlık ile ilgili ortaya çıkabilecek etkilerini RF'ın doğrudan etkileri ve dolaylı etkiler olarak iki grupta toplayabiliriz.

1. RF'ın Doğrudan Etkileri

Sık Görülen Semptomlar: Cep telefonunu yoğun kullananlarda yorgunluk, baş ağrısı, kulak üzerinde ve arkasında yanma, bulanık görme, işitme kaybı ve vertigo gibi semptomlar ortaya çıkabilmektedir. Suudi Arabistan'da yürütülen bir çalışmada cep telefonu kullanmakta olan 437 katılımcıda baş ağrısı en sık olmak üzere uyku bozukluğu, gerginlik, yorgunluk ve baş dönmesi semptomlarına rastlanmıştır[8]. Semptomların sorgulandığı diğer çalışmalardan birinde, İsveç ve Norveç'li cep telefonu kullanıcılarında haftada en az bir semptom yaşadığını belirtme oranı sırasıyla % 13 ve % 31 bulunmuş, en yaygın semptomun kulak çevresinde ısınma olduğu ortaya konmuştur[9].

(...)

Kardiyovasküler Etkiler: Bu konuda yine çoğu çalışma mesleksel RF maruziyetini incelemiştir. Kalp hastalıkları prevalansının RF ile karşılaşan grupta daha yüksek olduğunu bulan bir çalışma dışında, çalışmaların çoğu kardiyovasküler hastalık veya semptomlar ile RF ilişkisini desteklememektedir[3,15].

(...)

Katarakt: Göz lensinin ısıya duyarlı olması nedeniyle, RF'ın katarakt insidansını artırıcı potansiyel bir etkisinden söz edilebilir. Bazı çalışmalar mesleksel RF maruziyeti ile sınırda artmış bir etkiden söz etmektedir[3].

2. Dolaylı Sağlık Etkileri

a) Dikkat dağınıklığına bağlı kazalar olabilir. Avustralya'da yürütülen bir çalışmada 17 yaş ve üzerinde olup, cep telefonu kullanan ve trafik kazası geçirerek hastaneye başvuran hastanede görüşülerek ve cep telefonu kullandığı şirket kayıtlarından doğrulanan 456 sürücü ile bir çalışma yapılmış ve kazadan önce cep telefonu kullanımının 4 kat artmış risk ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Eller serbest kullanım kaza riskini azaltmamaktadır. International Association for Research on Cancer, çok merkezli bir çalışma yürütmekte ve beyin ve tükrük bezi tümörleri ile ilişki olup olmadığını incelemektedir. Bu çalışmanın bir katılımcısı İsrail olup, bu teknolojinin yalnızca trafik kazalarında risk artışı ile ilişkili olduğu, bunun da yayılan radyasyon düzeyiyle ilişkili olmadığı sonucunu bildirmiştir[29].

b) Kişilerde pace–maker, implante defibrilatör, işitme cihazları etkilenebilir.

c) Yoğun bakım ünitelerinde, taşıtlarda bazı sistemleri etkileyerek dolaylı zararlara neden olabilir.

d) Psikolojik etkiler: Stres, anksiyete, uyku bozukluğu RF etkisi olarak ortaya çıkabileceği gibi, ulaşılamaz olduğunda, aradığı kişiye ulaşılamadığında stres ve kaygı gibi psikolojik etkiler ortaya çıkabilir.

(...)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şu an Türkiye'de cep telefonu kullanıcı sayısı 40 milyona ulaşmıştır. Radyofrekans ile ilişkili teknoloji çeşitliliği ve yaygınlığı hızla artarken, bu konudaki endişeleri haklı çıkaran bir yanıt bulunamamıştır. Ancak güçlü, güvenilir ve birbiriyle tutarlı çalışma sonuçları ile bu riskin olmadığı da söylenememektedir. Araştırmaların iyi planlanması, RF maruziyet düzeyinin ölçümlere dayandırılması, özellikle çocukların risk altında olduğu düşünülerek araştırmalarda incelenmesi gereği vardır. Çocuklar olası olumsuz etkilere karşı gelişim dönemlerini tamamlamamış olmaları ve cep telefonunu yoğun kullanmaları nedeniyle risk grubudur. Maruziyetin diğer kaynaklarının da birleştirilmesi önemli bir ayrıntıdır.

Cep telefonları 1990'lı yıllara dek düzenli kullanılmadığı için bir kanserin kendini belli etme süresine göre kısa bir zaman periyodunda gerçekleştiği söylenebilir. Çalışmalara bakıldığında analog telefonlar için en uzun kullanım süresi olan 15 yıla kullanıcıların çok az bir kısmında rastlanmıştır.

Şu anki bilgilerimize göre, kuşkular varlığını korumakta ve konu ciddiyetle takibi gerektirmektedir. Yeni araştırmaların yapılması, maruziyetin sınırlandırılmasına ilişkin yasal önlemlerin alınması ve uygulanması, konunun takibi ve toplumun olası etkilere karşı kullanım ile ilgili önerileri uygulaması önem kazanmaktadır.

Toplumun şu konularda bilgilendirilmesi gereklidir: Gereksiz görüşmelerden kaçınılmalı, görüşmeler kısa tutulmalıdır. Anne–babalar çocuklarını olası bir riskten korumak için taşınabilir telefon kullanımını sınırlandırmalıdır. Arama yerine mesajla haberleşme tercih edilmelidir. Eller serbest özelliği olan telefonlar tercih edilmelidir. Konuşma sırasında telefon olabildiğince baştan uzak tutulmalıdır. Taşınabilir telefonların taşıtlarda kapalı tutulmasına özen gösterilmelidir.

Prof. Dr. Recep Akdur, Uz. Dr. M. Esin Ocaktan
Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi
(Kısaltılmıştır.)

KAYNAKLAR

1. Radyasyon ve Sağlık. Teknik Rapor No:1 HASAK, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı, Ankara-1994.

2. Knaw B. Radiation, non-ionizing. Encyclopedia of occupational health and safety, vol:2, fourth edition, ILO, Geneva 1998.

3. Ahlbom A, Gren A, Kheifets L, Savitz D, Swerdlow A. Epidemiology of Health Effects of Radiofrequency Exposure. Environ Health Perspect 2004;112(17):1741-1754.

4. Electromagnetic fields and public health: WHO, Geneva 1993, and the report of the Scientific Review under the auspices of the international EMF Project of the WHO, Germany, 1996 November.

5. Blettner M, Berg G. Are mobil phones harmful? Acta Oncol 2000;39(8):927-30.

6. Lai H. Neurological Effects of radiofrequency Electromagnetic radiation. Paper presented to the workshop on possible biological and health effects of RF electromagnetic fields. Project Team: Mobil Phone and Health, Symposium, October 25-28, 1998, University of Vienna, Austria.

7. Kheifets L, Repacholi M, Saunders R, van Deventer E. The sensitivity of children to electromagnetic fields. Pediatrics 2005; 116(2):303-13.

8. Al-Khlaiwi T, Meo SA. Association of mobile phone radiation with fatigue, headache, dizziness, tension and sleep disturbance in Saudi population. Saudi Med J. 2004;25(6):732-6.

9. Oftedal G, Wilen J, Sandstrom M, Mild KH. Symptoms Experienced in connection with mobile phone use. Occup Med, 2000; 50:237-245.

10. Sandstrom M, Wilen J, Oftedal G, Hansson Mild K. Mobile phone use and Subjective Symptoms. Comparison of Symptoms Experienced by users of analoue and digital mobile phones. Occup Med 2001;51:25-35.

11. Chia SE, Chia HP, Tan JS. Prevalence of Headache Among Handheld cellular telephone users in Singapore: a community study. Environ Health Perspect 2000;108:1059-62.

12. Koivisto M, Haarala C, Krause CM, Revonsuo A, Lâine M, Hamalainen H. GSM phone signal does not produce subjective symptoms. Bioelectromagnetics. 2001; 22:212- 215.

13. Roosli M, Moser M, Baldinini Y, Meimer M, Braun-Fahrlander C. Symptoms of ill health ascribed to electromagnetic field exposure a survey. Int J Hyg Environ Health. 2004; 207(2):141-50.

14. Özgüner M, Koyu A, Cesur G et al. Biological and Morhological Effects on the Reproductive organ of rats after axposure to electromagnetic field. Saudi Med J. 2005;26(3):405-10,9

15. Johansen C. Electromagnetc fields and Health Effects Epidemiologic studies of cancer, diseases of the central nervous system and arrhytmia-related heart disease. Scand J Work Environ Health 2004;30 Suppl 1:1-30.

16. Repacholi MH, Basten A, Gebski V, Noonan D, Finnie J, Haris AW. Lymphomas in Emu-Pim1 transgenic mice exposed to pulsed 900 MHz electromagnetic fields. Radiat Res1997;147:631-640.

17. Utteridge TD, Gebski V, Finnie JW, Vernon-Roberts B, Kuchel TR. Long term exposure of E-mu-Pim 1 transgenic mice to 898.4 MHz microwaves does not increase lymphoma incidence. Radiat Res 2002; 158:357-364.

18. Moulder JE, Foster KR, Erdreich LS, McNamee JP. Mobile phones, mobil phone base stations and cancer: a review. Int J Radiat Biology. 2005; 81(3):189-203.

19. Hardell L, Mild KH, Pahlson A, Hallquist A. Ionizing radiation, cellular telephones and the risk for brain tumors. Eur J Cancer Prev 2001;10:523-529.

20. Hardell L, Mild KH, Carlberg M. Case control study on the use of cellular and cordless phones and the risk for malignant brain tumors. Int J Radiat Biol 2002; 78:931-936.

21. Hardell L, Mild KH, Carlberg M. Further aspects on cellular and cordless telephones and brain tumors. Int J Oncol. 2003; 22:399-407.

22. Muscat JE, Malkin MG, Thompson S et al. Handheld cellular telephone use and risk of brain cancer. JAMA 2000;284:3001-7.

23. Muscat JE, Malkin MG, Shore RE et al. Handheld cellular telephones and risk of acustic neuroma. Neurology 2002;58:1304-6.

24. Inskip PD, Tarone RE, Hatch EE et al. Cellular telephone use and brain tumors. N Engl J Med 2001;344:79-86.

25. Auvinen A, Hietanen M, Luukkonen R, Koskela RS. Brain tumors and salivary gland cancers among cellular telephone users. Epidemiology 2002;13:356-9.

26. Dreyer NA, Loughlin JE, Rothman KJ. Cause spesific mortality in cellular telephone users. JAMA 1999; 282:1814-6.

27. Rothman KJ, Loughlin JE, Funch DP, Dreyer NA. Overall Mortality of cellular telephone customers. Epidemiology 1996;7:303-5.

28. Mc Evoy SP, Stevenson MR, McCartt AT et al. Role of mobil phones in motor vehicle crashes resulting in hospital attendance: a case crossover study. BMJ 2005; 331(7514):428.

29. Leventhal A, Karsenty E, Sadetzki S. Cellular phones and public health. Harefuah 2004; 143(8):614-8, 620.

30. Maliye Bakanlığı. Yıllık Ekonomik Rapor. 2005.

31. International commission on Non-ionizing Radiation Protection. ICNIRP Guidelines. Guideline for limiting exposure to time-varying electric, magnetic and electromagnetic fields (up to 300 GHz).

32. Resmi Gazete, 12 Temmuz 2001 tarih, 21460 sayılı; 10 kHz-60GHz Frekans bandında çalışan Sabit Telekomunikasyon Cihazlarından Kaynaklanan Elektromanyetik alan Şiddeti Limit Değerlerinin Belirlenmesi, Ölçüm Yöntemleri ve Denetlenmesi Hakkında Yönetmelik.

33. Sağlık Bakanlığı, 29.05.2000 tarih ve 7384 sayılı İyonlaştırıcı Olmayan Radyasyon- Elektromanyetik Kirlilik konulu genelge.

34. Resmi Gazete, 08.05.2003 ve 25102 sayılı; Çevre ve Orman Bakanlığı Teşkilatı ve Görevleri Hakkında Kanun.

35. WHO. The International EMF Project. Progress report 2002-2003.

Fen bilimleriyle ilgili okuduğunuz bu makalede bilim insanları, günümüzde yaşamımızın ayrılmaz parçası olan cep telefonunun vücudumuza etkileriyle ilgili dünya çapında yapılan araştırmaları tarayarak bilimsel sonuçlar ortaya koymuşlardır. Okuduğumuz metin, bilimsel bir dergide 2008 yılında yayımlanmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

anksiyete : Canlının içinde bulunduğu sıkıntılı duruma bağlı olarak gelişen psikonöretik bozukluk.
erim : Bir şeyin erebileceği uzaklık, menzil.
karsinojenik : Kansere neden olan, kanser yapıcı.
maruz : Bir olayın, bir durumun etkisinde veya karşısında bulunan.
semptom : Belirti.
soğurulma : Bir ortamın ışık enerjisini belli nicelikte emmesi olayı.
termal : Isı ile, sıcaklıkla ilgili.
tümör : Hücrelerin anormal çoğalmasıyla oluşan büyüme, ur.

Bilgi

BİLİMSEL METİNLER

Metinler, öğretici metinler ve edebî metinler olarak ikiye ayrılır. Edebî metinler, estetik bir haz uyandırmak için yazılan, kurmaca metinlerdir. Öğretici metinler ise düşünceye dayalı olan, kurmaca niteliğe sahip olmayan metinlerdir. Bazı öğretici metin türleri ise bilimsel metinler olarak da adlandırılabilir. Bilimsel metinler, dilin kullanılış biçimi ve kurmaca olup olmamaları yönünden edebî metinlerden ayrılır. Anlatımı olabildiğince anlaşılır olan bilimsel metinlerde amaç, bilgi ve düşünceyi doğru ve açık biçimde okura sunmaktır. Bilimsel metinler teze dayalı olması, araştırma verileriyle desteklenmesi, yararlanılan kaynakların gösterilmesi, anlatım dilinin nesnel olması yönüyle edebî metinlerden farklı özellikler gösterir.

Bilimsel metinler hazırlanırken özetleme, alıntılama, kaynak gösterme gibi teknikler kullanılır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "analog", "dijital", "doz" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Kelimeleri sözlükten kontrol ediniz.
2. Metinde geçen terim anlamlı kelimeleri tespit edip defterinize yazınız. Kelimelerin anlamlarını sözlükten bulunuz.
3. Metinde terim anlamlı kelimelerin fazlaca kullanılmasının nedenini açıklayınız.
4. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
5. Bu makalede yazarlara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir? Belirlediğiniz özellikleri, metnin türü ile ilişkilendiriniz.
6. Metinde alıntılama ve özetleme yapılan bölümlere örnekler bulunuz.
7. Okuduğunuz metnin bilimsel metin olma özelliğini ortaya koyacak beş maddeyi defterinize yazınız.
8. *Cep Telefonu Teknolojisi ve Sağlık* adlı metinde yazarların anlatım tutumunu (öğretici, betimleyici, mizahi, eleştirel vb.) değerlendiriniz.
9. Metindeki bilgiler arasında bir tutarlılık var mıdır? Değerlendiriniz.

HAZIRLIK

- Günümüz koşullarında insanlar niçin çokça alışveriş yapmaktadırlar? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- Bugün, hızla yayılan ve yaşamı oldukça olumsuz yönde etkileyen marka tutkusunun zararları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Sosyal kuşaklar hakkında bir araştırma yapınız. Sınıfınızda gruplar oluşturarak bu kuşakların genel özelliklerini canlandırınız.

2. metin

TÜKETİMİN YENİ AKTÖRLERİ: "Y KUŞAĞI"

Öz:

Tüketim, toplumsal yapıya, döneme ve kültüre göre değişkenlik gösteren sosyal bir olgudur. Özellikle modernleşme süreci ile birlikte tüketim ve tüketim toplumu kavramları toplumsal statüyü belirleyen öğeler olarak günlük yaşamda etkili olmaktadır. Tüketim kültürü, tüketim ürünlerinin ve hizmetlerinin kullanımının ötesinde, toplumsal statüyü ve kimliği tanımlama biçimi olarak giderek önem kazanmaktadır. Bu kültür, özellikle gençlik tarafından daha da önemsenmekte ve yaşam biçimlerini tanımlama aracı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal bilimciler ve pazarlama uzmanları için Y Kuşağı olarak, tanımlanan 1981 - 2000 yılları arasında dünyaya gelen kuşak tüketim toplumunun en aktif öğeleri olarak değerlendirilmektedir. Bu makalede, genç kuşağın, özellikle de Y Kuşağı olarak adlandırılan 1981 - 2000 doğumlu yüksek nüfuslu kuşağın, tüketim tercihlerinde tüketim kültürünün etkisi ele alınmış, bu kuşağın tüketim alışkanlıklarının kendileri için bir sınıf aidiyeti anlamına geldiği, kimlik oluşturmada etkili bir unsur olduğu vurgusu yapılmıştır.

Görsel 4: *ABD'de bir alışveriş mağazası*

Anahtar Kelimeler: *Tüketim, tüketim kültürü, toplumsal statü, gençlik, y kuşağı*

1. Giriş

Tüketim toplumu tabiri postmodern dönemle birlikte, özellikle Batı ülkelerinde sanayileşme sonrası ortaya çıkan toplum şeklini tarif etmek için kullanılmıştır. Seri üretimin artmasıyla hızla değişen arz–talep dengesi, üreticileri ve hükümetleri farklı politikalara iterek, üretilenlerin hızlı tüketilmesini sağlamak maksadıyla farklı yollar denenmesine sebep olmuştur. Bu yolların en önemlileri elbette kitle iletişim araçlarıdır.

Gazete ve televizyonla birlikte son yıllarda bu ikisini de geçeceğe benzeyen internet, tüketim toplumunu yönlendirmede ve manipule etmede kullanılan başlıca kaynaklardır. Baudrillard'ın belirttiği gibi, artık ihtiyaçlar medya tarafından belirlenmekte, neyin ihtiyaç olduğunu düşünecek zamanı bulamayan tüketici, önüne sunulan alternatiflere "evet–hayır" cevabından birisini verebilecek kadar bir zamanı ancak bularak, bilinçsiz bir şekilde cevaplar üretmektedir (Baudrillard. 2004: 154). Baudrillard günümüz toplumlarını tüketim toplumu olarak betimlerken, bu toplumda gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrımın ortadan kalktığını, bireyin, tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inandırıldığını vurgular. Böylesi bir ortamda tüketmek birey için bir zorunluluğa dönüşür. Postmodern tüketici, günlük mutluluk peşinde koşan, anında tatmin isteyen, ihtiyacının tatminini ertelemeyen, gelecek için bugünü feda etmeyen, geçmiş ve geleceği içerecek biçimde denemeyi büyük bir arzuyla isteyen, içerik yerine biçime daha çok ilgi duyabilen, hazcı yanı öne çıkan, kendisini tüketime hazır bir imaj haline getirmiş tüketicidir (Featherstone, 2005: 144). Akıllı telefonları, interneti, sosyal medyayı kapsayan Yeni Medya da işte bu tüketicinin taleplerini görmek üzere yapılandırılmıştır. Günümüzde milyonlarca insan, internet üzerinden alışveriş yapmakta; giysileri denemeden, parfümleri koklamadan, sebze–meyveyi dokunmadan almaktadır.

(...)

Günümüz toplumunda tüketim kültürü, tüketim ürünlerinin ve hizmetlerinin kullanımının ötesinde, toplumsal statüyü ve kimliği tanımlama biçimi olarak giderek önem kazanmaktadır. Bu kültür, özellikle gençlik tarafından daha da önemsenmekte ve yaşam biçimlerini tanımlama vasıtası olarak değerlendirilmektedir.

(...)

Tüketici konumunda olan bireylerin, tüketim faaliyetlerini gerçekleştirirken ihtiyacının ötesinde harcama yapması için moda, stil ve reklam gibi çeşitli pazarlama yöntemleriyle tek başına karar vermeleri engellenir. Belli bir dönemde belli tüketim normlarının yaygınlaştırılmasında bu yöntemler etkili olarak bireylere ne zaman, neyi tüketecekler öğretilir. Toplumdaki üretim tarzı da tüketim ile ilgili bu normlardan etkilenerek şekillenir. Örneğin kapitalist toplumlarda zorunlu ihtiyacın yanında yeni taleplerin doğması ve üretilen ürünlerin kısa ömürlü olması sağlanır (Ercan, 2001:124). Bu sayede kısa sürede "kullanışsız", "demode", "eski" hale getirilen ürünler sürekli yenisi ile değiştirilir, tüketici bireyler de kullan at kültürünün bir parçası olarak hızlı ve sürekli tüketime yönelirler. Aynı zamanda modern toplum; yapısı gereği bireylere hızlı yaşama modelini sunarak tüketimi arttırıcı bir rol oynamış olur (Adıgüzel, 2001:148).

(...)

Modern dönemle birlikte gelen refah toplumu tüketim arzının büyümesine (...) sebep olmuş ve sonunda da tüketimciliğin parıltılı, büyülü, bir yaşamın göstergesi haline gelmesi ile günümüz toplumlarına "tüketim toplumu" olarak bir değer atfetmiştir. Veblen, Simmel, Marcuse, Baudrillard, Bauman, Ritzer, Featherstone gibi pek çok sosyal teorisyen modern toplumu, tüketen bireyler ve tüketim metaforları üzerinden anlamaya çalışmıştır. Bu sürecin sonunda modern toplumun tüm amacının "iyi yaşama" ulaşma olduğu, bunun ise tüketim performansını maksimuma çıkararak ve bir taraftan da estetize bir boyuta taşıyarak mümkün olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

(...)

Modern bireyin boş zaman deneyimleri bir yandan zenginleşmekte, öte yandan tamamen tüketimin egemenliğine girmektedir. Örneğin, yılın belirli dönemlerinde kutlanan özel günler, hediyelik eşyalar, oyuncaklar, bilgisayar oyunları, VCD/DVD filmler, spor salonları, özel tasarım giysi ve ayakkabılar, mücevherler, (...) gibi değişik tüketim markaları her geçen gün hayatımıza daha fazla girmekte, küresel ölçekte yaygınlaşmakta ve farklı sosyal sınıf/statülerde olan insanlara ortak bir yaşam tarzı sunan aitliklere ve alışkanlıklara dönüşmektedirler. Günümüz toplumlarında tüketimin başdöndürücü yayılımı, tüm yaşamsal alanlarımızı kuşatarak "-mış gibi hayatlar" yaşamamıza sebep olmaktadır. Bir kimlik edinme, aidiyet duygusu yaratmada aracı olan tüketim, yaşamlarımızı büyülerken ve bizler büyülenerek bitimsiz arzuların peşinden koşarken, aslında yaşam üzerindeki iktidarımızı yitirmekteyiz. Ritzer (2006:63).

2. Genç Kuşak ve Tüketim

(...)

Gençler tüketici olarak pazarda önemli bir yere sahiptirler. Çünkü bu grup halihazırda bir pazardır ve geleceğin de yetişkin pazarını oluşturacağı için üzerinde önemle durulması gerekir. Bu geniş nüfuslu pazarı fark eden reklamcılar ve pazarlamacılar da özellikle gençlere yönelik ürünlere vurgu yapmakta, ya da genç nüfusun yaşam tarzını pazarlamaktadır. (...) Günümüz gençleri olaylar karşısında daha gerçekçi davranmakta ve fayda–değer kavramlarına çok önem vermektedir. Çoğunlukla bireyselliği tercih etmekte ve kendilerince belirledikleri yaşam tarzını benimsemektedirler (Mitchell, 2004:123). Bununla birlikte grup üyeliği de önemli olmaktadır. Özellikle gençler arasında dikkat çeken gruplara üyelik ve ait olmak istediği gruba uygun yaşam tarzına sahip olmak oldukça önemlidir. Bir diğer önemli özellikleri teknolojiden çok yoğun şekilde yararlanmalarıdır (Brier, 2004:15). Küçük yaşlarda teknoloji ile tanışan bu grup için hız ve kolaylık önemli unsurlardır (Cui, Trent, Sullivan, Matiru, 2003:311; Corbit, 2005:18; Gardner, Eng, 2005:.40). İş hayatına atılmış gençlerin kendi özelliklerini iş hayatına yansıttıkları ve ebeveynlerine göre iş hayatına farklı bakış ve uygulamalar getirdikleri ileri sürülmektedir. Örneğin gençler için işlerinde yaratıcılık, çok yönlülük ve zaman en önemli konulardır. İşlerinde açıklık, şeffaflıktan hoşlanmakta, sorumluluk alıp uygulamaktan kaçınmamaktadırlar. Ancak yaşam tarzlarına ters düşen iş ve görevlerden uzak durmaktadırlar. Çünkü yaşam tarzları işten önce yer almaktadır (Streeter, 2004:12). Bu farklılıkları tüketici kimliklerine de yansımaktadır (Weiss, a, 2003,s.28). Alışveriş onlar için eğlence anlamına gelmekte ve çoğunlukla büyük alışveriş merkezlerini tercih etmektedirler. Alışveriş merkezleri bu yaş grubu için sosyalleşme ve bir gruba ait olma anlamına da gelmektedir. Genç kuşakta da önceki kuşaklar gibi marka bilinci ve tercihi bulunmaktadır. Marka sadakatlerinin olmadığı ileri sürülmektedir. Yeni ve moda olan ürünler ve markalar çok çabuk kabul görmekte ve yaygınlaşmaktadır (Capital, 2000:96-97). Ürün marka hakkında bilgi almak için internet önemli bir bilgi kaynağıdır. Ayrıca kendi aralarında geniş bir iletişim ağına sahiptirler ve yeni çıkan ürünler hakkında çok çabuk bilgi sahibi olmaktadırlar. Önceki kuşaklardan farklı olarak, reklam mesajlarında abartı ve aşırı duygulardan ziyade mizah ve doğrudan gerçeği ifade eden mesajları tercih etmektedirler (Freestone, Mitchell, 2004:123). Araştırmacılar bu genç kuşağın zor bir tüketici kitlesini oluşturduğunu, bu kuşakla birlikte pazar yapılarında büyük değişimlerin görüleceğini ileri sürmektedirler. Bu nedenle üzerinde önemle durulması gereken bir tüketici grubu ile karşı karşıya olunduğunu ifade etmektedirler (American Demographics, 2002-2003, s.1). Genel olarak 2000'li yılların gençliğinin özellikleri olarak sayılsa da yukarıda verilen özellikler, bu grup kendi içinde de Y Kuşağı olarak bir önceki genç kuşaklardan farklılaşmaktadır.

3. Y Kuşağı

Sosyal bilimciler tarafından 1981 - 2000 yılları arasında dünyaya gelen kuşak Y Kuşağı olarak tanımlanmakta ve ülkemiz nüfusunun da % 25'ini oluşturmaktadırlar. Özgürlüklerine düşkün, teknolojiye tutkun bu yeni kuşak, otoriteye meydan okumayı seven, ailelerini de patronu da sorguluyan bireylerden oluşmaktadır. Sadık değiller, hızlı düşünebiliyorlar, savaş ya da kıtlık görmedikleri için yoksunluk nedir bilmiyorlar. Kendilerini seviyor, kendilerine güveniyor ve değer veriyorlar. Y Kuşağı kavramının aslı İngilizce Gen Y'den gelmektedir. Açılımı ise "Generation Youth", yani "Genç Nesil". (...)

ABD'nin en büyük bağımsız pazarlama ajanslarından biri olan (...) yaptığı anket çalışmasına göre Y Kuşağı'nın çarpıcı özelliklerinden bazıları şöyle (Fromm, 2011):

İnternetteki kampanyaları daha çok görüyorlar. Y Kuşağı'nın % 40'ı, diğer kuşakların ise % 22'si sosyal medyada marka pazarlama çalışmalarıyla karşılaştığını hatırlıyor. Diğer kuşaklar, gazete ve doğrudan pazarlama aktivitelerinden daha çok etkileniyor.

Televizyona ve basılı medyaya daha az ilgi duyuyorlar, interneti tercih ediyorlar. Y Kuşağı'nın sadece % 26'sı haftada 20 saatten fazla TV izlediğini belirtirken bu oran diğer kuşaklar için % 49. Y Kuşağı'nın % 42'si bilgisayarında TV programı izlerken diğer kuşakların sadece % 18'i bunu yapıyor.

Arkadaşlarının onları onaylamasını istiyorlar. Y Kuşağı'nın % 70'i arkadaşları onların önerilerini kabul ettiğinde çok seviniyor. Bu oran diğer kuşaklarda % 48'e düşüyor.

Mobil araçlar onlar için bilgi kaynağı. Y Kuşağı temsilcilerinin % 50'si, diğer kuşakların % 21'i dışarıda alışveriş yaparken ürünlerle ilgili araştırma yapıyor akıllı telefonlarında.

(...)

Y Kuşağının "olmazsa olmaz" özelliklerinden birisi, bazı ayırt edici aksesuarlara sahip olmak. Bunlardan en önemlisi ise cep telefonu, ancak öyle sıradan bir cihaz olmamak kaydıyla. Her şeyden önce çok pahalı ve çok gösterişli olmalı, kameralı olmalı ve en yeni ve en son model olmalı ve tabiki internet bağlantısının her an her yerde en hızlı şekilde olması. Y Kuşağı, özellikle kazanmadan harcadıkları için, tam bir alışveriş gurusu olma özelliğine sahip. Araştırmalara göre Y Kuşağı Türkiye nüfusunun % 25'ini oluşturuyor. Bir yandan özgürlük peşinde koşup tüm dünyayı gezme hayalleri kurarlarken, diğer yandan ailelerinden bağımsız bir hayata atılmaktan kaçıyorlar. Her zaman arkadaş gruplarıyla birlikte olmaya gayret ediyorlar. Teknolojik yenilikler, kısa sürede yaşamlarının standardı haline geliyor. "Online" yaşayan bu kuşak, zamanlarının büyük bölümünü monitör karşısında geçiriyor. Y Kuşağı için internetin çok önemli bir yönü daha var. İnternet üzerinden istediği ürünü kredi kartı aracılığıyla satın alabiliyorlar. Y Kuşağının % 87'si geçimini harçlıklarla sağladığı için çalışmama ve hazırdan geçinme en karakteristik özellik iken, aile ve çevre baskısıyla bir işe başlamaları sırasında da birbirine benzer tablolar sergileniyor. En dikkat çekici özellikleri ise sürekli konuşmaları ve sürekli kendilerini öne sürmeleri. İşe başladıkları ilk günün ilk saatlerinden itibaren çevresinde çok fazla etki uyandırmak gayretine düşüyorlar. Y Kuşağının asıl ilham kaynağı ise görselliği sonuna dek kullanan medyadır. Medya araçlarında örnek olarak gösterilen popüler yüzler, şarkıcılar, film yıldızları, sporcular birer kukla misali, gençlerin önüne sürülüyor. Reklamlarda, gençlere tüketim ve gösteriş ağırlıklı bir rol biçiliyor, sapmadan izleyecekleri yol dikte ediliyor. "Gençlere özel", "özgür ol", "farklı ol" gibi telkinler sesli ve görüntülü reklamlarla zihinlere kazınıyor.

(...)

Pazarlamacılar için Y Kuşağı çok büyük bir fırsat demektir. Bu iyi eğitimli, geniş sosyal ve ekonomik imkanları olan, televizyon izlemeyen, çok fazla okumayan bu büyük potansiyelli hedef kitleye pazarlamacılar, reklamlar nasıl ulaşacak? Bu geniş grubun daha fazla tüketmesi nasıl sağlanacak? Bu sorulara cevap arayan pazarlama uzmanlarına göre bu noktada işin sırrı, "pazarlamamaktan" geçmektedir. Çünkü bu grup tüketmek için ihtiyaçları olan bilgiyi reklamlardan, pazarlamacılardan, medyadan değil birbirlerinden almaktadırlar. (...)

SONUÇ

Tüketim olgusunun insan var olduğundan beri olduğu açıktır, ancak günümüz toplumlarını önceki dönemden ayırarak, "tüketim toplumu" adını alan toplum yapısı farklı olarak, tüketimi bir yaşam tarzı haline getirmiştir. Bu nedenle tüketim kavramının ekonomik anlamının yanı sıra sosyolojik boyutu olduğu bir gerçektir. Modernleşme süreciyle birlikte tüketim ürünlerinin kullanımının ötesinde toplumsal statüyü ve kimliği tanımlama biçimi olan tüketim kültürü giderek önem kazanmıştır. Bu kültür, kitle iletişim araçlarının da etkisiyle yaş, cinsiyet, eğitim, meslek ve sosyal sınıf farkı gözetmeksizin toplumun her kesimini etkilerken, özellikle de gençlerin yaşam tarzı üzerinde önemli bir belirleyici haline gelmiştir. (...)

Dr. İrem Tükel

Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi

(Kısaltılmıştır.)

KAYNAKÇA

ADIGÜZEL,Yusuf 2001 Kitle Toplumunun Açmazları Kültür Endüstrisi, İstanbul:Şehir Yayınları.

AMERICAN DEMOGRAPHICS, Dec 2002/Jan 2003 24,11 s.1-4.

BAUDRILLARD, Jean 1995 Bir Tüketim Kuramı Üzerine, Çev: Osman Olcay Kunal,Cogito, Sayı,5, Güz: 89–102 (Dünya Büyük Bir Mağaza)

BAUDRILLARD, Jean 2004 Tüketim Toplumu, Çev:Hazal Deliceçaylı - Ferda Keskin, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BAUMAN, Zygmunt 1999 Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksulluklar, Çev: Ümit Öktem, İstanbul: Sarmal Yayınları.

BAUMAN, Zygmunt 2005 Bireyselleşmiş toplum. Çev Y. Alogan, İstanbul: Ayrıntı.

BRIER,Noah Rubin 2004 Move Over Prime-Time, American Demographics Jul/Aug 2004 26,6 s.14-20.

Capital 2000 Mart 8/3 s.97-100

CUI-YENLI, TRENT, Elizabeth, SULIVAN, Pauline and MATIRU, Grace 2003 Cause-related Marketing: How generation Y responds, Jo Retail &Distribution Management Vol: 31 No: 6/7 ss.310-320

ERCAN, Fuat, 1998 Toplumlar ve Ekonomiler, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

FEATHERSTONE, Mike, 2005 Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, Çev: Mehmet Küçük, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

FREESTONE, O., MITCHELL, W., 2004 Generation Y Attitudes Towards E-ethics and İnternet-related Misbehaviours , Jo Business Ethics 54, ss.121-128.

MITCHELL, Vincent-Wayne, GIANFRANCO, Walsh 2004 Gender Differences in German Consumer Decision-Making Styles, Journal of Consumer Behaviour. Jun Vol:3. No: 4, ss.331-346.

OSKAY,Ünsal 2000 Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

RİTZER, George 2000 Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek, Çev: Şen Süer Kaya, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

STEETER, Bill 2004 "Next generation employees, yeah, they're different" , American Bankers Association, ABA Banking Journal. Dec, Vol: 96 No: 12, s.12

VEBLEN Thornstein 1995 Aylak Sınıf, Çev: İ.User, İstanbul: Marmara Üni.Yayını.

WEİSS, Michael J.N 2003 Great Expectations, American Demographics May 2003 25,4 s.26-35.

Okuduğunuz metin, sosyal bilimler alanında yazılan bir makaleden alınmıştır. Bu metinde tüketim çılgınlığının yaşandığı günümüzde gençliğin ekonomik ve soyolojik açıdan tüketime fazlaca yönlendirilmesinin nedenleri bilimsel yaklaşımlarla ele alınmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

aidiyet : **1.** İlişkinlik. **2.** İlgi.

bitimsiz : Sonu olmayan, sınırlandırılıp belirlenmeyen, namütenahi.

guru : **1.** Brahmacı eğitimde, yüksek kasttan gençleri ve öğrencileri yetiştiren, manevi gücünün en yüksek noktada olduğuna inanılan kimse. **2.** Pir.

manipülasyon : **1.** Yönlendirme. **2.** Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme. **3.** *ekon.* Varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi.

norm : **1.** Yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçüt, uyulması gereken kural, düzgü. **2.** Önceden belirlenmiş kalıp, düzgü.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen “statü”, “stil” kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız, sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz; bunlar arasında bir ilişki kurunuz.

3. Metnin ana düşüncesi nedir? Açıklayınız. Ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşüncelere metinden örnekler gösteriniz.

4. Metinde kullanılan açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimlerine metin üzerinden örnekler gösteriniz.

5. Yazar, ana düşüncesini desteklemek için tanımlama, örnekleme, karşılaştırma, ilişki kurma, sayısal verilerden yararlanma, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarından hangilerini kullanmıştır? Açıklayınız. Kullanılan bu yolların metne katkısı hakkında değerlendirme yapınız.

6. Bu metnin yazarı siz olsaydınız metninizde hangi görsel unsurları kullanırdınız? Nedenleriyle açıklayınız.

7. Bu metinde devrik cümle, eksiltili cümle türleri tercih edilmemiş; söz sanatlarından, öznellikten uzak durulmuştur. Yazarın böyle bir üslubu tercih etmesinin nedenleri nelerdir?

8. Okuduğunuz bu metin 24 Kasım 2014’te Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi’nde yayımlanmıştır. Bu metinde metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları tespit ediniz. Metnin yazıldığı dönemle ilişkisini yorumlayınız.

9. Yazarın Y kuşağı ile ilgili olumsuz tespitlerine katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Okuduğunuz metnin türünün ortaya çıkmasında gazeteciliğin ve bilimin gelişmesinin etkisi hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

11. Okuduğunuz metinde geçen "kullan at kültürü" ve "mış gibi hayatlar" ifadelerinde anlatılmak istenenler nedir? Açıklayınız.

12. Bu metinde yazar ile anlatıcı aynı kişidir, yani gerçek kişidir. Bu durumu metin türü ile ilişkilendirerek açıklayınız.

13. Okuduğunuz metinde "Y kuşağı" olarak nitelendirilen sosyolojik kuşağın içinde bulunduğu koşullar gereği birçok özelliğine değinilmiştir. Metinden yola çıkarak aşağıdaki tabloda verilen tutum ve davranışlardan hangilerinin sözü edilen kuşağa dâhil bireylerde görülmediğini işaretleyiniz. Soruları cevaplayınız.

Tutum ve Davranışlar			Sorular
1	Adil olma		**a.** Hazırlık bölümünde yaptığınız araştırmanızdan da yola çıkarsanız "Y kuşağı"ndan önceki kuşakta bu tutum ve davranışlardan hangileri görülmez? ....
2	Eşit davranma		
3	Paylaşma		
4	Diğerkâmlık		
5	Sadık olma		
6	Güven verme		
7	Vefalı olma		**b.** 1981 - 2000 yıllarında doğan tüm gençlerde bu tutum ve davranışlar görülür, diyebilir misiniz? ....
8	Yardımlaşma		
9	Azimli olma		
10	Tahammül etme		
11	Alçak gönüllü olma		
12	Aile birliğini önemseme		
13	Fedakârlık yapma		**c.** Sizce tabloda verilen tutum ve davranışların gençlerde görülmesi için neler yapılmalıdır? ....
14	Sorumluluk alma		
15	Çalışkan olma		
16	Dayanışma		
17	Toplumu önemseme		
18	Cömert olma		
19	Merhametli olma		
20	İş birliği yapma		

14. Okuduğunuz makale, yabancı dillere çevrilip yayımlanırsa yaşama ne gibi katkılar sağlar? Düşüncelerinizi belirtiniz.

HAZIRLIK

- “Anne sevgisi” temalı şiirler bulunuz. Bu şiirleri sınıfınızda okuyunuz.
- Ünlü Alman sanatçı Johann Wolfgang Goethe’nin (Yohan Volfgang Göte) “En harika ses, anne sesidir.” sözüyle ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.
- Bir dergiden, gazeteden, ansiklopediden, elektronik kaynaktan yapılan alıntıların kaynakçada gösterilmesinin yararlarını araştırınız. Bilgilerinizi sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. metin

KLASİK VE MODERN TÜRK ŞİİRİNDE ANNE VE ÇOCUK İMGESİ

ÖZET

Aile, Türk kültür tarihinde ve sosyal hayatında önemli bir rol oynar. Ailenin merkezinde daima çocuk vardır. Çocuklar, toplumsal hayatta geleceğin garantisi olarak görülürler. Bu bağlamda her aile çocuklarını belli ilkelere göre yetiştirmek ve topluma kazandırmak ister.

Eğitim, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinin topluma yaptığı çok önemli katkılar vardır. Bunun yanında şiir de çocukları psikolojik ve ahlaki olarak hayata hazırlayarak oldukça önemli bir fonksiyonu yerine getirir. Şairler, bu nedenle şiirlerinde çocuklara yer vermekte çok hassastırlar. Şairler, divan şiirinden günümüz modern şiirine, çocuklara bazı alegorik özellikler yüklemişlerdir. Onlar, çocuklarla ilgili ilginç hayaller ürettiler. Divan şiirindeki çocuk teması, modernleşme çerçevesinde değişim ve dönüşüme uğramış olmasına rağmen çok ilginç imgelerle günümüz şiir dünyasında da devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Şiir, Modern Şiir, Türk Şiiri, Çocuk

GİRİŞ

Estetik açıdan bakacak olursak şiiri, çocuğun hayal dünyasında gezen bir aynaya benzetebiliriz. Bu aynanın içerisinde şüphesiz ki anne ile çocuk birlikte yer alır. Çocuğun anne rahmine düşüşünden dünyaya gelişine kadar olan ve hayat boyu süren bu ömür yolculuğu şiirsel bir yolculuktur. İşte bu yüzdendir ki çocukları annelerinden ayrı düşünemeyiz. Hepsinin hayatta bir karşılığı vardır. Nine geçmişin, anne anın, çocuk ise geleceğin, diğer bir deyişle umudun imgesidir. Nine şefkatin, anne merhametin, çocuk masumiyetin sembolüdür. Anne ile çocuk ayrılmaz bir bütünün parçaları oldukları için ikisini birlikte ele alma zarureti vardır. Anne olmadan çocuğun, çocuk olmadan annenin bir karşılığı yoktur. İşte bu yüzdendir ki çocuk anneyle, anne de çocukla karşılık ve anlam bulur. Şairi yetiştiren annedir. İşte bu yüzden öncelikle klasik ve modern şiirde çocuktan önce anne imgesine yer vermeyi bir zorunluluk olarak telakki ediyoruz.

Klasik dönem şiirinde anne, daha çok Farsça *mâder* ve Arapça *vâlide* sözcükleriyle anılır ve genellikle herhangi bir benzetmeye konu olmaz. (...) Anne, klasik divan şiirinde sönük ve soyut tiplerden iken, modern şiirde somut karakteristik varlıklardan birisidir. Annenin eski ve yeni şiirde klasikleşmiş belli bir misyonu yoktur. Anne, eski şiirde ne kadar karikatürize bir varlıksa, modern şiirde o kadar sahici, somut ve yaşayan etken bir öznedir. Her şairin hayatında annenin önemli bir yeri ve anlamı vardır. Bugün çoğu meşhur olmuş isimlerin şair olmasının altında yatan müessir faktör, gönüllerinde yer eden güçlü anne imajının olmasıdır.

(...)

Klasik şiirde Şeyhülislâm Yahya (1552 - 1644), anneyle ilgili şöyle bir imge çizer:

Mehd-i şâh üzre binüp etfâl-i gonca şâd-kâm

Anları tahrîkde der-kâr olur bâd-ı şimâl (Kavruk 2001: 250).

Şeyhülislâm Yahya, goncayı bebeğe, gül dalını beşiğe, kuzey rüzgârını ise beşiği sallayan anneye benzetir.

Annesini daha küçücük yaşında iken yitiren ve bir yürek / gönül şairi olan Ahmet Hâşim (1884 - 1933), *Sensiz* adlı şiirinde annesiyle birlikte geçirdiği çocukluğundan şöyle bir kesit sunar:

Annemle karanlık geceler bazı çıkardık.

Boşlukta denizler gibi yokluk ve karanlık

Sessiz uzatır tâ ebediyetlere kollar... (Ahmet Hâşim 1987: 111).

Ahmet Hâşim, bu şiirde ayrıca annesinin ölümüne de bir atıfta bulunarak karanlık etrafında varlık ve yokluğu sorgular. Annesizlik onu hayli etkilemiş ve kendisini romantik ve melankolik hâllere sokmuştur. Yine de şairin gönlü varlığın ve ona bağlı olarak annesinin sonsuzluğundan yanadır.

Görsel 5: *Fausto Zonaro'nun "Anne" tablosu*

Modern mistik şiirin ekol isimlerinden Necip Fazıl'ın şair olarak yetişmesinde annesinin büyük rolü vardır. Necip Fazıl (1904 - 1983), *Anneciğim* adlı şiirinin bir ünitesinde annesini romantik bir atmosfer içinde şöyle anar:

Ak saçlı başını alıp eline,

Kara hülyalara dal anneciğim.

O titrek kalbini bahtın yeline,

Bir ince tüy gibi sal anneciğim. (Kısakürek 1976: 208).

Burada Necip Fazıl'ın annesini bir şair olarak ne kadar naif ve estetik bir tarzda resmettiğine dikkat çekmek isteriz. Annenin imajı, yaşlı oluşu ve müşfik bir kalbe sahip oluşudur.

(...)

Haydar Ergülen (1956 - ...), *Anne* adını vermiş olduğu şiirinde anne ve çocuk ilişkilerini kozmik bir bakış açısıyla şöyle sorgular:

sahi senden mi doğdum anne

yollar nehirler kuşluk vakitleri dururken

bir insandan mı doğar bir çocuk (Ergülen 2002: 11).

Şair, gerçekten kendi annesinden (bir çocuğun bir anneden) doğup doğmadığını bildiği hâlde bilmezlikten gelerek iki tecahül-i arif sanatı yaparken, bir taraftan da bir hayret imgesi çizer.

Klasik Osmanlı şiirinde en çok geçen tiplerden biri de çocuktur. Osmanlı döneminde çocuklarla ilgili müstakil eserler de yazılmıştır. İnsan hayatının bütün dönemlerini konu edinen yaşnâmelerde çocukluk dönemiyle ilgili özellikler yer alır (Çelebioğlu 98: 367). Bunun yanında lisan-ı sübyan adıyla çocuk dilinde yazılmış müstakil şiirler de mevcuttur (Çelebioğlu 98: 489). Yalnız bunların sanat değerlerinin düşük olduğunun altını çizmek gerekir. Ayrıca bazı mesnevilerde çocuklarla ilgili yazılmış bölümlere de rastlamak mümkündür.

Leyla ile Mecnun gibi efsanevi aşk kahramanlarıyla ilgili mesneviler de kahramanların çocukluklarından itibaren başlar. Osmanlı sosyal hayatında çocuğun önemli bir yeri vardır (Aktaş 2002: 17).

(...)

Kendine özgü epik ve lirik şiirleriyle dikkati çeken ve hemen her konuda şiirler yazan Fazıl Hüsnü Dağlarca, 1940 yılında yayınladığı ikinci şiir kitabına *Çocuk ve Allah* adını vermiştir. Dağlarca, daha sonra çocuklarla ilgili olarak 1974 yılında *Yeryüzü Çocukları* ve 1976 yılında da *Yanık Çocuklar Koçaklaması* adıyla iki şiir kitabı daha yayınlamıştır. Dağlarca, *Çocuk ve Allah* şiirinde; çocuğun aynasında Allah'ı, Allah'ın nazarında ise çocukları açımlar. (...) Dağlarca, *"Şiir benim ikinci annemdir"* diyen şairdir. Modern şiirde çocukların dünyasına ilk giren şair şüphesiz ki Fazıl Hüsnü Dağlarca'dır. En çok çocuk şiiri yazan da odur. O çocuklar için kozmik bir şiir âlemi kurmuştur. Bu kozmik evrende yalnızca Allah'ın ve çocukların olduğu yalnızlık ve özgürlük imgesi orijinal bir imgedir. Bu, çocuk ruhunun aktiviteleriyle oyuncaklarla kurulan bir dünyadır. Şair hayalindeki ulusu da çocuklarla kurar ve *"İşte / benim ulusum / Çocuklar"* der. Dağlarca, *"Çocuk severliğim şiir severliğime eşittir"* diyerek şiirden ve çocuklardan yana eşit tavır ortaya koyar.

(...)

SONUÇ

Modernite, insanlara çocukluk denilen masumiyeti yaşatmadan onları yaşlılığa götürmektedir. Dolayısıyla kaybedilen çocukluk / gençlik kayıp nostaljilerle anlatılabilir. Modernleşme öncesi veya az / biraz / hafif modernleşme dönemlerinde çocuklar hayatı iliklerinde hissederek yaşarlardı. Bu yüzden eski şiirdeki çocuk imgeleri durağandı. Bu durum elbette şiire de yansıdı ve çocuk imgelerinde çok boyutlu bir devinim ortaya çıktı. Fakat bu dönemde de yaşanmayan bir çocukluk sosyal hayattan kopuk bir şekilde şiirlerle alaturka bir nostaljiyle metinleştirilmeye çalışıldı.

Hiç şüphesiz eski ve yeni şiirdeki çocuk imgesi örneklerini daha da çoğaltabiliriz. Sınırlı sayıda vermiş olduğumuz örnekler herkese az çok bu konuda bir fikir verebilir. Sonuç olarak klasik ve modern Türk şiiri anne ve çocuk imgesi bakımından son derece zengindir. Hatta klasik ve modern Türk şiirinin bu konuda dünya şiiriyle boy ölçüşebileceğini söylemek hiç de abartılı bir iddia olmaz. Örneklerin çokluğundan da anlaşılacağı üzere divan şiiri veya modern şiirde çocuk veya anne imgeleri konusu üzerine bütüncül olarak ayrı ayrı doktora çalışmaları yapılmalıdır. Klasik ve modern şiirdeki çocuk imgesini bütüncül olarak algılamanın / anlamanın / yorumlamanın yolu bu tür evrensel ve doktora çalışmalarından geçmektedir.

Hasan Aktaş

İdil Sanat ve Dil Dergisi

(Kısaltılmıştır.)

KAYNAKÇA

Ahmet Hâşim. Bütün Şiirleri, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1987.

Aktaş, Hasan. Çağdaş Türk Şiirinde Tarihi Şahsiyetler ve Eserler. Konya: Çizgi Kitabevi, 2002.

Ali, Sabahattin. Bütün Şiirleri. İstanbul: Cem Yayınları, 1983.

Behramoğlu, Ataol. Kızıma Mektuplar. İstanbul: Adam Yayınları, 1998.

Berk, İlhan. Eşik. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Çağlar, Ece Ayhan. Kolsuz Bir Hattat. İstanbul: Beyaz Yayınları, 1987.

Çelebioğlu, Amil, "Türk Edebiyatında Yaşnâmeler" Eski Türk Araştırmaları, MÜ Türklük Araştırmaları Dergisi, İstanbul: 1985.

Deniz, Sebahat. "Klasik Türk Şiirinin Sosyal Hayatla İlgisinin Çocuk Konusunda Değerlendirilmesi", Edebiyat, Edebiyat Öğretimi ve Deyişbilim Yazıları II. İstanbul: Pegem Yayıncılık, 2006.

Ergülen, Haydar. Nar. İstanbul: Adam Yayınları, 2002.

Aktaş, Hasan, Klasik Ve Modern Türk Şiirinde Anne Ve Çocuk İmgesi 144 www.idildergisi.com

İlhan, Attilâ. Ben Sana Mecburum. Ankara: Bilgi Yayınları, 1994.

Karakoç, Sezai. Körfez/Şahdamar/Sesler. İstanbul: Diriliş Yayınları, 1982.

Kavruk, Hasan. Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.

Kısakürek, Necip Fazıl. Çile. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1976.

Kurnaz, Cemal. Hayâlî Bey Divanı Tahlili. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1987.
Külebi, Cahit. Bütün Şiirleri. İstanbul: Adam Yayınları, 1996.
Nazım Hikmet. Son Şiirleri. İstanbul: Adam yayınları, 1989.
Necatigil, Behçet. Bütün Şiirleri I. İstanbul: Cem Yayınları, 1981.
Soysal, İlhami. 20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1988.
Umran, Sedat. Akşam Şiirleri. İstanbul: Kırkambar Yayınları, 1998.

Bu edebî makalede yazar, Türk şiirinde şairlerin çocuklarla ilgili şiirlerinden örnekler vererek çocuk ve anne imgesinin güçlü özelliğini vurgulamış, bu konuyla ilgili araştırmaların yapılmasına kapı açmak istemiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

alegori : Bir sanat eserindeki ögelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu.
alegorik : Alegori ile ilgili.
kozmik : Evrenle ve onun genel düzeniyle ilgili.
misyon : Görev.
müessir : Dokunaklı.
naif : Güzel sanatların özellikle resim alanında kendini yetiştirmiş sanatçısı ve onun eseri.
telakki : Anlayış.

Bilgi

MAKALE

Makale; bir konuyu, bir olayı, bir eseri ele alıp onların çeşitli özelliklerini ayrıntılarıyla inceleyen ve onunla ilgili birtakım sonuçlara ulaşan; yahut bir görüşü, bir iddiayı belge ve kanıtlarla destekleyerek savunan yazılara denir. Bilimsel nitelikli yazılardır. Bu nedenle senli benli konuşmalara, günlük dilde kullanılan bazı kelimelere ve süslü anlatıma makalede yer verilmez.

Makale, gazete ve dergi yazısıdır. Günü gününe yazılma zorunluluğu yoktur. Makalede kullanılan dil anlaşılırdır, dolaylı anlatımlardan ve söz oyunlarından uzak durulur. Ortaya konan düşünceleri destekleyen örneklere yer verilir. Makalede konu sınırlaması yoktur. Güzel sanatlar, politika, toplumsal ve bilimsel konular, günlük olaylar gibi birçok konuda yazılabilir.

Makalede temel öge düşüncedir. Ele alınan düşünce veya ileri sürülen iddia yazının girişinde ortaya konur. Bu fikrin belgeler ve kanıtlarla desteklenmesi yazının gelişme bölümünü oluşturur. Bu bölümde yazar, düşünceyi geliştirme yollarından yararlanır.

Alanında yetkin kimselerce yazıldığından makalede bilimsel bir anlatım vardır. Terimlere ve teknik deyimlere yer verilir. Açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimlerinden sıklıkla yararlanılır. Kurallı cümleler çokça tercih edilir.

Makale, gazetecilikle birlikte gelişen bir türdür. Edebiyatımızda ilk makale Tanzimat Dönemi'nde çıkarılan Tercüman-ı Ahvâl gazetesinde Şinasi tarafından yazılmıştır. Dönemin Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarları, bu türde metinler yazmışlardır. Daha sonra dergilerde de yayımlanmaya başlayan makale türü, ülkemizde bilimin gelişmesi ve bilimsel kuruluşların sayısının artması ile gelişmiştir.

Edebî ve bilimsel makale olmak üzere iki tür makale vardır. Edebî makalelerde dil, edebiyat ve sanatla ilgili konular ele alınır. Bilimsel makale ise tıp, sosyoloji, ekonomi gibi bilimle ilişkili dallara yönelik konuların ele alındığı makalelerdir. Bilimsel makaleler genellikle dergi, kitap ve Genel Ağ'da yayımlanır. Gazetelerde güncel konularla ilgili, nesnel yaklaşımla yayımlanan yazılar da makale olarak değerlendirilir.

Okuduğunuz *Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi* metninde bilgi verme amaçlanmış, araştırma ve inceleme sonuçlarından yararlanılmış, estetik kaygı güdülmeden nesnel yaklaşımlarla ele alınan tez kanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu nedenle metnin türü edebî makaledir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "zaruret", "karikatürize", "imaj", "melankolik"gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.
2. Bu metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
3. Çocuk ve anne ile ilgili bilgi ve örneklerin verildiği metinde sizi düşünce yönünden etkileyen ifadeleri gösteriniz ve yorumlayınız.
4. Metnin tür özelliklerini belirleyiniz.
5. Okuduğunuz metinde tezin ortaya konduğu, tezin ispatlandığı ve tezle ilgili genel yargıların belirtildiği bölümleri gösteriniz.
6. Metnin üzerinde alıntılama ve özetlemeye örnekler gösteriniz.
7. Metinde kullanılan anlatım biçimlerini bulunuz ve anlatım biçimlerinin niçin kullanıldığını açıklayınız.
8. Metinde geçen "Nine geçmişin, anne anın, çocuk ise geleceğin, diğer bir deyişle umudun sembolüdür." sözüne katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.
9. Okuduğunuz metni, *Cep Telefonu Teknolojisi ve Sağlık* adlı metinle karşılaştırarak metinlerin benzer ve farklı yönlerini gösteriniz.
10. Metinde anlatılanları kendi hayatınız veya çevrenizdeki olay ve durumlarla karşılaştırınız.
11. Okuduğunuz metinde yazarın okura yönelik anlatım tutumunu (öğretici, açıklayıcı, tartışmacı, eleştirel, öznel, nesnel, yanlı, yansız vb.) değerlendiriniz.
12. Bu metni, günlük konuşma diline çeviriniz. Ortaya çıkan sonuçları değerlendiriniz.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümleleri, defterinizde ögelerine ayırınız. Ögelerin, anlamın oluşumuna katkısı nelerdir? Açıklayınız.
   a. "Aile, Türk kültür tarihinde ve sosyal hayatında önemli bir rol oynar."
   b. "Ailenin merkezinde daima çocuk vardır."
   c. "Şeyhülislâm Yahya, goncayı bebeğe, gül dalını beşiğe, kuzey rüzgârını ise beşiği sallayan anneye benzetir."
   ç. "Burada Necip Fazıl'ın annesini bir şair olarak ne kadar naif ve estetik bir tarzda resmettiğine dikkat çekmek isteriz."
   d. "Dağlarca "Çocuk severliğim şiir severliğime eşittir" diyerek şiirden ve çocuklardan yana eşit tavır ortaya koyar."
   e. "Bu durum elbette şiire de yansıdı ve çocuk imgelerinde çok boyutlu bir devinim ortaya çıktı."
2. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım veya noktalama yanlışlarını bulunuz, düzeltiniz.
   a. "Tabi ki sağlar."
   b. "Y Kuşağı olarak, tanımlanan 1981 - 2000 yılları arasında dünyaya gelen kuşak tüketim toplumunun en aktif öğeleri olarak değerlendirilmektedir"

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Araştırma, bilginin geliştirildiği bir süreçtir. Araştırmaya dayalı bir metin hazırlanırken ele alınan konuyla ilgili “Kim, ne zaman, neyi araştırdı; neler elde etti?” gibi soruların cevabının verilmesi gerekir. Aksi takdirde hazırlanan metin, nitelikli olmaz. Bu yüzden araştırmaya dayalı bir metin hazırlanırken önceki çalışmaları taramak ve veri toplamak çok önemlidir. Var olan kaynak ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya da **literatür tarama** denir.

Araştırmaya dayalı bir metnin yazımında kaynak taraması yapılırken uyulması gereken aşamalar şu şekildedir:

- Araştırmanın amacının ve konusunun saptanması
- Kaynak taraması
- Kaynakların okunması
- Kaynakların değerlendirilmesi
- Araştırmanın ödev, tez, seminer, makale gibi biçimlerde raporlanması

Kaynak taraması “ön” ve “detaylı” olmak üzere iki biçimde yapılır. Ön kaynak taramasında önce detaylı konu başlıkları belirlenir. Ana konu başlığına göre rastgele tarama yapılır. Ön kaynak taraması ile hem detaylı konu başlıkları hem de önemli kaynaklar belirlenir. Belli bir fikre sahip olunduktan sonra detaylı kaynak taramasına geçilir. Araştırma ile ilgili tüm ana ve önemli kaynaklar aracılığıyla araştırmayı destekleyebilecek yardımcı kaynaklara ulaşılır. Bu aşamada detaylı konu başlıklarına göre kütüphanelerden ve Genel Ağ’dan kaynak taraması yapılır. Kitap, dergi, tezler, araştırma ve proje raporları, ansiklopedi, sözlük,Genel Ağ siteleri gibi kaynaklar taranır. Gerekirse konunun uzmanlarına da danışılır.

Görsel 6: *Bir kütüphane ortamı ve çalışan insanlar*

Her kütüphanenin kendine özgü düzenlemeleri vardır. Kütüphanelerden yararlanılırken bu düzenlemeleri bilmek gerekir. ihtisaslaşmış kütüphaneler öğrenilmeli ve ihtiyaç duyulduğunda hangi kaynağın hangi kütüphanede, hangi kitaplıkta bulunabileceği konusunda bilgi sahibi olunmalıdır.

Kütüphanelerin kaynakları sınıflandırma sistemleri vardır ve bunlar birbirinden farklı olabilir. Ülkemizdeki kütüphanelerde konularına göre kullanılan başlıca sınıflandırma sistemleri Dewey Desimal Sistemi ile Amerikan Kongre Kütüphanesi Sınıflandırma Sistemidir. Bu sistemler bilinmelidir. Bütün bilimsel yayınlar, özellikle kitaplar kütüphanecilik bilgilerine göre sınıflandırılır. Bu sınıflandırma; yazarlara, konulara ve başlıklara göre gerçekleştirilir. Ön kaynak taraması, genellikle konulara göre yapılır. Yazar ve kitap adına göre tarama ise ancak detaylı kaynak taraması aşamasında yapılır. Araştırma yapılacak bir alanda çalışma konusunun daha iyi belirlenmesi ve belirlenmiş konuda daha önce gerçekleştirilmiş araştırmaların elde edilmesi için kütüphanede başlıca şu kaynaklara başvurulur: İndeksler, özel kitaplıklar, yıllıklar, dergiler...

Teknolojik gelişmeler sayesinde birçok kaynak, elektronik ortamlara aktarılmıştır. Anahtar sözcükler ile bu kaynaklara ulaşmak, çok daha kolay hâle gelmiştir. Örneğin "http://www.mkutup.gov.tr" adresinden Millî Kütüphane'deki kaynaklara rahatlıkla ulaşılabilmektedir.

Kaynak araştırması yapılırken günümüzde Genel Ağ, oldukça yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Genel Ağ ortamında birçok kitap ve makale yayımlanmaya başlamıştır. Genel Ağ'da kaynak taraması yapılırken sanal kütüphanelerin, araştırma konusu ile ilgili sitelerin ve çevrim içi dergilerin adreslerini bilmek işinizi kolaylaştıracaktır. Bu yapılırken güvenilir arama motorlarını kullanmak gerekir. Genel Ağ, bilgiye ulaştırmayı kolaylaştırsa da fazla bilgi içerdiğinden araştırmanın sınırlandırılarak yapılması gerekir. Genel Ağ'da önemli olan, gerekli bilgiye ulaşmaktır. Bu yüzden Genel Ağ ortamında genel taramanın yerine detaylı taramanın yapılmasında yarar vardır.

Örneğin "yardımlaşma" konusu ile ilgili araştırmaya dayalı bir metin yazacağımızı düşünelim. Konumuz oldukça geniş olduğu için önce konuyu sınırlandırmamız gerekmektedir. Konuyu "Türk atasözlerinde yardımlaşma" biçiminde sınırlandırırsak yol haritamız da netleşir. Konumuzla ilgili birkaç anahtar kelime tespit ederiz. Bu kelimeler araştırmamızda işimizi kolaylaştıracaktır. Önce bir metin yazılırken uyulması gereken aşamalara göre planlama yapılır. Sonra ön kaynak araştırmasına geçilir. Atasözlerinde yardımseverlik, yardımseverliğin yararları gibi konu başlıkları; atasözleri sözlükleri, atasözleri ile ilgili makaleler, kitaplar, çalışma yapan yazarlar gibi önemli kaynakları belirleriz. Belli bir fikre sahip olduktan sonra detaylı kaynak taramasına geçeriz. Kütüphanelerin sitelerinden ve Genel Ağ ortamından detaylı araştırmalar yaparız.

Yapılan kaynak araştırmalarından sonra bilişim teknolojilerindeki sunu, video, grafik, tablo, afiş vb. hazırlama programlarından yararlanarak yapılan araştırma ile ilgili iş birlikli raporlar hazırlarız.

BİLİMSEL METİNLERİN ÖZELLİKLERİ

Bilimsel metinler, bilimsel çalışmalara özgü anlatım yöntemlerinin kullanıldığı bilgileri ileten metinlerdir. Bilimsel metinlerle o zamana kadar ortaya konmamış bir bilimsel tez ortaya konur. Bir gerçeğin açığa çıkarılmak istendiği, bilimsel bir sözün söylendiği bu metinler, kanıtlanma amacıyla ortaya konan bir teze dayanır.

Bilimsel metinler, bir hazırlık sürecinden sonra belli yöntemlere göre oluşturulur. Bu süreçte çalışmalardan elde edilen sonuçlar, bilimsel metinde ileri sürülen tezin desteklenmesi için kullanılır.

Bilimsel metinlerde nesnel bir anlatım vardır. Kanıtlanabilir niteliğe sahip düşünceler ileri sürülür. Bilimsel metinler, farklı anlam ve çağrışımlara yol açmaz. Kelimeler gerçek anlamlarında kullanılır. Edebî metinlerde ise öznellik söz konusudur, anlatımda farklı anlam ve çağrışımlara neden olan ifadelere yer verilir.

Bilimsel metinlerin oluşturulma aşamasında araştırma–inceleme sonuçlarından, istatistiki çalışmalardan, deney–gözlem raporlarından, makale, kitap, dergi, ansiklopedi gibi kaynaklardan yararlanılır. Bu tür kaynaklardan elde edilen bilgiler, bilimsel metinlerde çeşitli yöntemlerle gösterilir.

Bilimsel metinler, gerçeği doğrudan anlatan; öğretme, açıklama, bilgi verme amacıyla yazılan yazılardır. Edebî metinlerde ise öğretme, bilgi verme amacı yoktur.

Bir tez (sav) ortaya konduğu için bilimsel metinlerde alıntılar yapılır, araştırma sonuçlarına yer verilir ve yazıda yararlanılan kaynaklar gösterilir. Edebî metinlerde ise alıntı yapmaya ve bunu kaynakçada belirtmeye başvurulmaz.

BİLİMSEL METİNLERDE ÖZETLEME

Özetlemede amaç, bilimsel metinlerdeki içeriği okura kısa sürede sunmak, metnin geneli hakkında okuru bilgilendirmek olduğundan başlığın hemen arkasından özet bölümü yer alır. Özetleme geniş zaman kipiyle yapılır. Özetlemede ayrıntılara girilmez.

BİLİMSEL METİNLERDE ALINTILAMA

Alıntılama, bir yazarın başka bir yazardan aldığı bir metni, cümleyi, veriyi, dizeyi kendi yazısında kullanmasıdır. Yazar, ele aldığı düşünceyi desteklemek için alanında yetkin birinin tanıklığına, desteğine başvurunca ele alınan görüş, daha kolay kanıtlandığı için alıntılama yapılır. Alıntılama doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekilde yapılır. Doğrudan alıntılar, kaynak eserden olduğu gibi alınır. Bu yöntemde yazıya alınan metin, cümle, dize vb. unsurlar aslına sadık kalınarak tırnak içinde gösterilir. Alıntıda başta, ortada veya sonda alınmayan kelime, cümle, metin gibi bölümlerin yerine üç nokta "…" konur. Alıntı yapılan kaynak, yazının bitiminde veya içinde dipnot olarak ya da yazının, kitabın sonunda kaynakça bölümünde gösterilir. **Dipnot**, metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfanın altına, çalışmanın sonuna konan açıklama veya kaynak bilgisine denir.

Dolaylı alıntıda ise bir eserde yer alan düşünce, açıklama gibi unsurların tamamı veya bir kısmı, özüne bağlı kalmak koşuluyla farklı kavram ve üslupta yazar tarafından oluşturulur.

Aşağıdaki parçada İsmail Çetişli adlı araştırmacının eserinden alınan yazı, Gamze Somuncuoğlu tarafından metne olduğu gibi aktarılarak doğrudan alıntılama yapılmıştır.

> İsmail Çetişli, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar* adlı yapıtında konuyla bağlantılı olarak şunları söylüyor "Postmodern romanın muhtevası, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zamanı, mekânı ve anlatıcı unsurlarında gerçek olanla kurmaca olan bir aradadır. Birden fazla anlatıcı ve çoğulcu bakış açısı kullanılabilir. Söz konusu anlatıcılardan biri de yazarın kendisi olabilir. Mekânlar, gerçek dünyadan alınmış bir yer olabileceği gibi, bir başka metinden alınmış bir yer veya muhayyel bir yerde de olabilir. Aynı durum olay örgüsü ve zaman için de geçerlidir. Üstelik yazar veya anlatıcı, okuyucunun kendini tam romana verdiği bir anda ortaya çıkar ve bu olayların, insanların, mekân ve zamanların gerçek olmadığını söyleyiverir. (Çetişli 2001:148-149)" **(Gamze Somuncuoğlu,** *Postmodern Romanda Anlatıcı, Zaman ve Mekân Yapısı***)**

Okuduğunuz metinden alınan 142. sayfadaki bölümde ise cep telefonunu uzun süre kullanan insanlarda bazı sağlık sorunlarının oluştuğu düşüncesi verilmiştir. Bu düşünceyi desteklemek için yazarlar, alanlarında yetkin araştırmacıların 2004'te yaptığı araştırma sonuçlarından dolaylı alıntılar yapmış, alıntı yapılan kaynakları da metnin sonunda 8 ve 9 rakamlarıyla kaynakça bölümünde göstermişlerdir.

"Cep telefonunu yoğun kullananlarda yorgunluk, baş ağrısı, kulak üzerinde ve arkasında yanma, bulanık görme, işitme kaybı ve vertigo gibi semptomlar ortaya çıkabilmektedir. Suudi Arabistan'da yürütülen bir çalışmada cep telefonu kullanmakta olan 437 katılımcıda baş ağrısı en sık olmak üzere uyku bozukluğu, gerginlik, yorgunluk ve baş dönmesi semptomlarına rastlanmıştır[8]. Semptomların sorgulandığı diğer çalışmalardan birinde, İsveç ve Norveç'li cep telefonu kullanıcılarında haftada en az bir semptom yaşadığını belirtme oranı sırasıyla % 13 ve % 31 bulunmuş, en yaygın semptomun kulak çevresinde ısınma olduğu ortaya konmuştur[9]."

BİLİMSEL METİNLERDE KAYNAK GÖSTERME

Bilimsel metinlerde yazarlar, görüşlerini geçerli kılmak için başvurdukları kaynakları kesinlikle belirtirler. Bir kitaptan alıntı yapılmışsa kaynakçada "Yazarın soyadı, adı, kitabın adı, kitabın basıldığı yer: kitabın yayınevi, kitabın basıldığı yıl." biçiminde kaynak gösterilir. Okuduğunuz *Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi* adlı metinde kaynakça "Kısakürek, Necip Fazıl. Çile. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları, 1976." biçiminde gösterilmiştir. Kaynakça, metin içinde verilirse "(Yazarın soyadı, kitabın basıldığı yıl: sayfa numarası)" biçiminde bir sıralama ile gösterilir. Okuduğunuz metnin içinde kaynakça "(Ergülen 2002: 11)" biçiminde gösterilmiştir.

Bilimsel metinlerde bunların dışında genel kabul gören farklı kaynak gösterme teknikleri de vardır. Örneğin ders kitabınızda kaynakça "Yazarın soyadı, adı (Kitabın basıldığı yıl). Kitabın adı. Kitabın basıldığı yer: kitabın yayınevi." biçiminde gösterilmiştir.

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Makale türü ile ilgili öğrendiklerinizden yola çıkarak öğretmeninizin önerdiği bir konuda araştırmaya dayalı bir metin hazırlayınız. Sınıfınızda 3 - 6 kişilik gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Grubunuzda görev dağılımını yapınız. Araştırmanızda kütüphanelerden ve Genel Ağ'dan sınırlandırarak kaynak taraması yapınız. Metninizin içinde ve sonunda bilimsel kaynak gösteriniz. Bilişim teknolojilerini kullanarak Genel Ağ'da yaptığınız araştırmaları iş birlikli bir rapor hâline getiriniz. Bu raporu arkadaşlarınıza sununuz. Her grup çalışmasını sınıfınızda değerlendiriniz.

***Görsel 7:** Kitapların belli bir düzene göre sınıflandırıldığı bir kütüphane*

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

MÜNAZARA

Karşıt görüşlü iki grubun önceden belirlenen bir tez ya da konu hakkında düşüncelerini jüri ve dinleyici önünde savunmasına **münazara** denir. Münazarada amaç; gerçeği, uygun ve etkili bir biçimde ortaya koymak, öğrencileri tartışmaya alıştırmak, araştırma ve incelemeye yöneltmek, onların konuşma yeteneklerini geliştirmektir. Münazarada jüriyi etkilemek amaçlandığı için karşı tarafın görüşleri iyice dinlenmeli, not alınarak, açık ve zayıf noktalar tespit edilerek cevaplar hazırlanmalıdır. Münazarada yalın bir dil kullanılmalıdır. Hoşgörü, temel ilke olarak benimsenmelidir.

Görsel 8: *Okulda yapılan bir münazara*

Münazarada öğrencilerin seviyelerine uygun, ilgi çekici, tez ve antitez özelliğine sahip konular seçilmelidir. Konu, gruplara önceden bildirilmelidir. Bir grup "tez"i, diğer grup ise "antitez"i alır. Gruplar, bunlardan hareketle de argümanları belirler. **Tez**, öne sürülen herhangi bir yargıdır. **Antitez** ise öne sürülen herhangi bir yargıya karşı ortaya konan başka bir yargıdır. **Argüman** da öne sürülen tezin doğruluğunun, inandırıcılığının dayandığı nedenlerdir. Gruplar, konuyla ilgili kaynakları toplar, düzenler ve konuşma metinlerini yazarlar.

Münazara, en az üçer kişilik gruplardan oluşur. Tartışmanın başarılı olması için gruplar önceden toplanıp iş bölümü yapmalıdır. Gruplar bir üyelerine cevapları ve antitezleri söyletirler.

Her grup kendi arasında bir başkan seçer. Başkan önce grup arkadaşlarını dinleyicilere tanıtır. Konusu hakkında genel bilgi verir. Her grubun konuşmacısı belirli bir süre içinde ve dönüşümlü biçimde konuşmasını yapar. Son konuşmayı başkan yaparak konuyu derleyip toplar, karşı grubun iddialarını cevaplandırıp sonuçlandırır.

Münazarada jüri, üç–beş kişiden oluşur. Jüri, münazaradan önce toplanarak bir başkan seçer. Konuşmaların değerlendirilmesindeki kriterleri kararlaştırır. Bunlar gruplara ve izleyicilere duyurulur. Jüri, münazara kuralları hakkında bilgilendirme de yapar. Münazaranın başında ve sonunda karşı tarafa soru yöneltilemeyeceğini belirtir. Her konuşmacıya verilen süre kararlaştırılır ve gruplara bildirilir. Münazaranın sonunda jüri, belirlenen ilkelere göre konuşmaları değerlendirir ve yarışmanın sonucunu ilan eder. Jüri, değerlendirmesini bir tutanakla ve puanlama usulüne göre yapar.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

1. Etkinlik

Genel Ağ ortamında münazarayla ilgilenen ins§anların çeşitli faaliyetler yürüttüğü güvenli siteler vardır. Bu sitelerden münazarayla ilgili araştırma yapınız. Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin size katkılarını belirleyiniz.

YENİ BAŞLAYAN MÜNAZARACILAR İÇİN TAVSİYELER

Herkese Merhaba,

(…)

Münazarada çok çeşitli konulardan konuşuruz: Siyaset, ekonomi, uluslararası ilişkiler, eğitim, din, spor, hukuk… Listeyi hayata dair olan her şeyle uzatmak mümkün. Münazarada başarılı olabilmek için tüm bu konularda az çok fikir sahibi olmak önemli. Bilmediğiniz bir konuda birincilik almak için rakiplerinizin kötü olmasını ummak zorundasınız. Ancak başarılı bir münazaracı olmak istiyorsanız işi şansa bırakmak pek de iyi fikir değil.

(…)

Okuyun, araştırın, uygulayın… Tüm bunları söylemek kolay. Önemli olan hayata geçirebilmek. Bunun için de sabırlı olmak gerekiyor. Münazara doğası gereği hemen kavranabilen, öğrenilebilen bir etkinlik değil. Ancak yeterli sabrı gösterirseniz zaman içinde münazaranızın ve elde ettiğiniz başarıların yavaş yavaş iyiye evrildiğini görebilirsiniz. Bu açıdan bakıldığında münazaranın, öz güven ve öz yeterlilik konusunda bireyin kendiyle giriştiği bir mücadele olduğunu söylemek mümkün.

Münazara, bir insanın hayatı boyunca edinebileceği en güzel uğraşlardan biri. Bireysel gelişime yaptığı katkılar tartışılmaz. Ancak tüm bu katkıların bir bedeli var: emek. Eğer münazaradan faydalanmak ve başarılı olmak istiyorsanız, ona emek harcamak zorundasınız. Bu sürecin oldukça küçük adımlarla ilerlediğini belirtmek isterim. Ancak her bir adım önemli.

Herkese münazaradan keyif aldığı günler dilerim. Bir sonraki yazıda görüşmek üzere. ***(Genel Ağ'dan)***

2. Etkinlik

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı birimlerin hazırladığı bir münazaradan alınan aşağıdaki fotoğrafı sınıfınızda münazaranın tür özellikleri ve ortam açısından değerlendiriniz.

Görsel 9: *Bir münazara yarışması*

Münazaranın özelliklerine uygun bir münazara örneğini sınıfınızda sununuz. Yapılan münazarayı sınıfınızda değerlendiriniz.

4. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına verilen bilgiler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Bilimsel metinlerde bir teze dayalı bilgi verme amaçlanırken edebî metinlerde estetik bir kaygı güdülür.
2. (....) Bilimsel metinlerde nesnellik, edebî metinlerde ise öznellik söz konusudur.
3. (....) Bilimsel metinlerde kelimeler, çağrışım değerleri önemsenerek çok anlamlı biçimde kullanılır.
4. (....) Edebî metinlerde de bilimsel metinlerde de dil, şiirsel işlevde kullanılır.
5. (....) Açıklayıcı, kanıtlayıcı, tartışmacı anlatım biçimleri, edebî metinlerde fazlaca kullanılır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(münazara, özetleme, alıntılama, dipnot, bilimsel metin, makale)

1. Bir konuyla ilgili bir görüşü, düşünceyi savunmak, açıklamak, kanıtlamak veya konuyla ilgili bir tezi desteklemek için yazılan ...., kurmacadan uzaktır.
2. ...., bir düşünceyi açıklama, kanıtlama amacıyla yazılan metin türüdür.
3. ...., metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına, çalışmanın sonuna konulan açıklama veya kaynak bilgisidir.
4. Bilimsel yazılarda öne sürülen tezi desteklemek amacıyla konuyla ilgili daha önce yazılmış yazıların kısa biçimde verilmesine .... denir.
5. ...., özellikle okullarda bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan bir tartışma türüdür.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) *Çocuk ve Allah*
b) argüman
c) dipnot
ç) Tanzimat Dönemi
d) makale

( ) bilimsel metin türü
( ) edebî makale
( ) *Tercüman-ı Ahvâl Mukaddimesi*
( ) münazara
( ) kaynak gösterme
( ) Fazıl Hüsnü Dağlarca

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bilimsel metinlerle edebî metinler arasındaki farkları maddeler hâlinde defterinize yazınız.
2. Bilimsel metinlerde özetleme tekniğinin nasıl yapıldığını kısaca açıklayınız.
3. Bir münazarada jürinin görevleri nelerdir? Açıklayınız.
4. Makale türünün insan yaşamına katkıları hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.
5. "Bilimsel çalışmada önemli olan kaynak araştırmaları, oldukça detaylı biçimde kütüphane ve Genel Ağ ortamlarında yapılmalıdır." cümlesindeki özneyi gösteriniz.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Kanserden koruyucu bir diyetin en önemli özelliği, her gün en az iki porsiyon meyve ve üç porsiyon sebze içermesidir. Meyve ve sebzeler birçok vitamin, mineral, karotenoid ve lif içeren kompleks gıdalardır. Üç porsiyon sebze yaklaşık 400 g gelir. Bunun yaklaşık yarısı çiğ olarak tüketilmelidir (salata, sebze suyu). Taze mevsim sebzeleri yenmelidir. Ancak gerektiğinde dondurulmuş sebzeler de bir alternatiftir. İki porsiyon meyve yaklaşık 300 g'dır. Beş porsiyon meyve ve sebzenin bir'er porsiyonu sebze ya da meyve suyu olarak içilebilir. Meyve ve sebze tüketiminde dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta, birkaç çeşit sebze çerçevesinde kalmamak, geniş bir yelpaze içerisinden her gün elden geldiğince değişik sebze ve meyve seçimi yapmaktır. Böylece çok çeşitli sebze ve meyve tüketimiyle 1000'e yakın çeşitli bitkisel kimyasallar alınır.

Yukarıdaki metin için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Altı çizili cümlede yazım yanlışı vardır.
B) Metinde öznel bir anlatım benimsenmiştir.
C) Görüşler, açıklama ve örneklemelerle desteklenmiştir.
D) Dil, göndergesel işlevde kullanılmıştır.
E) Anlatımda terimlerden yararlanılmıştır.

2. Mazmun, divan şiirinin temel yapı taşlarından biri olarak kabul edilir. Arapça "zımn" kökünden gelen mazmun, "anlam, kendine özgü simgesel anlamları olan nükteli ve cinaslı söz" (Parlatır, 2009: 1027) şeklinde tarif edilir. Hüseyin Kazım Kadri, Türk Lügati'nde mazmunu "bir şeyden zımnen anlaşılan mana, mefhum, meal", "zımnen anlaşılabilen nükteli, cinaslı ve sanatlı söz" olarak açıklar. Divan şairleri tarafından çokça kullanılan fikr-i mazmun ise "ilk defa söylenmiş olan mazmun ve nükte"ye denir (H. Kazım Kadri, 1943: 369-370). Mazmun, "bazı kavramları dolaylı anlatmak için kullanılan nükteli ve sanatlı söz" (TDK, 2005: 1358), "bir mana veya mefhumu özelliklerini çağrıştırarak kelime grupları içinde gizleme sanatı" (Pala, 1995: 359; 1999: 400) şeklinde de tarif edilmiştir.

Yukarıdaki bilimsel metinde uygulanan alıntılama tekniği hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Doğrudan alıntılama yapılmıştır.
B) Alıntı yapılan kaynak, metin içinde yazarın soyadı, eserin basım yılı ve sayfası biçiminde belirtilmiştir.
C) Alıntı yapılan kısım orijinalinde olduğu gibi metne aktarılmıştır.
D) Alıntılar doğrudan yapıldığı için tırnak içinde gösterilmiştir.
E) Alıntı yapılan kaynağa sadık kalınıp yazarın üslubuyla yeniden kurgulanarak dolaylı alıntılama yapılmıştır.

3. (I) Arkeologlar yeni kalıntılar ortaya çıkarmak ve daha fazla bilgi elde etmek için teknolojik gelişmelerden yararlanıyorlar. (II) Ama geçmişte olup bitenler hakkındaki her şeyi tam olarak bilemeyecekler. (III) Zira eski kalıntıların önemli bir bölümünün, zamanın yok edici gücüne dayanamadığını görebiliyoruz. (IV) Geçmişe ait düşünceler ve inançlar gibi çok önemli şeyler, hemen hemen hiç iz bırakmadan yitip gidebiliyor. (V) Bu yüzden arkeologlar, buldukları en küçük parçalar üzerinde büyük bir dikkatle çalışıyorlar.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinin öge sıralanışı "özne–zarf tümleci–yüklem" **şeklindedir?**

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

(ÖSYM–2017, YGS)

4. **Aşağıda verilenlerden hangisi münazara için söylenemez?**

A) Sadece bilimsel konular, tez ve antitez biçiminde tartışılır.
B) Tartışmacılara konularını araştırmak için gerekli süre verilir.
C) Doğruyu bulmaktan ziyade bir tezin güzel bir dil ve üslupla sunulması amaçlanır.
D) Karşılıklı saygı, hoşgörü ve uzlaşma kültürü esasına göre uygulanır.
E) Konu önceden belirlenir ve yarışmacı gruplara bildirilir.

5. Büyük İskender... Kimileri , (I) onu insanlığın iyiliği uğruna zaferden zafere koşan bir ülkü adamı olarak görmüştür. Kimileri de davranışlarının , (II) nedeninin katıksız bencillik olduğunu , (III) ateşli tutkusunun onun yolunu aydınlattığını düşünmüştür. Bazıları, oynamış olduğu büyük oyunda sürdüğü her taşın , (IV) yaptığı her hamlenin ona muazzam bir zekâ tarafından dikte edildiği görüşündedir. Bazılarıysa onun, düşünmeden , (V) kendine çok güvenerek talihini güle oynaya izlediğine inanmıştır.

Bu parçadaki numaralanmış virgüllerden hangisi yanlış kullanılmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

(ÖSYM–2017, YGS)

6. I. Ciddi bir üslupla yazılır.
II. Konu sınırlaması yoktur.
III. Öğretici metinlerdendir.
IV. Kelimelerin mecaz anlamlarından fazlaca yararlanılır.
V. Bilimsel kavramlara ve terimlere sıkça yer verilir.

Yukarıdakilerden hangisi makale türü için söylenemez?

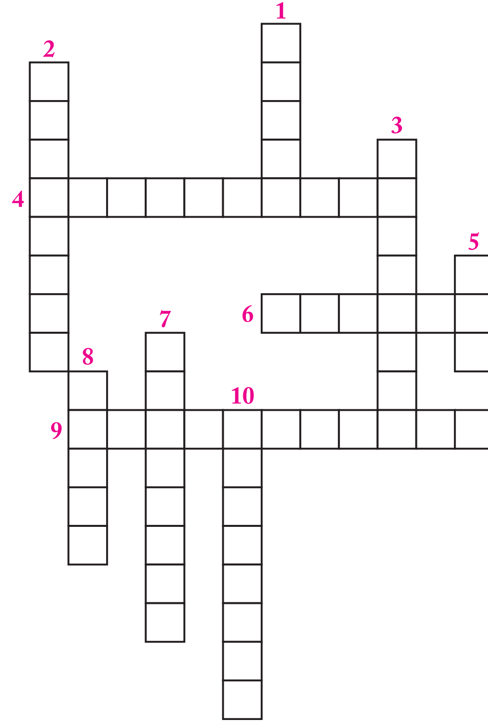
A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

7. (I) Temel enerji kaynağı olan karbonhidratlar; monosakkaritler, disakkaritler, oligosakkaritler ve polisakkaritler şeklinde alt gruplara ayrılabilir. (II) Kanserden koruyucu besin tüketiminde günde en az bir kez baklagillerden (kuru fasulye, soya, nohut, mercimek, bezelye, barbunya) bir porsiyon ve tam tahıl ürünlerinden (kabuklu pirinç, bulgur, tam tahıl makarnası veya ekmeği) bir porsiyon tüketmek önerilmektedir. (III) Tam tahıllar, baklagiller, meyveler, sebzeler, kuruyemişler ve çekirdekler zengin lif kaynaklarıdır ve kanserden koruyucu diyetin başlıca bileşenleridir. (IV) Diyetteki lifin kolon mukozasının karsinojen ajanlar ile temasını özellikle kolorektal kanser riskini azalttığı düşünülmektedir ancak tahılların uygun saklanmasına ve uygun koşullarda saklanmış tahılların tüketimine dikkat edilmelidir. (V) Saklama koşulları sağlanmaz ise aflatoksin birikimi, kanserojen olarak ortaya çıkıp kanser riskini artırabilir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin yazımı yanlıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Bireye özgü olan, kanıtlanamayan, subjektif.
2. Herhangi bir konu üzerinde zıt düşüncelerin karşılıklı savunulmasıyla yapılan bir tartışma türü.
3. Bilimsel yazılarda yararlanılan eserlerin belli kurallara göre yazıda gösterildiği bölüm.
4. Bilimsel yazılarda savunulan tezi desteklemek için diğer bilim insanlarının eserlerinden metinde yararlanma.
5. İleri sürülerek savunulan düşünce.
6. Bir düşünceyi savunmak, desteklemek için yazılan bilimsel nitelikli bir yazı türü.
7. Bilimsel metinlerde içeriği okura kısa sürede sunmak ve metin hakkında okuru bilgilendirmek için kullanılan teknik.
8. Geçişli fiili bütünleyen, yalın veya belirtme durumunda bulunan tümleç.
9. Edebiyatla ilgili konuları ele alan makale türü.
10. Kendisiyle ilgili örnek verilecek cümlenin sonuna konan noktalama işareti.

5. ÜNİTE

SOHBET VE FIKRA

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- Cumhuriyet öncesi dönemde sohbet
- Cumhuriyet öncesi dönemde fıkra
- Cumhuriyet Dönemi'nde sohbet
- Cumhuriyet Dönemi'nde fıkra
- Cümlenin ögeleri, yazım ve noktalama

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- Güncel bir konuda sohbet veya fıkra yazma

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- Türk toplumunda sohbet kültürü
- "Dostluk" konusunda sohbet gerçekleştirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Bayram geleneklerimizi hatırlayıp sınıfınızda arkadaşlarınıza anlatınız. Bu geleneklerin önemi hakkında gruplar oluşturarak belirlenen kısa süreler içinde düşüncelerinizi belirtiniz.

1. metin

ON ÜÇÜNCÜ MEKTUP

Çocuklar bir daha söylüyorum. Sözüme dikkat edin. Beni dinleyin. Bayram geliyor. "Elbise isteriz" diye sızlanın, söylenin, mırıl mırıl mırıldanın, somurtun, homurdanın. (...) Babanız kızsın, siz yine aldırmayın. Büyükanneniz meraklansın, küçük kardeşleriniz size bakarak ağlamaya başlasın, arada komşunun oğlanını da yoldan çıkarın. Analarınız boyunlarını büksünler.

— Efendi! Bey, çocuğu üzüyoruz, desinler de evde kavga çıksın.

Babanız:

— Almayacağım, diye bağırsın.

Kayınvalide atılsın:

— Bizim damat kadar cimri görmedim, diye söylensin. Bir patırtı da böyle kopsun. Fakat unutmayın ha! Yine siz tepinin, sızlanın, evi çın çın öttürün.

O bildik yayık seslerle:

— Elbise isterim, diye var kuvvetinizle bağırın, feryat edin. Ağlarken makamdan makama geçerek, duvara doğru dönerek uluyun, gözünüzden yaşlar insin, hıçkırıkları 'hıg hıg'larla azdırın.

Görsel 1: *II. Dünya Savaşı sırasında altı yaşındaki yetim bir çocuğun ayakkabı sevinci, Gerald Waller, (Gehald Vala), 1946*

Yoksa başka türlü elbise falan alınmaz. Geçen bayramki elbiseyle kalakalırsınız. Elli–altmış para gündeliğe kulak asmayın. Onlar gelip geçici şeylerdir, çabuk biter. Yirmi paralık bilye, otuz paralık lâstik top, on paralık poğaça vesselâm. Yine siz eli boş, sırtı çıplak, yalınayak kalırsınız. Sonra karışmam.

Dönme dolap, salıncak, atlıkarınca, feleğin merkebi, mercanın atı, top, macuncu fırıldağı sizin için hazırlanıyor. Şekerciler, fıstıkçı hacılar, kozhelvacısı, ketenhelvacısı, köşedeki aktar, karşımızdaki bakkal dükkânlarına ayak basmanızı bekliyorlar. Ha göreyim sizi, tepinin. Sonra halanıza, teyzenize, büyükbabanıza gidip el öpüp mendil ve para alamazsınız. Öteki mahallenin çocukları sizinle eğlenirler. Pederinize anlatın, "Felsefede buna 'hayatî rekabet' derlermiş" deyin.

(...)

Çocukluk hakikaten hoştur, sevimlidir, ağlamalar can sıkar ama o masumların hevesini kırmaya gönül rıza göstermez.

Nasıl çocuklar, size benim kadar yol gösteren var mı? Fakat şuna da dikkat edin ki babanız:

— Yarın gidelim de alalım, der demez susun, tebessüm ederek yanına oturun. Boynuna sarılıp, şapur şupur öpüp gündelik istemeyin. Akşama iftarda uslu durun, bir şey istiyor mu diye gözünün içine bakın. İlk işarette hemen fırlayın. Yalnız sabahleyin erkence kalkıp hemen yolunun üzerinde durun, belki oruç keyfiyle unutur. Yüzünüzü, gözünüzü silin, kendinize biraz çekidüzen verin. Haydi, der demez lâstiği giyip fırlayın. Yanında tin tin yürüyerek, bir şey istemeyerek, öteye beriye dalmayarak dükkâna kadar gidin. Ne alırsa beğenin, bohçayı koltukladınız mı artık meydan sizindir. Horozşekerine bayılırım! Kozhelvasını severim, Bursa'nın kestanesi tatlıdır, tatlı limon delip de emdik mi cana can katar. Portakalı nasıl bulursunuz? Vay babam! Arnavut elmasına bakın! Kuru üzümle fındık size hasret çekiyor. Şamfıstığı ağzımızın hasretinden parça parça olmuş yatıyor, narlar nar gibi kızarmış, ayıklayıp da kahve kaşığıyla karşısına geçtin mi, sefasına doyulmaz, bilmem siz ne dersiniz? Bir içişte, yiyişte biten şeyleri ben sevmem. Meselâ limonata, portakal dille gırtlak arasından akan bir selsebile benzer. Ballıbaba tatlısı üç lokmada biter, simit, şimdilerde her akşam sofraya konuyor. Cânım kayısı hoşafı, hem suyunu iç, hem etini ye, hem de çekirdeğini kır, mideye at. İki gözüm mandalina, ufak dilimlerine kurban olsunlar, küçük olduğu için oyuna da gelir. Lâkin çok hırpalamaya gelmez, naziktir. Ayva bulursanız ne âlâ, ağız bozarsa da yine de yenir, şeker almayın, zira yakında kavuşacaksınız. Aman bayıldım. Medine hurması, parıl parıl parlıyor. Ne de güzel istif etmiş be! İnsan kutusuyla alıp götürmek istiyor. Kavrulmuş fındık da mis gibi koktu, artık dayanılmaz.

— Ver on paralık!

— Üzüm de vereyim mi?

— Ver. Baba üzüm de aldım, on para ver. İsteyin, artık kesenin ağzı açıldı. Ufaktan giderseniz zararı yok. Yoksa baklayı çıkartırsınız. Ne o? Endişe içindesiniz. Bayram gününe Allah kerim! Pederden çeyrek, büyükanneden ikilik, valideden kuruş, babaanneden iki yüzlük alacaksınız. Teyze, hala, dayı ve amcanızınkiler de fazla. Ha göreyim sizi çocuklar. Sizin için tertip ettiğim programın dışına çıkmayınız...

Ahmet Rasim

Şehir Mektupları

(Kısaltılmıştır.)

1911 - 1913 yıllarındaki yazılarını "Mektuplar" biçiminde adlandırarak *Şehir Mektupları* kitabında yayımlayan Ahmet Rasim, bu sohbet yazısında bayram geleneklerimizi içten ve akıcı bir üslupla ele almıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

çeyrek : Gümüş mecidiyenin dörtte biri değerinde olan beş kuruş.
lastik : Kauçuktan yapılmış ayakkabı.
makam : Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi.
peder : Baba.
selsebil : Akar durumdaki içme suyu.

Bilgi

SOHBET

Sohbet, güncel bir konuyu okurla konuşuyormuş gibi samimi ve anlaşılır bir üslupla ele alan bir yazı türüdür.

Yazar ele aldığı konuyu fazla derinlemesine girmeden, okuyucuyla içten bir ilişki kurarak anlatır; düşüncelerini kanıtlama yoluna gitmez. Yazar sadece kendi düşüncelerini ve çevresinde gelişen olayları yorumlar.

Sohbette konular gündelik olaylardan, sanat ve edebiyat dünyasından, herkesin paylaştığı ortak yaşantılardan ve değerlerden seçilir.

Sohbet yazıları uzun yazılar değildir. Genellikle gazete ve dergilerde yayımlanır. Kimi yazarlar bu türde yazdıklarını bir kitapta toplayarak da yayımlayabilir.

20. yüzyılın başından itibaren edebiyatımızda gelişen sohbet türünde Ahmet Rasim, Şevket Rado, Nurullah Ataç, Suut Kemal Yetkin, Melih Cevdet Anday gibi sanatçılar eser vermiştir.

Sohbet türünde yazılara eskiden **musahabe** denirdi.

Sohbet yazıları, okurda yazarla sohbet ediyormuş etkisi bırakır. Anlatımda yazar, okura doğrudan sorular sorabilir, nükteli sözlerden, atasözlerinden yararlanabilir.

Okuduğunuz bu metinde yazar, içten bir üslupla bayram öncesi elbise alma geleneğimizle ilgili bir olayı ayrıntıya girmeden işlemiştir. Metinde okura doğrudan sorular sorarak, konuşma dilinde kullanılan kelimelere yer vererek okurla sohbet havası oluşturmuştur. Bunlar sohbet türünün belirgin özellikleridir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "sefa", "bohça", "tertip etmek", "cana can katmak" gibi kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin konusunu açıklayınız.

3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

4. Okuduğunuz metnin tür özelliklerini belirleyiniz.

5. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir? Belirlediğiniz özellikleri, metnin türü ile ilişkilendiriniz.

6. Okuduğunuz metin türünün gelişiminde, Türk yazılı kültürünün ve ülkemizdeki toplumsal–teknolojik değişimlerin ne tür etkileri olmuştur?

7. Metnin yazıldığı dönemdeki bayram geleneklerimiz ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

8. Okuduğunuz metinle ilgili yapılan aşağıdaki değerlendirmeyi okuyunuz. Kendi yorumlarınızla karşılaştırınız.

   "Edebiyatımızda yaşadığı çevreyi, şehri, gündelik hayatı yazıya dökme alışkanlığı yaygın olmadığı için Ahmet Rasim'in Şehir Mektupları'ndaki tanıklığı daha da değer kazanıyor. Ancak bu yazıların hem yayımlandığı günlerde hem edebiyat tarihi içinde kazandığı ünde Ahmet Rasim'in dilinin de büyük payı olduğunu söylemeliyiz. Sokağın, devlet dairelerinin, gazete idarelerinin, eğlence mekânlarının, ev içlerinin, çocuk oyunlarının dilini bütün renkleriyle yakalayıp aktarabilen bu canlı ve kıvrak dille Ahmet Rasim, gördüklerini anlatmayı ve en sıradan olayların hikâyesini bile tatlı tatlı dinletmeyi bilir." **(Handan İnci, *Ahmet Rasim*,** *Şehir Mektupları***)**

9. Günümüzde de çocuklara bayram öncesi kıyafet alınıyor mu, bayramlarda harçlık veriliyor mu? Gözlemlerinizi anlatınız.

10. Yazarın çocuklara duyduğu sevgi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

11. Metinden, bildiğiniz oyuncakları ve yiyecekleri belirleyiniz. Bunlardan yola çıkarak metnin yazıldığı dönemin, sosyal ve kültürel koşullarıyla ilişkisini değerlendiriniz.

Ahmet Rasim (1864 - 1932), 19 - 20. yüzyıl yazarlarındandır. Şiir, hikâye, okul kitapları türlerinde, tarih ve bilim konularında eserler yazmıştır. Ahmet Rasim'in asıl değeri, renkli ve canlı bir anlatımla çocukluk ve gençlik yıllarını, basın hayatını yansıtan sohbet, fıkra, makale ve anılarında görülür. Kitaplarına İstanbul'un nabzını, ruhunu, rengini ve kokusunu ustaca yansıtmıştır. Sokakta, halkın içinde büyüyen Ahmet Rasim, insana ve şehre ait gözlemlerini çocukluğundan son yıllarına kadar çok canlı tablolarla kaydetmiştir. Böylece bir yandan çocukluk arkadaşları, aile çevresi, iş arkadaşları, gazeteler, gezdiği mekânlar, semtler ile kendi yaşamını aktarırken diğer yandan da insanları, doğal dokusu, gelenekleri, idari yapısı ile dönemin İstanbul'una dair önemli bilgiler bulabileceğimiz zengin eserler oluşturmuştur.

Yazarın *Gecelerim, Şehir Mektupları, Eşkâl-i Zaman, Cidd ü Mizah, Gülüp Ağladıklarım, Falaka, Ramazan Sohbetleri, Muharrir Bu Ya* gibi kırkın üzerinde kitabı vardır.

HAZIRLIK

- “Okumak insanı özgürleştirir mi?” sorusuna yönelik sınıfınızda kısa bir konuşma yaparak görüşlerinizi belirtiniz.
- Gazetelerden sınıf ortamına uygun köşe yazılarını sınıfınızda okuyup değerlendiriniz. Bu köşe yazılarından bir sınıf panosu hazırlayınız.

2. metin

OKUMAK

Okumak tutkusu giderek bir bönlük veriyor kişiye. Samuel Butler: “Büyük baskı makineleri çıkalı beri, basılı kâğıt üzerinde gördüklerimizin de yalan olabileceğini öğrendik, kitapların her dediğine doğrudur diye bakmaktan kurtulduk.” gibi bir şeyler söylüyor ama pek inanmayın. Bir katlı değildir ki kişi oğlu! Yalnız usu, doğruyu seçen usu yoktur ki! Bütün o yalanlar, başka bildiklerimizle, duyup öğrendiklerimizle karşılaştırıp ne olduklarını iyice anladığımız o yalanlar gene de içimize işliyor, düşüncemizin mayasına karışıyor. Kanmıyoruz, kanmadık diye kendimizi avutuyoruz ya, gene de kanmıştan beter oluyoruz.

Görsel 2: *Jean-Honore Fragonard’ın (Jan Honor Fragnard) “Okur” isimli tablosu*

(...)

Eskiden özgür bir okur olduğumu sanırdım. Çok okunan kitaplardan kaçınırdım: “Başkaları neyi okursa ben de onu mu okuyacağım? Çokluk denilen sürüye mi katılacağım? Ben, Stendhal’in söylediği *mutlu azlık*’tanını, günün geçici kitaplarına mı bakarım?” derdim. Sonradan anladım. (...) Okuyanlar, okumak tutkusunu çekenler ister çokluğa, ister azlığa katılsınlar, bir sürü olmaktan, başkalarının dediğine kapılmaktan kurtulamazlar.

(...)

Yakınıyorum sanmayın, biliyorum ki bana yol gösterenler, eş dosttan birkaç kişinin salığı ile, yahut salt rastlamanın yardımıyla seçtiğim eleştirmeciler beni aldatmadılar; onların sözlerini dinleyerek okuduğum kitaplar, çokluğa uyarak okuyabildiklerimden daha sağlam, daha dayanıklı kitaplardı. Ama şimdi anlıyorum ki sağlam olmaları, dayanıklı olmaları özgürlüğümü büsbütün elimden aldı. Kurtulmak kolay mı onlardan? Adları çok duyulduğu için kitapları da çok okunan bir Maeterlinck’ten, bir Bourget’den, bir Shaw’dan kurtulmak kolaydır; çabucak geçer, unutulur onlar. Ama bir yol Montaigne’e, Voltaire’e, Stendhal’e vuruldunuz mu, üzerinizdeki etkileri ömrünüz boyunca sürer gider. Geçici olanla oyalanmak, seveceğiniz yazarları günün yargılarına göre seçmek acaba daha iyi değil mi?

Gülerim okumayı seven kişinin özgürlük dileğine!... Niçin okuyor, bir düşünsün! Kitapların kurduğu bir uygarlık, medeniyet içinde yaşıyoruz da onun için okuyor. Ta çocukluğundan beri kendisine okumanın iyi olduğunu, kişinin ancak okuyarak yükseleceğini söylemişler, kendisine birtakım önyargılar aşılamışlar, hepsine inanmış da onun için okuyor. Kendi mi seçiyor okuduklarını? Şaşarım öyle sanıyorsa! Kaç kitap okuyabilmiştir bütün ömründe? Okusun okusun da üç dört bin kitap okusun! O da ancak büyük okuyucuların, şu geceli gündüzlü başlarını kitaptan kaldırmıyanların harcıdır, çoğumuz üç dört yüzü geçemeyiz. Oysaki kişi oğlunun şimdiye kadar yazdığı kitaplar elbette milyarları aşmıştır. Milyarlar karşısında üç dört yüzün, üç dört binin ne sözü olur ki? Bütün kitapları okumamış olan bir kimse de seçtiklerini özgür olarak seçtiğini söyliyebilir mi?

(...)

Özgürüz, özgürüz ya, doğrusunu isterseniz ancak biribirimizi kandırmakta, biribirimize kanmakta, en ileri gelenimiz de kendimizi kandırmakta özgürüz.

Unutmayalım ki okumak, çoğu, bizi yaşadığımız günlerden uzaklaştırıp geçmiş özlemiyle kıvrandırır. Elimizdeki kitapların çoğu, o günden güne yükselen dağın en büyük kısmı dünden, geçmişten kalmıştır da onun için. Doğrudur, bizi geçmiş yetiştirmiştir; bugünün kişisi ne yapabiliyorsa onda babalarının, dedelerinin de bir payı vardır. Geçmişi az çok bilmezsek bugünün büyüklerini de anlayamayız. Doğrudur bütün bunlar, doğrudur ama ancak inceden inceye düşünülünce doğrudur; yoksa geçmişin kitaplarında, ilk bakışta, bir anlayışsızlık, bir gerilik görürüz. Bizim bugün her yapabildiğimizde payları olan babalarımız, dedelerimiz yok mu, bizim bugün neler yapabildiğimizi duysalar, hiç şüpheniz olmasın, inanmazlar, bizim uçaklarımızı kendi masallarındaki uçan halılar gibi birer yalan diye dinlerler. Eski kitaplar, bizim bugün yapabildiklerimizi hazırlamış oldukları söylenen yazarların kitapları, birçok şeylerin, bizim bugün gerçekleştirdiğimiz birçok şeylerin, hiçbir çağda olamıyacağını söyliyen sayfalarla doludur. Neden doğrusunu söylemeyelim? Bugünkü acunun kişileriyle karşılaştırılınca, İlk Çağ'ın, Orta Çağ'ın, daha dünün en büyük bilginleri, feylesofları bilgisiz birer çocuk gibi gözükürler. Güneşin gördüğümüz kadar değil, belki koca bir sini kadar büyük olduğunu söyleyen o yüce İlk Çağ bilgin feylesofuna, önce, gülmemek elimizde midir? Değerini, gerçekten yüce olduğunu, sınırları ne denli genişlettiğini sonradan, uzun uzun düşündükten sonra anlıyoruz. Geçmişi öğrenmemiz gerektir, geçmişi öğrenmeden bugünü de anlıyamayız... Orası öyle, öyle ama geçmişin kitaplarına çok dalınca da günümüzü anlamaz oluyoruz, çevremizde olup bitenlere bir türlü düş diye bakmağa kalkıyoruz. Geçmişteki kişilerin şimdi yanlış oldukları anlaşılan düşünceleri bizi avlayıveriyor... Biraz da kapatalım o geçmişten kalan kitapları. Koca bir dağ olan o basılı, yahut elle yazılmış kâğıt yığınını biraz küçültelim. Yakalım demiyorum, öylesine yaban değilim, ama bizi ezmesine de pek bırakmıyalım. Nasıl başarırız o işi? Nasıl başarabileceğimizi bana sormayın, bilemem, ama o işin gerekli olduğunu anlıyorum.

Okumayı yerdim, kötüledim durdum. Ne yaparsınız? Kişi oğlu en sevdiği tutkularına bakıyorsunuz kızıveriyor. Onlardan geçtiği, onlardan kurtulduğu için mi? Hayır, onları ne türlü sevdiğini, onlarsız edemiyeceğini, elinden o tutkular alınırsa yaşamanın kendisi için bir tadı, bir manası kalmıyacağını biliyor da gene onları yermek, kötüleme isteğini duyuyor... Ben de okumayı böyle yerdikten sonra gene okumağa, bir kitaba dalmaya çalışacak değil miyim? Benim için kitaplardan başka bir gerçek mi var? Kötülüklerini bile gene kendilerinden öğrenmedim mi?

Nurullah Ataç
Söyleşiler
(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz bu metinde yazar, insanların özgür düşünebilmesinde okumanın rolünü ve yaşamdaki yerini ele almıştır. Yazarın kendine özgü düşüncelerini fazla derine inmeden, okurla konuşuyormuş gibi anlattığı bu metin, sohbet türünde yazılmış bir metindir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

acun : Dünya.
feylesof : Filozof.
gene : Yine.
sini : Üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.
yaban : **1.** İnsan yaşamayan ıssız yer. **2.** Issız yerde yaşayan veya yetişen canlı. **3.** Issız. **4.** Yabancı, el, yerli halktan olmayan kimse.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "kanmak", "yermek" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz sohbetin konusunu, yazarın amacını ve yönelmek istediği hedef kitlesini belirleyiniz. Bunlar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

4. Belirlediğiniz ana düşünceyi desteklemek için yazarın başvurduğu düşünceyi geliştirme yöntemlerini bulunuz. Bunların metindeki işlevlerini değerlendiriniz.

5. Metinde "Niçin okuyor, düşünsün!", "Kendi mi seçiyor okuduklarını? Şaşarım öyle sanıyorsa!", "Unutmayalım ki." gibi ifadeler, sohbet türünün hangi özelliklerini size çağrıştırmaktadır? Açıklayınız.

6. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir? Belirlediğiniz özellikleri, metnin türü ile ilişkilendiriniz.

7. *Okumak* metninde kullanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz. Yazarın bu anlatım biçimlerini tercih etmesindeki amacını defterinize yazınız.

8. *Okumak* adlı metinde yazarın anlatım tutumunu (öğretici, betimleyici, mizahi, eleştirel vb.) değerlendiriniz.

9. Okuduğunuz metindeki bilgiler, düşünceler arasında bir tutarlılık var mıdır? Örneklerle açıklayınız.

10. Okuduğunuz metnin türüne yönelik aşağıdaki tabloda verilen soruları cevaplayınız. Tabloda cevabı "Evet" olan sorulara metinden örnekler yazınız.

	Evet	Hayır	Cevabı "Evet" olan sorulara metinden örnekler
Konu güncel mi?			
Metin düşünceye mi dayalı?			
Kanıtlayıcı anlatımdan yararlanılmış mı?			
Kişisel düşünceler mi ortaya konmuş?			
Okurla konuşuyormuş izlenimi edindiniz mi?			
Metinde içten bir üslup var mı?			

11. *Okumak* ve *On Üçüncü Mektup* metinlerini içerik, anlatım teknikleri, üslup ve tür özellikleri açısından karşılaştırınız.

12. Okuduğunuz metnin tür özelliklerine göre anlatıcıyı ve bakış açısını değerlendiriniz.

13. Bu metinde fikrî, felsefi, siyasi akım, gelenek veya anlayışlardan izler tespit ediniz. Sınıfınızda değerlendiriniz.

Nurullah Ataç (1898 - 1957), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Sohbet, deneme, eleştiri türlerinde yazılar yazmıştır. Türkçenin özleşmesi çalışmalarında bulunmuştur. Kendine özgü devrik cümlelerle yeni bir dil ve anlatım biçimi oluşturmaya çalışmıştır. Eserlerinde genellikle söyleşi üslubuna yer vermiştir. Yazı dilini konuşma dilinin doğallığına dönüştürmeye çalışmıştır.

Yazarın *Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Diyelim, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar, Günce* adında eserleri vardır.

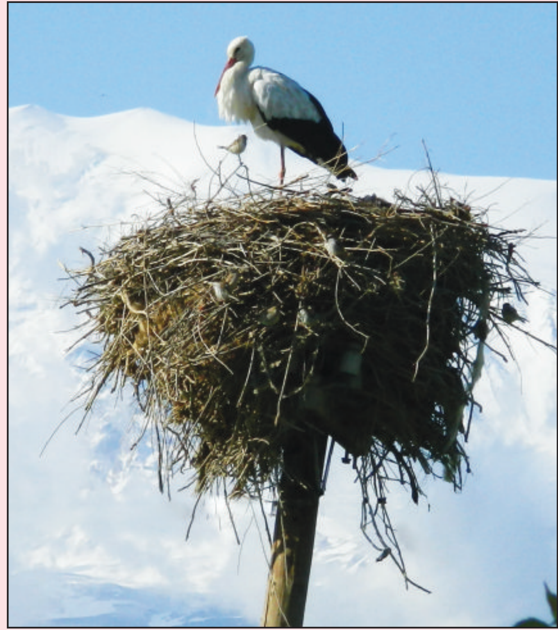
HAZIRLIK

- Leyleklerle ilgili geniş bir araştırma yapınız. Sınıfınızda etkileşimli tahtada veya sunum cihazında bir sunum yapınız.
- 19'uncu yüzyılda göçmen kuşların tedavisi için kurulan, "Gurabahâne-i Laklakan" olarak adlandırılan "Düşkün Leylekler Evi" hakkında bilgi toplayınız. Çalışmalarınızı sınıfınızda arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. metin

LEYLEK

Senelerden beri leylek görmüyordum. Hatta bu kanatlı yaz seyyahlarının son senelerde İstanbul'a az rağbetleri herkesin dikkatini çekmişti. Sonradan öğrendik ki Mısırlılar, bilmem ne sebepten dolayı bu saygı değer kuşları arsenikli yemlerle öldürüyorlarmış. Geçen gün sokakta, gölgeleri mor ve keskin yapan bir Afrika güneşi aydınlığında yürürken, birden damlar tarafından gelen bir leylek gagası takırtısıyla durdum. Senelerden beri hasret kaldığı dost sese kavuşan kulağım, âdeta mesut ağızların geniş tebessümüyle gerilmişti.

Görsel 3: *Yaz mevsiminin habercisi leylek*

Leylek, yaz mevsiminin kuşu değil, bizzat yazdır. Kırmızı gagasının takırtısı, ses hâline gelmiş bir sıcak temmuzdur. Bir baca üstünden ufka çizilen bir leylek şekli, muhayyileye neler hatırlatmaz: Maviliği içi bayıltan sonsuz, derin gökyüzü... Yeşil bir vadide gizlenmiş minareli, küçük, beyaz bir şehir... Yarasaların uçuştuğu, kavak ağaçlarının hafif hafif sallandığı yeşil bir akşam... Sıcak bir Asya gecesi... Damların yan duvarlarına dayanarak, gizli gizli konuşan ve doğacak bakır bir ayı bekleyen siyah zülüflü, altın ve mercan gerdanlıklı kadınlar... Alçak bir gece semasına serpilmiş büyük yıldızlar... Bütün bu yıldızların içinde bir leyleğin düşünen gagası...

Muhakkak, leylek, ressam ve şairi birtakım karışık ve mevzun hayallere davet etmek üzere yaratılmış bir kuştur. İşte onun içindir ki maddeye tapan Mısır köylüsü, kendisine yaramayacak kadar güzel olan bu hayvanı öldürmek cesaretini kendinde buluyor.

Ahmet Hâşim

Bize Göre

Ahmet Hâşim'in İkdam gazetesinde her gün yazdığı fıkralarının toplandığı *Bize Göre* kitabından alınan bu fıkra, kültürümüzde önemli bir yeri olan leyleklerle ilgili güzel bir yazıdır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

arsenik : Zehirli bir element.
mevzun : Ölçülü.
muhayyile : Hayal gücü.

Bilgi

FIKRA

Fıkra, gazete veya dergilerin belli köşelerinde yayımlanan, belgelendirme ve kanıtlama gereği duyulmadan günlük olayları, ülke sorunlarını veya yazarın bir konu hakkındaki görüş ve düşüncelerini çeşitli yönlerden inceleyen ve yorumlayan kısa yazılardır.

Fıkra, konuşma diliyle yalın biçimde yazılır. Yazar, ele aldığı konuyu ilginç noktalara taşır; inandırıcı, etkileyici ve akıcı bir dil kullanır.

Fıkra, günübirlik yazı olduğu için yazar gündemi yakalamak zorundadır. Bu nedenle fıkralar, pek kalıcı yazılar değildir.

Gazete ve dergi yazısı olan fıkra, edebiyatımızda gazetelerin çıktığı Tanzimat Dönemi'nde yazılmaya başlanmış, zamanla da gelişmiştir. Ahmet Rasim, Ahmet Hâşim, Burhan Felek, Peyami Safa gibi sanatçılar fıkra türünde eserler vermiştir.

Fıkra, günümüzde **köşe yazısı** olarak adlandırılmaktadır.

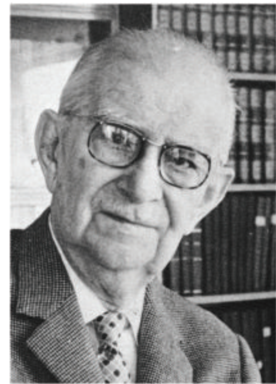
Bazı fıkralar edebî bir niteliğe sahiptir. Bu tür fıkralarda günlük bir olay ele alınsa da üslup açısından yazı kalıcıdır. Ahmet Rasim, Ahmet Hâşim, Yusuf Ziya Ortaç, Şevket Rado, Falih Rıfkı Atay bu tür fıkralarda usta sanatçılardır.

Okuduğunuz *Leylek* adlı metinde yazar, güncel bir olayı konu edinmiş, görüşlerini kanıtlama çabasına girmeden yalın bir dille okurlarına aktarmaya çalışmıştır. Ele alınan konu, her zaman geçerliliğini sürdüren bir konudur. Yazarın üslubu da etkileyici olduğu için bu fıkra, edebî bir fıkradır; günümüzde de ilgiyi çekebilmektedir.

Şevket Rado

Yusuf Ziya Ortaç

Peyami Safa

Burhan Felek

Görsel 4: *Türk edebiyatında sohbet ve fıkra türlerinde eser vermiş bazı sanatçılar*

Düşünce yazısı olan fıkra ile mizahi içeriğe sahip fıkra birbiriyle karıştırılmamalıdır. Mizahi fıkralarda bir nükte, hiciv, güldürü unsuru vardır. Yaşamdan yola çıkan bu küçük hikâyeli anlatımda amaç ders vermektir. Mizahi fıkra, şiirsel anlatım tarzı, kısa ve yoğun içeriğiyle okuyucuya mesajlarını doğrudan iletmeyi hedefler. Nasrettin Hoca, İncili Çavuş fıkraları bu tür mizahi fıkraya örnek verilebilir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "sema", "gerdanlık", "seyyah" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlükten kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin konusunu açıklayınız.

3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

4. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir? Belirlediğiniz özellikleri, metnin türü ile ilişkilendiriniz.

5. Leylek, yazara hangi hayalleri kurdurmuştur? Açıklayınız.

6. Yazar; leyleklerle ilgili düşüncelerini etkili kılmak için metinde hangi anlatım biçimlerinden yararlanmıştır? Bu anlatım biçimlerinin metne katkılarını belirtiniz.

7. Leyleklerin ruh dünyanızda oluşturduğu çağrışımlar nelerdir? Açıklayınız.

8. Anadolu'nun birçok yerinde leyleğe "hacı leylek" de denir. Sizce bunun nedenleri nelerdir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

9. Okuduğunuz metni Ahmet Hâşim'in aşağıdaki *Mehtâpta Leylekler* şiiriyle tür, biçim, üslup, anlatım teknikleri ve içerik açısından karşılaştırınız. Sizce metinlerin birbirilerine bir etkisi olmuş mudur? Görüşlerinizi belirtiniz.

Kenâr-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler
Füsûn-ı mâha dalan pür hayâl leylekler...
Havâda bir gölü tanzîr eder semâ bu gece
Onun böcekleri gûyâ nücûmdur yek-ser...
Neden bu âb-ı semâvîde avlananlar yok?
Bu haşr-ı nûr-ı hüveynâtı hangi kuşlar yer?
Eder bu hikmete gûyâ ki vakf-ı rûh u nazar
Füsûn-ı mâha dalan pür hayâl leylekler...

*(**Ahmet Hâşim**, Göl Saatleri)*

(**âb-ı semâvî:** Yağmur. / **füsûn-ı mâh:** Ayın büyüsü. / **haşr-ı nûr-ı hüveynât:** Parlak, küçük hayvanların toplanması. / **kenâr-ı âb:** Suyun kenarı. / **nücûm:** Yıldızlar. / **pür-hayâl:** Hayal dolu. / **tanzîr:** Benzetme. / **vakf-ı rûh u nazar:** Bakış ve yüzün durması.)

HAZIRLIK

- Kitap fuarlarının yararları hakkında neler düşünüyorsunuz? Görüşlerinizi belirtiniz.
- Sizce yirmi yıl sonra kitap fuarları nasıl düzenlenir? Teknolojik gelişmeleri dikkate alarak sınıfınızda kısa bir tartışma yapınız.

4. metin

KİTAP FUARININ ARDINDAN

“Yüz bin okur tarafından bir kez mi okunmak istersiniz? Yoksa bir okur tarafından yüz bin kez mi?” Bu soruya Paul Valery (Pol Valeri) şu yanıtı verir: “Yüz bin okur tarafından yüz bin kez okunmak...”

Taksim’de Kitap Fuarı’nın Konuk Yazar bölümünde kitap imzalarken böyle düşünceler geçiyordu içimde... Düşünceler bir çırpıda gelir, bir çırpıda gider. Pek çoğunu yakalamazsın bile; bir düş parçacığı gibidirler, kimi kez ancak fark edilir, ancak sezilirler.

***Görsel 5:** Çocuk ve kitap*

Önüm sıra bir gençlik akıp geçiyor. Genç yüzler, yirmi–otuz arasındaki bir aydın kuşak... Soruyorum işlerini, okullarını. Yanıtlar çoğunlukla şunlar: İstanbul Teknik Üniversitesi, Boğaziçi, Güzel Sanatlar, Tıp Fakültesi, Fen vb. Peki nerde edebiyatçılar? Nerde Edebiyat Fakültesinde Çağdaş Türk edebiyatı öğrenimi yapanlar? Onlar ortada yoklar. Belki de bana gelmiyorlardır, diye düşünüyorum. Prof. Kaplan’ın öğrencileri belki geldiler, Tarık Buğra’ya kitap imzalattılar, belki de yarın, ya da öbür gün Attila İlhan’a gelecekler, yapıtlarını alacaklar. Onlarla söyleşecekler... Ama saatler geçiyor. Kitap alanlar birbiri ardına geliyor, kitaplarını imzalatıyorlar, ben ikide bir soruyorum öğrenim yerlerini. Hep aynı yanıtlar. Teknik alanda, Müspet Bilimler alanında öğrenim gören gençlerimiz. İşin ilginç yanı, Türkçe ve Edebiyat Öğretmenleri de pek yok, hatta hiç yok, ancak bir iki genç edebiyat seven öğretmen ya da öğrenci...

Kitap Fuarı beklenenin üstünde başarılı sonuçlar verdi. Kesin sayıları bilmiyoruz, ama binlerce kitabın satıldığı bir gerçek. Yalnız “Konuk Yazarlar”ın imzaladıkları kitaplar her gün beş–altı yüzü buluyor, hatta geçiyordu. Hep yakınır dururuz, kitap gereği gibi satılmıyor, okunmuyor, diye. Oysa zaman zaman açılan kitap sergileri, kitap imzalama günleri bu sorunun yanlışlığını göstermektedir. Kitap, okurla karşı karşıya getirilirse şimdikinden daha çok satılacak, ilgi görecektir. Bu konuda ilk deneyi 1959’da Türk Edebiyatçılar Birliği Kitap Sergisi’nde yaptık. Beyoğlu’ndaki Belediye Resim Galerisi’nde ilkel koşullarda düzenlenen bu sergide yazarların resimleri ve yapıtları duvarlara asılmıştı, isteyen satış yerinden bu kitapları alıyor, orada bulunan yazarlara imzalatıyordu. Birlik üyelerinin kitaplarıydı sergilenen. Büyük ilgi gördü bu sergi, çok kitap satıldı. Abdülhak Şinasi Hisar da çağrılıydı, o da kitap imzalıyordu bizler gibi. Doğallıkla en büyük ilgiyi de Hisar gördü. Kitap imzalamaktan yorgun düşmüştü. Birkaç gün sonra bir yerde “Binlerce kitap imzaladım.” demiş. İnsan sayıları karıştırır böyle durumlarda, bir–iki yüz kitap imzalayınca sayı binleri buluyor gibi gelir insana...

İzmir Fuarı’ndaki kitap sergisinde de çok sayıda kitap satılmıştı. Gece yarısına kadar kitap imzaladığımı, bir iki dakika bile boş kalamadığımı anımsıyorum. İzmir’de, Ankara’da ve İstanbul’daki imza günlerinde genç okurların büyük ilgisi ile karşılaşan yazarlarımız bu duruma hem şaşmışlar, hem de sevinmişlerdir.

Demek istediğim; kitap, halkın karşısına çıkarılınca, kitaplarla okurlar karşı karşıya getirilince durum değişmekte, kitapların satışı artmaktadır. Bu konuda en önemli etken, kitabın tüm yurtta dağıtılmasını ve halka ulaştırılmasını sağlamaktır. Kentlerde kitap satış yerleri, mevsimlik kitap sergileri düzenlenmelidir. En başta da kitaptan korkma, kitaptan ürkme, kitabı tehlikeli, zararlı bir nesne sanma eğilimlerini önlemek, kitabın en saygın değer olduğu düşüncesini kafalara yerleştirmektir. Bunda Eğitim ve Kültür Bakanlıklarına düşen büyük görevler vardır. Bir ulusun uygarlık düzeyi o ülkedeki kitap satışlarıyla orantılıdır. Elli milyon nüfuslu bir ülkede en çok sevilen bir yazarın beş–altı baskı yapan bir kitabının tirajı yirmi beş–otuz bini geçmiyorsa, suç ne o yazarda, ne de kitaba susamış okurlardadır.

Kitap Fuarı, kültürümüz açısından umut verici sonuçlar yaratmış, bu konuda yeni atılımlara öncülük etmiştir.

Oktay Akbal

Basından

25 Kasım 1982'de bir gazetede yayımlanan okuduğunuz bu metinde yazar, gazetede kendisine ayrılan köşesinde o tarihte yapılan bir kitap fuarıyla ilgili gözlem ve düşüncelerini anlatmıştır. Okuduğunuz metin, her zamanda ve koşulda önemini hiç yitirmeyen "okumak" ve "kitap" konulu olduğu için güncel bir metindir.

Bilgi

FIKRA, SOHBET, DENEME ARASINDAKİ BENZERLİKLER VE FARKLILIKLAR

Fıkra, deneme ve sohbet türlerinin ortak noktaları şunlardır: Fıkra, deneme ve sohbette konu sınırlaması yoktur. Bu üç tür de düşünceye dayalı yazılardır ve gazete çevresinde gelişen türlerdir. Uzun olmayan fakat etkili bir içeriğe ve üsluba sahip türlerdir. Fıkra, deneme ve sohbet türlerinin farklı noktaları ise şunlardır: Sohbette yazar okurla konuşuyormuş gibi bir üslubu benimserken denemede kendi kendisiyle konuşuyormuş gibi bir üslubu benimser. Deneme türünde ele alınan düşünce, derinlemesine irdelenirken sohbette derinlemesine bir irdeleme söz konusu değildir. Deneme yazarı okuru kendi düşüncesine çekmeyi amaçlamazken sohbet yazarı okuru konu üzerinde düşündürmeye çalışır. Fıkra, etkisi uzun süren bir yazı türü değilken sohbet ve deneme hemen hemen her zaman okunabilen türlerdir. Sohbette yazar, karşısında biri varmış gibi sorular sorar, sorulara cevaplar verir; fıkrada ise yazar, samimi bir dille konusunu işler, okura doğrudan seslenmez.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "müspet", "tiraj" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Kelimelerin anlamlarını sözlükten kontrol ediniz. Kelimeleri kendi cümlelerinizde kullanıp defterinize yazınız.
2. Okuduğunuz fıkranın konusunu, yazarın amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Bunlar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.
4. Aşağıda verilen cümlelerdeki tespit ve görüşleri; gerekçe, tutarlılık, geçerlilik ve doğruluk açısından değerlendiriniz.

   a. *"Bir ulusun uygarlık düzeyi o ülkedeki kitap satışlarıyla orantılıdır."*

   b. *"Yüz bin okur tarafından bir kez mi okunmak istersiniz? Yoksa bir okur tarafından yüz bin kez mi?"*

5. Okuduğunuz metinde fıkra türüne özgü belirgin olarak öne çıkan özellikleri gösteriniz.
6. Metinde, kitaba ilgiyi arttırmak için öne sürülen düşünceleri belirleyiniz.
7. Kitaba ilgiyi artırmak için yazarın öne sürdüğü düşüncelerin dışında siz neler önerirsiniz? Önerilerinizi sınıf tahtasına yazınız.
8. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özellikleri nelerdir? Belirlediğiniz özellikleri, metnin türü ile ilişkilendiriniz.
9. Okuduğunuz metni, *Okumak* adlı metinle içerik, üslup, anlatım teknikleri ve tür özellikleri açısından karşılaştırarak metinlerin benzer ve farklı yönlerini gösteriniz.
10. Okuduğunuz metinde kitap fuarlarıyla ilgili ortaya konan düşünceleri günümüzle karşılaştırınız.
11. Bu metnin yazıldığı dönemin kültürel ve toplumsal koşullarıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz. Bu metnin sonraki dönemlere sizce kültürel ve sosyal açıdan etkileri var mıdır? Açıklayınız.
12. Okuduğunuz metinde yazarın okura yönelik anlatım tutumunu (öğretici, açıklayıcı, tartışmacı, eleştirel vb.) değerlendiriniz.

1. Etkinlik

Aşağıda verilen metinleri karşılaştırınız. İki metin arasındaki farklılıkları ve ortaklıkları defterinize yazınız.

1. Metin	2. Metin
Bir kelime deyip geçmeyiniz. Cemiyet hayatımızdaki birçok şikâyeti bu kelimenin yokluğuna bağlamak bile mümkündür. Düşünüyorum: Artık lügat kitaplarında beyaz kâğıdın kefenlediği bu ölü kelimeyi nasıl diriltsek? Acaba belediye bu kelime için bir fiyat listesi yapmaz mı? Hiç olmasa çarşıda, pazarda canımız istediği zaman listeye bakar, parasını verir ve içimizin özlediği bu üç heceli sözü duyarız! *Haaa! Affedersiniz, deminden beri, yana yakıla hasretini çektiğim bu kelimenin ne olduğunu söylemedim değil mi?* *Teşekkür!* **(Yusuf Ziya Ortaç,** *Kaybolan Kelime***)**	*Nasrettin Hoca, yolculuk sırasında mola verip bir hana girer. Handa farklı bir yolcu daha vardır ve balıktan başka bir yiyecek kalmamıştır. Bunun üzerine Hoca "Ben balığın sadece başını yiyeceğim. Balık başı zekâyı arttırır, balık başı yiyen insan akıllı olur!" der. Bunun üzerine diğer yolcu hemen atılır ve Hoca'ya "Balık başını niye sen yiyeceksin, ben yemek istiyorum." der. Hoca da itiraz etmez ve balığın koca gövdesini yiyerek karnını doyurur. Diğer yolcu ise sadece balığın başını yer ve Hoca'ya seslenir "Sen koca gövdeyi yedin, karnını doyurdun; ben sadece kafayı yedim, aç kaldım." der. Hoca da bunun üzerine şunu der "Bak nasıl akıllandın!"* **(Ebru Şenocak,** *Nasrettin Hoca'nın Fıkralarında Sözün Gücü***)**

13. Sizce okuduğunuz bu metnin türü; sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, yayın organlarının ve teknolojinin hangi özelliklerinden dolayı ortaya çıkmıştır? Defterinize kısa bir değerlendirme yazısı yazınız.

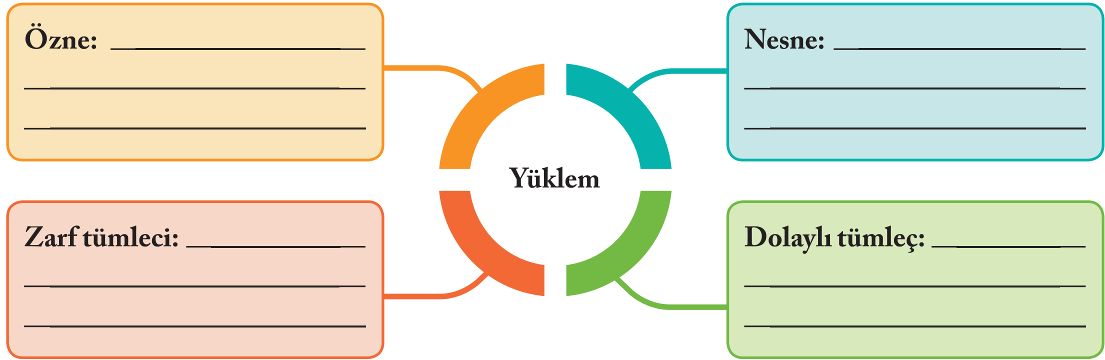

Oktay Akbal (1923 - 2015), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Uzun yıllar gazetelerde fıkra yazarlığı yapmıştır. Oktay Akbal hikâye, roman, sohbet, deneme, anı, günlük türlerinde de eserler vermiş bir yazardır.

Yazarın *Önce Ekmekler Bozuldu, Bizans Definesi, Karşı Kıyılar* adında hikâye kitapları; *Suçumuz İnsan Olmak, Düş Ekmeği, Garipler Sokağı* adında romanları; *Zaman Sensin, Hiroşimalar Olmasın, Tarih En Büyük Yargıç, Geçmişin Kuşları* gibi farklı düzyazı türlerinde birçok kitabı vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıda boş bırakılan yerlere cümlenin ögeleri bulunurken kullanılan soruları yazınız.

2. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının, cümlenin hangisi ögesi olduğunu belirtiniz.

a. "İzmir Fuarı'ndaki kitap sergisinde de çok sayıda kitap satılmıştı."

b. "Gece yarısına kadar kitap imzaladığımı, bir iki dakika bile boş kalamadığımı anımsıyorum."

c. "Bu konuda en önemli etken, kitabın tüm yurtta dağıtılmasını ve halka ulaştırılmasını sağlamaktır."

ç. "Senelerden beri leylek görmüyordum."

3. Aşağıda verilen cümlelerdeki noktalama yanlışlarını bulunuz, düzeltiniz.

a. "Fransız düşünürlerinden Jules Soury'yi (Jül Suri) bir gün yolda görmüşler; "Bütün masalları çürüttüm, yıktım. Masalsız kaldım... Bana masal verin, masal verin bana, masalsız yaşayamıyorum!" diye bağırıyor. Çıldırdı demişler onun için, belki de çılgınlıktan o gün kurtulmuştur."

b. "Kitap Fuarı beklenenin üstünde başarılı sonuçlar verdi. Kesin sayıları bilmiyoruz, ama binlerce kitabın satıldığı bir gerçek. Yalnız "Konuk Yazarlar"ın imzaladıkları kitaplar her gün beş–altı yüzü buluyor, hatta geçiyordu. Hep yakınır dururuz, kitap gereği gibi satılmıyor, okunmuyor, diye... Oysa zaman zaman açılan kitap sergileri, kitap imzalama günleri bu sorunun yanlışlığını göstermektedir. Kitap, okurla karşı karşıya getirilirse şimdikinden daha çok satılacak, ilgi görecektir."

c. "İşin ilginç yanı, Türkçe ve Edebiyat Öğretmenleri de pek yok."

4. Bu ünitede okuduğunuz metinlerden yazımı yanlış olan kelimeleri sınıf tahtasına yazınız. Kelimelerin yanlış yazılmasının nedenlerini açıklayınız.

5. Sınıfınızda gruplar oluşturunuz. Grup başkanını ve sözcüsünü seçiniz. Virgül, noktalı virgül, iki nokta ve üç nokta işaretlerinin kullanımı ile ilgili kuralları arkadaşlarınıza hatırlatınız. Okuduğunuz metinlerde bu işaretlerin yanlış kullanımlarını tespit ediniz. Bu yanlışlıkları; dönemin zihniyeti, yazarın kullanma tercihi, düzeltmenin dikkatsizliği, dizgi yanlışlıkları açısından değerlendiriniz.

KİTAP OKUMA

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından (1980 sonrası) sohbet veya fıkra türünde bir kitap okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sohbet türünde bir metin yazılırken genellikle güncel bir konu ele alınmalı. Okurla konuşuyormuş gibi bir üslup benimsenmeli. Oldukça içten bir anlatım tercih edilmelidir.

Fıkra yazılırken de konu ortaya konmalı, gerekli açıklamalar yapılmalı ve etkili bir sonuca varılmalıdır. Yazar, düşüncelerini özgürce ortaya koymalıdır. Yalın bir anlatım tercih edilmeli, akıcı bir üslup benimsenmelidir. Gereksiz sözlere yer verilmemeli, ele alınan konu iyice kavranarak günlük yaşamın ilgi çekici noktaları üzerinde durulmalıdır. Gerçek olduğu gibi aktarılmalı, okuru rahatsız edecek düşüncelerden uzak durulmalıdır. Fıkra yazarı yazısını, metnin sonuna kadar okuruna zevkle okutabilmelidir.

İyi bir fıkra, konuşma diliyle kısa, etki uyandıracak biçimde yazılmalı; içten bir yaklaşımla inandırıcı olmalıdır.

2. Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. Soruları cevaplayınız.

BEKÇİ BABA! BEKÇİ BABA! YANGIN NERDE?

İçimden hiç ama hiç gelmeden yazıyorum bu satırları. Her nokta koyuşumdan sonra da kafamı kaldırıp karşımdaki ekrana bakıyorum. Ekranda dumanlar. Ekranda itfaiye. Ekranda yangın. Kahrolarak. Üzüntüyle. (...) Beynimin içinde de Nurhan Damcıoğlu'nun kantosu dolanıyor. 1970 ve 80'li yılların unutulmaz yıldızlarından Nurhan Damcıoğlu eski Ramazan Geceleri'nin hele de Direklerarası'nın en ünlü kantolarını söylerdi İzmir Fuar Gecelerinde. Herkes bayılır, eşlik ederdi. "Yangın var!" kantosu en ünlüsüydü. "Yangın var! Yangın var!" diye çığlıkla başlar, Nurhan o sese sorardı. "Bekçi Baba! Bekçi Baba! Yangın nerde?" Sonra gene kendi cevap verirdi. (...) Nurhan'ın kalbindeki yangın simgesel tabii. Ama karşımda yükselen dumanlara bakarken ben acı acı düşünüyorum.."Şu anda kaç kişinin kalbinde yangın var? Kaç ailenin canı yanıyor?." (...) Kocaman bir fabrika. İplik fabrikası. Yün, pamuk zaten yanıcı. Bir de naylon iplikler var. Naylon petrol demek. Saatlerdir devam ediyor yangın. (...) Kendinizi onların yerine koyun. Koymayı deneyin de ondan sonra, kahrolmayın, üzülmeyin, öfkelenmeyin bakalım!

Görsel 6: *Bir okulda düzenlenen yangın tatbikatı*

Bekçi Baba! Bekçi Baba! Yangın nerde? (**Hıncal Uluç,** *Basından*)

a. Okuduğunuz metnin konusunu defterinize yazınız.

b. Metnin konusunu, güncel olup olmaması açısından değerlendiriniz.

c. Konu, sizce okurun ilgisini çekmekte midir? Görüşlerinizi belirtiniz.

ç. Metnin konusunu, toplumu ilgilendirme ve bilgilendirme açısından değerlendiriniz.

d. Yazar, düşüncelerini aktarırken kanıtlama amacı gütmüş mü? Açıklayınız.

e. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini belirleyiniz.

f. Okuduğunuz metinde yazarın amacını belirleyiniz.

g. Okuduğunuz metinden yalın ve yoğun anlatıma örnekler veriniz.

h. Yazar, düşüncelerini metinde özgürce ortaya koymuş mudur? Düşüncelerinizi belirtiniz.

ı. Sizce yazar, yazısını metnin sonuna kadar okuruna zevkle okutmayı başarmış mıdır?

i. Yazarın kişisel görüşlerini ortaya koyduğu bölümleri metnin üzerinde gösteriniz.

j. Metindeki cümleleri kısa ve uzun olmaları açısından değerlendiriniz.

k. Metinde başvurulan anlatım biçimini belirleyiniz.

l. Metnin türü sohbet midir, fıkra mıdır?

3. Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin türünü belirleyiniz. Bu metinle *Picasso Sergisini Kaçırmayın* metnini içerik ve üslup açısından karşılaştırınız.

(...)

Paris'in bir köprüsü üzerinde bir satıcı, bağırıyor, dil döküyor, sattığı nesnenin eşsiz güzelliklerini anlatıyor. Başına toplananlar merakla bekliyorlar: Nedir acaba o adamın sattığı? En sonunda söylüyor: "Size güneşi, her gün gözlerinizin önünde duran, ama sizin bakmadığınız, güzelliğini göremediğiniz güneşi satıyorum. Bakın! Bakın! Sizin bütün hülyalarınızdan güzel değil mi?" Dinleyenlerin çoğu omuzlarını silkip gidiyor, ancak bir iki kişi: "Sahi! Ne de güzelmiş!" diyorlar.

Şairin, hikâyecinin o adama benzemeleri gerektir. Bize gözümüzün önünde duran, ama alışık olduğumuz için artık fark etmediğimiz güzelliklerini anlatmaları, sezdirmeleri gerekir. Hayatın yalnız iyi yanlarını söylesinler demek mi istiyorum? Hayır. Acıları, kötülükleri, çirkinlikleri söyleyerek de o işi başarabilirler, okurlara yaşamanın güzel bir şey olduğunu sezdirirler de acılar, kötülükler, çirkinlikler karşısında irkilmenin mutluluğunu, o yürekler paralayan mutluluğu duyururlar. Bütün o acıları, kötülükleri, çirkinlikleri kaldırmaya özendirirler de insan olmanın onurunu duyururlar onlara.

Yapsınlar bunu şairlerimiz, hikâyecilerimiz, bunu yapmak için de gerçekçi olsunlar. Peki, ama yalnız bu yeryüzünün, yaşamanın güzelliğini göremeyenlere, sezemeyenlere midir sanatın yararlığı? Güneşi satan adam muradına erdi, hepimize güneşin güzelliğini anlattı, bizi hayatın biteviyeliğinden kurtarabilir mi?... Bugün düne benziyor, yarın bugüne benzeyecek. Çeşit çeşit güzellikler var yöremizde, güneş doğuyor, batıyor, yıldızlar parlıyor, karanlık, soğuk, kasırgalı gecelerin bir de bir tadı var, çiçekler açıldı, yarın solacak, hepsi ayrı bir duygu veriyor kişiye... İyi, hepsi iyi ama hep biteviyelik içinde geçen bu güzellikler bıktırıyor, biteviye olduğu için çirkinleşiyor. Biz o biteviyelikten kurtulamayacağımızı anlıyoruz da bir perişanlık duyuyoruz içimizde. Yalnız yaşlılar mı kapılıyor bu melâle?... Bu üzüntüden bizi yalnız hülya kurtarabilir. Ama, hülyalar kurmak her kişinin elinden gelir mi sanırsınız? Gerçeğin güzelliklerini sezmek her kişiye vergi değildir de gerçekten silkinip kendine daha gönlünce bir acun kurmak her kişiye vergi midir? İyi bir dinleyin kendinizi. (...) **(Nurullah Ataç,** *Düşe Çağrı***)**

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki tabloda sohbet ve fıkra türünde metin yazma aşamaları ve uyulması gereken kural ve bilgiler verilmiştir. Bu ünitenin okuma bölümünde sohbet ve fıkra türünün özellikleri, örnek metinlerin üzerinde incelenmişti. Bu bilgilerinizi de hatırlayarak tabloyu inceleyiniz. Güncel bir konuda türün özelliklerine uygun olarak bir sohbet veya fıkra yazınız. Yazdığınız metni öğretmeninizle değerlendiriniz.

Sohbet ve Fıkra Yazma Çalışması Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Sohbet ve Fıkra Yazma Çalışması Aşamaları	Sohbet ve Fıkra Yazma Çalışması Aşamalarında Yapılması Gerekenler
Hazırlık	
Konu ve ana düşünceyi belirleme	İlgi çekecek güncel bir konu belirleyiniz. Konuyu sınırlandırarak yazmayı kolaylaştırırsınız. Konuyla ilgili bilgi eksikliklerini gidermek için kaynaklara başvurabilirsiniz. Özetleme ve not alma tekniklerini kullanınız. Bu konu aracılığıyla vereceğiniz ana düşüncenizi belirleyiniz. Ana düşünce bir yargıdır ve bir yazının ana düşünce etrafında geliştiğini unutmayınız. Ana düşünceye bağlı olarak yardımcı düşünceleri belirleyiniz.
Metinde kullanılacak bilgi, düşünce, anekdot, mizah, anı, örnek vb. belirleme	Konunuzla ilgili, ana düşüncenizi destekleyecek bilgi ve düşünceleri tek tek belirleyiniz. Yazacağınız konuyla ilgili düşünce ve bilgileri ortaya çıkarmak için beyin fırtınası, kavram ağı oluşturma, tartışma gibi yollara başvurabilirsiniz. Metinde kullanacağınız bilgi ve düşünceleri mizahtan, bir anınızdan, etkili örneklerden, bazı anekdotlardan yararlanarak geliştiriniz. Bu bilgi ve düşüncelerin konudan ve ana düşünceden uzak olmamasına dikkat ediniz. Bu bilgi ve düşünceleri mantıklı bir sıraya koyunuz. Genel Ağ'dan yararlanırken sınırlama tekniklerini kullanmanız, işinizi kolaylaştıracaktır.
Gündemle ilişki kurma	Düşüncelerinizi yaşanan günlük olaylarla ilişkilendiriniz.
Planlama	
Metnin temel bölümlerini belirleme ve bu bölümlerde değinilecek bilgi ve düşünceleri sıralama	Yazınızda yer alacak yardımcı düşünceleri ve bu düşünceleri destekleyecek ayrıntıları sınıflandırınız ve sıraya koyunuz. Metninizin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini belirleyiniz. Giriş bölümünde etkili bir başlangıç yapıldığını, ele aldığınız konuya burada değinildiğini unutmayınız. Gelişme bölümünde ana düşüncenizi destekleyecek yardımcı düşüncelere yer veriniz. Sonuç bölümünün özet olduğunu, burada verilmek istenen iletinin sonuca ulaştırılması gerektiğini unutmayınız.

Taslak Metin Oluşturma
Sohbet ve fıkra türünün temel özelliklerine dikkat ediniz. Belirlediğiniz ana düşünce, yardımcı düşünceler ve düşünceyi geliştirme yolları doğrultusunda taslak metni yazınız. Paragrafta konunun bir boyutunun ele alınıp geliştirildiğini unutmayınız. Her paragrafın kendi içinde bütünlük taşıması gerektiğine dikkat ediniz. Farklı yapılarda cümleler kullanınız. Farklı yapıda cümle kullanırsanız metniniz akıcı ve etkileyici olur. Yazacağınız metinde cümle ve paragraflar arasındaki ilişkinin tamlama, zamir, bağlaç, edat gibi dil yapılarıyla sağlandığını unutmayınız. Fıkra türüne uygun anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz. Düşünceyi geliştirme yolları, ana düşünceyi destekleyen ve geliştiren yollardır. Tanımlama, örnekleme, sorulara bağlama, karşılaştırma, alıntı yapma, tanık gösterme, benzetme gibi anlatım teknikleri de düşünceyi geliştirme yollarıdır. Bunlardan metninizin uygun yerlerinde yararlanınız. Yazdığınız metne yazınızda vermek istediğiniz iletiye göre bir başlık veriniz. Başlığın konuyu ve ana düşünceyi içermesi gerektiğini unutmayınız.

Metni Düzeltme ve Geliştirme	
Metnin tutarlılığını değerlendirme	Metninizdeki cümleleri; olay, bilgi, anlatım ve içerdikleri düşünceler yönünden birbirileriyle tutarlı olup olmadıkları açısından inceleyiniz. Verdiğiniz bilgi, duygu, düşünce ve olayları açık biçimde sunup sunmadığınızı kontrol ediniz. Ayrıca konu ve düşünce akışı yönünden metni inceleyiniz. Yazınızda size ait bir üslubun olması gerektiğini unutmayınız.
Anlatım bozukluklarını düzeltme	Cümlelerinizin anlatımın açıklık, akıcılık, yalınlık ve duruluk ilkelerine uyması gerekir. Cümlelerinizi anlatım bozuklukları kurallarına göre inceleyiniz. Dil yanlışlarını bulunuz. Gerekli düzeltmeleri yapınız.
Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme	Yazım ve noktalama kurallarına göre yazdığınız metni inceleyiniz, yanlışlarınızı bulunuz ve düzeltiniz.
Sayfa düzenine ve okunaklılığına göre metni düzeltme	Yazdığınız metni, sayfa düzeni kurallarına göre inceleyip gerekli düzeltmeleri yapınız. Sayfa düzeni hakkında öğretmeninizden bilgi alınız. Yazınızın okunaklı olmasına dikkat ediniz.
Yazılan metni paylaşma	Yazdığınız metni öğretmeninize, arkadaşlarınıza, çevrenizdeki insanlara okuyunuz. Yazınızı sınıf veya okul panolarında sergileyiniz, edebiyat dergilerine, Genel Ağ'daki güvenilir edebiyat sitelerine göndererek yazınızın yayımlanmasını sağlayınız. Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinler yasalara ve ahlak kurallarına uygun olmak zorundadır. Yazılarınızın ahlaki ve hukuki sorumluluğunun size ait olduğunu unutmayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

TÜRK KÜLTÜRÜNDE SOHBET

Sohbet; Türkçe Sözlük'te "dostça, arkadaşça konuşarak hoş vakit geçirme, söyleşi, yârenlik, hasbihâl" biçiminde açıklanır. Sohbet, insanların hoşça vakit geçirme, eğlenme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi aynı zamanda değerlere, toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme; eğitim ve kültürü genç kuşaklara aktarma, toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma gibi çok önemli yönlere de sahiptir. Türk toplumunun yapısındaki, kültüründeki demokratik anlayışı ve örgütlenmeyi yansıtması ise sohbetin bir başka önemli yönüdür.

Görsel 7: *Afyon, Sandıklı'da bir yaren meclisi*

Eski Türk toplumunda "toy" ve "şölen" gibi eğlenceler vasıtasıyla bir araya gelen insanlar, belirli kural ve gelenekler çerçevesinde sohbet ederlerdi. Anadolu'da özellikle kış gecelerinde ve haftanın belli günlerinde düzenli olarak toplanılır ve sohbet edilirdi. Yörelere göre İç Anadolu'da "yâren", Şanlıurfa'da "sıra gecesi", Elazığ'da "kürsübaşı", Van'da "oturmah", Antalya'da "kef", Diyarbakır'da "velime geceleri"; ülkemizin dışında da Doğu Türkistan'da "meşrep", Kırgızistan'da "coro bozo", Özbekler'de "geşdek", Kırım Karay Türklerinde "konuşma", Bulgaristan'da "muhabbet" olarak adlandırılan sohbet toplantıları milletimizin sohbete verdiği önemin bir göstergesidir.

Sohbet kültürünün önemli bir yansıması olan Ahilik, yüzlerce yıl boyunca esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan bir ocaktır. Gündüzleri ayrı çalışan ahiler, akşamları toplanır, yemeklerini bu ocaklarda birlikte yerdi. Misafir ve yolcuların eksik olmadığı ocaklarda iman, ahlak ve yiğitlik ekseninde insanlara yardım edilirdi. Bu ocaklarda bir araya gelen insanlar mesleki, dinî, ahlaki, kültürel açıdan birbirilerine bilgilerini yapılan sohbetlerde aktarmışlardır. İnsanlara sayısız katkı sağlayan Ahilik, Türk toplumundaki sohbet kültürünün önemli bir örneği olarak verilebilir.

Camilerde, dinî günler ve gecelerde, düğünlerde, hamamlarda, kahvehanelerde, ev toplantılarında sürdürülen sohbet geleneği; millî birliğin sağlanmasında, erdemli davranışların kazanılmasında, kültürün devamlılığında çok önemli görevler üstlenmiştir.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

"Dostluk" konusunda bir sohbeti sınıfınızda gerçekleştiriniz. Sohbetinizde "diğerkâmlık, güven duyma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma" gibi tutum ve davranışlara değininiz.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Sohbet veya fıkra türünde okuduğunuz kitabı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

5. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Fıkra türündeki yazılarda herkesin anlayabileceği bir dil kullanılmalı, süslü bir anlatımdan uzak durulmalıdır.

2. (....) Sohbet, daha çok günlük yaşamla ilgili konuların ele alınması yönüyle geleceğe etkisi az olan bir türdür.

3. (....) Fıkrada güncel veya ilgi çekecek konular ele alınır.

4. (....) Fıkra yazarı okurla önemli bir bağ kurarak rahat bir anlatım yolu izler, okuru sıkmadan etkileyici olmaya özen gösterir.

5. (....) Sohbet türünde yazılar divan edebiyatında da önemli bir yer tutar.

6. (....) Bir cümlenin temel ögeleri yüklem ve öznedir.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(köşe yazarı, öznel, az, mizahi fıkra, nesnel, fıkra)

1. Gazete veya dergilerin belirli sütunlarında, gündelik konuları ya da ülke ve toplum sorunlarını, bir görüş ve düşünce etrafında, yazarın kişisel yorumları çerçevesinde, akıcı bir dille ifade eden yazılara .... denir.

2. Köşe yazılarını diğer edebî türlerden ayıran en önemli özellik, bu tür yazıların diğer türlere göre ömrünün .... olmasıdır.

3. Eğitici ve düşündürücü özelliği ön planda olan ...., anonim ve büyük bir kültürel birikimin ürünüdür.

4. .... okuyucunun ilgisini çekecek konular bulmakla birlikte bu konuları çarpıcı bir şekilde işlemeli ve etkili bir dil kullanmalıdır.

5. Yazarlar, sohbette genellikle kişisel düşüncelerini anlattıklarından .... bir anlatıma yönelirler.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) köşe yazısı	**( ) musahabe**
b) sohbet	**( ) makale**
c) *Ramazan Sohbetleri*	**( ) Oktay Akbal**
ç) *Geçmişin Kuşları*	**( ) Ahmet Hâşim**
d) *Bize Göre*	**( ) fıkra**
	( ) Ahmet Rasim

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sohbet ve fıkra türleri arasındaki benzerlikleri maddeler hâlinde yazınız.

2. Sohbet ve fıkra türleri arasındaki farklılıkları maddeler hâlinde yazınız.

3. Düşünce yazısı olan fıkra ile mizahi fıkranın farkları nelerdir? Açıklayınız.

4. Türk edebiyatında fıkra türünün gelişimi hakkında kısa bilgi veriniz.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Hoca birgün eve doğru yürüyormuş. Arkadaşı arkadan seslenmiş:
— Aman Hoca'm gördün mü? Biraz önce geçen helva kazanı ağzına kadar doluydu.
Hoca istifini bozmadan:
— Bana ne, demiş.
Arkadaşı:
— Ama Hoca'm helva kazanı sizin eve gidiyordu, buna ne dersin?
Deyince Hoca:
— O zaman sana ne, demiş.

Yukarıdaki metin için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Mizahi bir fıkra örneğidir.
B) Hikâyeye özgü yapı unsurlarını içermektedir.
C) Tartışmacı anlatım biçimi kullanılmıştır.
D) Gösterme ve anlatma tekniğine örnek verilebilir.
E) İnsanların özel hayatı olduğu ve bu hayatın izlenmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

2. (I) Fıkra yazarları fikirlerini açıklarken değişik yöntem ve teknikler kullanırlar. (II) Fikir açıklanırken bazen hatıra, hikâye, güldürücü fıkra gibi değişik anlatım tarzlarına baş vururlar. (III) Fikirlerini açıklarken yazarın hareket noktası bazen bir anı, bir söz, bir olay veya özlem duyulan bir durum da olabilir. (IV) Kültür zenginliği, zekâ keskinliği, olgunluk, görüş, kavrayış ve anlatış gücü, sıkmadan ve bıktırmadan okutabilmek niteliği gibi özellikler başarılı fıkranın öncelikli gerekleridir. (V) Fıkrada yazarın hayal gücü de oldukça etkilidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. Sohbet türüyle ilgili aşağıda verilen cümlelerden hangisi tek ögeden oluşmaktadır?

A) Konu ayrıntıya inilmeden işlenir.
B) Cümleler konuşma dilinin özelliklerine göre kurgulanır.
C) Düşünceleri kanıtlama yoluna gidilmez.
D) Düşünceye dayalı, gazete çevresinde gelişen yazı türüdür.
E) Nesnel bir yaklaşımla konu ele alınmaz.

4. Ödülleri farklı da düşündüm ( ) Önce şöyle dedim kendi kendime ( ) ( ) Yılın en güzel romanı seçilecek ( ) bir ödül verilecek ( ) beni o kurula çağırmamışlar ( ) Ben ne yaparım ( ) ( )

Bu parçada ayraçlarla belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilir?

A) (.) (:) (") (,) (,) (.) (?) (")
B) (...) (:) (") (,) (;) (...) (?) (')
C) (.) (:) (") (,) (;) (.) (?) (")
D) (.) (;) (") (,) (,) (...) (?) (")
E) (.) (:) (-) (,) (,) (.) (?) (")

5. Bâkî, Yahya Kemal, Nâzım Hikmet, Ahmet Muhip, Orhan Veli aynı şeylerden söz etmezler, ama hepsine şair diyoruz; çünkü hepside şiirin şundan bundan söz etmek değil güzel biçimler kurmak sanatı olduğuna inanmışdır. Böyle olduğuna göre "Şiir toplum için mi dava için mi?" diye düşünmeye yer yoktur. Şiir yazan adam kör yada sağır değildir ki çevresinde olup bitenleri görmesin, duymasın elbette kendisine en çok dokunan şeylerden söz edecekdir. Kunduracıdan ayakkabı beklediğimiz gibi şairdende şiir bekleyelim.

Bu metin için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Tüm metinde bağlaç olan de yanlış yazılmıştır.

B) Birden fazla yerde ünsüz benzeşmesi kuralına aykırılıktan kaynaklanan yazım yanlışı vardır.

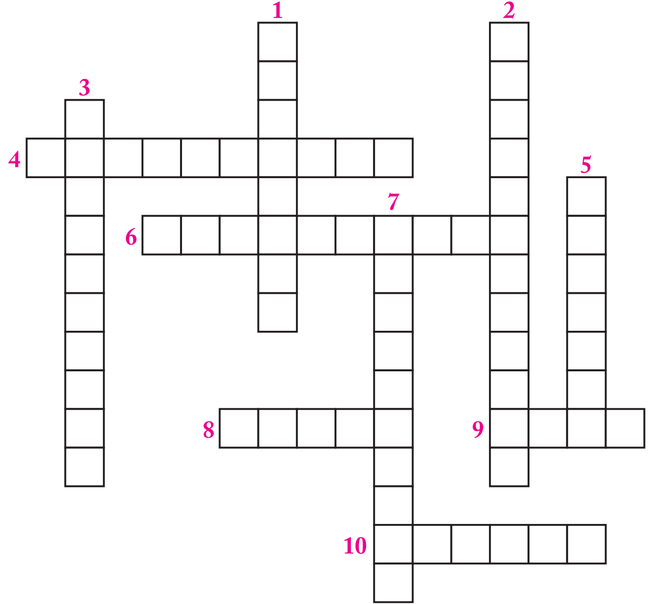
C) Bağlaçlardan önce kullanılan noktalama işaretleri yanlış kullanılmıştır.

D) İlk cümlede özne görevindeki birden fazla ögenin virgül ile ayrılması doğrudur.

E) Bağlaç olan ki'nin yazımında bir yanlışlık vardır.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Eskiden sohbet türü için kullanılan kelime.
2. *Günlerin Getirdiği, Sözden Söze, Okuruma Mektuplar* kitaplarının yazarı.
3. Saf şiir anlayışının da temsilcisi olan *Bize Göre* kitabının yazarı.
4. *Falaka, Gecelerim, Ramazan Sohbetleri* kitaplarının yazarı.
5. Alanında, mesleğinde uzman bir kişiyi tanıtmak, bir kitleyi onun düşünceleriyle buluşturmak amacıyla yapılan konuşmalar.
6. *Zaman Sensin, Bizans Definesi* kitaplarının yazarı.

7. Fıkra türünün eş anlamlısı.
8. İnsanları güldürürken düşündüren kısa öykücükler.
9. Bir şeyi herkese duyurabilmek için hazırlanmış, insanların görebileceği yerlere asılan, genellikle resimli duvar duyurusu.
10. Bir konuda yazarın okurla konuşuyormuş gibi samimi ve anlaşılır bir dille yazdığı, her türlü özentiden uzak yazı türü.

6. ÜNİTE

ROMAN

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- 1923 – 1950 yılları Cumhuriyet Dönemi romanı
- 1950 – 1980 yılları Cumhuriyet Dönemi romanı
- 20. yüzyıl dünya edebiyatında roman
- Anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- Roman inceleme ve değerlendirme

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- Romandan sinemaya uyarlanan bir filmi izleme ve değerlendirme

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Kurtuluş Savaşı'nı konu edinen romanlar hakkında bir araştırma yapıp elde ettiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.
- "Aydın" kelimesinin sizde oluşturduğu çağrışımla ilgili sınıfınızda kısa bir tartışma yapınız.

1. metin

YABAN

(I. Dünya Savaşı'nda bir kolunu kaybeden Ahmet Celal, İstanbul'un işgal edilmesi üzerine emir eri Mehmet Ali'nin daveti üzerine onun Anadolu'nun ortasında bulunan köyüne yerleşir. Bu köyde ülkenin sorunlarıyla kimse ilgilenmemektedir. Ahmet Celal, yaşadıklarını ve devam eden savaşı köylülere anlatmaya çalışır.)

(...)

Bir gün, bir öğle üstü idi. Kahvenin çardağı altında oturuyorduk. Bizim Mehmet Ali, Bekir Çavuş, Salih Ağa ve Muhtar, hep orada idiler. Bahis, harp üzerine ve onun akıbetlerine dairdi. Onlara "İstanbul'un, dört devletin askerî işgali altında olduğunu, İzmir'den tâ Bursa'ya kadar Yunanlılar tarafından istila edildiğini, Adana'dan henüz Fransızların el çekmediğini, Urfa'da, Antep'te kanlı olaylar cereyan etmekte olduğunu haber veriyor ve her birinin yüzüne ayrı bir dikkatle bakıyordum. Hiçbirinde ne hayret, ne dehşet ne de alelâde bir alâka izine tesadüf etmedim. Ateşin içinden henüz çıkmış olan Mehmet Ali bile artık bunları geçmiş zamana ait bir masal gibi dinliyordu.

(...)

Tam bu sırada bir de baktım ki, muhtar uyukluyor. Mehmet Ali, elindeki çakı ile bir söğüt dalını yontuyor. Salih Ağa, ta uzakta, yamaçta, otlayan davarlarını gözetliyor. Yalnız, Bekir Çavuş biraz dikkat eder gibi göründü:

— Efendi, tekrar savaş olacak mı? dedi.

— Olmaktadır; dedim. İşitmediniz mi? Mustafa Kemal isminde bir büyük adam, bir büyük kumandan, İstanbul'dan çıktı, Anadolu'ya geçti. Erzurum'da, Sivas'ta, milleti başına topladı. (...) Şimdi, onun adamları taraf taraf Yunanlılarla, Fransızlarla döğüşüyor. Hepsi öyle kahraman kişiler ki...

Ve destanî kıssalarla onları heyecana getirmeğe çalıştım. Çanakkale'de bulunmuş olan Mehmet Ali, Mustafa Kemal adını hatırlıyor. Ona göz ucuyla baktım. Başını, yonttuğu söğüt dalından kaldırdı. Benden tarafa döndü:

Görsel 1: *Sakarya Meydan Muharebesi, Atatürk Müzesi, Anıtkabir*

— Beyim, Allah vere de, bizi tekrar askere almasalar, dedi.

Bu, benim köydeki en hüzünlü günüm oldu.

(...)

(Ahmet Celal, çok mücadele etmesine rağmen köylülerle kaynaşamaz. Köylüler ona "Yaban" demeye başlarlar. Mehmet Ali tekrar askere alınınca Ahmet Celal yalnız kalır. Aşağıdaki bölümde Mehmet Ali'nin askere alınışı anlatılmaktadır.)

(...)

Mehmet Ali'nin korktuğu başına geldi. Askere çağrıldı. Bundan, bir sabah, uluyan bir kadın sesiyle haberdar oldum. Öyle bir uluma öyle bir uluma ki, sanki evde birisi ölmüş gibi. Odamdan dışarı fırladım.

— Mehmet Ali, Mehmet Ali...

Ses yok.

— Zeynep kadın... İsmail...

Gene ses yok. Ulumanın geldiği tarafa doğru gidiyordum.

— Ne var, ne oluyor?

Bu, Mehmet Ali'nin karısının sesidir.

Mehmet Ali'nin, bana bir "Allahaısmarladık" demeden gitmiş olmasına ihtimal veremiyorum.

Muhtar, jandarmalar, Mehmet Ali ve kendisiyle çağrılan bir iki kişi kapının önünde toplanmış duruyorlar. Mehmet Ali'nin yüzü bembeyazdı. Bana bakıyor, fakat hiç tanımıyor gibi.

Nihayet ta yanına yaklaşıp neler olduğunu sorunca mahzun ve küskün önüne baktı:

— Ben sana dimedim mi idim? İşte... diye, mırıldandı ve elinin tersiyle bana jandarmaları, muhtarı gösterdi.

Muhtar, iki jandarmanın ortasında, artık köylülükten çıkmış, bir hükümet memuru gibi duruyor. Kendisine verilen damgalı ve matbu kâğıtları dikkatle gözden geçiriyor. Hepsini, birer birer inceliyor.

Beni görünce, merasimle ayağa kalktı ve jandarmalara kalkmalarını işaret etti. Ben de onların sırasında bir sandalye alıp oturdum. Jandarmalar, daha yirmi iki köy dolaşacaklarmış.

Mehmet Ali ile arkadaşlarının yirmi dört saate kadar behemehâl Eskişehir'de olmaları gerekiyor.

Mehmet Ali kolunu benden tarafa uzatarak:

— Hiç yetişilir mi? İşte beye sorun, dedi.

(...)

Mehmet Ali'ye dedim ki:

— Memleketin, senin gibi usta askere çok ihtiyacı var. Bugün gidip cephede vuruşmazsan, yarın burada, kapının önünde vuruşmağa mecbur kalırsın. Her vakit söylüyorum. Düşman şuracığa geldi. Hem bu şimdiki askerlik senin bildiğin gibi değil. Millet, kendisi savaşıyor. Angarya yok. Sonra emin ol, çok uzun sürmez. Bir çarpışmada her şey hallolacaktır.

(...)

Mehmet Ali, bana doğru eğildi, elimi öptü. Bir şey söylemek istedi ve torbacığı omuzunda yürüdü, gitti.

Bu çocuk, belki bir daha dönmeyecek. Yüreğimde derin bir kasvetle arkasından yürüyorum. Yolda rastgeldikleriyle durup helâlleşiyor...

Gözlerinde yaş var mıydı? Gözleri yaşlı mıydı? Bilmiyorum. Aramızdaki bütün anlaşmazlıklara rağmen yeryüzünde, o benim tek dostumdu. Yarı yerinden bölünmüş yaşantıma yeni bir yön vermek için bana yardım eden tek adam o değil midir? Hangi fikir, sınıf ve meslek arkadaşımdan hayır gördüm? Hepsi, kendi başının derdine düşmüştü. Yalnız Mehmet Ali bana elini uzatıp:

— Gel seni köyüme götüreyim. Burada yalnız sersebil olursun, demişti.

Bu sözü hatırıma gelince burnumun direği sızladı. Hemen orada avazım çıktığı kadar ulumak ihtiyacını duydum.

Mehmet Ali yokuştan indi. Dereyi geçti. Tarlaların içinden yürüyerek yola doğru ilerliyor. Dört arkadaştılar. Bir defa dönüp arkalarına bakmıyorlar. Belki bakmayı erlik saymıyorlar. Bunlar belki, yarınki Türk zaferinin isimsiz kahramanları olacaklar. Belki de... Ne olursa olsunlar şu dakikada uzaklaştıkça küçülen, bu dört siluetin, sabahleyin okullarına giden dört çocuktan farkı yok.

(...)

(Köylü, yaşananlara duyarsız kalır. Yunan ordusu köyü işgal eder. Düşman, köy halkını köyün meydanında toplar. Ahmet Celal, Emine'yi savaş alanından kurtarmak ister fakat ikisi de yaralanır. Emine ağır biçimde yaralanmıştır. Ahmet Celal, köyde yaşadıklarını yazdığı defterini Emine'ye teslim ederek uzaklaşır. Sakarya Savaşı'ndan sonra köye gelen bir heyet, yıkıntıların arasında bu defteri bulur. Bir bölümü yanmış ve yırtılmış bu defterde Ahmet Celal'in hatıraları vardır. Bu roman, Ahmet Celal'in hatıralarıdır.)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu

Yaban

(Kısaltılmıştır.)

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1932'de yazdığı bu romanında Türk aydını ve asırlarca ihmal edilmiş Türk köylüsü arasındaki uçurumu ele almıştır. *Yaban* romanı, Anadolu'nun bir köşesinde kendi hâline terk edilmiş cefakâr insanlarla aydınlar arasındaki bu gerçeği ilk defa bir aydının gözüyle anlatması açısından önemli bir romandır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

angarya : **1.** Bir kimseye veya bir topluluğa zorla, ücret vermeden yaptırılan iş, yüklenti. **2.** Bir kişiye görevi dışında yaptırılan iş.

behemehâl : Her hâlde, ne olursa olsun, ne yapıp yapıp, mutlaka.

kıssa : Ders alınması gereken kısa hikâye.

matbu : Basılı, basılmış (kâğıt, kitap vb.).

silüet : Karaltı.

Hatırlatma

Roman, insanın başından geçmiş ya da geçebilecek, tasarlanmış olayları anlatan uzun, kurmaca metinlere denir. Roman, bir olay etrafında gelişir; ana olayı destekleyen ikinci dereceden olaylar yardımıyla ve kahramanların duygularının incelenmesiyle derinleşir. Roman bir olay, olayda yer alan şahıslar (kahramanlar), olay zamanı ve olayın geçtiği yer (mekân) olmak üzere dört temel unsur üzerine kurulur.

Edebiyatımızda divan edebiyatındaki *Leyla ile Mecnun, Hüsrev ile Şirin, Yusuf ile Züleyha* gibi mesneviler; halk edebiyatındaki *Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre* gibi hikâyeler, meddah hikâyeleri veya destanlar gibi olay çevresinde gelişen ve anlatma esasına dayalı ürünlerimiz varsa da Batılı anlamda roman 19. yüzyılda Tanzimat'la edebiyatımıza girmiştir. Edebiyatımıza Fransızcadan tercümeyle giren romanın ilk örneği Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan çevirdiği *Telemak* adlı eserdir. Çevirilerden sonra ilk yerli romanımız Şemsettin Sami'nin yazdığı *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat*'tır. Namık Kemal'in *İntibah*'ı ve Ahmet Mithat Efendi'nin *Felâtun Bey'le Râkım Efendi*'si ise bu dönemde yazılan önemli romanlarımızdandır. Tanzimat Edebiyatının II. Dönemi'nden itibaren Recaizade Mahmut Ekrem'in *Araba Sevdası*, Samipaşazade Sezai'nin *Sergüzeşt* romanı teknik yönden güçlü romanlar olarak karşımıza çıkar. Tanzimat Dönemi'nin sonlarına doğru, daha gerçekçi konulara değinen, tekniği gelişmiş romanlar yazılmaya başlanır.

Servetifünun Dönemi'nden itibaren teknik yönden kusursuz, Batılı romanlarla boy ölçüşebilecek romanlar yazılmaya başlanmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil bu dönemin en önemli romancısıdır.

Bilgi

1923 - 1950 YILLARINDA TÜRK ROMANI

1910 yılından itibaren millî duyguların ağır basmasıyla ve Türkçülük akımının etkisiyle millî konulara değinen, Anadolu'yu konu edinen romanlar yazılmaya başlanmıştır. 1930'lara kadar Millî Edebiyat etkisinde gelişen romanda eskiye karşı yeni değerlerin yüceltilmesi işlenmiştir. Bu dönemde Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi romancılarımız eser vermiştir. 1930'lardan sonra Türk romanında köylülerin, işçilerin, geçim sıkıntısı çekenlerin yaşamından ve sorunlarından söz edilmeye başlanmıştır. Romanlarda Anadolu coğrafyası ve insanı, köyden kente göçün neden olduğu sorunlar Sadri Ertem, Sabahattin Ali gibi toplumcu–gerçekçi anlayışa bağlı sanatçılar tarafından işlenmiştir.

İnsanın gerçekliğini psikolojik yönüyle anlatan Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar gibi romancılar da bireyin iç dünyasını esas alan yönelimle romanlar yazmışlardır.

1923 - 1950 yıllarında sanatçılar, konularını günlük hayattan almışlar, toplum sorunlarını derine inmeden gözlemci–gerçekçi eserler yazmışlardır. Duygusal ve acıklı olaylar üzerine kurulmuş, rastlantılarla gelişen, zengin–yoksul, iyi–kötü gibi kalıplaşmış tiplerin işlendiği romanlar ortaya konmuştur. 1940'lardan itibaren II. Dünya Savaşı'nın yıkımları, iki kutuplu bir dünyada kendine yer açma çabaları, sanayileşmenin getirdiği problemler, iç ve dış göç olguları romanlarda işlenmiştir. Bu dönemde yazarlar çok iyi tanıdıkları yöreleri, o yörelerin insanlarını hayat mücadeleleri ve yaşama biçimleriyle yansıtmaya özen göstermişlerdir. Bu dönemin romancılığında görülen en önemli yönelimlerden biri de köy romancılığıdır. Köy gerçeği romanlarda etkili biçimde ele alınmıştır. Kasaba ve şehirlerde yaşayan dar gelirli insanların içinde yaşadıkları toplumsal düzen de giderek romanlarda ele alınmıştır. Türk kadınının çağdaşlaşmak için verdiği mücadele başta olmak üzere, ekonomik bağımsızlığı, kadın–erkek münasebetleri, kadının aile ve toplum içindeki yeri, durumu da romanlarda ele alınmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "alelâde", "merasim", "kasvet" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelime ve kelime gruplarını sözlüklerden araştırınız.
2. Metindeki çatışmaları belirleyiniz. Çatışmaların türlerini açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinden halkın günlük konuşma diline özgü anlatıma örnekler veriniz. Yazar, neden bu anlatımlardan yararlanmıştır? Açıklayınız.
4. Okuduğunuz metinden iç konuşma, iç çözümleme, geriye dönüş, anlatma, gösterme gibi anlatım tekniklerinden yararlanılan bölümlere örnekler bulunuz.
5. İncelediğiniz metinde realizm akımının hangi özellikleri görülmektedir?
6. *Yaban* romanının yazıldığı dönemdeki siyasi, kültürel ve toplumsal şartlar romanı etkilemiş midir? Açıklayınız.
7. Sizce *Yaban* romanında kurmaca bir gerçeklik mi yoksa tarihsel bir gerçeklik mi vardır? 20. yüzyıldaki Türk toplumunun tarihsel özelliklerini göz önüne alarak metnin bu özelliğini açıklayınız.
8. Ahmet Celal, bir kolunu kaybetmiş gazi olmasına rağmen millî mücadeleye destek olmaktan kendini uzak tutamamaktadır. Bu tutumu değerlendiriniz.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889 - 1974), 20. yüzyıl Türk edebiyatı yazarlarındandır. Deneme, makale, oyun, monografi, anı türlerinde eserler veren sanatçı, asıl ününü romanlarıyla sağlamıştır. Tarihî ve toplumsal olayları romanlarına konu edinerek Tanzimat ile Cumhuriyet arasındaki dönem ve kuşakların geçirdikleri sosyal değişimi, bunalımlarını, yaşayış ve görüş farklılıklarını işlemiştir.

Sanatçının *Bir Serencam, Rahmet, Millî Savaş Hikâyeleri* adında hikâye kitapları; *Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Yaban, Ankara, Bir Sürgün, Panorama* adında romanları; *Zoraki Diplomat, Politikada 45 Yıl* adında anı türünde kitapları vardır.

HAZIRLIK

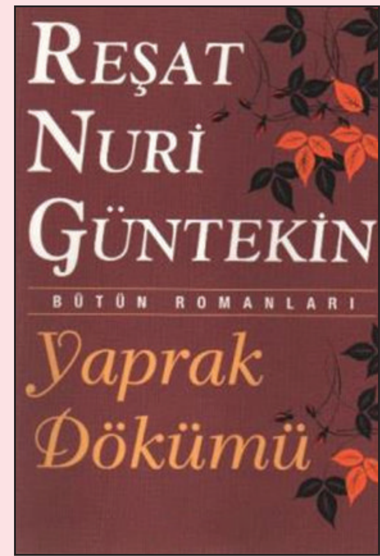
- Aile, niçin toplumun temel taşı olarak değerlendirilmektedir? Düşüncelerinizi belirtiniz.
- Her ailede sorunlar olmaktadır. Sizce ailemizde sorunlarımızı çözmemizde sevgi, saygı, ve hoşgörünün önemi nedir? Örneklerle açıklayınız.
- Aile bireyleri arasında birliğin olmamasının aileye ve topluma zararları neler olabilir?

2. metin

YAPRAK DÖKÜMÜ

(Anadolu'da ve Suriye'de uzun yıllar çalışan ve işine son verilen Ali Rıza Bey, dürüst bir memurdur. Ali Rıza Bey'in Şevket adında bir oğlu; Necla, Leyla, Fikret ve Ayşe adlarında dört kızı vardır. Ali Rıza Bey, eşi Hayriye Hanım'la ailesini alıp İstanbul'a yerleşir. Aile, İstanbul'da geçim sıkıntısı çekmeye başlar. Ali Rıza Bey, eski öğrencilerinden Muzaffer Bey'in müdür olduğu bir şirkette işe başlasa da eski öğrencisinin ahlaka uymayan davranışları yüzünden bu işten ayrılır. Aile içinde kimi sorunlar da yavaş yavaş baş göstermeye başlar.)

Aşağıda okuyacağınız bölüm, Ali Rıza Bey'in aile hayatından bir kesiti anlatmaktadır.

Görsel 2: *"Yaprak Dökümü" kitabının kapağı*

Evde çocuklar arasında hafiften hafife kavgalar başlamıştı. Bu, evvelâ gizli oluyor ve Ali Rıza Bey, hakiki sebepleri keşfedemiyordu.

Bir gün Fikret kardeşlerine çıkışıyor, ikinci gün Leyla'nın odasında ağladığı işitiliyor, üçüncü gün Necla yemeğe inmiyordu.

Hayriye Hanım, artık şimdi bütün bütün yanına varılmaz bir hale gelmişti. Ali Rıza Bey, mutlaka aksi bir cevap alacağını bildiği için ona hiçbir şey sormaya cesaret edemiyordu.

Gitgide gürültü büyüdü. Kimse kimseden çekinmez oldu. O vakit ihtiyar, çocuklarını ikiye ayrılmış gördü: Bir yanda Fikret, bir yanda Leyla ile Necla.

Bu, artık evde bir baba nüfuzu, hürmet edilecek bir reis kalmadığını gösteren güzel bir delildi.

Leyla ile Necla, ailenin yaşayış tarzını beğenmiyorlar; yenilik, eğlence ve daha birçok şey istiyorlardı.

Bu iki kız, öteki kardeşlerine nispetle daha nazlı ve şımarık büyümüşlerdi. Ali Rıza Bey, onların fikir ve terbiyeleriyle fazla meşgul olmamıştı. (...) Daha nihayet üç, beş sene misafirdiler.

Ali Rıza Bey, "Leyla ile Necla namuslu birer kadın olarak yetişirlerse kâfidir," derdi. Bütün tedbir onları kapalı büyütmekten ibaret kalmıştı. Kızların fazla sokağa çıkmalarına, ağırbaşlı tanınmayan ailelerin kızlarıyla arkadaş olmalarına izin yoktu. Karısına daima: "Bu yaşta çocuklar için güzellik en büyük tehlikedir. Gözünü iyi aç!" diye tembihler verirdi. Ancak bu sıkıntının da bir aksi tesir yapmasından korktuğu için evde onları fevkalâde okşamıştı. Bir dedikleri iki olmazdı.

Son zamanlarda karısıyla çıkan kavgaların birçoğu bu yüzdendi. Hayriye Hanım Leyla ile Necla için fazla para sarf edildiğinden şikâyet ettikçe Ali Rıza Bey: "Senin aklın ermez hanım! Çocukları eve kapıyoruz… İstediklerini yedirip giydirmezsek olmaz. Sonra evden, ev hayatından nefret ederler. Keşke elimizden gelse de onları evin içinde daha fazla memnun etmenin yolunu bulsak!" derdi.

(…)

(Şevket, bir bankada işe başlar ve ailenin ekonomik sorunlarını büyük oranda hafifletir ancak bankada çalışan Ferhunde'yle evlenince aile düzeni hızlı biçimde sarsılır. Yanlış Batılılaşmanın dönemin gençlerinin üzerindeki olumsuz etkisi, Ali Rıza Bey'in ailesine de bulaşır. Zevk ve eğlenceye düşkün olan Leyla ile Necla, Ferhunde'nin de etkisiyle evde eğlenceler düzenlemeye başlarlar. Evin ekonomik sorunlarını üstlenen Şevket, çalıştığı bankadan usulsüz para çekince hapse atılır. Ailenin gidişatını beğenmeyen Fikret, iki çocuğu olan dul bir adamla evlenip Adapazarı'na yerleşir. Ferhunde, Şevket hapisteyken evden ayrılır. Necla, zengin olduğunu sandığı, aslında yoksul ve birçok eşi olan bir Suriyeli ile evlenir. Leyla, uygun olmayan bir yaşam tarzına sürüklenir.)

Aşağıdaki bölümde çaresizlik içindeki bir babanın kızının evine sığınması anlatılmaktadır.

Leyla gittikten sonra Ali Rıza Bey ile karısı arasında büyük bir kavga koptu.

Hayriye Hanım kocasını tatlılıkla yola getiremeyeceğini anladığı için birdenbire isyan bayrağını açtı:

— Seni adam sandım, otuz sene sözünden çıkmadım. Ne hale geldiğimiz meydanda. Artık müsaade et de bir zaman da benim dediğim olsun. Senin yüzünden evlatlarımın her biri bir türlü ziyan oldu. Elimde bir bu Leyla ile Ayşe kaldı. Çocuğum bensiz yaşayamıyor. Ben de onsuz yaşayamayacağım, Leyla'ya isterse bütün dünya fena desin, o benim için herkesten iyidir. Ya Leyla ile yaşayacağız, yahut…

Hayriye Hanım sözünün arkasını getirmedi, ağlamaya başladı.

Ali Rıza Bey gülümseyerek:

— Üzülme Hanım, üzülme, dedi. Ben de senin gibi kararımı verdim. Ben aranızdan çıkarım. Belki inşallah daha iyi olursunuz. Haydi artık ferah ferah uyu, rahatına bak.

Ali Rıza Bey hakikaten kararını vermişti. Ne olursa olsun artık bu evde oturmayacaktı. Ertesi sabah erkenden bohçasını hazırladığını gören Hayriye Hanım onu bir çocuk gibi azarladı:

— Haydi münasebetsizliği bırak… Sen sakat bir ihtiyarsın… Bu hal ile nereye gidiyorsun… Gezip gezip geleceğin yer yine burası… Beyhude rezalete lüzum yok, dedi.

Ali Rıza Bey gürültüsüz, patırtısız evden çıkabilmek için bir yalan uydurdu:

— Birkaç gece Pendik'teki süt kardeşime misafir gideceğim… Yine gelirim, dedi.

Maksadı Fikret'e gitmekti. Bütün gece onun üç sene evvel Haydarpaşa İstasyonu'nda söylediği sözleri düşünmüştü: "Pek sıkılırsan bana gelirsin baba… Kocam iyi bir adam çıkarsa sana elimden geldiği kadar bakarım."

İçinde gizli bir ümit vardı. Belki Fikret onu yanında alıkoyar, böylece sefalet ve namussuzluk içinde sürünmekten kurtulmuş olurdu. Gerçi çocuklarından hiçbirine yük olmak istemezdi ama ne yapsın; düşmez kalkmaz bir Allah'tı.

Ali Rıza Bey'in bu ümidi ancak Adapazarı'nda, geç vakit bir polisin yardımıyla damadının karanlık bir sokak nihayetindeki evini bulduğu saate kadar sürdü.

Taşlıkta sofrayı toplamakla meşgul bulunan Fikret, onu görünce hayretten ziyade korku ve tereddütle:

"Sen misin baba?.. Hayırdır inşallah?" dedi.

Ali Rıza Bey soğuk bir tavırla elini öpen kızını kucaklamaya cesaret edemeyerek, hafif hafif omuzlarını okşarken, vahşi tavırlı iki çocuğun merakla kendisine baktığını fark etti. Sonra oda kapılarından birinde uzun boylu, beyaz bıyıklı bir adam göründü.

Genç kadın toz, toprağa bulanmış, yol yorgunluğu ile bir kat daha düşkünleşmiş bu kılıksız ihtiyardan utanıyormuş gibi:

— Babam bize misafir gelmiş, dedi.

Misafir!.. Ali Rıza Bey daha kapıdan girerken söylenmesi lüzum görülen bu kelimeyi nasıl buldu?.. Fikret bu iki kelime ile kocasına "korkma, yahut kızma… Bir iki gün sonra gidecek" demek istememiş miydi?

Damat, Ali Rıza Bey'i soğuk bir tavırla karşıladı. Fikret'e:

— Baban yoldan geldi. Açtır, yemek hazırla, diye emir verdi.

İhtiyar adam daha eve ayak atarken, yüzüne çarpılan havadan anlamıştı ki kızı burada mesut olamamıştır.

(...)

Damat:

— Biz zaten bazı şeyler işitiyorduk, dedi.

Fikret çatkın bir çehre ile:

— Ah baba… Darılma ama kabahatin büyüğü sende… Bilirsin ya 'baba gözlerini aç! Bunların hepsi serseri… Sakalını ellerine vermeye gelmez' diye ne kadar çırpındım. Dinlemedin, dinlemedin… diye çıkıştı.

Kocası ondan cesaret alarak, daha ağır sözler sarf etmeye başladı:

— Fikret'in hakkı var… Siz gün görmüş, büyük mevkiler işgal etmiş bir adamdınız… Bu kadar gevşek davranmayacaktınız… "Ben böyle istiyorum, böyle olacak," derdiniz… Kim ağzını açarsa, beline vurduğunuz gibi tekmeyi, atardınız kapı dışarı… Bitti, gitti… Evin efendisi, babası olayım da Fikret'in dediği gibi, sakalımı çoluk çocuk eline vereyim… Olacak şey mi bu?

Zaten yol yorgunluğundan tıkanmış olan Ali Rıza Bey'in lokmalar boğazında düğümleniyordu. Acı bir gülümseme ile boynunu bükerek:

"Ne yapalım… Kader… Talih…" dedi.

Evde Fikret'ten başka iki çocuklu bir dul görümce de vardı. Başka boş bir oda olmadığı için Ali Rıza Bey'e kapının yanına bir misafir yatağı yaptılar.

Ali Rıza Bey Adapazarı'nda on beş günden fazla tutunamadı. O da ne zahmetle! Fikret'i o kadar yabancı bulmuştu ki, ona söylemek istediği şeylerden hiçbirini söyleyemedi. Hem kızı istese bile, kendi yanında alıkoyamayacak olduktan sonra, buna ne lüzum kalırdı?

(...)

(Fikret'in kaynanası, eşi ve üvey çocukları ile yaşadığı tartışmaları üzerine alınan Ali Rıza Bey, eve döner. Çektiği acılardan dolayı felç geçirir. Leyla, babasını hastaneden çıkararak kendi evine getirir. Ali Rıza Bey, hiç istemediği bir ortamda utanç içinde yaşar.)

Reşat Nuri Güntekin

Yaprak Dökümü

(Kısaltılmıştır.)

Bir bölümünü okuduğunuz bu romanda Cumhuriyet'in geçiş dönemindeki değişmeler, yanlış anlaşılan Batılı yaşam tarzının Türk toplumu üzerindeki etkisi ve bunun sonucunda oluşan kuşak çatışması ele alınmıştır. Tüketim ve lükse tutkunluğun aile kurumu üzerindeki olumsuzlukları, sosyal ve kültürel yaklaşımlarla verilmiştir.

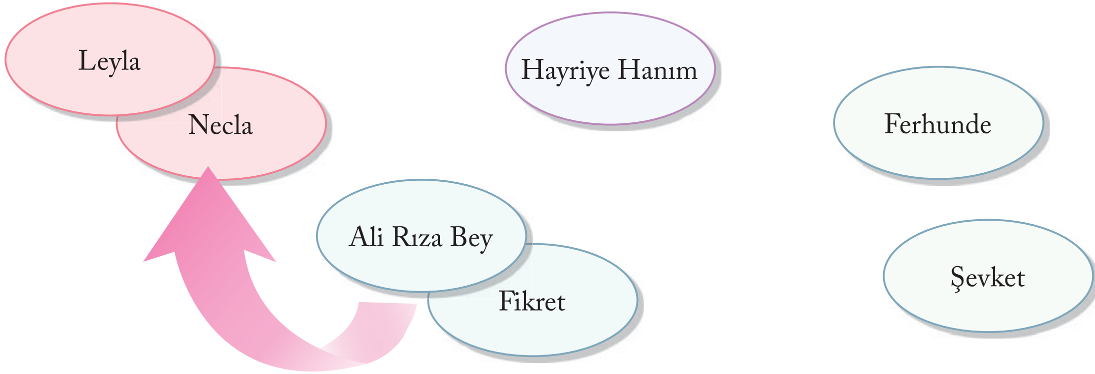
Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

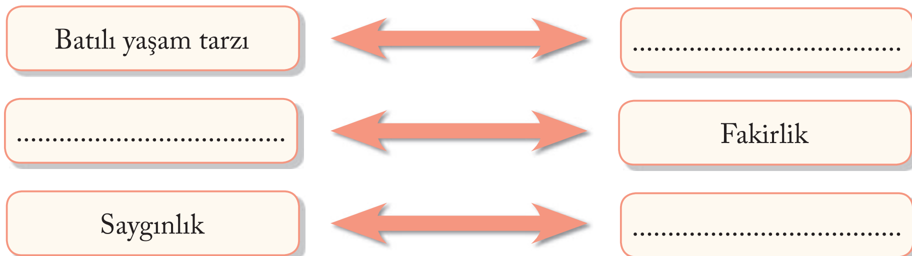
kâfi : Yeterli.

taşlık : Taşla döşenmiş avlu, sofa, merdiven altı.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "bohça", nüfuz" , "nispet" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz.
2. *Yaprak Dökümü* adlı metnin temasını ve konusu belirleyiniz.
3. Metnin iletisini ve iletinin türünü söyleyiniz. Bu ileti, günümüz gençleri için de geçerli bir ileti midir? Açıklayınız.
4. Okuduğunuz metinden ve metnin özetinden yola çıkarak metnin temel çatışmasını ve metnin ima ettiği diğer çatışmaları belirleyiniz. Aşağıdaki şablona kişiler arasındaki çatışmaları örnekte olduğu gibi oklarla gösteriniz. Şablonda boş bırakılan yerleri doldurunuz.

5. *Yaprak Dökümü* adlı metinde geçen aşağıdaki olayları, özetten de yararlanarak romandaki oluş sırasına göre sıralayarak romanın olay örgüsünü belirleyiniz.

	Ali Rıza Bey'in evini terk etmesi
	Ali Rıza Bey'in işine son verilmesi
	İstanbul'a yerleşme
	Ali Rıza Bey'in felç geçirmesi
	Ferhunde'nin aileye katılması
	Şevket'in işe girmesi
	Ali Rıza Bey'in Leyla'nın evine yerleşmesi
	Leyla'nın evliliği
	Şevket'in tutuklanması
	Necla'nın evliliği
	Ferhunde'nin evi terk etmesi

6. Roman şahıslarının özelliklerini tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Şahıslar	Fiziksel özellik	Psikolojik özellik	Ahlaki özellik	Toplumsal statü	Tip veya karakter olup olmadığı	Şahsın gerçek yaşamla ilişkisi
Ali Rıza Bey						
Hayriye Hanım						
Şevket						
Ferhunde						
Fikret						
Leyla						

7. Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve bakış açısını söyleyiniz.

8. Okuduğunuz metindeki olaylar ve kişiler gerçek yaşamda görülebilir mi? Metni bu açıdan değerlendirirseniz hangi edebî akımla ilişkilendirirsiniz?

9. Reşat Nuri Güntekin'in adıyla özdeşleşen *Çalıkuşu* romanında Feride, *Acımak*'ta Zehra, *Kan Davası*'nda Ömer adlı kahramanlar toplumu aydınlatan öğretmenlerdir. Özellikle *Çalıkuşu* romanı, yazarın sosyal konuları işleyen önemli romanlarından biridir. *Çalıkuşu* romanı yayımlandıktan sonra yüzlerce genç, Anadolu'da öğretmenlik yapmak için başvuruda bulunmuştur. Okuduğunuz roman hem sinemaya film hem de televizyona dizi olarak uyarlanmıştır.

Sizce yazarın bu başarıyı yakalamasındaki önemli özellikleri nelerdir?

10. Ali Rıza Bey'in çocuklarının aileden kopuşları, kültür buhranı yaşayacak yeni bir neslin habercisi olabilir mi? Kültür taklitçiliği açısından bu durumu değerlendiriniz.

11. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Yaprak Dökümü* romanı hakkında "Bu eser, son yirmi yılın en güzel romanlarından biridir." düşüncesine okuduğunuz metinden ve metnin özetinden yola çıkarak katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

12. Sizce Ali Rıza Bey'in çocukları davranışlarını kontrol etmede ve davranışlarının sorumluluğunu almada niçin başarılı olamamışlardır?

13. Okuduğunuz metinde Ali Rıza Bey'in ruh hâli ile mekân arasında bir ilişki var mı? Açıklayınız.

14. *Yaprak Dökümü* adlı metnin kurgu zamanı ile içeriğin gerçek zamanını tespit ediniz.

15. Fikret'in eşinin, kayınpederi Ali Rıza Bey'e gösterdiği misafirperverlik sizi üzdü mü? Siz olsaydınız nasıl davranırdınız?

16. Okuduğunuz metinden, metnin yazıldığı dönemin ekonomik, sosyal ve teknolojik yaşamı hakkında çıkarımlarda bulununuz.

17. Anlatıcının roman kahramanına söylettiği "Bu yaşta çocuklar için güzellik en büyük tehlikedir." sözüne katılır mısınız?

18. Okuduğunuz metinden "başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma" tutumuna örnek gösteriniz.

19. Kendinizi Türk toplumunun sosyolojik yapısını araştıran bir bilim insanı olarak hayal ediniz. Araştırmalarınızda bu romanın size katkıları neler olurdu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

HAZIRLIK

- Sınıfınızda iki grup oluşturarak “modernizm”, “postmodernizm” hakkında araştırma yapıp sınıf panolarına çalışmalarınızı asınız.
- “İç konuşma”, “iç çözümleme”, “bilinç akışı”, “geriye dönüş” anlatım teknikleriyle ilgili bilgilerinizi hatırlayarak sınıfınızda konuşmalar yapınız.

3. metin

TUTUNAMAYANLAR

(Turgut Özben, bir mühendistir. Arkadaşı Selim gibi okumaya özense de iş hayatına atılmış, evlenmiş ve rahat bir hayat sürmeye başlamıştır. Çok fazla olay örgüsünün olmadığı roman, bir trende başlar. Turgut trende tanıştığı bir gazeteciye bir mektupla yazdığı notları gönderir.)

Aşağıdaki bölümde Turgut'un, Selim'le tanışması ve yaşamından bir kesit verilmiştir.

3

“Siz hiç merak etmeyin,” dedi adam. “On derste bu işin üstesinden gelirsiniz. Kimlere öğretmedik ki biz bu mereti. Biz de az dayak yemedik ustamızdan. Cehalet, beyağabey, cehalet işte. Senin gibi münevver bir vatandaş olsaydım hiç zahmet çekmezdim vallahi.” Turgut, önündeki direksiyona, belli etmek istemediği bir çekingenlikle bakıyordu. Kimse sezmeden, korkusunu farketmeden, bu inatçı ve onu tanımayan sertlikle nasıl uyuşabilecekti? Öğrendikten sonra, bütün zorluklar geride kaldıktan sonra vücudun her parçasında, başlangıçta bu makine kadar kör ve inatçı olan direnmenin yumuşadığını, dokunmanın mümkün olduğunu gördüğü zaman, yazık ki geçiş süresini unutuverir insan.

(...)

Solundaki pencerenin camını indirdi ve kolunu kapıya yaslayarak dışarı baktı. Talim alanı, ağaçsız bir tepenin altında, beceriksizce tesviye edilmiş bir yolla çevrelenmiş toprak bir arsaydı. Tembel bir ilkbahar güneşi toprağı ve insanı ısıtıyordu. Zemin kuru ve tozsuzdu. Toprak yolun üstünde, araçların ezmediği ve iyi düzeltilmemiş yerlerde papatyalar büyümüştü. Selim'le, kır gezintilerimizde topladığımız papatyalar...

Görsel 3: *Oğuz Atay'ın “Tutunamayanlar” kitabı*

“Başlasana artık; vakit geçiyor,” diye seslendi karısı arkadan bir yerden. Bir koşuda, yanındaki yarışmacıların sinirini bozmak için, çıkış yerine hesaplı bir telaşsızlıkla yaklaşan, çevresini bilinçli bir anlamazlıkla süzen bir atlet gibi hareket etti; elini yavaşça aşağıya indirdi, kontağı açtı; henüz alışkın olmayan ayaklarıyla gaz ve debriyaj pedallarını ayarlamaya çalışarak yavaş yavaş arabayı yürütmeye başladı.

“Yaşa ağabey vallahi. Nasıl, hemen kaldırdı arabayı değil mi abla?” Senin aklından geçmeyen ya da yakıştıramayacağın düşünceler içinde Nermin karşılık vermedi. “Ben, arabayı kaldırmaya çalıştığım ilk gün ustamdan nasıl bir yumruk yemiştim sırtıma. Az kaldı direksiyon göğsüme giriyordu. Direksiyonu az sağa çevir; sağdan gidelim yoldaymışız gibi. Çok yapışma direksiyona, biraz serbest bırak.” Şoförün, övücü sözlerini bırakması Turgut’u biraz sinirlendirdi. Adamın uyarmalarını azaltmak için, bütün gücünü toplamaya çalıştı. Vücudunun her noktası gergin bir korku içindeydi; üstüne çöken bu alışık olmadığı baskıya karşı koyuyordu. Turgut, kaslarında bilinmeyene karşı ilk isyan geçinceye kadar, bu korkulu gerginliğin azalmaması gerektiğini biliyordu. Bütün gücüyle bir yandan vücudunun isyanına karşı koyuyor, bir yandan da bu çatışmayı yanındakilere sezdirmemek için, sonradan ona gülünç gelen, aşırı bir itina gösteriyordu. Bu gergin öğrenme devresi geçince de, arkadaşlarına, kendini küçümsermiş gibi bir tavır takınarak anlatacaktı bu durumu. İlk korkunun yaşandığı zamanın ağırlığından kurtulmak için, o anın güzelliğini bozacak, ona ihanet edecek ve başarmanın kolaylığını yaşayacaktı. Bu işlere yatkınlığını ileri sürecek, öğünecekti. Turgut, bütün bunları bilmiyordu o sırada. Biraz daha dişini sıkması gerektiğini biliyordu sadece. Birden arkaya döndü ve: “Gerçekten, sanıldığı kadar zor bir şey değilmiş,” dedi.

Bu işin sanıldığı kadar zor olmadığını söyledikten kısa bir süre sonra elinin altındaki direksiyonun küçüldüğünü hissetmeye başlamıştı gerçekten; o kadar kısa bir süre ki Turgut, söylediklerine inanmakta zorluk çekmedi. Oturduğu yerde hafifçe kımıldadı, sırtı ter içinde kalmıştı. Belli etmeden vücudunu hafifçe oynatarak, terli sırtını gömleğinden ayırdı. Yumuşak bir hava dalgası araya girerek terini kurutmaya başladı. Kendinden memnun, gülümsedi: “Papatyalar ne güzel, değil mi Nermin?” “Evet, direksiyonu, elinin altına sığdırabildiğin anlaşılıyor.” Anlamamış gibi başını arkaya çevirdi: “Efendim?” “Önüne bak; yoldan çıkarsın sonra.” Tekrar: “Efendim?” dedi. (...) Şımarık şımarık sırıttı: “Yaşasın papatyalar; canım papatyalar. Seviyorum sizleri. Sizler ki bütün kış, toprağın altında, yalnız bizi düşünürsünüz ve ilkbaharda hemen seriliverirsiniz ayaklarımızın altına. Canımlarım benim. Seviyorum sizleri insan kardeşlerim. Durup dururken seviyorum işte. Sevip duruyorum. Kollarımı açıp bütün insanlığı kucaklıyorum. Papatyalar gibi sizi koparıp göğsümde tutmak istiyorum...” “Yeter,” dedi Nermin. “Galiba iyice öğrendin. Bırak da biraz ben çalışayım artık. Sen arkaya geç. Hem papatyaları seyredersin, hem de terini kurutursun.” Turgut, birden fren yaptı. Nermin yerinden fırladı, önündeki koltuğun arkalığına çarptı. “Gel bakalım öne,” dedi Turgut: “O kadar acele ediyorsan.” Hızla kapıyı açıp dışarı fırladı: “Direksiyona geçiniz lütfen,” dedi. “Ve müessesemizin bir hediyesi olarak yerdeki bütün papatyaları kabul buyurun.” Hayır! Papatyaları değil, karanfilleri. Papatyalar Selim’in. Arabanın arka kapısını açarak eğildi: “Tanıştığımıza, birbirimizi tanıdığımıza memnun oldum. Gözlerinizin rengine şafaklar kadar uygun bu çiçekler aşkımızın solmaz birer hatırası olsun, gözleriniz yaşlarla dolsun.” Nermin: “Sizinle tanışmıyoruz,” diyerek onu hafifçe itti ve öne geçti.

“Anlamadığın bir şey olursa çekinme lütfen, sor, olur mu karıcığım?” Öne doğru eğildi: “Önce biraz zor gelecek, ama alışacaksın.” Üniversitede ders çalışırken de Selim, arkadaşlarına böyle takılırdı. Kim çıkarmıştı bu sözü? Kenan çıkarmıştı. Yüksek matematikten haziranda geçince, Selim’le bir olup, etüd odasında, çalışmaya çalışan Turgut’un baş ucundan ayrılmamışlardı. Kenan, Selim’in okulda tanıdığı ilk insandı. Turgut’un onları ilk farkettiği gün, sıranın üstüne bir şeyler yazıyorlardı. Turgut’un canı sıkılıyordu o gün. Dersten çıkıp gitmek istiyordu. Onlarda bir canlılık, bir kıpırdanma görerek öne doğru eğildi.

Yalnız sırtlarını görüyordu. Sonra, bir sırt, yavaşça sola dönerek bir insan biçimine girdi, diliyle parmaklarını ıslattı ve ıslak parmaklarıyla sıranın üzerindeki yazılardan birini sildi. Hiç konuşmuyorlardı. Turgut, merakla sordu: "Affedersiniz, ne yapıyorsunuz orada?" Uzun boylusu başını çevirmeden karşılık verdi: "Sıkılıyoruz." Turgut, bu sözden ümitlenerek yavaşça yanlarına kaydı ve sıranın üzerine yukardan aşağı yazılmış sayılara anlamadan baktı. "Vakit geçirme oyunu oynuyoruz," dedi uzun boylusu. "Ve başarıyoruz da. İyi bir şekilde olmasa da geçiriyoruz vakti. Kenan saat tutuyor, ben de yazma işini yürütüyorum." Turgut tekrar sayılara baktı: otuz dörtten başlayıp aşağı doğru birer birer azalarak sıfır oluyorlardı sonunda. Sıfırın altına da 'zırrr' diye yazılmıştı. Kenan: "Otuz üç," dedi başını kaldırmadan; arkadaşı da büyük bir ciddiyetle parmağını ıslattı diliyle ve otuz dört sayısını sildi. Turgut'a dönerek: "Zil çalınca da 'zırrrr'ı siliyoruz," dedi. "Denemeyle sabittir ki bu metotla bütün sıkıcı zamanlar en garanti bir şekilde geçirilir. Şubemiz yoktur. İlk deneme parasızdır. Bakkallarda ısrarla arayınız." "Sevdim sizleri," dedi Turgut. "Benim adım Turgut Özben, oyununuza katılabilir miyim?" "Saatiniz tam zile göre ayarlıysa, zaman tespiti görevini size verelim. Kenan'ın saati biraz geri. 'Zırrr'ı silme işini kesin bir duyarlıkla yapamıyoruz. Benim adım da Selim." Turgut hemen daha yakına sokuldu.

Can sıkıntısı, Selim'in önemli bir derdiydi. Bir işi yapmadan önce geçirilmesi zorunlu olan zaman onu müthiş sıkardı. Turgut'un da bu konuda, kendisine yakınlık duyduğunu anlayınca hemen metotlarını açıklamıştı: "Otobüste, evle okul arasında geçen zamanın bana nasıl bir yük olduğunu bilemezsin. Böyle zamanları, yaşanmamış zaman haline getirmemek için olmadık oyunlar icat ederim. Kendimi kaptırmadan, belirli bir süreyi atlatabileceğimi sanmıyorum. 'Duraklar arası maç oyunu' da bunlardan biridir." ...

"Oynanırken pek tatlı değildir ama, anlatırken ben bile sanki bir şey yapıyormuşum gibi heyecanlanıyorum. (...) Her resmi Türk genci gibi, yani, sporla ilişkisi hiçbir zaman maç seyretmekten öteye gitmeyen her namuslu ve bunalmış vatandaş gibi siz de ayrı bir duhuliye ödemeden bu oyuna katılabilirsiniz. Ben de, birçok vatandaşım gibi, soyutlama gücünden yoksun olduğum için ve özellikle zaman kavramını soyut olarak, yani ele gelmez bir kavram olarak düşünemediğim için süreye, ancak iki nokta arasında bir cismin hareketi olarak katılabiliyorum. Bu açıklamanın, değil dinleyenler için, benim için bile fazla soyut olduğunun farkındayım. Belki bizler, yani bu toprakların yetiştirdiği şu ya da bu çeşit değerler, soyutlaşmaya başladığımızı bu kadar çabuk farketmeseydik ve bu kadar çabuk korkuya kapılmasaydık, bizlerden de büyük matematikçiler yetişir ve ansiklopedilerde taş basması resimleri çıkardı. Bu acıklı durumu da hemen, fazla üzülmeden geçelim ve somut örneklerle yetinelim. Sözün kısası, benim oturduğum evle üniversite arasında on dört durak vardır. Adlarını ezbere bildiğim, her gün birer birer geçilmesi gereken on dört durak. On dört resmi Türk otobüs durağı. Benim gibi otobüse tıkılmış başka insanlar bu süreyi nasıl geçirir bilemiyorum. Yüzlerinden anlaşılmıyor ki. Hiçbir şey belli etmiyorlar. Tabii, ben de içimden bu oyunu oynadığımı belli etmiyorum onlara. Onların yüzünü takınıyorum. Belki hepimiz bir yüz takınıp başka bir oyun oynuyoruz. İlk durakta, yani bindiğim durakta on dört–sıfır yenik durumda girerim maça. Geçtiğim duraklar benim yenilgimi önce hafifletir, sonra yavaş yavaş, zaman yenik düşmeye başlar bana. Üniversitede inerken, on dört–sıfır galip durumda olan benim, anlıyor musun? Zaman, hiçbir zaman kazanamaz bana karşı. Otobüs bir durağı, durmadan geçerse, bu o gün olacak başka olaylar için iyi bir işarettir. Yedinci durağa kadar içimi buruk bir acı ve endişe kaplar. Sanki, daha dün, zamanı aynı biçimde yenilgiye uğratan ben değilmişim gibi içim titrer. Dalıcı bir forvet gibi saldırırım zamansporun kalesine: on üç–bir, on iki–iki, on bir–üç... Tabii buradaki sayı sisteminde, gerçek spor kurallarıyla bir uyuşmazlık var gibi geliyor insana. Bu kadar ince düşünen insan, zamanı bu ince düşünceleriyle geçirir; benim oyunumu ne yapsın? Programımız burada sona eriyor, zamanım doldu. Bana müsaade..."

“Seni eve bırakıyorum,” dedi Turgut karısına. “Araba işiyle ben uğraşırım öğleden sonra.”

(...)

(Turgut, Selim'i kaybedince bir dönüşüm sürecine girerek kendi benliğini sorgulamaya başlar ve "Özben" soyadını alır. Turgut, arkadaşının hayatını araştırarak kendi benliğini bulmaya çalışır. Turgut'un kendi iç benliğini anlattığı, hayalinde oluşturduğu Olric adında bir karakteri vardır. Toplumdan uzaklaşıp kendini dinlemeye başladığında sürekli Olric'le konuşur. Ortak arkadaşları Süleyman Kargı'dan Selim'le ilgili bilgiler alır. Süleyman, Turgut'a Selim'in şarkı diye yazdığı 600 mısralık bir şiir verir. Bunlardan Selim'in düşünen ve sorgulayan ama mutsuz bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Selim'in arkadaşı olduğunu söyleyen Günseli'den Selim'le ilgili daha detaylı bilgiler alır. Selim'in tutunamayan karakteri daha çok ortaya çıkar. Turgut daha sonra Selim'in günlüğünü bulur. Selim'in son zamanlarında "Türk Tutunamayanları Ansiklopedisi" hazırladığını öğrenir. Turgut, Selim'in de dile getirdiği gibi bir tutunamayan olduğunu anlar. Böylece Turgut kendisinin de bir tutunamayan olduğuna karar verir. Romanın sonunda trende tanıştığı birine yazdıklarını verir ve sadece Olric'le yaşamaya karar verip ortadan kaybolur.)

Oğuz Atay

Tutunamayanlar

(Kısaltılmıştır.)

Bir bölümünü okuduğunuz *Tutunamayanlar* romanı 1971'de birinci cildi, 1972'de de ikinci cildi yayımlandıktan sonra birleştirilip tek kitap biçiminde okurlara sunulmuştur. Eser, döneminin önemli ödüllerinden olan TRT Roman Ödülü'nü kazanmıştır. Edebiyat dünyasının başkaldırı romanı kabul edilen *Tutunamayanlar*, Türk edebiyatının çağdaş dünya edebiyatıyla boy ölçüşecek bir eseri olarak kabul edilmektedir. Bu roman, kişinin benliğini bulma ve sorgulama kitabıdır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

duhuliye **:** Giriş ücreti.

talim **: 1.** Öğretim. **2.** Alıştırma.

tesviye **:** Düz duruma getirme.

Bilgi

ROMANDA MODERNİZM

19. yüzyılda büyük gelişme sağlayan geleneksel roman anlayışı devam ederken 20. yüzyılın ilk çeyreğinde yeni bir roman anlayışı ortaya çıkar. Aydınlanmayla birlikte oluşan, hümanizm ve demokrasi temeli üzerine yükselen bir düşünce sistemi olan modernizm, birçok alanı olduğu gibi romanı da etkilemiştir.

I ve II. Dünya Savaşları'nın insanlık üzerindeki yıkıcı etkileri modernizmin doğuşunda büyük rol oynamıştır. "İnsan, yaşadığı dünyada hep acılarıyla baş başa kalmış ve yalnızlıktan kurtulamamıştır.

Öyleyse insanın bu durumunu anlatmak gerekir." görüşünden hareket eden modernist romancılar, geleneksel romancıların aksine kişilerin iç dünyalarını romanlarına katmayı ve "dün–bugün–yarın"dan oluşan zaman zincirini kırmayı hedeflerler. Kişilerin anılarını ve bilgilerini, kafalarından neler geçtiğini, dillerinden dökülmeyip kalplerine gömdüklerini okuyucuya aktarabilmek için bilinç akışı, iç konuşma ve iç diyalog gibi teknikleri kullanırlar. Sinemadan aldıkları geriye dönüş tekniği ile de keskin zaman zincirini kırmayı amaçlarlar. Bu teknikler sayesinde okuyucu hem karakterler hakkında daha doğru bilgiler edinir hem de bugünün durdurulduğu, geçmişin araya girdiği iç içe geçmiş zaman ve olaylardan oluşan bir hikâye okur. Okuduğunuz metinde yazar, Turgut'u, içinde bulunduğu yaşamdan geçmişine götürmüş, iç dünyasını kahramanına söyleterek modernist romana özgü geriye dönüş tekniğinden yararlanmıştır.

Modernist romanlarda neden–sonuç ilişkisi ortadan kalkmıştır. Roman, en baştan başlamak veya belirli bir biçimle bitmek zorunda değildir. Yazar, insan dışındaki dünyayı yalın biçimde yansıtmaktan kaçınır, geleneksel anlatımın dışına çıkar, yer yer alegorik anlatımdan yararlanır, kelimelerin çağrışım gücünden yararlanarak şiirsel bir dil kullanır. *Tutunamayanlar* romanında da başı ve sonu belli olan bir olay yoktur. Mekân, kişi, olay yerine bireyin iç dünyasına yönelme söz konusudur.

Modernist yazarlar, tek bir cümlenin bile atlanamayacağı bir yapı kurarlar. Bu yapı bilinçli kurgulanmış bir yapıdır ve okuru etkin kılar. Bu tür romanlarda en önemli tema yabancılaşmadır. Çoklu anlatıcı, çoklu bakış açısı da modernist romanların başka bir özelliğidir. Okuduğunuz metinde de yazar, Turgut karakteriyle çevresine yabancılaşan, iç dünyasına yönelen bireyi ele almış; kahraman, gözlemci, ilahi anlatıcı bakış açılarını kullanmıştır.

MODERNİST ROMANLARDA ANLATIM

Anlatı türlerinde anlatıcı ile eser arasında önemli bir bağ bulunur. Anlatım teknikleri; yazarın duygu, düşünce, hayal, bilgi vb. dünyasını okuyucuya ilettiği en önemli araçlardan biridir. Yazar, eserinin konusuna, temasına ve amacına uygun olan anlatım tekniklerini kullanarak okuyucuya ulaşmak ister. Klasik anlatı türleri, yapı ve içerik bakımından karmaşık değildir. Ancak modern anlatı türlerinde yeni anlatım teknikleri kullanılmış, bu da anlatımda çeşitliliğin artmasını sağlamıştır. Modernist romanlarda özellikle bilinç akışı, iç çözümleme, geriye dönüş tekniklerinden sıklıkla yararlanılır.

MODERNİST ROMANLARDA BİLİNÇ AKIŞI TEKNİĞİ

Bilinç akışı tekniği, özellikle psikolojik eserlerde kullanılan bir teknik olup bireyin gizli yönlerini belirten etkili bir yöntemdir. Bu teknikte karakterin düşünceleri olduğu gibi ifade edilmeye çalışılır. Yazarlar, kronolojik zamana bağlı kalmaksızın, insanın bilinçaltının derinliklerine inebilirler. Bilinç akışı tekniğinde karakterin kesik cümlelerle, bir bütünlük içermeyen, çoğu zaman mantıksal çizginin dışına taşan karmaşası dile getirilir. Kahramanın kafasından geçenler düzensiz bir şekilde, çağrışımlarla farklı yönlere gider. Burada, roman karakterinin anlattıklarının çoğunda geçmişle şimdiki zaman, gerçekle hayal, kendi iç hesaplaşmaları bir aradadır. Bu teknikte duygu ve düşüncelerdeki karmaşıklık dikkati çeker. *Tutunamayanlar* romanından alınan 190. sayfadaki parça Turgut'un bir iş için geldiği Ankara'da Nermin'in akrabalarına uğrarsa ne tip konuşmalar olabileceğini kafasında şekillendirmeye çalıştığı, bir yandan da kendi kendisi ile iç konuşmalar yaptığı bilinç akışı tekniğine örnektir.

“Sizlere uğramadan edemedim. Şehri çok güzel ve değişmiş buldum. Yeni taşındığınız evi bulmakta güçlük çekmedim. Oğlunuz çok büyümüş. İnşallah büyüyünce sen de Turgut amcan gibi mühendis olursun. Daha beter olsun. Nermin ne yapıyor. İyidir, selam ve sevgileri var. İnşallah bir dahaki sefere onu da getiririm. Sen derslerine çalışıyor musun bakayım? Kaşlarını çattı. Amcalar bazen kaşlarını çatar, onlara güven olmaz. Süheyla'yı hatırlayacaksınız, teyzemin gelini. Nermin'le birlikte geliniz bir dahaki sefere. Geliriz dedik ya uzatmayın. Gitmiş kadar oldum.”

MODERNİST ROMANLARDA İÇ ÇÖZÜMLEME TEKNİĞİ

İç çözümleme, anlatı türleri içinde kahramanların iç dünyasının, duygu, düşünce ve hayallerinin yazar tarafından ifade edildiği bir anlatım tekniğidir. Bu tekniği kullanan yazar, mümkün olduğunca objektif olur. İç çözümleme tekniği kahramanların tanıtımına yardım ettiği gibi anlatımın gerçekliğe daha da yakın olmasını sağlar. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada Turgut'un tedirginliği, korkusu, içindeki tepkileri yazar tarafından verilerek iç çözümleme tekniğinden yararlanılmıştır.

“Turgut, önündeki direksiyona, belli etmek istemediği bir çekingenlikle bakıyordu. Kimse sezmeden, korkusunu farketmeden, bu inatçı ve onu tanımayan sertlikle nasıl uyuşabilecekti? Öğrendikten sonra, bütün zorluklar geride kaldıktan sonra vücudun her parçasında, başlangıçta bu makine kadar kör ve inatçı olan direnmenin yumuşadığını, mümkün olduğunu gördüğü zaman, yazık ki geçiş süresini unutuverir insan.”

MODERNİST ROMANLARDA GERİYE DÖNÜŞ TEKNİĞİ

Geriye dönüş, zamanın kurgusuyla ilgili bir tekniktir. Anlatıcı, şimdiki zamandan önceki zamanlara giderek kahramanın geçmişinde meydana gelmiş bir veya birkaç olayını anımsatır. Geriye dönüş tekniği, konunun daha iyi anlaşılmasında, kahramanların tanıtılmasında ve olayların sebeplerinin ortaya konmasında anlatıcıya yardımcı olur. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada Turgut'un araba sürmeyi öğrendiği ve eşiyle konuştuğu zamandan üniversite yıllarına gidilerek geriye dönüş tekniği yapılmıştır.

“Üniversitede ders çalışırken de Selim, arkadaşlarına böyle takılırdı. Kim çıkarmıştı bu sözü? Kenan çıkarmıştı. Yüksek matematikten haziranda geçince, Selim'le bir olup, etüd odasında, çalışmaya çalışan Turgut'un baş ucundan ayrılmamışlardı. Kenan, Selim'in okulda tanıdığı ilk insandı. Turgut'un onları ilk farkettiği gün, sıranın üstüne bir şeyler yazıyorlardı.”

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen “debriyaj”, “müessese”, “forvet” gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelime ve kelime gruplarını sözlüklerden araştırınız.
2. Okuduğunuz metinden geriye dönüş tekniğine örnek bulunuz. Yazarın bu tekniği tercih etmesinin nedenleri hakkında bilgi veriniz.
3. Okuduğunuz metinde iç çözümleme anlatım tekniğinden yararlanılan bir bölüm gösteriniz. Bu tekniğin anlatıma sağladığı yarar hakkında bilgi veriniz.

4. Metindeki roman kişisi Turgut, tip midir yoksa karakter midir? Nedenleriyle açıklayınız.

5. Okuduğunuz metnin mekânıyla ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

   a. Metindeki mekânlar nerelerdir?

   b. Olayların geçtiği mekânlar hangi özellikleri ile ve nasıl anlatılmıştır?

   c. Turgut'un ruh hâliyle mekânlar arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Açıklayınız.

6. Metindeki çatışmaları tespit ediniz.

7. *Tutunamayanlar* metnindeki şahısların olay akışını etkileyen fiziksel ve psikolojik özellikleri nelerdir?

8. Okuduğunuz metinde Turgut'un kendine "Özben" soyadını vermesinin Turgut'un yaşamıyla bir ilişkisi var mıdır? Açıklayınız.

9. Çevrenizde araba sürmeyi öğrenen kişilerin ruh hâliyle Turgut'un ruh hâlini karşılaştırınız.

10. Aşağıdaki kutucuğa okuduğunuz metnin yazarına, içeriğine ve yazarın anlatım tarzına yönelik kısa bir yorum yazısı yazınız.

Benim yorumum: ....

....

....

....

....

....

11. Okuduğunuz metne ve metnin yazarına yönelik aşağıda verilen eleştiriyi okuyunuz. Bu eleştiriyi kendi yorumunuzla karşılaştırınız.

"Tutunamayanlar romanının yazarı Oğuz Atay, Türk edebiyatında farklı bir yere sahiptir. Modernist akımın etkisinde kalmış, bireyin iç dünyasını, sorunlarını, psikolojik durumunu anlatmayı yeğlemiştir. Ancak onu farklı kılan, yarattığı karakterlerin iç dünyasını, zihnini okuyucuya anlatım şeklidir. Sunuş, Oğuz Atay için araç değil amaç olmuş, anlattığı konudan bir adım önde gelmiştir." **(A. Melda Üner,** *Tutunamayanlar'ın Anlatım Teknikleri, Adam Sanat dergisi***)**

Oğuz Atay (1934 - 1977), Cumhuriyet Dönemi roman ve hikâye yazarlarındandır. Modern Türk edebiyatının önemli yenilikçi yazarlarından biridir. Eserleriyle birçok sanatçıyı etkilemiştir. Toplum kurallarıyla çatışan aydın kişilerin iç dünyalarını eserlerinde irdelemeye çalışmıştır. Eserlerinde kendine özgü üslubuyla oldukça etkili kahramanlar yaratmıştır. Oğuz Atay, Türk romanında 1940'lı yıllardan itibaren Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yusuf Atılgan gibi romancıların eserlerinde görülen modernist eğilimleri kökleştiren; yenilikleri, içerikten biçimsel estetiğe taşıyan bir romancıdır.

Yazarın *Korkuyu Beklerken* adında hikâye kitabı; *Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar, Bir Bilim Adamının Romanı* adında romanları; *Oyunlarla Yaşayanlar* adında tiyatro oyunu vardır.

HAZIRLIK

- “Yer demir gök bakır” deyiminin anlamını araştırınız. Anadolu insanının içinde bulunduğu durumu “demir” ve “bakır” kelimeleriyle dile getirmelerini yorumlayınız.
- Yaşar Kemal’in “Benim bir ayağım Anadolu’da, bir ayağım dünyadadır.” sözünden anladıklarınızı açıklayınız.

4. metin

YER DEMİR GÖK BAKIR

(Toroslardaki yoksul Yalak köylüleri geçinmek için Çukurova’ya pamuk toplamaya iner. Muhtar Sefer ve Koca Halil yüzünden köylü, istediği hasadı toplayamaz. Köylüler kazanç sağlayamadan köylerine döner. Veresiye mal aldıklarından yine Adil Efendi’ye borçlanmışlardır. Borçlarını ödeyemediklerinden Adil Efendi’nin korkusu tüm köyü sarar, köy Adil Efendi’yi beklemeye koyulur. Koca Halil, köylünün içine düştüğü durumdan kendini sorumlu tutar. Köylünün karşısına çıkamadığından gizlenerek kendi ölüm haberini yayar. Onun öldüğüne inanmayan tek kişi Meryemce Ana’dır. Meryemce, Koca Halil için mevlit okutan köylüye kızar ve bir daha köylüyle konuşmamaya yemin eder. Koca Halil, içine düştüğü durumdan kurtulamaz, köyden soğuk bir havada çıkar. Köylü ondan haber alamaz. Yalak köylüleri borçlarını ödeyemediklerinden çevreye rezil olduklarını düşünmeye başlarlar. Adil Efendi’nin köye geleceğini ve alacağını tahsil edeceğini düşünürler.)

Görsel 4: *Toroslar*

Aşağıda okuyacağınız metinler romanın 4, 6, 7 ve 20. bölümlerinden alınmıştır.

(...)

Zala: “Kurban olduğum Seferim, Sefer Ağam,” diyordu. “Sorma başıma gelenleri. Düşten gözümü açamaz oldum. Uyku uyumağa korkuyorum. Yatağa girmeğe korkuyorum. On gündür bu böyle.”

“Çukurun düzündeyim. Yukardan kara bir bulut ağıyor aşağı doğru. Kara, kapkara, kara kara kapkara bir bulut. Hışım gibi üstüme geliyor. Ben düşmüşüm çukurun düzüne kaçıyorum. Yel gibi de koşuyorum. Sonra soluğum kesiliyor. Soluğum kesilince topraktan al atlar çıkıyor, sonra da kır atlar çıkıyor. Toprak, çat diye, ortasından ikiye ayrılıyor, içinden dışarıya atlar fırlıyor. Her fırlayan at, doludizgin, başını, kuyruğunu dikip ovalığa aşağı kayıp gidiyor. Akçasazın bataklığına giriyorlar sonra. Ben de atların ardındayım, bulut benim ardımda. Atlara durun, bir taneniz dursun hiç olmazsa, diye bağırıyorum. Sizde hiç insanlık yok mu, din iman yok mu, diye basbas bağırıyorum. Yarılan topraktan boyuna nalları parlayan atlar fırlıyor, birisinin yelesine, tam topraktan başı çıkarken elimi doluyorum, at beni bir zaman uçurup götürüyor, azgın bulut gerilerde kalıyor. Nasıl oldu bilmem, at elimde yok oluverdi. Yanım yönüm koşuşan atlarla dolu. Bir atın gözünü gördüm. Kocamandı, ayna gibi de parlıyordu. Güzel gözlü at, beni al nolursun, dedim. Hiç biri yüzüme bakmadı. Ortalıkta, kaynaşan atların arasında kaldım. Bulut da yaklaştı, üstüme indi inecek.

Bir çukura iyice yapıştım. Bulut indikçe ben toprağa yapışıyorum. (...) Bir de uyandım ki cıbıldak tere batmışım. (...)

Onu can kulağıyla, hiç bir sözünü kaçırmadan dinleyen Muhtar Sefer sordu:

"Daha var mı?"

Zala:

"Daha çok amma, sen bunu söyle."

Sefer:

"Kara bulut kötülüğe işarettir. Topraktan çıkan atlar, yoksul, biçare, kimsesiz kalmış başıboş, ne yapacağını bilmez köylüye işarettir. Köylünün başına gelecek büyük bir belaya işarettir. (...) Gelen kara bulut Adil Efendiye işarettir. Gelip köyü harabedeceğine işarettir. Bulutun ortasındaki ışık Adil Efendinin yüreğinin iyiliğine, bir de Muhtarınızın, onun yüreğine iyilik sokacağına işarettir. Üstünden akan su, bizi örten kara geceye, bu köylü böyle giderse, Taşbaşın, Uzunca Alinin ardınca giderse bizi boğacak, yok edecek, başımıza taş yağdıracak kötülüğe işarettir. Şimdi o kara bulut köye geldi gelecek. Kara bir atın üstüne binmiş gelecek. Biz de o atlar gibi evimizden çıkıp, kaçıp dağlara düşeceğiz.

Adil Efendi, yani kara bulut gelecek, köyde hiç kimseyi bulamayacak benden başka. Yere yatan sen de bana işaretsin. Ben ona yalvaracağım. O gök gibi gürleyecek, bu köy sözünü tutmadı. Kasabada bu köylüyle kimse alışveriş edip ona güvenmiyecek. Bunların hepsi işarettir. Ne yapalım bacım, başa gelen çekilir. Sen ötekileri söyle."

Sabahtı. Zalaca öğleye kadar, köylü Muhtarın evine doluncaya kadar düşlerini söyledi. Muhtar Sefer de her seferinde onun düşlerini hayra yordu. Zalaca sevinç içindeydi ama, yüreğine de kara bulutun hışmı çökmüştü.

Dışarı çıkınca ilk önüne gelene:

"Geliyor." dedi. "Kara bulut geliyor. Gelecek, bu köyü batıracak."

"Sen deli misin Zalaca?"

"Gidin Muhtara sorun. Geliyor."

Sonra bir kadın kalabalığına girdi.

"Geliyor, geliyor, saçları kökünden kesilesiceler. Bir geliyor ki hışım gibi. Gidin, gidin Sefere sorun. Adil Efendi geliyor."

Kadınlar gülüştüler.

"Geleceği varsa göreceği de var." dedi bir kadın. (...)

Ama, ne olursa olsun, olan olmuştu. Bugün değilse yarın Adil Efendi gelir. Hem de nasıl gelir? Koca bir kartal bir sürü güvercinin içine nasıl dalarsa, güvercinler tüyleri saçılarak, can havliyle oraya buraya nasıl kaçışırlarsa, Adil Efendi köye öyle dalacak. Gelecek, evlerdeki son iğneyi bile alıp götürecek. Başka işler de olacak.

(...)

Kafasında şimşek gibi bir düşünce çaktı:

"Bekçibaşı! Bekçibaşı!" diye bekçisini çağırdı. "Neredesin, çabuk gel!"

Bekçi hemen karşılık verdi:

"Buyur Ağam, buradayım."

"Çık köye, bir ilanat ver," dedi Sefer. "Herkes toplansın. Onlara söyleyecek bir iki sözüm var. Bir diyeceğim var."

Bekçi hemen köyün ortasına gitti, başladı bağırmağa:

"Duyduk duymadık demeyin! Muhtarın kapısında beş dakika içinde herkesin toplanması gerekir. Çabuk çabuk. Muhtarımız, hükümetimizin baş vekili Muhtarımız size büyük akıllar verecektir."

(...)

"Şimdi size söylüyorum ki, duydum ki Adil Efendi, arkasında yirmi candarmaylan gene geliyormuş. Gene köyde ne var, ne yok alacakmış. Zaten bu yıl o kadar verim olmadı. Her şeyimizi alırsa çok kötülük olacak köyde. Ve de gelip hepsini alacak. Ve de açlıktan çok ölüm olacak köyde. Bunun için size danışıyorum. Adil Efendiyi köye getirmemenin mümkünü yok. Gelecek çaresiz, ve çaresiz gelecek. Ve soyup soğana çevirecek. Ve de çocuklar, kocalar açlıktan ölecekler. Ve de hepimiz açlıktan kırılacağız. Ve utançların büyüğü yüzümüzde kalacak. Buna karşılık ne yapmalıyız? Sizi çağırdım ki bana bir akıl veresiniz. Söyleyin bakalım."

En arkadan bir yaşlı atıldı.

"Köyü bırakıp gidelim. Adil gelince köyü boş bulsun. Çukurovadan daha dönmemişler desin," dedi.

Muhtarın boynunun damarları şişti:

"Olamaz bu iş. Bu kışta kıyamette köyü bırakıp nereye gideriz? Adil Efendi de köye geldiğimizi, Çukurovadan döndüğümüzü bilmez mi ki? O zaman gelirse, bakarsa ki köy boş, o zaman köye bir ateş vurup yakmaz mı ki? Bu sözde iş yok."

Birkaç ses birden:

"Köyü bırakıp gitmekten başka çaremiz yok," dedi.

"Ben de sizden car umdum. Ve de bizim köylü akıllıdır sandım. Ve de bir akıl verirler dedim. Mademki bir akıl veremediniz, şimdi beni bir iyice kulaklarınızı açıp, bir iyice dinleyin. Ve de dediklerimi yapın. Yapmazsanız, hiç mesuliyeti üstüme alamam. Baharda açlığınızı ve de çocuklarınızın ölümünü, hastalarınızın ölümünü üstüme alamam. Bana bir diyeceğiniz olamaz. Bu aklı bana sabah erkenden kapıma gelen Meryemce Ana verdi."

Herkes Meryemceye baktı. Meryemce uyuklar gibi, değneğinin üstüne yaslanmıştı. Kendi adını duyar duymaz başını kaldırdı, sonra değneğini öfkeyle iki üç kere yere vurdu.

"Ve de Meryemce ana bu köyde en akıllı, en yiğit, en sağlam bir anadır. Dedi ki bana, güzel oğlum, Muhtar oğlum dedi, Allah seni bu köylünün başına bir ermiş gibi dikmiş, dedi. Bu söylediklerimi köylüye ulaştır, dedi. Ben de işte şimdi size söylüyorum."

Meryemce değneğini boyuna yere vuruyor, çırpınıyor, vuruyor. Ne yapacağını bilemiyor, dönüyor. Ama bu köylüyle konuşmamağa söz vermiş kendi kendine, konuşamıyor. Muhtar da, ölse bile, onun konuşmayacağını biliyor.

"Şimdi evlere gidip arpanızı, buğdayınızı, atınızı eşeğinizi, ineğinizi öküzünüzü, yatağınızı bulgurunuzu, kabınızı kacağınızı, evinizde işe yarar neyiniz varsa, hepsini hepsini saklayacaksınız. Nereye mi saklayacaksınız, nereye mi? Ben ne bileyim. Herkes saklayacak yerini bulsun. Ben de bulacağım.

Adil Efendinin adamları, candarmaları geldiğinde köyde bir çöp bile bulamasın. Baksın ki köyün hali perişanın perişanı, iki gözü iki çeşme olaraktan köyden gitsin. Köyde bir çöp bile bulamazlarsa, gerisini siz bana bırakın, olur mu? Tamam mı? Oldu mu? Dediğimi yapacak mısınız?"

(...)

Koşarcasına eve gelen Meryemce, bir süre evin ortasında dimdik durup düşündü. Saklanacak nesi vardı ve nereye saklamalıydı ki kul olan yerini bilemesin, hem de hiç bir vakit bulamasın?

Tahtalarını kurt yemiş, didik didik, yol yol etmiş, belki yetmiş yıllık çeyiz sandığının önüne oturdu, sandığı açtı, içindekileri eteğine doldurmağa başladı. Bu sırada eve Uzun Ali, karısı, çocukları da girdiler.

Uzun Ali Meryemceyi böyle görünce:

"Ana ne yapıyorsun orada öyle?" dedi.

Meryemce ona öfkeyle dönüp keskin bir bakış fırlattı.

"Ana, senin cıncık boncuğunu almazlar. Onların alacağı çul çuval, yatak yiyecek, bir de hayvanlar, bir de kapkacak. Senin öteberine dokunmazlar bile," diye dayattı. "Onları yerine koy da kapat sandığını."

Meryemce ona bir daha dönüp aynı öfkeyle baktı.

Sandıkta en değerli şeyi, kocası İbrahimin Koca Halille Çerkeslerden çaldıkları bir savatlı gümüş yüzüğü vardı. Üstü yazılıydı. Peygamber sözlerini yazmışlar. Hırsızlık da olsa kutsaldı. Bu yüzüğü kim alır da evine koyarsa, onun evine bereket yağardı. İşte böyle, hem de gümüş bir yüzüğü Adil gelip de almaz mı? Alır alır, saklamalı. Burnuna taktığı gümüş hırızma büyük anasından kalmıştı. Ona da büyük anasından kaldığı su götürmez bir gerçektir. Adil böyle bir hırızmayı almaz mı? Paha biçilmez bir hırızma. Adil akılsız mı?

(...)

Eteğindeki öteberileri, sandığı kapatıp, kapının ağzına getirdi. Yere büyücek bir bez parçası serdi. Bez parçası çok eskiydi. Öteberilerini içine doldurdu. Kıl iple dolaya dolaya, sıkı sıkıya sardı. Öteberiler, kıl ipten bir yumak oldu. Şimdi bunu ne yapacaktı? Bu yumağı nereye koymalıydı ki? Önce bacanın yanına, köşesine asmak geçti içinden. Sonra, görürler, dedi. Görürler de alıp gidiverirler.

Uzun uzun düşündü. Evi, uzun uzun gözleriyle taradı. Bir yer bulamadı. Sonra tıp diye aklına düştü. İşte gözünün önünde durup duruyordu. Kırlangıç yuvasından pislikler düşmesin, düşüp evi de kirletmesin diye, Ali yuvanın altına teneke çakmıştı. İşte şu yumağı oraya koysa kimse görmezdi. Görmezdi ama, onu oraya koymak için de boyu yetişmezdi. Bu tavana yetişse yetişse Uzunca Alinin eli yetişirdi. Bunu Uzunca Aliden nasıl istemeliydi? O gün bugündür, ne Uzun Aliye ne de köylüye bir tek söz etmişti. Ne de kimseden bir şey istemişti. Ama şimdi çaresizdi. Ayağının altına alacak bir şey de yoktu. Bir kütük vardı ama, kaldıramazdı.

Yumağı kucağında, gözlerini Uzun Aliye dikti kaldı. Ali ocağın yanındaki köşeyi kazıyor. Eliflen çocuklar da ona yardım ediyorlardı. Buraya unu, bulguru koyacaktı. Onun kendisine, öylece durup baktığını Ali görmüyordu.

Meryemce öylesine sabırsızlanıyordu ki, sanki şimdi gelecekler de kucağındaki bütün varlığını alacaklar. Gittikçe de, farkında olmayarak köşede kazma sallamakta olan Aliye yaklaşıyordu. Gitti gitti, Alinin burnunun dibine girdi. Ali kaldırdığı kazmayı indirseydi bir sakatlık çıkacaktı.

Kazmanın altında Meryemceyi görünce:

"Ana!" diye bağırdı. "Böyle de kazmanın altına girilir mi? Az daha kazma sana değiyordu."

Meryemce hiç bir şey olmamış gibi bir iki adım geriye çekildi. Bir oğluna baktı, bir kucağındakine. Sonra bir daha, birkaç kere daha baktı. Ali ne demek istediğini anlamadı.

Sonra Meryemce bütün gururunu ayaklar altına alarak, vardı oğlunun kolundan tuttu, kırlangıç yuvasının altına götürdü, elindekini oraya koymasını işaretle anlattı.

Ali anasının elindekini gülümseyerek aldı, damın tavanıyla teneke arasına görünmeyecek gibi yerleştirdi.

"İyi mi ana, görünmüyor, değil mi?" diye de sordu.

Mal canın yongası. Meryemce ilk olaraktır ki yenilmiş, oğlundan bir şey istemişti. Yüzünde belli belirsiz bir gülümseme dolaştı. (...)

Ali kazdığı derin çukura unu, bulguru, yağ hızmanını, kabı kacağı koydu, üstünü de dallarla örttü. Dalların üstüne de kıl çulu serdi. Çulun üstüne gene dal, sonra toprak attılar. Elif, toprağın üstünü sıvadı. Sıva kurusun diye de hemen sıvanın üstüne ateş yaktılar.

Şimdi sıra ambardaki tahıla gelmişti. Ali düşündü taşındı. Ne yapmalıydı? Kul sıkışmayınca Hızır erişmez. Hemen aklına geldi. Ambarın dibine kuyu kazıp bütün tahılı oraya koymalıydı.

Bir anda ambarın içindeki tahılları dışarı taşıdılar. Bu taşımada onlara Meryemce de yardım etti. Ali öğleye kadar ambarın içine derin bir kuyu kazdı. Kuyunun dibine dal serdi, üstüne de saman serdi. Kalın bir saman tabakasıyla örtüldü kuyunun dibi. Tahılı çuvallarla kuyuya indirdiler. Yoncayla ve samanla yörelediler. Yatakları, çeyizlik çuvalları, torbaları, neleri var, neleri yoksa içine koydular. Gene üstünü yoncalayıp toprakla sıvadılar.

Evin içi, sandıklar, sepetler tamtakırdı.

(...)

Hayvanlar mağaralara gitti gideli köy bir hoş olmuştu. Bir kere evler ısınmıyordu. Bir şeylerini yitirmişlerdi. Bir de tamtakır evlerden korkuyorlardı. Dağ başında kalmışların, derin ormanlara düşmüşlerin yalnızlığı.

Meryemce morca danayı severdi. Onu çok özlemişti. Bu özlemini öyle açığa vurmuyor, yolu bırakıp mağaralara gitmiyorsa, kırlangıç yuvasında duran hazinesi yüzündendi. Malının mülkünün kırlangıç yuvasında, gözünün önünde durması ona bir güven, içine bir sıcaklık veriyordu.

"Of," diyordu, "şu lanet herif bir gelip gitse de, biz de kurtulsak!"

Bir sabah gene evden çıktı. Herkes onu gene her zamanki gibi yolun ucuna oturacak, gözlerini yola dikecek sanıyordu. Baktılar ki Meryemce yönünü ormana dönmüş, mağaralara doğru ağıp gider. Arkasına çocuklar düştü. Başta da Hasan. Bunu kadınlar gördü. Onlar da Meryemcenin ardınca gittiler.

Meryemce ormanı geçti, Peri mağaralarına vardı. Birkaç kadın inek sağıyor, bir sürü erkek sığırlara, öteki hayvanlara saman, yonca veriyorlardı.

"Bizim mallar hangi mağarada?" işaretle inek sağan genç bir kadına sordu. Kadın yolu gösterdi.

Meryemce mağaraya girerken ılık bir hava çarptı yüzüne. Epeydir unuttuğu mayıs kokusu geldi burnuna. Morca dana köşedeydi. Yoncaların üstüne yatmıştı. Bu loş ışıkta daha da güzeldi. Vardı başını kucakladı, iki gözünden ayrı ayrı öptü danayı. Dana ayağa fırladı.

Meryemce bu köyün karıncasıyla bile konuşmamağa yemin etmemiş olsaydı, danasıyla konuşacak, ona kurban olduğum danam diyecekti. Düşündü. Bu mağaralar kimin? Bu mağaralar koca Allahımızın.

Öyleyse mağarayla konuşabilirdi. Peri milleti vardı buralarda. Vurgun Ahmedin karısı da şimdi yancağızında olabilirdi.

"Mağara, mağara," dedi, "koca Allahımın mağarası! Perilere armağan gelen mağara, ben bu morca danayı çok özledim. Kimseciklere, morca danaya söylemiyorum, sana söylüyorum, morca dananın kokusunu Allah evlerden eksik etmesin. Öyle değil mi mağara? Morca danam da bizi özlemiştir. Öyle değil mi mağara? Mağara, mağara, sana söylüyorum, morca danaya değil, şu adam gelsin gitsin, hemen o gider gitmez, ben de gelirim de morca danamı alıp eve götürürüm. Sağlıcakla kal mağara."

Morca danayı bir daha öptü, birkaç kere yanında yönünde döndü.

"Sağlıcakla kal mağara," dedi. "Morca danam sana emanet. Şimdi belki köye gelmiştir o. Varayım da gideyim."

(...)

(Herkes Adil Efendi'yi bekler fakat Adil Efendi bir türlü gelmez. Köylü öfkelenir ve sıkılır. Muhtar, bu durumun nedeni olarak Taşbaş'ı gösterir. Taşbaş ise köylünün, muhtarın dediklerini yapmasına ve sağduyudan uzak durulmasına kızmaktadır. Hüsne ve Recep isimli birbirilerine sevdalı iki genç köyden kaçmaya karar verir, karda yola düşerler fakat donarak ölürler. Muhtar Sefer'den yarar göremeyen köylüler bu zor durumdan kurtulmak için Taşbaş'ın etrafında yavaş yavaş toplanır. Köylü, Muhtar Sefer'den uzaklaşır, Adil belasını unutur, tüm dikkatini Taşbaş'a odaklar. Köy kurulu Adil'e gider. Adil Efendi, köylünün borcunu bağışladığını hatta köylüye borç vereceğini ama köye gelmeyeceğini söyler. Zamanla köylü, Taşbaş'a ermişlik payesi yüklemeye başlar. Taşbaş'la ilgili ermişlik hikâyeleri dilden dile yayılır. Kır İsmail'in kızıyla evlenen Muhtar Sefer, köylüyü Taşbaş'tan uzaklaştırmak için köylüye ziyafet verir. Adil Efendi'yi köye getirtmeye çalışır. Taşbaş'ı öldürmek için adam tutar ama başaramaz. Memidik, Taşbaş'la ilgili hikâyeleri yaydığı için Muhtar Sefer tarafından dövdürülür. Muhtar Sefer Taşbaş'ı jandarmaya şikâyet eder. Karakola getirilen Taşbaş, başına gelenleri, kendisini evliyalaştırmaya çalışan köylülere engel olmaya çalıştığını fakat köylüye söz geçiremediğini yüzbaşıya tüm samimiyetiyle anlatır. Yüzbaşı, Taşbaş'a güvenerek onu serbest bırakır. Taşbaş, köylünün çıkardığı ermişlik hikâyesinden yorulur. Ailesi dahil herkes ona tuhaf bakmaya başlamıştır. Öyle bir noktaya gelir ki Taşbaş da kendinden şüphelenir, ermiş olduğunu düşünmeye başlar. Muhtar Sefer, Taşbaş'ı jandarmaya bir daha şikâyet eder. Taşbaş, yüzbaşıya verdiği sözü tutamamaktan dolayı üzüntülüdür. Jandarma, Taşbaş'ı köyden götürürken Taşbaş köylüyle helalleşir; hiç kimsenin Muhtar Sefer'le konuşmamasını yoksa başlarına lanetler geleceğini söyler. Jandarmalar Taşbaş'ı götürürken ormanda kar fırtınası başlar. Sığınmak için bir mağaraya girerler. Herkes uyurken Taşbaş kaçar. Yönünü şaşırır, yorulur, sürünerek başka bir mağaraya girer. Bahar ayları gelmiştir. Köylünün içinde ne Adil Efendi korkusu ne de geçim sıkıntısı kalmıştır. Taşbaş'tan da haber alınamaz. Köye Koca Halil'in ölmediği, bir köye sığındığı haberi gelir.)

Yaşar Kemal

Yer Demir Gök Bakır

(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz roman metni, *Dağın Öte Yüzü* serisinin ikinci romanıdır. *Yer Demir Gök Bakır,* 1962'de bir gazetede tefrika edildikten sonra 1963'te kitaplaştırılmıştır. Kırk yedi bölümden oluşan roman, yurt dışında en iyi yabancı roman ödülüne layık görülmüştür. Roman, birçok defa basılmıştır. Filme çekilmiş, tiyatroya uyarlanmıştır. Roman, yoksul toplumlardaki insanların hayaller ve korkularla dolu yaşamlarını ele almıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

ağmak : Yukarı doğru çıkmak.
car ummak : Yardım beklemek.
hırızma : Burna takılan mücevher, hızma.
hışım : Öfke, kızgınlık.
hızman : Çiriş kökünden yapılan yağ kabı.
ilanat : Haber vermek, duyurular yapmak.
krep : Çok bükümlü iplikle dokunmuş bir çeşit ince kumaş.
savat : Gümüş üstüne özel bir biçimde kurşunla işlenen kara nakış.
yörelemek : Silkelemek.
yumak : Yuvarlak biçimde sarılmış iplik, yün vb. şey.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz roman metninden alınan aşağıdaki cümlelerde geçen altı çizili kelimelerin ve kelime gruplarının anlamını cümlenin bağlamından bulmaya çalışınız, sözlüklerden kontrol ediniz.

a. *"Muhtar Sefer de her seferinde onun düşlerini hayra yordu."*

b. *"Alacağı olsun, elbette bizim de kendimize göre tedbirimiz olacaktır."*

c. *"Bu yıl, bizim köy cümle köylere kötü bir örnek oldu."*

2. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu bulunuz.

3. Roman metninin örtük iletisi nedir? Bu iletiye katılıyor musunuz? Açıklayınız.

4. Köylülerin kaderleriyle mücadelesi, zorlu çalışma şartları ve maddi sorunları roman metninde hangi çatışmalarla dile getirilmiştir? Açıklayınız.

5. Boş inançların ve bunları sorgusuz sualsiz kabullenen insanların trajedilerinin ve komik yönlerinin bir arada verildiği bölümlere örnekler veriniz.

6. Roman metninde kişilerin tavırları, jest ve mimikleri nasıl anlatılmaktadır? Açıklayınız.

7. Aşağıdaki tabloda bazı kişilik özellikleri verilmiştir. Tabloda belirtilen karakterlerle verilen kişilik özelliklerini eşleştiriniz. Belirlediğiniz kişilik özellikleri roman metninde etkili mi verilmiştir? Açıklayınız.

Karakterler	Özelliklere ait harfi, karakterin karşısına yazınız.	Kişilik özellikleri	
Meryemce		**a.** İnatçı **b.** Lider	**ğ.** Okuryazar **h.** Sorgulayıcı
Muhtar Sefer		**c.** Sinirli **ç.** Kindar	**ı.** Başkaldıran **i.** Merhametli
Taşbaş		**d.** Sanatçı **e.** Kıskanç	**j.** Ailesine bağlı **k.** İdeal köylü tipi
Ali		**f.** Fedakâr **g.** Acımasız	**l.** Çıkarına düşkün **m.** Mantıklı davranan

Bilgi

1950 - 1980 YILLARINDA ROMAN

1950'den itibaren ülke sorunlarını irdeleyen bir yaklaşımla romanlar yazılmıştır. Bu yıllarda aydınların yaşama yaklaşımı, romanlara yansırken 1960'tan sonra insana yönelen bir anlayışla romanlar yazılmıştır. Mahmut Makal, Dursun Akçam, Talip Apaydın, Fakir Baykurt gibi yazarlar köy yaşamına yönelmişlerdir. Tarık Buğra, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi romancılar da kaybolan değerlere özlemi işleyen romanlar yazmışlardır. Mustafa Necati Sepetçioğlu, Hüseyin Nihal Atsız, Sâmiha Ayverdi, Yahya Akengin, Emine Işınsu, Sevinç Çokum, Mustafa Miyasoğlu gibi romancılarımız ise millî, dinî ve tarihî hassasiyeti ön planda tutarak eserler vermiştir. Romanlarında emek, yoksulluk, sömürülme gibi temaları işleyen Kemal Tahir, Rıfat Ilgaz, Yaşar Kemal, Orhan Kemal gibi romancılar da toplumcu-gerçekçi bir anlayışla işçilerin, köylülerin ve yoksulların yaşamını ele almıştır. 1960'lardan itibaren Yusuf Atılgan, Adalet Ağaoğlu, Ferit Edgü, Pınar Kür, Oğuz Atay, Nazlı Eray gibi sanatçılar modernizmden beslenerek farklı anlatım teknikleri ve postmodernist anlayışla roman yazmışlardır.

8. Okuduğunuz roman metninin anlatım özellikleriyle ilgili aşağıdaki değerlendirmelerden doğru olanları işaretleyiniz ve örnekleyiniz. Tespitlerinizi romancının yönelimiyle karşılaştırınız.

- ☐ Deyimler sıklıkla kullanılmıştır.
- ☐ Düşsel bir anlatım söz konusudur.
- ☐ İkilemeler fazlaca kullanılmıştır.
- ☐ Atasözlerinden yararlanılmıştır.
- ☐ Realist roman özelliği göstermektedir.
- ☐ Karakterler şive ve ağız özellikleriyle konuşturulmuştur.
- ☐ Diyaloglarda kişiler kendilerine özgü bir dille konuşturulmuştur.
- ☐ İç monologlarla kahramanların psikolojisi okuyucuya aktarılmıştır.
- ☐ Ağıt, destan, dua, beddua gibi halk edebiyatı ögelerinden yararlanılmıştır.

9. Meryemce'nin doğadaki varlıklarla konuşmasını halk kültürümüz açısından değerlendiriniz.

10. Tabiat ile insanın iç içe olmasının kişilerin yaşamlarına etkileri nelerdir? Açıklayınız.

11. *Yer Demir Gök Bakır* romanını mekân ve zamana ait unsurlar açısından inceleyip bu unsurların nasıl verildiğini aşağıda belirtilen yerlere yazınız.

	***Yer Demir Gök Bakır* Romanı**
Mekânların adları	
Mekânların özellikleri	
Mekânların verilme tarzları	
Zamanlar	
Zamanların özellikleri	
Zamanların verilme tarzları	

12. Başlarına gelecek felaketi korku içinde bekleyen köylüler, çaresiz kalınca tutunacak bir dal olarak ne yapmışlardır? Kendinizi metinlerdeki koşulların içinde düşünerek cevap veriniz.

13. Yazar, doğup büyüdüğü Çukurova–Toroslar bölgesinde geçen olayları eserinde anlatmıştır. Romanda anlatılanların yazarın yaşamıyla bir ilgisi olabilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

14. Aşağıdaki eleştiri yazısını okuyunuz. Roman kişilerinin anormal davranışlarını gerçekçilik açısından değerlendirerek düşüncelerinizi aşağıda belirtilen yere yazınız.

"Gerçekçi romanda her şeyden önce öykünün inandırıcılığı gözetildiği için söylemi denetleyen de bu inandırıcılık ilkesidir. Yazar, gerçek günlük yaşamı yansıtırken şüpheyle bakılabilecek olaylara, okurun yadırgayacağı davranışlara, abartmalara yer vermez. Yaşar Kemal ise belki daha başka ve daha derin bir gerçekliğin peşinde olduğu için, gerçekçi romanın bu ilkesini çiğnemekten kaçınmaz. Onun roman dünyası tipik olmak şöyle dursun olağan dahi sayılmayacak olaylarla doludur. Çünkü toplumsal gerçeklikten daha derinini yakalamak için kurduğu örüntü, inandırıcılık ilkesinden daha önemlidir onun gözünde." **(Berna Moran,** *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış***)**

....
....
....
....
....
....

Yaşar Kemal (1923 - 2015), Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatı sanatçılarındandır. Asıl adı Kemal Sadık Göğçeli'dir. Sanat hayatına şiir ile başlamış, sonra öykücülüğe ve romancılığa yönelmiştir. Türkiye'de ve yurt dışında birçok ödüle layık görülmüştür. Eserlerinde köylülerin sesini keskin bir çığlığa dönüştürmeyi başaran yazar, yoksul insanların sorunlarını toplumcu anlayışla yansıtmıştır. Kendi kendini yetiştiren yazar, Çukurova ve Toroslardan yola çıkıp bütün insanlığa sesini duyurmuştur. Yaşar Kemal şiir, öykü, roman, anı, röportaj, derleme, söyleşi, deneme, oyun, fıkra, makale, senaryo gibi birçok edebî türde eser vermiştir. Eserlerinde folklor ve halk edebiyatından ustaca yararlanmıştır. Eserleri kırkı aşkın dile çevrilmiştir.

Yaşar Kemal'in *Teneke, İnce Memed I, İnce Memed II, İnce Memed III, İnce Memed IV, Dağın Öte Yüzü* adı altında üç ayrı kitap olarak *Ortadirek, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu; Üç Anadolu Efsanesi, Ağrıdağı Efsanesi, Binboğalar Efsanesi, Çakırcalı Efe, Demirciler Çarşısı Cinayeti, Yusufçuk Yusuf, Yılanı Öldürseler, Al Gözüm Seyreyle, Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, Deniz Küstü, Kuşlar da Gitti, Yağmurcuk Kuşu, Kale Kapısı, Bir Ada Hikâyesi* adı altında dört ayrı kitap olarak *Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, Karıncanın Su İçtiği, Tanyeri Horozları* ve *Çıplak Deniz Çıplak Ada* adında romanları; *Sarı Sıcak* adında hikâye kitabı; *Yanan Ormanlarda Elli Gün, Çukurova Yana Yana, Peribacaları, Bu Diyar Baştan Başa* adında röportaj türünde eserleri vardır.

HAZIRLIK

- Savaşın insanlar üzerindeki büyük tahribatını konu edinen bir filmi öğretmeninizle tespit ediniz. Filmi sınıfınızda izleyiniz.
- Nobel Edebiyat Ödülü hakkında araştırma yapınız. Ödülün önemi ve ödülü alan sanatçılar hakkında arkadaşlarınızı bilgilendiriniz.
- Savaşlarda en büyük bedeli niçin çocuklar ve kadınlar ödemektedir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

5. metin

VE O HİÇBİR ŞEY DEMEDİ

(II. Dünya Savaşı yıllarında Fred (Fred), doğan çocuklarını geride bırakıp altı yıl çeşitli cephelerde savaşmıştır. Bu süreçte karısı Kaete (Keyt) iki çocuğunu kaybeder. Savaşın bitmesiyle birlikte Fred ailesine kavuşsa da ruh sağlığı bozulmuştur. Hırçın ve mutsuz bir adam olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın bitmesiyle Almanya'da yaşayan herkes büyük sıkıntı çekmeye başlar. Devlet dairesinde memur olarak çalışan Fred de ailesiyle bu sıkıntıları yaşar. İşinden artan zamanlarda ders vererek ek iş yapar. Kazandığı parayı karısı Kaete ve iki çocuğuna göndermektedir. Çok çalışmasına rağmen kazandığı para, ailesine yetmediğinden Fred, borçlanmaktadır da. Kaete, zengin birinin evinde hizmetçilik etmekte ve onların evinde küçük bir odada iki çocuğuyla kalmaktadır.)

Aşağıdaki bölümde Kaete'in Fred'le buluşmaya gitmeden önce savaş yıllarını hatırlaması ve yaşadığı acılar ele alınmıştır.

IV

Kovayı doldurmak için musluğa gidince aynada ister istemez yüzümü görüyorum: Hayatın çilesini çekmiş, sıska bir kadın. Saçlarım dökülmemiş henüz, ama şakaklarımda kumral saçlarıma gümüşümsü bir parıltı veren yol yol küçük ağarmalar... İki yavrum için duyduğum üzüntülerin en önemsiz belirtisi bu. Günah çıkardığım rahip, dualarını o küçüklere yolla, diyor bana. Franz'ın şimdiki yaşındaydılar; yatakta doğrulup kalkınmaya, benimle çat pat konuşmaya başlamışlardı. Onlar çiçekli çayırlarda hiç oynamadılar, ama ben onları ara sıra çiçekli çayırlarda görüyorum ve duyduğum acıya bir çeşit sevinç karışıyor, iyi ki hayatın sillesini yemekten kurtuldular, diyorum. Ama iki hayal varlık da var ki, büyüdüklerini; yıldan yıla, hattâ aydan aya değiştiklerini görüyorum; onlar yaşasalardı tıpkı bunlar gibi olurlardı. Aynada yüzümün gerisinde durmuş, bana el eden bu iki çocuğun gözlerinde bir bilgelik var; bunu seziyor, fakat bundan yararlanmıyorum. Çünkü aynanın derinliklerinde gümüşümsü bir loşlukta duran bu iki çocuğun acılı gülümseyen gözlerinde ben sabrı görüyorum, sonsuz sabrı. Fakat ben... ben sabırlı değilim, onların beni başlamaktan vazgeçirmek istedikleri mücadeleden çekilmiyorum.

Kovam ancak yavaş yavaş doluyor. Gurultusu gittikçe daha seçilir oldukça, inceldikçe, her günkü mücadele aracım olan tenekenin dolduğunu işittikçe gözlerim aynanın derinliklerinden geri dönüyorlar, bir an kadar daha yüzümde oyalanıyorlar: Elmacık kemiklerim çıkık biraz, çünkü zayıflamaya başladım.

(...)

Bu işi binlerce defa yapmışımdır, işte yine tekrarlıyorum. Kovanın dolduğunu işitiyor, bakmadan anlıyorum. Musluğu kapatıyorum; ellerim birden uzanıyor, kol kaslarımın gerildiğini hissediyorum; ağır kovayı kaldırdığım gibi yere koyuyorum.

Kontrplakla ayırdığımız kabinemsi kısmın kapısında, Franz'ın uyuduğundan emin olmak için, içeriye kulak kabartıyorum.

Sonra mücadeleme başlıyorum, kir ve tozla boğuşmama başlıyorum. Bu toz toprakla başa çıkabileceğim ümidini bana veren ne ki? İşe girişmeyi biraz geciktiriyorum, aynaya bakmadan taranıyorum, kahvaltı sofrasını kaldırıyorum. (...)

(Fred ve Kaete arasında anlaşmazlıklar ortaya çıkar, ayrılma kararı verirler.)

Daha dolabı biraz kımıldatır kımıldatmaz, duvardan kopmuş sıva parçaları dökülüyor önüme. Dolabın ayakları arasından kireç topakları toz halinde, kuru, pat diye dışarı çıkıyor, hemen döşemeye yayılıyor, az ötede un ufak oluyorlar. Bazan büyük bir parça aşağı kayıyor, bıraktığı yarık hemen genişliyor; dolabı çektim mi arkasında birikmiş topaklar kurtuluyor, yumuşak bir gök gürlemesi gibi yuvarlanıyor; kireçli bir bulut çetin bir savaş gününün başladığını bildiriyor bana. Odadaki herşeyin üstünü toz bürüyor. İncecik kireç tozu beni, toz beziyle herşeyi bir ikinci defa temizlemek zorunda bırakıyor. Ayaklarımın altında çıtırtılar. Odacığının ince duvarından doğru, sırnaşık tozlar genzine kaçmış küçüğün öksürdüğünü işitiyorum. Maddi bir acı gibi çaresizliğimi duyuyor, boğazımda yumruk gibi bir korku, yutmaya çalışıyorum. Boğulur gibi oluyorum. Toz, göz yaşı ve yeis karışımı bir şey mideme kayıyor, ve ben o zaman savaşa gerçekten başlıyorum. Pencereyi açıyor, yüzümde seğirmeler, süpürüp topluyor, sonra toz beziyle her şeyi bir bir siliyor, nihayet bezi suya batırıyorum. Bir metre karelik yeri temizledim mi paçavrayı yıkamam gerekiyor ve duru suyun üstünde hemen süt rengi, bulanık bir tabaka beliriyor. Üçüncü metre kareden sonra su iyice koyulaşıyor ve kovayı boşalttım mı dibinde pis bir kireç tortusu kalıyor; ellerimle kazıyor, çıkarıyor, yıkıyorum. Ve kovayı tekrar doldurmam gerekiyor.

Yüzümden doğru, gözlerim aynaya ilişiyor, ve ben onları, o iki yavrumu, Regina ile Roberti görüyorum; öldüklerini görmek için doğurduğum ikizleri görüyorum. Onların göbeklerini kesen, aletleri kaynatan, Fred'in elleri olmuştu; ben doğum acıları içinde kıvranırken alnımdaydı bu eller. (...) Bazan düşünürüm de ben onu galiba, ancak kanunlardan ne kadar nefret ettiğini anladım anlayalı sevmeye başladım. Fred beni, kollarında bodruma taşımıştı; aşağıda bodrumun küflü serinliğinde ikizleri ilk emzirişimde yanımdaydı; etrafa yumuşak bir ışık saçıyordu mum; Clemens iskemleciğinde oturuyor; bir resimli kitaba bakıyor ve evimizin yakınlarında bombalar patlıyordu.

Fakat suyun tehditli bir hal alan guruldayışları beni yine kire toza karşı giriştiğim mücadeleye çağırıyor. Alıştığım tezlikle kovayı alıp yere koyunca, demin sildiğim yerlerin kurumuş olduklarını görüyorum: Beyaz kireç kalıntılarının kahredici izleri, iğrenç lekeler gibi... biliyorum, çıkarmak imkânsız bunları. Bu belirsiz beyazlık bütün irademi yok etmeye yetiyor, derman bırakmıyor bende, ve kovamdaki duru suyu görmenin verdiği güç, öylesine az ki!

Boş kovayı boyuna kaldırıyor, yavaş yavaş akan musluğun altına tutuyorum, ve gözlerim aynanın derinliklerinde bulanık, yitip gitmiş uzakları emiyor iyice ve ben, iki yavrumun vücutlarını tahtakuruları ve bitler tarafından ısırılmış, kabartılmış görüyorum. Ve savaşın seferber ettiği sürü sürü böcekleri düşününce içim bulanıyor. Bir harp patlayınca milyarlarca bit, tahtakurusu, sivrisinek ve pire harekete geçiyor, kendilerine yine iş çıktığını söyleyen dilsiz emre uyuyorlar.

Ah, biliyorum ve unutmuyorum ben! Yavrularımı bitlerin öldürdüğünü, bize sağlık bakanının yeğeni tarafından korunan bir fabrika malı, tamamen faydasız bir ilâcı sattıklarını; iyi, tesirli ilâcı ise kendilerine sakladıklarını biliyorum. Ah, biliyor ve unutmuyorum ben! Çünkü aynanın derinlerinde iki yavrumu görüyorum. Vücutları ısırıklarla dolu, çirkinleşmiş, ateşler ve haykırışlar içinde, küçücük gövdeleri faydasız iğnelerle şişmiş, görüyorum. Ve musluğu kapatıyor, kovaya el sürmüyorum. Çünkü bugün pazar ve ben harbin harekete geçirdiği kire pisliğe karşı giriştiğim mücadelede kendime bir dinlenme zamanı ayırmak istiyorum.

Görsel 5: *II. Dünya Savaşı'ndaki yıkımı gösteren "Piyanist" filminden bir sahne*

Ve Fred'in yüzünü görüyorum; insafsızca yaşlanan ve hayat tarafından kemirilen, oyulan yüzünü. Öyle bir hayat ki, bana verdiği aşk da olmasa yaşamaya değmezdi, değmez de! (...) Ben bu yüzü sık sık görüyorum, pek sık; bizi terk edeli daha da sık görüyorum.

Aynada gülümsüyorum. Bu bana yabancı kendi gülüşüme şaşkınlık içinde bakıyorum; musluğun sesine kulak veriyorum; suyun gurultusu gitgide inceliyor. Bakışlarımı aynadan ayırıp da kendi yüzüme, aslında gülümsemediğini bildiğim kendi yüzüme çeviremiyorum.

Orada, gerilerde kadınlar görüyorum, uyuşuk, hantal, akıp giden su başlarında çamaşır yıkayan sarı kadınlar... onların şarkılarını duyuyorum. Siyah kadınlar görüyorum, gevrek toprakları kazan kadınlar... arka plânda işsiz güçsüz erkeklerin anlamsız ama o kadar çekici davul seslerini duyuyorum. Esmer kadınlar görüyorum, taş teknelerde tahıl dövüyorlar; sırtlarında emzikteki çocukları... (...) Ve beyaz kız kardeşlerini görüyorum: Londra'nın, Newyork'un, Berlin'in kira evlerinde; Paris'in dar, karanlık sokaklarında; acılı yüzler. Ve aynada o pis, iğrenç ordunun yaklaştığını görüyorum; yavrularıma ölümü getirecek, o meçhul ve rezil böcekler ordusu.

Fakat kova çoktan doldu; pazar bile olsa temizlik yapmam, toza kire karşı savaşmam gerek.

Yıllardır bu tek odanın tozuyla kiriyle savaşıyorum; kova kova sular dolduruyor, döşemeyi sildiğim bezleri yıkıyor, kirli suyu yalağa boşaltıyorum. Ve bu benim mücadelem; duvarcıların, sıvacıların, neşeli işçilerin altmış yıl önce bu odayı yaparlarken kullandıkları kireci tamamen kazıyıp yıkayana kadar sürecek muhakkak.

Bakışlarım sık sık aynaya ilişir, kovayı her dolduruşumda. Ve gözlerim aynanın derinliklerinden geri döndüğü zaman kendi yüzüme çevrilir; ölü ve uzak, o görünmeyen oyunu seyreden yüzüme. O zaman bu yüzde bir gülümseme gördüğüm olur; yavrularımın yüzlerinden düşmüş, orada yapışıp kalmış bir gülümseme her halde bu. Yahut çılgınca bir azim, bir nefret, bir sertlik ifadesi görürüm; beni korkutmayan, hayır, bana gurur veren bir sertliktir bu. Unutulmayacak olan bir yüzün sertliği.

Fakat bugün pazar ve ben Fred'le buluşacağım. Küçük uyuyor, Clemens'le Clara âyin alayına katılmaya gittiler. Ve avludan doğru üç âyinin, iki konserin, bir konuşmanın yankılarını duyuyorum; bir de bir zencinin kısık şarkısını; hepsini geride bırakıyor; bir bu, kalbime işliyor benim.

... and he never said a mumbaling word...

... ve o hiç bir şey demedi...

Fred belki para bulur da gider, dans ederiz. (...) Ne iyi olacak Fred'le dansa gitmemiz! Zencinin yumuşak, kısık haykırışını hâlâ işitiyorum; yavan iki vaiz arasından doğru işitiyor ve nefretimin, bu vaiz seslerine karşı duyduğum nefretin çoğaldığını seziyorum; boş lâfları bir çürüme gibi içime sokuluyor.

... dey nailed him to the cross, nailed him to the cross.

... onu çarmıha gerdiler, onu çarmıha gerdiler.

Evet, bugün pazar ve odamız kızartma kokusuyla dolu ve bu koku beni ağlatabilir, ete hasret çocukların sevincine ağlıyabilirim.

... and he never said a mumbaling word – diyor (...) şarkısı.

... ve o hiç bir şey demedi.

Heinrich Böll
Ve O Hiçbir Şey Demedi
(Çeviren: Behçet Necatigil)
(Kısaltılmıştır.)

II. Dünya Savaşı'nda istemediği hâlde cephede savaşan yazar, Almanya'nın Köln şehrinde savaş sonrası yıkıntılar arasında yaşamak zorunda kalan üç çocuklu bir ailenin dramını bu metinde konu edinmiştir. Savaşın toplum düzeni ve şehirler üzerindeki yıkımdan daha büyük tahribatını, insanların ruhları üzerinde yaptığını bir ailenin dramından yola çıkarak vermeye çalışan Heinrich Böll, (Henrik Böl) evrensel boyutta bir eser bırakmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

kontrplak : Genellikle mobilya işlerinde kullanılan, en az üç kaplamanın üst üste tutkallanmasından oluşan, ince, esnek tahta.

yeis : Umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü.

METNİ ANLAMA VE YORUMLAMA

1. *Ve O Hiçbir Şey Demedi* adlı metinde geçen "yalak", "seğirme", "sırnaşık" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından bulmaya çalışınız, sözlüklerden kontrol ediniz. Kelimeleri defterinizde birer cümlede kullanınız.
2. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu belirtiniz.
3. Evlatlarını kaybeden ve ailesine savaşın yıkımlarından dolayı iyi bakamayan annenin içinde bulunduğu ruh durumundan etkilendiniz mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.
4. Metnin iletisi nedir? İleti doğrudan mı verilmiştir? İletiyi evrensellik açısından değerlendiriniz.

5. Bütün olumsuzluklara rağmen tüm annelerin yaşama tutunma mücadelelerini nasıl değerlendirirsiniz?

6. Metinde hangi anlatıcı kullanılmıştır? Bu anlatıcının tercih edilmesinin metne katkıları nelerdir?

7. Metinde kullanılan bakış açısını bulunuz. Bu bakış açısı, metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

8. Okuduğunuz metnin genelinden yazar / anlatıcının anlatımda tercih ettiği iç konuşma ve bilinç akışı anlatım tekniklerine örnekler gösteriniz. Yazar / anlatıcının bu anlatım tekniklerini çokça tercih etmesinin nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

9. Metinde kadının aynadaki fiziki görüntüsünün betimlenmesi ve bunun kadın tarafından anlatılması ile yazar, hangi gerçekleri ortaya koymak istemiştir?

10. Okuduğunuz metni orijinal dilinde okuyabilme yetkinliğine sahip olsaydınız kazanımlarınız neler olurdu? Açıklayınız.

Heinrich Böll (1917 - 1985), Alman edebiyatı sanatçılarındandır. Roman, hikâye, deneme ve gezi yazısı türlerinde eserler vermiştir. Gerçekçi bir yaklaşımla olayları ele almıştır, yalın ve açık bir üslubu vardır. II. Dünya Savaşı'na katılmış, esir düşmüştür. Eserlerinde önceleri I. Dünya Savaşını izleyen yoksulluk yıllarını, sonra da II. Dünya Savaşını, özellikle de insanların nasıl acımasızca savaştıklarını, savaşın yıkıntılarını ve acılarını anlatmıştır. Sonraki dönemlerde de Alman refah toplumunu eserlerinde eleştirmiştir. Yazar, 1972'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır.

Heinrich Böll'ün *Trenin Tam Saatiydi, İlk Yılların Ekmeği, Cüce ve Bebek* adında hikâye kitapları; *Ve O Hiçbir Şey Demedi, Babasız Evler, Dokuz Buçukta Bilardo, Palyaço* adında romanları vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Okuduğunuz romanlardan alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan anlatım bozukluklarını bulunuz. Anlatım bozukluklarının nedenlerini belirtiniz. Cümleleri anlatım yönünden düzeltiniz.

a. "Elini yavaşça aşağıya indirdi, kontağı açtı."

b. "Turgut'un onları ilk farkettiği gün, sıranın üstüne bir şeyler yazıyorlardı."

c. "Bunun bana korkutucu bir görüntü verdiğini biliyorum, ama hoşuma gidiyor."

ç. "Köpekler konuşur, ama dinlemesini bilene."

d. "Bu dayanılmaz acılar sonunda tutsak ya ölür ya da aklını, hafızasını yitirirmiş."

2. Okuduğunuz romanlardan alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım veya noktalama yanlışlarını bulunuz. Cümlelerdeki yanlışları düzeltiniz.

a. "Belli etmeden vücudunu hafifçe oynatarak, terli sırtını gömleğinden ayırdı."

b. "Turgut'un onları ilk farkettiği gün, sıranın üstüne bir şeyler yazıyorlardı."

c. "Sana utana utana bakarak gülümseyen kızının adını, aralarında büyüdüğün bacı–kardeş, hısım–yoldaş herkesin hayali gözünde silinende, seni karnında taşıyıp bu günleri göstermek için doğuran anana kargışlar okumadın mı?"

KİTAP OKUMA

Türk edebiyatından 1923 - 1980 yıllarında yazılmış bir romanı okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

ROMAN İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

Roman inceleme değerlendirme yazılarında okunan bir romanı başkalarına tanıtmak için belli kurallara göre yazı yazılır ve sunulur. Bu tür yazılar, aynı zamanda kitabın da eleştirisidir. Amaç insanları bilgilendirmek ve insanlarda okuma isteği uyandırmaktır. Roman inceleme ve değerlendirme yazıları, belli aşamalara göre yapılır. Romanı ele alınacak yazarla ilgili detaylı bir araştırma yapılmalıdır. Ele alınacak romanla ilgili bilgiler de titizlikle araştırılmalıdır. Roman inceleme ve değerlendirme yazılarında belli bir plana uyulur.

Roman türünde yazılmış eserlere yönelik değerlendirme yazıları, okurları bilgilendirir ve roman türünde yazılmış metinlere ilgiyi artırır. Bu açıdan roman inceleme ve değerlendirme yazıları oldukça önemlidir. Bu tür yazılar gazetelerin, dergilerin kitap tanıtma bölümlerinde, kitapların dış kapaklarında, Genel Ağ ortamında yayımlanır. Roman, kısa zamanda okunacak bir tür değildir. Bir roman, uzun soluklu ve dikkatli bir okumayla anlaşılır. Roman, okunmadan önce inceleme ve değerlendirmenin neye göre yapılacağına dair temel başlıklar belirlenir. Roman okunurken de bu başlıklara göre not alma teknikleri kullanılarak notlar alınır.

Etkinlik

Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar* kitabının arka kapağındaki tanıtım yazısını ve Genel Ağ'da yayımlanan 207. sayfadaki inceleme yazısını okuyunuz. Bir romanı inceleme ve değerlendirme yazısı yazarken bu metinlerdeki yöntemlerden yararlanınız.

Oğuz Atay, 1934'te İnebolu'da doğdu. Ankara Maarif Koleji'ni, İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirdi. 1960'da İDMMA İnşaat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. *Tutunamayanlar*'ın yayımlanmasının (1971-72) ardından önemli bir tartışmanın odağında yer aldı. TRT 1970 Roman Ödülü'nü kazanan *Tutunamayanlar*'ı kısa bir süre sonra, 1973 yılında Tehlikeli oyunlar adlı ikinci romanı izledi. Hikâyelerini *Korkuyu Beklerken* başlığı altında topladı. 1911-67 arasında yaşamış hocası Prof. Mustafa İnan'ın hayatını romanlaştırarak *Bir Bilim Adamının Romanı*'nı yazdı. Atay'ın *Oyunlarla Yaşayanlar* adlı tiyatro eseri Devlet Tiyatroları'nda sahnelendi.

Tutunamayanlar Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Berna Moran, Oğuz Atay'ın bu ilk romanını, "hem söyledikleri hem de söyleyiş biçimiyle bir başkaldırı" olarak niteler. Moran'a göre "Oğuz Atay'ın mizah gücü, duyarlığı ve kullandığı teknik incelikler, *Tutunamayanlar*'ı büyük bir yeteneğin ürünü yapmış, eserdeki bu yetkinlik Türk romanını çağdaş roman anlayışıyla aynı hizaya getirmiş ve ona çok şey kazandırmıştır. Küçük burjuva dünyasını ve değerlerini zekice alaya alan Atay, "saldırısını tutunanların anlamayacağı, reddedeceği türden bu romanla yapar."

Oğuz Atay, 1934'de İnebolu'da doğdu. Ankara Maarif Koleji'ni, İTÜ İnşaat Fakültesi'ni bitirdi. 1960'da İDMMA İnşaat Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. *Tutunamayanlar*'ın yayımlanmasının (1971-72) ardından, önemli bir tartışmanın odağında yeraldı. TRT 1970 Roman Ödülü'nü kazanan *Tutunamayanlar*'ı kısa bir süre sonra, 1973 yılında *Tehlikeli oyunlar* adlı ikinci romanı izledi. Hikâyelerini *Korkuyu beklerken* başlığı altında topladı. 1911-67 arasında yaşamış hocası Prof. Mustafa İnan'ın hayatını romanlaştırarak *Bir bilim adamının romanı*'nı yazdı. *Atay'ın Oyunlarla yaşayanlar* adlı tiyatro eseri Devlet Tiyatroları'nda sahnelendi.

Tutunamayanlar

Türk edebiyatının en önemli eserlerinden biridir. Berna Moran, Oğuz Atay'ın bu ilk romanını, "hem söyledikleri hem de söyleyiş biçimiyle bir başkaldırı" olarak niteler. Moran'a göre "Oğuz Atay'ın mizah gücü ve duyarlığı ve kullandığı teknik incelikler, Tutunamayanlar'ı büyük bir yeteneğin ürünü yapmış, eserdeki bu yetkinlik Türk romanını çağdaş roman anlayışıyla aynı hizaya getirmiş ve ona çok şey kazandırmıştır." Küçük burjuva dünyasını ve değerlerini zekice alaya alan Atay, "saldırısını tutunanların anlamayacağı, reddedeceği türden bir romanla yapar"

OĞUZ ATAY / BÜTÜN ESERLERİ 1 • ISBN 975-470-011-7

Görsel 6: *Tutunamayanlar'ın arka kapağı*

MODERNLEŞME PROJESİNİN HAYAL KIRIKLIĞI: OĞUZ ATAY VE TUTUNAMAYANLAR

(...) Oğuz Atay'ın başyapıtı diyebileceğimiz bu roman eklektik yapısı ve metinlerarası özellikleri nedeniyle kimilerince postmodern olarak değerlendirilirken bazen de deneyselciliği ön planda tuttuğu için modernist olarak sınıflandırılır. 70'li yıllarda yayımlandığında özellikle biçimsel farklılığı nedeniyle kıyasıya eleştirilmiş olan Tutunamayanlar o günden bugüne bir kült esere dönüşmüştür. Sağlığında bu derece önem kazandığını göremeyen Oğuz Atay hayal kırıklığı içinde göçüp gitmiştir. Ancak bu hayal kırıklığı onu son ana kadar üretmekten, yazmaktan, araştırmaktan alıkoymaz. (...) Oğuz Atay bir mühendistir ama aynı zamanda sıkı bir edebiyatçıdır, yaratmakta olduğu eserin o dönemin kültürel iklimine ters bir noktada olduğunun da farkındadır. Mevcut edebiyat ortamının onun sesini boğmasından, çabalarını boşa çıkarmasından, edebiyat alemine almamasından endişe duymaktadır. (...)

Kırsal kesimlerdeki feodal düzeni eleştiren ya da taşradan kente göçün sorunlarını işleyen daha sosyolojik analizlere dayalı bir edebiyatın geçerli olduğu dönemde kentte yaşayan, iyi eğitim almış küçük burjuvanın yaşantısını anlatması mı? Yoksa yine dönemin ana akımı sayılabilecek toplumcu gerçekçi romancılar gibi "olumlu kahramanlar" üzerinden toplumsal bilinçlenmeye hizmet eden romanlar yerine (...) varoluşsal sorunlardan söz eden anti kahramanlar yaratması mı? Oğuz Atay'ı önemli kılan unsurlar içinde hepsinin payı olduğu kesindir. Ama bence Oğuz Atay ve yazdığı tüm karakterlerin temel meselesi hayal kırıklığı ve bu hayal kırıklığının nedenleriyle hesaplaşmadır. Sadece edebiyatının kabul görmemesinden veya anlaşılamamaktan duyduğu bir hayal kırıklığı değildir bu çünkü yazdıkları zaten bu ortamın sert eleştirisini içerdiği için hemen büyük bir kabul görmeyeceği bellidir. Edebiyat eleştirmeni Jale Parla'nın işaret ettiği gibi "Büyük romanlar kendilerinden önceki roman geleneğine bir başkaldırıdır." Bunu tüm yazarlar içten içe bilirler ama aralarından bazıları çabuk başarıyı ellerinin tersiyle itmeye, piyasanın isteklerine sırtını dönmeye ve yaratıcılığın gizemli ama tehlikeli coğrafyasına adım atmaya cesaret ederler. Atay'ın o yazarlardan biri olduğu açıktır. Dolayısıyla asıl hayal kırıklığı bu değildir. Daha doğrusu eserlerinin kalbindeki hayal kırıklığının nedeni anlaşılmamak ve kabul görmemek değildir. Hem evrensel düzeyde hem de yerel olarak modernleşme projesinin beklenenleri verememesinin yarattığı bozgundur. **(**Murat Gülsoy, **Genel Ağ'dan)**

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Ders kapsamında okuduğunuz bir roman üzerine inceleme ve değerlendirme yazıları yazınız.

Yazma aşamalarında arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapınız, öğretmeninizden yardım alınız. Gerekirse sınıfınızda sizden istenenler doğrultusunda bir tartışma yapınız. Yazma çalışmalarında yapılması gerekenlerle ilgili verilen bilgileri dikkatlice inceleyiniz. Yazılarınızı defterinize veya bağımsız kâğıtlara yazınız. Yazdıklarınızı sınıfınızda okuyunuz. Okuduğunuz metnin eleştirisini diğer gruplardaki arkadaşlarınızdan ve öğretmeninizden dinleyiniz. 208. sayfada verilen roman inceleme planından yararlanınız.

ROMAN İNCELEME PLANI	
A. Biçimsel Yönden İnceleme	
Romanın adı, yazarı, basıldığı yer, yayınevi, baskı sırası, sayfa sayısı	Romanın adını ve yazarını, basıldığı yeri, basımı yapan yayınevini belirtiniz. Romanın kaçıncı baskısını incelediğinizi belirtiniz.
B. İçerik Açısından İnceleme	
Romanın teması, konusu ve iletisi	İncelediğiniz romanın temasını, konusunu ve iletisini yazınız.
Olay	Ana olayı ve ana olay etrafında gelişen olayların birbirileriyle ilişkisi ve sıralanışını (kurgulanması) gösteriniz.
Çatışma	Metindeki temel çatışmayı / karşılaşmayı ve bu çatışma etrafında metinde yer alan veya metnin ima ettiği diğer çatışmaları / karşılaşmaları / karşıtlıkları belirleyiniz.
Kişiler	Asıl ve yardımcı kahramanları belirleyiniz. Kişilerin rol dağılımlarını, olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini, toplumsal statülerini, -varsa- tarihsel / gerçek kişilikleri veya bu kişiliklerle ilişkilerini; tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini tespit ediniz. Kişiler arasındaki ilişkileri değerlendiriniz.
Mekân	Olayın geçtiği yerleri iç, dış, geniş, dar, somut, soyut açıdan değerlendiriniz. Mekânların kahraman ve olaylarla ilişkisini yorumlayınız.
Zaman	Zamanı; kronolojik zaman, gece, gündüz, mevsimsellik, yıl, geçmiş, gelecek, şimdiki zaman, belirsizlik özellikleri açısından değerlendiriniz. Zamanda geriye dönüşleri gösteriniz. Kahramanların ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişki, olayların gelişiminde zaman ve mekânın işlevi üzerinde durunuz. Metnin kurgu zamanını belirleyiniz. İçeriğin tarihsel zamanla / dönemle ilişkisine -varsa- değininiz.
Anlatıcının bakış açısı	Anlatıcının özellikleri ile hâkim, kahraman ve gözlemci bakış açılarından hangisinin kullanıldığını tespit ediniz. Seçilen bakış açısının anlatımı nasıl etkilediğini açıklayınız. Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığını, taraflı davranıp davranmadığını değerlendiriniz. Bir metinde birden fazla anlatıcı ve bakış açısının bulunabileceğini, anlatıcının değişmesine göre bakış açısının da değişebileceğini unutmayınız.

Anlatım biçimleri ve teknikleri	Romanda yararlanılan anlatım biçimlerini (öyküleme, betimleme vb.) ve anlatım tekniklerini (gösterme, özetleme, geriye dönüş, diyalog, iç konuşma, iç çözümleme, bilinç akışı, pastiş, parodi, ironi vb.) gösteriniz.
Dil ve üslup özellikleri	Cümle yapıları, deyimler, kelime kadrosu, anlatım teknikleri, söz sanatları, akıcılık, nesnellik, öznellik, duygusallık, coşkunluk gibi hususları dikkate alarak yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz. Akıcılık, açıklık, duruluk ve yalınlık açısından anlatımı değerlendiriniz.
Romanın türü	Tezli roman, sosyal roman, psikolojik roman gibi roman türlerinden hangisinin tercih edildiğini tespit ediniz.
Romanın yazıldığı dönemle ilişkisi	Romanın yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurları veya romanın dönemin gerçekliğiyle ilişkisine değininiz.
Yazarın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında kısa bilgi	Yazarın hayatı, sanat anlayışı ve eserleri hakkında kısa bilgi veriniz. Romanın yazarın ünlü eserlerinden biri olması, yazarın tanınmasına katkısı, edebiyat veya toplum hayatındaki akisleri vb. hususların üzerinde durunuz. Bağlı olduğu edebî dönem, akım, gelenek, topluluk açısından romanın kısa bir değerlendirmesini yapınız.
Roman hakkındaki duygu ve düşünceler	İncelediğiniz romanın sizde oluşturduğu etkiyi yazınız. Romanla ilgili tespitlerinizi, eleştirilerinizi, beğeninizi romana dayandırarak yazınız.
Romanı incelerken yararlanılan kaynaklar	Yazdığınız inceleme ve değerlendirme yazısının hukuki ve ahlaki sorumluluğunun size ait olduğunu unutmayınız. Genel Ağ da dâhil olmak üzere yararlandığınız tüm kaynakları kaynak gösterme kurallarına göre belirtiniz.

Okuduğunuz romanla ilgili inceleme ve değerlendirme yazısını yazmadan önce yazınızda kullanacağınız bilgi, gözlem, düşünce, duygu, izlenim ve deneyimlerle ilgili notlar çıkarınız. Not alma ve özetleme tekniklerini kullanınız. Metninizi yukarıda verilen sıralamaya göre planlayınız. Yazınızda birimlere, paragraflara, bölümlemelere dikkat ediniz. İyi bir anlatımın açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık gibi özellikler taşıması gerektiğini unutmayınız. Yazınızda basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksiltili, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi ve fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapılarını / türlerini kullanınız. Metninizi yazdıktan sonra dil bilgisi, yazım ve noktalama yönünden gözden geçiriniz. Yazınızın okunaklılığını ve sayfa düzenini kontrol ediniz.

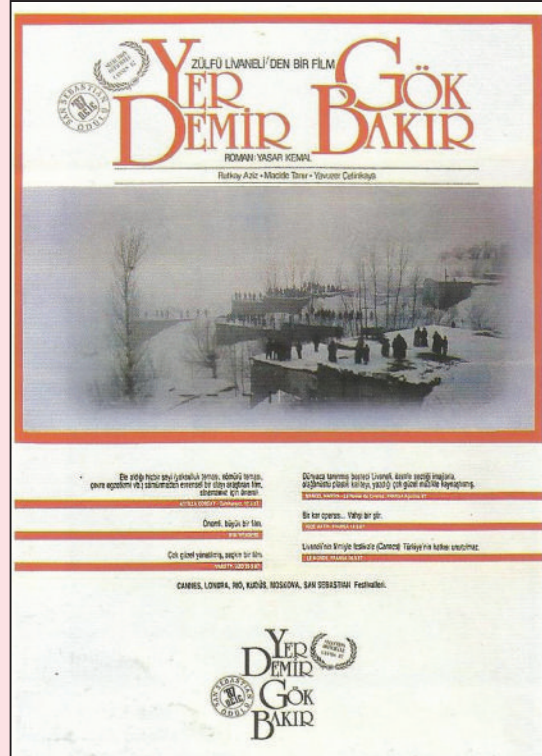

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Sinema, diğer sanat dallarına göre yeni bir sanat dalıdır. Resim, edebiyat, müzik, tiyatro gibi sanat dallarından fazlasıyla yararlanır. "Yedinci Sanat" olan sinema, en çok edebiyatla etkileşim içindedir. Sinema tarihi, sinemaya uyarlanmış sayısız edebiyat eserleriyle doludur. Gezi yazısı, şiir, roman, hikâye, eleştiri, röportaj gibi edebiyatın birçok türü sinemaya kaynak olmuştur. Sinema böylece içerik açısından edebiyattan yararlanma yoluna gitmiştir.

Türk ve dünya edebiyatından birçok roman, sinemaya uyarlanmıştır. Bu tür romanlar ile film arasında dramatik örgü, kişiler, mekânlar, diyaloglar açısından bir ortaklık vardır. Senaryo yazarları bir edebî metni senaryoya dönüştürürken metnin aslına sadık kalırlar. En etkili biçimde ve kısalıkta edebî metnin temel ögelerine, yazarın öne çıkardığı unsurlara dikkat ederek senaryoyu yazarlar. Dolayısıyla filme uyarlanan roman ile film arasında bazı ortak noktalar olsa da farklı alanlara özgü sanat dalları olmaları yüzünden ayrılan yönler de vardır.

Görsel 7: *"Yer Demir Görk Bakır" filminin afişi*

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Türk ve dünya edebiyatından sinemaya uyarlanan bir romanın filmini öğretmeninizle birlikte belirleyiniz ve izleyiniz. Söz konusu romanı okuyunuz. Roman ile filmi öyküleyici metinlere özgü unsurlar olan yapı unsurları, anlatım teknikleri, üslup vb.; sinemaya özgü anlatım teknikleri olan kurgu, rol canlandırma, mekân betimlemeleri vb. açılardan karşılaştırınız.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Okuduğunuz romanı sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla roman inceleme ve değerlendirme yöntemlerine göre değerlendiriniz.

6. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Türk edebiyatında sanatta eski biçim ve içeriğe karşı oluşan, "yenilikçi anlayış" da denen, modernizmi esas alan romanlar yazılmıştır.

2. (....) *Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, Sodom ve Gomore, Yaban* gibi romanların yazarı olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 1960 - 1980 yıllarında eser veren bir sanatçıdır.

3. (....) Cumhuriyet Dönemi roman ve hikâye yazarlarından olan Oğuz Atay, şiir türünde de eser vermiş bir sanatçıdır.

4. (....) 1930'lara kadar Millî Edebiyat etkisinde gelişen Türk romanında eskiye karşı yeni değerlerin yüceltilmesi işlenmiş; bu dönemde Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi romancılarımız eser vermiştir.

5. (....) "Her Allah'ın günü buraya gelir, seni sorardı." cümlesi, anlatımın açıklık ilkesine uymamaktadır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(iç çözümleme, iç konuşma, anlatım bozukluğu, geriye dönüş tekniği, modernist, bilinç akışı)

1. Modern romanlarda da kullanılan .... tekniğinde kişi, aklından geçenleri kendi ağzından anlatır; hayatı, nesneleri, etrafında gördüğü şeyleri nasıl algıladığını, bir zihin yansıması eşliğinde okura aktarır.

2. Modernist romanlarda kullanılan bir anlatım tekniği olan ...., kahramanın aklından geçenlerin sanki onun karşısında oturup aklını okuyormuşçasına yazar tarafından anlatılmasıyla yapılır.

3. ...., kronolojik sıranın dışına çıkılarak anlatım zamanından geçmişe yönelmeyle oluşan bir anlatım tekniğidir.

4. Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Ferit Edgü, Pınar Kür, Oğuz Atay, Nazlı Eray gibi sanatçılar .... tarzda romanlar yazmışlardır.

5. Yalınlık, akıcılık, duruluk, açıklık gibi anlatımın temel ilkelerine uymamak, ... olarak karşımıza çıkar.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

	( ) modernizm
a) Heinrich Böll	**( ) öyküleyici anlatım**
b) geriye dönüş	**( ) Oğuz Atay**
c) Olric	**( ) anlatım tekniği**
ç) *Yaban*	**( ) aydın–köylü çatışması**
d) Yusuf Atılgan	**( ) Alman edebiyatı**
	( ) İngiliz edebiyatı

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. *Yer Demir Gök Bakır* romanının bir kişisi hakkında kısa bilgi veriniz.
2. Modern romanlarda kullanılan iç çözümleme tekniğinin anlatıma katkıları hakkında açıklama yapınız.
3. İç konuşma anlatım tekniği hakkında bilgi veriniz.
4. Türk edebiyatından roman türünde eser veren beş sanatçının ismini yazınız.
5. Modernist tarzda roman yazan sanatçılarımızdan beş tanesinin ismini yazınız.
6. Roman eleştirilerinin sosyal yaşamımıza katkıları nelerdir? Açıklayınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. I. Bireyin bunalımlarının ve toplumla çatışmasının anlatılması
   II. Geleneksel anlatım kalıplarının dışına çıkılması
   III. Romanlarda zaman içinde geriye dönüşlerin, ileriye sıçramaların görülebilmesi
   IV. Kişilerin toplumsal statülerinin oldukça önemsenmesi
   V. Bireyin iç dünyasına yönelinmesi

   Yukarıdakilerden hangisi modernist romanlar için söylenemez?

   A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. Bu mektup, neden geldi beni buldu?" diye söyleniyordu hafifçe. Demek, hafifçe söylenme alışkanlığı, o zamana kadar uzanıyordu. Kendi kendine konuşma o gece çevresindeki eşyaya duyduğu öfkenin ifade edilemeyen sıkıntısıyla bunalıyordu. Selim, belki bu yaşantıyı, parasıyla orantılı olarak yararlandığı küçük burjuva nimetleri onu, nefes alamaz bir duruma getirmişti.

   ***Tutunamayanlar* romanından alınan yukarıdaki parçada başvurulan anlatım tekniği aşağıdakilerden hangisidir?**

   A) İç çözümleme B) Geriye dönüş C) Gösterme
   D) Diyalog E) İç konuşma

3. Turgut ertesi sabah çok erken uyandı. Güneşin ilk ışıkları odaya yeni doluyordu. Sıkıntılı rüyalar görmüştü. Neler gördüğünü toparlamaya çalıştı; Selim'le ilgili bir olay hatırlayamadı. Bütün gece uğraşmış olduğu bir konunun rüyasına girmemesi garip geldi ona. "Sersem gibiyim. Biraz daha uyusam." diye düşündü.

   ***Tutunamayanlar* romanından alınan yukarıdaki bölümden aşağıdakilerin hangisine ulaşılmaz?**

   A) İç çözümleme tekniğinden yararlanılmıştır.
   B) Anlatıcı III. tekil kişi, bakış açısı da ilahi bakış açısıdır.
   C) "Toparlama" kelimesi yanlış anlamda kullanılmıştır.
   D) Noktalı virgül (;) yanlış kullanılmıştır.
   E) "Olduğu" yardımcı fiili gereksiz kullanılmıştır.

4. I. Pınar Kür
II. Ferit Edgü
III. Nezihe Meriç
IV. Yusuf Atılgan
V. Kemal Tahir

Yukarıdaki sanatçılardan hangisi modernist anlayışta roman yazmamıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5.

Kişi	Roman
I. Mehmet Ali	a. *Kara Kitap*
II. Turgut Özben	b. *Yer Demir Gök Bakır*
III. Şevket	c. *Yaban*
IV. Taşbaş	ç. *Tutunamayanlar*
	d. *Yaprak Dökümü*

Yukarıdaki roman kişileri, verilen romanlarla eşleştirilirse hangi roman dışta kalır?

A) *Yaban* B) *Tutunamayanlar* C) *Yaprak Dökümü*
D) *Kara Kitap* E) *Yer Demir Gök Bakır*

6. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?**

A) Kimi zaman kitap okumak için sahil kıyısına inerim.
B) Yol yorgunu olduğum için otelden çıkmak istemiyorum.
C) Zaman zaman dostlarıma uğrar, onlarla zaman geçiririm.
D) Roman okurken not almayı alışkanlık hâline getirdim.
E) Güneş ortaya çıkınca kar erimiş, herkes sevinmişti.

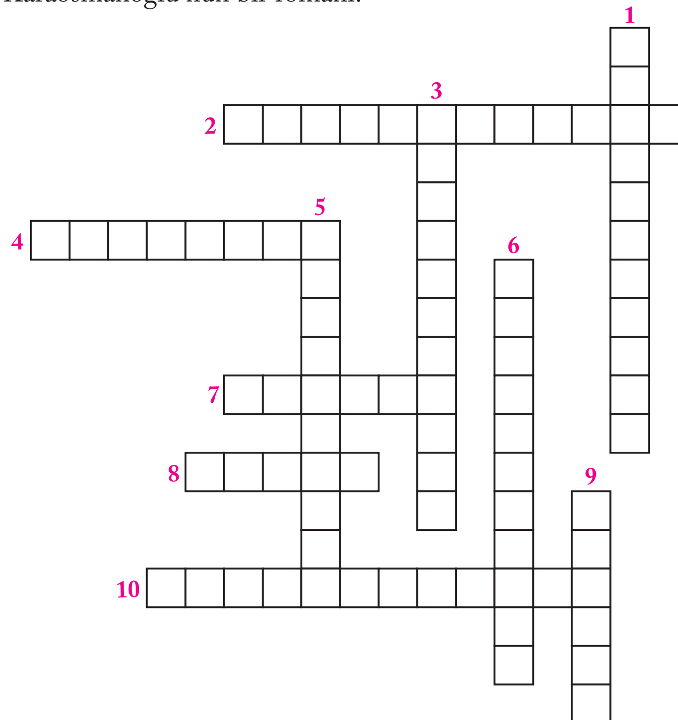
7. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama yanlışı vardır?**

A) Dereler, tepeler, ovalar geçtik ama kimseye rastlamadık.
B) Son romanım “2017’de yayımlanan” yaşamın aynası olarak kurgulanmıştı.
C) Başkan: Edebiyatımızın kötü romancıya da ihtiyacı var ki iyilerin kıymeti anlaşılsın.
D) Evet, bu konunun önemine kimler değinmek ister?
E) Öykü, eleştiri, köşe yazısı, Türkçe; hikâye, tenkit, fıkra da Türkçe değildir.

8. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlışı vardır?**
   A) Bazı geceler hiçbir şey demeden saatlerce karşımda otururdu.
   B) Onun düşünceleri kasabalının üzerine bir karabasan gibi çökmüştü.
   C) Dilbilgisi konularına önem vermek de yazar olmanın koşullarındandır.
   D) Fark ettiğim ilk şey, onun ince bir ruha sahip oluşuydu.
   E) Karakolun kapısındaki listeden yakınlarını arıyordu insanlar.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. İnsanı, düşüncelerinin dümdüz, zamansal ve mantıksal akışı içinde değil, iç dünyasının gerçekliğiyle yansıtma amacını taşıyan, iç konuşmalara dayalı anlatma yolu.
2. Nobel Edebiyat Ödülü sahibi Alman romancı.
3. Kahramanların iç dünyası, duygu, düşünce ve hayallerinin yazar tarafından ifade edildiği bir anlatım tekniği.
4. *Bir Bilim Adamının Romanı* eserinin yazarı.
5. *İnce Memed* romanının yazarı.
6. Anlatıcının şimdiki zamandan önceki zamanlara giderek kahramanının geçmişini, meydana gelmiş olayı anımsatması.
7. Tırnak içinde olmayan alıntı cümlelerinden sonra konan noktalama işareti.
8. *Yer Demir Gök Bakır* romanında muhtar olan roman kişisinin adı.
9. Cümlede yargı bildiren, kip, kişi eki veya ek fiille çekimlenen kelimelerin bulunduğu öge.
10. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bir romanı.

7. ÜNİTE

TİYATRO

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- *1923 – 1950 yılları Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro*
- *1950 – 1980 yılları Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatro*
- *Dünya edebiyatında tiyatro*
- *Anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama*

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- *Seyredilen bir tiyatroyu inceleme / değerlendirme*

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- *Tek veya birkaç kişilik bir oyun hazırlama ve sunma*

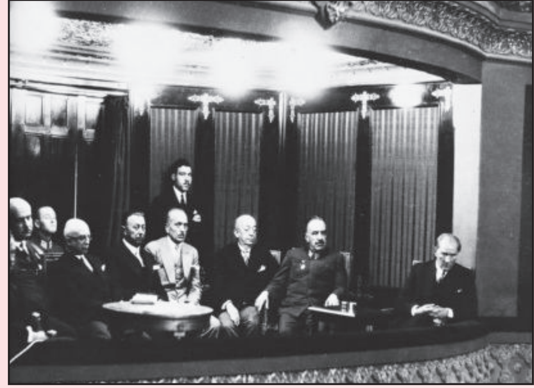
OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Aşağıda verilen görsellerin sizde çağrıştırdığı kelime veya kavramlar nelerdir? Görselleri yorumlayınız.

Görsel 1: *1936'da İstanbul'da düzenlenen Balkan Festivali'ne katılan Mustafa Kemal Atatürk, tiyatro oyuncularıyla birlikte*

Görsel 2: *Mustafa Kemal Atatürk bir oyunu izlerken*

- 1927'de Çankaya Köşkünde verilen bir şölene o sıralarda Ankara'da bulunan İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçıları da davet edilmiş, Atatürk şu sözlerle sanatçıları övmüştür "Hepiniz mebus olabilirsiniz. Bakan olabilirsiniz. Hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz fakat sanatçı olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata veren bu çocukları sevelim." sözünden ve davranışından yola çıkarak Cumhuriyet Dönemi'nde tiyatroya daha çok önem verilmesinin gerekçelerini araştırınız. Tiyatronun toplum yaşamına katkılarını içeren yazılar yazıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. metin

MÜNEVVER'İN HASBİHALİ

(Genç yaşta olan Münevver, İstanbul'da eski bir konakta yaşayan bir kadındır. Kocası bir yıl önce vefat etmiştir. Münevver bir yıl boyunca kocasının yasını tutmuştur. Mükerrem Bey'in evlilik teklifine bir yandan kocasını unutamaması bir yandan da toplumsal baskılar yüzünden evet diyememektedir.)

MONOLOG

1. MECLİS

SAHNE

Kandilli'de bir yalının denize nazır küçük ve müzeyyen bir salonu. Nihayette sağa doğru iki kanatlı bir kapı. Sola doğru bir konsol, üzerinde ayna, lâmbalar vesair müzeyyinât. Sahnenin sağında diğer odaya açılır bir kapı. Solda pencereler. Sağda birinci plânda küçük ve şık bir masa; üzerinde güzel bir dikiş sepeti ve huzzara karşı bir erkek resmi. Masanın etrafında yaldızlı sandalyeler. Solda birinci plânda bir kanepe; önünde üç ayaklı bir masa, üzerinde bir vazo, içinde çiçekler. İkinci plânda pencerenin önünde bir koltuk.

Birinci Meclis

(Perde açıldığında sahne boştur. Bir müddet sonra sağ taraftaki kapıdan Münevver Hanım çarşaflı olarak elinde bir mektup ve bir resim ile süratle gelir. Peçesi açıktır. Şiddetle nihayetteki kapıya gidip açar ve dışarıya seslenir.)

— Pervin... Pervin. Çabuk bana bir sandal getirsinler. Göksu'ya gideceğim. Kim gelirse beni yok desinler... Anladın mı?.. Kim gelirse. İstanbul'dan sekiz vapuru ile Mükerrem Bey'in validesi bana görücü geleceklermiş. İşte asıl bunlara evde olmadığımı söyleyeceksin. Sorarlarsa Erenköyü'ne gitti, ne gün geleceğini bilmiyorum, dersiniz. E mi?

(Kapıyı şiddetle kapayıp elindeki resme bakarak sahnenin önüne geçer.)

Evet. Mükerrem Beyefendi hazretleri, validenizi, teyzenizi kabul etmeyeceğim. Bu baygın bakışlarınızla bana istediğiniz kadar yalvarınız; sözüm sözdür. Şimdiye kadar bir dost gibi teklifsizce girip çıktığınız bu yalının kapısı bundan sonra ne size ne de ailenize açılacaktır. Gülmeyiniz. Ciddi söylüyorum. Bu yalnız bugün değil, yarın da, öbür gün de, daha öbür gün de... hâsılı her gün, daima, hatta bundan sonra bu yalıya değil, Kandilli'ye ayak basmaz iseniz ele güne karşı saygı etmiş olursunuz. *(Elindeki resmi kanepenin üzerine atarak)* Aldın mı payını sırnaşık beyim... Saygısız aşkım. *(Kanepeye ilişerek resme hitaben)*

— Ne buyurdunuz? Kabahatiniz ne mi imiş? Doğrusu ya bu suali sormağa da yüz ister. Bana yazmak cüretinde bulunduğunuz bu mektup... bu kara yüzlü, kaba sözlü mektup elimde dururken bu suali sormak, ne cesaret... *(Biraz sükûn)* Evet, bu mektup kara yüzlü, kaba sözlüdür.

(Resme eğilerek) Neden öyle şaşkın şaşkın bakıyorsunuz? Zannedersem bu mektupta yazdığınız hezeyanları unuttunuz. *(Kalkarak)* (...) *(Resme dönerek)* Bu mektubu okur okumaz, sizden buz gibi soğudum... Ne? Hakkım yok mu? Öyle ise tekrar okuyayım da bana hak veriniz. Hele siz şuraya teşrif ediniz.

(Resmi alır. Masanın üzerindeki vazoya dayar ve kendisi kanepeye oturur.)

— Yan yana oturmaktan sıkılıyorum. *(Mektubu açarak)* Yumurtladığınız cevherleri dinleyiniz beyefendi.

(...)

"Nur-ı aynım Münevver Hanım,

Zevciniz Murtaza bîçaresi bizden ayrılıp aba ve ecdanına kavuşalı tamam bir sene oluyor."

(Okumasını kesip âh-ı derûnla) Bir sene... Âh... *(Okur)*

"Merhumun gaybûbet-i ebediyesinden dolayı döktüğünüz eşk-i teessürle kendi gözyaşlarımı âlûde etmekte bir an kusur etmedim." *(Okumasını keserek)*

— Bu gözyaşlarının birbirine karışmasından böyle bir soluk çıkaracağınızı eğer bilmiş olsa idim... *(Okur)*

"Fakat bu âlemde zevk ve sürûr gibi elem ve keder de gelip geçer." *(Okumasını keserek)*

— Siz bu sözü yalnız kendiniz için söyleyiniz, katı yürekli avukat bey. Beni karıştırmayınız. Biçarenin vefatıyla bende hâsıl olan elem ve keder ömrüm oldukça zâil olmayacaktır. *(Okur.)*

"Münevver'ciğim." *(Okumasını keserek)*

— Oldu olacak bu kadar küstahlığı göze aldıktan sonru Münevver'ciğim diyeceğine canım, ciğerim diyeydin. *(Sertlikle)* Utanmaz! *(Okur)*

(...)

"Münevver'ciğim, aşkın ulviyetine tecelligâh olan o güzel gözlerinizden akan yaşlar artık yeter. Bir sene geçti. Yeis ve matemi dilber çehrenizden kaldırınız. Münevver vechinize meftun olanlar kâm-yâb olsun. *(Okumasını keserek)*

— Size yine tekrar ediyorum. Benim matemim hayatımla bitecek... Ne olurdu bizde de matem tutmak için siyahlar giymek âdet olsa idi. Çünkü ne yalan söyleyeyim, siyah elbise bana çok yaraşıyor. *(Okuyarak)*

"Münevver vechinize meftun olanlar kâm-yâb olsun. Sizi çıldırasıya sevdiğimi ayaklarınıza kapanarak arz ederim." *(Okumasını keserek)*

Kalkınız beyefendi, kalkınız. Sizi ayaklarıma kapanmış görmek sinirlerime dokunuyor. *(Okur)*

"Sizin dest-i izdivacınızı taleb etmek için bugün sekiz vapuruyla validem ve teyzem resmen size gelecekler. Rica ederim reddetmeyiniz. ... *(Okumasını keserek)*

— Erkeklerin tahammülsüzlüğünü, vefasızlığını bu sözlerinizle bir daha isbat ettiniz. Hareminiz vefat edeli daha iki ay olmadı. ... Zavallı ben on iki aydır evlenmek aklımdan bile geçmiyor. Yine var olsun kadınlar. Metin kahramanlar. ...

(Vakarla ayağa kalkarak)

— Eh, bakalım, bu yâvelere ne buyuracaksınız Mükerrem Beyefendi hazretleri? Bu mektubu bana gönderdiğiniz için pek ayıp ettiğinizi hesap etmeyecek kadar akılsız değilsiniz zannederim. *(Resme eğilip dikkatle bakar.)* Vah. Vah. Yüzünüz bile kızarmıyor. *(Şiddetle)* Susunuz susunuz, sakın ağzınızı açmayınız. Zira... Bilmem nasıl anlatayım. *(Sükût).*

(...)

— Of... Bu yaptığınız ne fena şeydir, bilseniz ne fena şeydir. *(Mükremin'in resmini alıp huzzara göstererek)* Bakınız kendisi de yaptığı şeyin fena olduğunu anlıyor da mahcubiyetinden yüzüme bakamıyor. *(Resmi yerine kor)* Bu ne riyakârlık. Bu ne hayasızlık. Ah! Erkekler âh!

(Süratle kocasının resmine gider.)

Öyle değil mi Murtaza'cığım? *(Resmin yanında oturarak)* Sen emin ol güzelim. Ben senin zevciyet hatıralarına kıyamete kadar sadık kalacağıma yemin ettim. Dünya yıkılsa bu yeminimi tutacağım.

(Mükerrem'in resmine gider.)

— Neden gülüyorsunuz beyefendi? Ben gülünecek bir şey söylemedim. Kocama hakikati anlatıyorum. Siz de şöyle durunuz da daha neler söyleyeceğimi dinleyiniz ve sonra benden ümidinizi kesiniz.

(Mükerrem'in resmini kocasının resmine karşı çevirir ve infial ile resme bakarak.)

— Hâlâ gülüyorsunuz... Ey artık bu kadar soğuk istihza elverir.

(Münevver, iç hesaplaşmalarından sonra görücülerle görüşmeye karar verir.)

İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci

Münevver'in Hasbihali

(Hazırlayan: Prof. Dr. İsmail Parlatır)

(Kısaltılmıştır.)

Tek perdelik bir komedi olan *Münevver'in Hasbihali* oyunu, yazarın bir kadının iç dünyasındaki çelişkileri mizahi bir bakış açısıyla yansıttığı tiyatro eseridir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

gaybûbet : Göz önünde bulunmama.
hasbihal : Sohbet.
hezeyan : Saçmalama, sayıklama.
huzzar : Hazır olanlar, var olanlar.
infial : 1. Birine içerlenme. 2. Herhangi bir şeyden etkilenme.
kâm-yâb : İsteğine kavuşmuş olan.
müzeyyen : Süslenmiş, bezenmiş.
müzeyyinât : Süs eşyaları.
sürûr : Sevinç.
tecelligâh : Tecelli yeri. İlahi kudretin meydana çıktığı, göründüğü yer.
teessür : Üzüntülü.
vecih : Yüz, çehre.
yâve : Saçma, saçma sapan söz.

Hatırlatma

Tiyatro, dramatik metinlerin sahnede canlandırılmasıyla ortaya çıkan sanat dalıdır. Belli bir metne dayanması ve sahnelenmesi, tiyatroyu hem edebî metin hem de güzel sanatların bir dalı yapar. Büyük oranda sahnede canlandırma amacıyla yazılan tiyatro metinleri az da olsa okunmak amacıyla da yazılabilir.

Eski Yunan'da MÖ 6. yüzyılda Dionysos (Dionis) adındaki tanrı kahraman adına düzenlenen dinî törenlerden doğan ve zamanla sanat hâline gelen tiyatro, Eski Yunan'da büyük gelişme sağlamış, çeşitlenerek günümüze ulaşmıştır. Bizim edebiyatımızda ise Batı kültürüyle tanışmadan önce Karagöz, kukla, orta oyunu, meddah hikâyeleri, köy seyirlik oyunları gibi geleneksel tiyatro türlerimiz vardır. Batılı anlamda tiyatro, Tanzimat Dönemi'nde edebiyatımıza girmiştir. Batılı tarzda ilk tiyatro eserini Şinasi, *Şair Evlenmesi* oyunuyla vermiş, Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* oyunu da sahnelenen ilk eserimiz olmuştur. Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Mithat Efendi, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Vefik Paşa, Güllü Agop gibi sanatçılar tiyatro türünde önemli çalışmalar yapmışlardır. Servetifünun Dönemi'nde yavaş da olsa tiyatro türü gelişimini sürdürmüştür. Fecriati Dönemi'nde geri planda kalan tiyatro, Millî Edebiyat Dönemi'nde ön plana çıkmıştır.

Bilgi

1923 - 1950 YILLARINDA CUMHURİYET TİYATROSU

1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla tiyatro, uygarlığın vazgeçilmez gereği olarak görülmüş; siyasi, ekonomik ve fikrî hareketlere bağlı bir gelişim göstermiştir. 27 Ekim 1914'te ilk resmî Türk tiyatrosu Darülbedayi kurulmuştur. Bu kurum sayesinde oyunlar sergilenmiş, oyuncular yetiştirilmiş, oyunlar yazılmış, toplumda bir tiyatro bilinci oluşturulmuştur. Darülbedayi, 1931'de İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları adını almıştır. 1927'de, Darülbedayi'nin başına getirilen Muhsin Ertuğrul, yerli yazarları yüreklendirmiş, Batı'dan çevrilen çağdaş tiyatro eserlerini Türk toplumuna sunmuş; oyunculuk, sahneleme, dekor kullanımı ve yetişmelerine katkıda bulunduğu oyuncularla günümüz Türk tiyatrosunun temellerini atmıştır.

Görsel 3: *Darülbedayi Tiyatrosunun binası, İstanbul*

Avrupa tiyatrosunun yakından takibi, aydınlarımız ve yöneticilerimiz tarafından Batılı tiyatronun benimsenmesi, tiyatro binalarının ve topluluklarının kurulması, oyuncuların yetişmesi, yerli oyunların yazılması, gazete ve dergilerde yazı ve eleştirilere yer verilip tartışmalar yapılması, tiyatronun gelişimine katkı sağlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarındaki oyun yazarları, daha çok tarihimize ve efsanelerimize yönelerek ulusçuluğu aşılayan düşüncelerin üzerinde durmuşlar; toplumsal sorunları, değer yargılarının değişmesini ve ruhsal çelişkileri vermeye çalışmışlardır. Ankara'da Devlet Konservatuvarı açılmış, bu oluşum tiyatronun gelişmesini olumlu yönde etkilemiştir.

1940'lı yıllarda Devlet Konservatuvarı ilk mezunlarını vermiş, şehir tiyatrolarımız gelişmiş, özel tiyatrolar yurt çapında turnelere çıkmış ve çocuk tiyatroları kurulmuştur.

Oyun yazarlığı da Cumhuriyet Dönemi'nde Batı modelini uygulayan tiyatronun kurumsallaşması ile gelişme göstermiştir. Bu dönemde Batılı oyun yazarları, yöneticileri ve başarılı oyuncularından yararlanma yoluna gidilmiş, Batı tiyatrosunun temel unsurları modern Türk tiyatrosuna uygulanmıştır. Ülkenin yapısından hareket edilerek komedi ve dram türlerinde eserler verilmiştir. Avrupa tiyatrosundan etkilenen Türk yazarları, yazdıkları oyunlarda öncelikle, Osmanlı toplumundan modern topluma geçilirken yaşanan sancıları, geçmişteki sorunları, toplumdaki yozlaşmayı, ahlak çöküntüsünü eleştirel bir gözle gündeme getirmişlerdir. İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci, Musahipzade Celal gibi Millî Edebiyat Dönemi'nde eser veren sanatçılar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da eser vermeye devam etmişlerdir. Geçiş sürecini konu alan Reşat Nuri Güntekin'in *Yaprak Dökümü* ve Ahmet Kutsi Tecer'in *Köşebaşı* adlı oyunları bu dönemde yazılan önemli oyunlardır. Vedat Nedim Tör, Nâzım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek de eserlerinde aşırı duygulu, bunalımlı kişileri işlemişlerdir. 1933 yılına kadar yazarlarımız Türk ulusunu ve Türk yurdunu sevdirmeyi amaçlayan oyunların yanında Türk gücünü, güzel ahlakını öven ve kaynağını Türk efsaneleri ile masallarından alan oyunlar yazmışlardır. Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Akın*, *Özyurt*, *Kahraman*; Yaşar Nabi Nayır'ın *Mete*; Necip Fazıl Kısakürek'in *Sabır Taşı*, *Tohum*; Behçet Kemal Çağlar'ın *Çoban* ve *Atilla* adlı eserleri bu dönemde verilen eserlerden bazılarıdır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "hasıl", "elem" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.

2. Metnin temasını ve konusunu bulunuz.

3. Metindeki temel çatışmayı ve ona bağlı diğer çatışmaları belirleyiniz. Münevver'in kendisiyle ve toplumun istekleriyle çatışmasını "özgüven sahibi olma" açısından değerlendiriniz.

4. Okuduğunuz metinde Münevver'in içinde bulunduğu durum, hangi anlatım tekniğinden yararlanılarak verilmiştir? Bu anlatım tekniği metinde niçin fazlaca kullanılmıştır? Açıklayınız.

5. Aşağıdaki tabloda bazı tiyatro terimleri verilmiştir. Okuduğunuz metinden bu terimlere örnekler gösteriniz.

Terimler	Terimlere Metinden Örnekler
Perde	
Sahne	
Mimik	
Jest	
Monolog	
Diyalog	
Dekor	
Aksesuar	
Aktris	

Bilgi

KOMEDİ

Komedi, yaşamın ve toplumun gülünç yönlerini göstermek ve ders vermek amacıyla yazılan tiyatro türüdür. İzleyiciye güzel vakit geçirtmeyi amaçlayan komedi, konusunu günlük hayattan alır. Her sosyal tabakadan insan, oyuna konu edilir. Seçkin bir üslup tercih edilmez. Koro ve diyalog bölümlerinden oluşur. Üç birlik kuralına uyulur. Beş perdeden oluşur. Komediler konularına göre sınıflandırılır. **Karakter komedisi**, çeşitli dönemlerdeki ve ülkelerdeki insanların kişilik özellikleri üzerinde duran, onların gülünç ve aksak yönlerini ön plana çıkaran komedi türüdür. **Töre komedisi** de bir dönemin, toplumun gelenek ve göreneklerin gülünç ve aksak yönlerini konu edinen komedi türüdür. **Entrika komedisi** ise olayların karışık ve şaşırtıcı yönlerini merak ve coşku unsurlarıyla ele alan komedi türüdür.

6. Aşağıdaki bölümlere metnin tür özelliklerini yazınız.

Soyut Çatışmalar	Olay Örgüsü	Somut Çatışmalar
....	....	....

Zaman	Şahıslar (Oyuncular)	Mekân (Sahne)	Üslup
....	....	....	....

7. Okuduğunuz metinden mizahi anlatıma örnekler veriniz. Yazarın bu anlatım tutumunu tercih etmesinin nedenini açıklayınız.

8. Okuduğunuz metinden, metnin yazıldığı dönemdeki kültürel ve toplumsal değerlerle ilgili çıkarımlarda bulununuz. Metindeki toplumsal ve kültürel değerlerle yaşadığınız toplumun değerlerini karşılaştırınız.

9. Okuduğunuz oyun farklı salonlarda ve oyuncularla temsil edildiğinde mekân ve dekorda değişiklik olur mu?

10. Bu oyunu sahneleyen yönetmenin koltuğuna kendinizi oturtunuz. Oyunun hangi bölümlerinde ve ne biçimde efekt ve ışık kullanacağınızı tasarlayınız.

11. İnsanlık tarihi açısından kronolojik bir sıralamada düşünürseniz komedi türünün ortaya çıkmasında hangi gelişmeler sizce etkili olmuştur?

İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci (1874 - 1935), Darülbedayi'nin ikinci döneminde aktif görev almış oyun yazarı ve tiyatro oyuncusudur. Meşrutiyet'ten itibaren telif eserlerle ve Fransızcadan yaptığı uyarlamalarla tiyatromuza birçok oyun kazandırmıştır. Elliyi aşkın eseri vardır. Türkçeyi iyi kullanan, oyun tekniği yönünden de oldukça başarılı bir sanatçıdır. Eserlerinde sahne dilini ustaca kullanmış, sahnede her tipi kendi karakterine, seviyesine göre konuşturmuştur.

Sanatçının *Çürük Merdiven*, *Kadın Tertibi*, *Kısmet Değilmiş*, *Sekizinci*, *Ceza Kanunu* adında oyunları vardır.

HAZIRLIK

- Bir sanatçının, eserinde yarattığı bir kahramanın etkisinde kalması mümkün müdür? Sınıfınızda kısa bir tartışma yapınız.
- İzlediğiniz bir filmin veya oyunun, okuduğunuz bir romanın ve hikâyenin bir kişisinden güçlü şekilde hiç etkilendiniz mi? Görüşlerinizi belirtiniz.

2. metin

BİR ADAM YARATMAK

(Hüsrev, oyun yazarıdır. Son oyununda bir adamın oğlunun kaza kurşunuyla annesinin ölümüne sebebiyet vermesini ve bunalıma girmesini konu edinmiştir. Oyun sahnelendiğinde Hüsrev de kaza kurşunuyla halasının kızı Selma'nın canına kıyar. Hüsrev şiddetli bunalımlar geçirir ve eserinde yarattığı insanın ruh hâlini yaşamaya başlar. Davada ruh doktoru Nevzat, Hüsrev'in iyi olmadığı yolunda rapor yazmıştır. Hüsrev'in gazeteci arkadaşı Şeref, Selma'nın anı defterini ele geçirir. Genç kızın Hüsrev'i sevdiğini ve Nevzat'ın raporunu gazetede yayımlar. Çok üzülen Hüsrev elinde gazeteyle gelir. Sinir krizleri geçirir. Dostu Mansur'la konuşmaya başlar.)

Beşinci Sahne

(...)

HÜSREV — *(Tatlı ve hüzünlü bir sükûnet içinde. Mansur'a bakmadan konuşur.)* Mansur!

MANSUR — *(Tehalükle)* Kardeşim!

HÜSREV — Sen benim dostumsun, değil mi?

MANSUR — Dostunum Hüsrev!

HÜSREV — Mansur, sana inanıyorum.

(Mansur'un başı teessürle göğsüne düşer. Cevap vermez.)

HÜSREV — Senin yanında gömleğimi yırtabilirim. Göğsümü parçalayabilirim. Senin yanında ağlayabilirim.

(Mansur, büsbütün ezilir. Teessürünü göstermemek için arkasını döner.)

HÜSREV — Mansur, çok fenayım. Düşüyorum.

(Mansur, dehşet içinde tekrar Hüsrev'e döner.)

HÜSREV — Dipsiz bir uçuruma sarkıyorum. Yakalayabildiğim bir iki ot tutuyor beni. Bu otlar sökülüyor. Yumuşak toprağın içinden kökleriyle beraber geliyor. Düşüyorum.

Görsel 4: *"Bir Adam Yaratmak" oyununun afişi*

MANSUR — *(İnandırmak isteyen bir gayret edası ile)* Hüsrev, sen dünyanın en kuvvetli insanlarından birisin. Bu buhranı yeneceksin. Kendini kurtaracaksın eminim.

Görsel 5: *Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkent Tiyatrolarının "Bir Adam Yaratmak" oyunundan bir sahne*

HÜSREV — Hiçbir şeye yanmazdım, bu kadar gülünç olmasaydım.

MANSUR — Gülünç olmak mı? O sana göre değil. Herkes gülünç olabilir, sen olamazsın.

HÜSREV — Âlemin maskarası oldum. (...) Kaldırımlar üstünde can çekişiyorum. Genç, ihtiyar etrafımda halkalanmış. Herkes beni seyrediyor. Herkes parmağının ucu ile beni gösteriyor. *(Parmağını uzatarak meçhul birini gösterir.)* İşte yazdığını yaşayan adam! *(Eli kaskatı düşer.)* Beni bu gülünç kadere insan iradesi sokmamalı. Tepemde başka bir irade var. Onu bir kanat gölgesi gibi, üzerimde duyuyorum. Fakat elimle tutamıyorum. O böyle istiyor.

MANSUR — Ne söyleyeyim? Bilmem ki ne söyleyeyim? Sana kimse yardım edemez. Sana kendinden başka kimse deva bulamaz.

HÜSREV — *(Yerinden doğrularak)* Mansur! Âlemden gizli tek bir sırrım kaldı. İçimdeki kıyamet! Kimse bir şey bilmiyor. Bakma kıvranışlarıma! Bakma ağzımın dikişlerinden sızan hırıltılara! Bakma beni çıldırıyor sanmalarına! (...) Söylesem de bir şey anlaşılmaz. *(Bir hayalet gibi dimdik ayakta kalır.)* Mansur! O benim meğer kurbanımmış. Gafletimin değil, en ahmak tarafımın, sanatımın kurbanı! Eserimi niçin yazdım? Onu öldürmek için mi? Onu niçin öldürdüm? Eserimi yazdığım için mi?

MANSUR — Düşünme Hüsrev bu şeyleri.

HÜSREV — Ben sanatı hayattan başka bir şey sanıyordum. Hürriyetlerin sonu. Âciz bahtımın ulaşamadığı bir yer. Orası iradem bahçesiydi. Orada, oyuncaklarıyla oynayan bir çocuk gibi başıboştum. Orada kulluktan çıkıyor gibiydim.

MANSUR — Ah, Hüsrev!

HÜSREV — Ben ne yaptım? Bir hududu zorladım. Kendimin dışına çıkmak isterken, kendime rast geldim. *(Bir adım atar ve bir mecnun hâliyle gittikçe açılan gözlerini, Mansur'un korkulu gözlerine diker.)* ... Meğer sonradan hakikat yapmaya mecbur olmak için evvelâ yalan söylemeliymişim! Meğer nasıl yaratıldığımı görmek için bir adam yaratmaya kalkmalıymışım! *(Yüzünün ifadesi büsbütün mecnun, orta yere döner.)* Ben ne yaptım? En sağlam basamağı ayağımdan kaydırdım. Körlüğü zedeledim. Şimdi görünen şeye nasıl bakayım? İnsan kaderini bir rüya gibi uykuda bulur. Bu rüyayı uyanık nasıl seyredeyim? Allah'la kalabalık arasında kaldım. Boşlukta nasıl durayım?

MANSUR — *(İhtiyatla elini dostunun omuzuna koyar.)* Hüsrevciğim!

HÜSREV — *(Silkinir. Patlayışın son kademesinde)* Anlayın bu azabı! Bir azap ki kul olduğum için çekiyorum. (...) İnsana göre değil bu! Yok bunu çekecek âza insanda! (*Birdenbire ok gibi fırlayıp kollarını iki yana açar.)* Yetişir! Gelsin artık her şey yerli yerine! Verin bana artık dünyamı! Salıverin beni kalabalıklara!

(Hüsrev son kelimelerde bir sandalyeye çöker. Yüzü paravanaya, arkası Mansur'a doğru. Suratı bir yangın.)

MANSUR — *(Hüsrev kadar ezgin.)* Hüsrev! Seni böyle gördükçe parça parça oluyorum. Ne yapabilirim senin için?

HÜSREV — *(Gözleri paravanın arkasında.)* Elinden gelirse beni bu insanlardan kurtar.

(Mansur da paravanaya bakar. Paravanadan sade bir kılıkla Zeynep çıkar. Bir adım atıp durur. Azimli bir hâli vardır.)

(...)

(Hüsrev, hastalanır ve hastaneye yatırılır.)

Necip Fazıl Kısakürek
Bir Adam Yaratmak
(Kısaltılmıştır.)

Bir Adam Yaratmak, iki yılda tamamlanan ve 1937 - 1938 sezonunda sahnelenen bir eserdir. Yazarın deyimiyle "İstanbul'da yaşayan bir tiyatro yazarının geçirdiği büyük ruh çilesi" ele alınmıştır. Ölüm korkusu, sanatçının çilesi, kader, cinnetin işlendiği eser halktan büyük ilgi görmüş öyle ki oyun, uzun süre kapalı gişe oynamış; halk, tiyatroda yer kapabilmek için yarışmış, kepenkler yumruklanmıştır. Muhsin Ertuğrul defalarca sahneye çağrılmış, Necip Fazıl Kısakürek büyük bir coşkuyla takdir edilmiştir. Eser, televizyona da uyarlanmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

azap : Büyük sıkıntı, eziyet.
buhran : Bunalım, kriz.
ihtiyat : Herhangi bir konuda ileriyi düşünerek ölçülü davranma, sakınma.
tehalük : Can atma, çok isteme.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "âza", "paravana" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.
2. Metnin temasını ve konusunu bulunuz.
3. Okuduğunuz metnin iletisi nedir? Açıklayınız.
4. Yazarın bu oyuna verdiği adı; tema, konu ve ileti açısından değerlendiriniz.
5. Okuduğunuz metinde Hüsrev'in içinde bulunduğu durum, hangi anlatım tekniğinden yararlanılarak verilmiştir? Bu anlatım tekniği metinde niçin fazlaca kullanılmıştır? Açıklayınız.
6. Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki numaralı bölümlerde belirtilen unsurların metinde kullanılma gerekçelerini defterinize yazınız.

HÜSREV — [1] *(Gözleri paravanın arkasında)* Elinden gelirse bari bu insanlardan kurtar.

[2] MANSUR — *(Tehalükle)* Kardeşim!
HÜSREV — Sen benim dostumsun, değil mi?

7. Okuduğumuz metinden yazara özgü dil ve anlatım özellikleriyle ilgili aşağıdaki tabloda verilenlere örnekler bulunuz.

	Metinden Örnekler
Mecazlı anlatımı tercih etme	
Halk diline özgü söyleyişleri kullanma	
Yabancı kökenli kelimeleri daha az kullanma	
Farklı türlerde cümleler kullanma	
Kelimelerin soyut anlamından yararlanma	

Bilgi

DRAM

Dram, komik ve trajik olayların birleşiminden oluşan tiyatro türüdür. Yaşamın güzel, çirkin, acıklı, gülünç, sıradan yönleri bir bütün hâlinde ele alınır. Dramda komedi ve trajedi türlerinin kimi özellikleri bir arada yer alır ve konu sınırlaması yoktur. Oyunun kişileri toplumun her tabakasından seçilir. Oyunda gerçeklik aranır. Dram türündeki eserlerde yaşamın olumlu veya olumsuz bütün yönleri sahnelenir. Dramda üç birlik kuralına uyma zorunluluğu yoktur. Perde sayısında bir sınırlama yoktur.

8. Okuduğunuz metinde dram türüne özgü tespitlerde bulununuz.

9. Necip Fazıl Kısakürek'in yaşamı, edebî kişiliği, siyasi ve sosyal konulardaki görüşleri açısından metinle yazar arasında bir ilişki kurabiliyor musunuz? Açıklayınız.

10. Okuduğunuz metinle 6. ünitedeki *Yaban* metnini tür, içerik ve biçim açısından karşılaştırınız.

11. Bu oyunu sahneleyecek ekipte görev alan bir kişi olsaydınız dekor / sahne düzenlemesini nasıl yapardınız?

Necip Fazıl Kısakürek (1905 - 1983), Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Şiir, oyun, hikâye, inceleme, anı türlerinde eserler vermiştir. Sanatçı aynı zamanda bir fikir adamıdır. 1928'de yayımlanan *Kaldırımlar* şiiri büyük ilgi görmüş, "Kaldırımlar Şairi" olarak tanınmıştır. 1930'lardan itibaren İslami değerlere dayalı mistik şiirler yazmıştır. Sağlam bir dille modern insanın bunalımlarını eserlerinde işlemiştir. Etkili bir teknikle korku, kaygı, bunalım, arayış temalarında oyunlar yazmıştır.

Sanatçının *Kaldırımlar, Çile, Ben ve Ötesi, Örümcek Ağı* adında şiir kitapları; *Aynadaki Yalan, Kafa Kağıdı* adında romanları; *Tohum, Bir Adam Yaratmak, Reis Bey* adında oyun türünde eserleri vardır.

HAZIRLIK

- IV. Murat hakkında bilgi toplayınız. Sınıfınızda sunum yapınız.
- "Bir mıh bir nal kurtarır, bir nal bir at kurtarır." atasözünü sınıfınızda gruplar oluşturarak belirlenmiş kısa zamanlarda tartışınız.
- *IV. Murat* metnini sınıfınızda rol dağılımını yapıp vurgu, tonlama, jest ve mimiklere dikkat ederek okuyunuz.

3. metin

IV. MURAT

(I. Mustafa, Osmanlı Devleti'nin kötü günler geçirdiği bir dönemde tahtan indirilir. Onun yerine on iki yaşında olan IV. Murat tahta geçirilir. Yaşı küçük olduğundan IV. Murat'ın annesi Kösem Sultan ve sarayın damadı olan Recep Paşa devleti yönetirler. Recep Paşa sadrazam olur. Ülkede düzen giderek bozulur. İran, Bağdat'ı ele geçirir. Erzurum'da isyan çıkar. İsyanı bastıran Hüsrev Paşa'yı Kösem Sultan ortadan kaldırmaya çalışır. IV. Murat da olan biteni kavramaya başlar.

Okuyacağınız metinde, IV. Murat'ın şair Nef'i'nin düşüncelerinden yararlanarak annesi Kösem Sultan'a karşı önlem almak istemesi anlatılmıştır.)

Görsel 6: *İzmir Devlet Opera ve Balesinin sahnelediği "IV. Murat" oyunundan bir sahne*

I. PERDE

III. SAHNE

(Topkapı Sarayı. Solda Kösem Sultan'ın odası. Kösem, Recep Paşa)

(...)

KÖSEM SULTAN — Padişah bir şey sezdi mi ayak divanında?

RECEP PAŞA — Pek sıkıntılı, pek nazik anlar oldu sultanım! (...)
Sevdiği adamların elinden alınmasını
hiç mi hiç unutmayacaktır Sultan Murat.

KÖSEM SULTAN — Onun için baskı altında tutulmalı! (...)
Murat bir silkinirse, Paşa,
bizim borumuz ötmez olur, bilesin!

RECEP PAŞA — Haddim olmayarak derim ki sultanım,
madem Hüsrev Paşa'nın azlinden bunca yararlandık,
ölümü daha verimli olacaktır bizim için.

(...)

KÖSEM SULTAN — Doğru düşünürsün Paşa, pek doğru.
Yalnız, Hüsrev Paşa'nın giderilmesi için
uygun bir gerekçe göstermeli padişaha.

RECEP PAŞA — Hüsrev Paşa kanlı zorbanın biridir, sultanım.
Öylesine gururludur ki, azledilmeyi sindiremez;
Hele benim sadrazamlığım kudurtacaktır onu. (...)
Buraya gelip tahtından indirebilir padişahı.

(...)

KÖSEM SULTAN *(düşünceli)* — Olur mu olur! Peki Paşa peki!

(Elini uzatır, Recep Paşa öper. Kararırken)

(Sağda Sultan Murat'ın has odası aydınlanır. Murat gezinirken, zaman zaman sağ yumruğunu kaldırıp sol avucuna vurmaktadır. Yine yumruğunu kaldırıp dalgın bakarken)

NEF'Î *(girip eğilerek)* — Aferin ey yenilmez orduların başbuğu!
İndir artık, lûtfet, indir
göklerde sonsuz büyüyüp güçlenen yumruğu!

(...)

SULTAN MURAT *(kendi kendine)* — Göklerde sonsuz büyüyen yumruk...
Ne tuhaf! Halktan biri de
"Demir yumruklu biri gerek bize." diyordu.

NEF'Î — Üslûp meselesi, padişahım!
Her ulus kendine göre kahraman ister.
Kanunî'den sonraki padişahlar çağında
kınında paslandı Osmanlı kılıcı,
ona yeniden su vermek gerek.

SULTAN MURAT — Kanımdaki kıpırdanmalara yön verirsin şair!

NEF'Î *(mağrur)* — Sözdür eylemin yolunu açan, hünkârım!
Meyve tam olgunlaştı mı,
çürümeye başlar hemen.

SULTAN MURAT — Bu millet hızını aldı, gücü azaldı.
Yorgun bir küheylâna bindim ben, gerçek.

NEF'Î — O küheylânın eskisi gibi koşabilmesi için
küheylândan daha çok yorulması gerek binicinin.

SULTAN MURAT — Bir şeyler yapabileceğimi seziyorum, hatta biliyorum,
ama nerden başlayacağımı kestiremiyorum, şair!

NEF'Î — Doruğu fazla seyreden tırmanamaz dağa.
Uzun boylu beklemeyin, hünkârım,
bir ucundan tutuverin eylemin!

SULTAN MURAT — Nasıl, nasıl, nasıl?

NEF'Î — Günden güne artan gücünüz, padişahım, kendisini nasıl kullanmanız gerektiğini elbette öğretecektir size. Fettan durumları kollayın, onlar ortaya çıkar çıkmaz, elhak, göz kırpacaklar size! *(Etek öpüp çıkar.)*

(...)

Görsel 7: *İzmir Devlet Opera ve Balesinin sahnelediği "IV. Murat"tan bir sahne*

KÖSEM SULTAN *(sessizce girerek)* — Bahtı açık, ömrü uzun olsun devletli oğlumun!

SULTAN MURAT *(birden dönerek)* — Oo, siz misiniz, valide! Eksik olmayın.
Çocuklar için söylenir bunlar, benim bildiğim.

(...)

KÖSEM SULTAN — Hâşâ devletli oğlum! O nasıl söz!

SULTAN MURAT *(birden yumuşayarak, sözde şikâyet edermiş gibi)* —
Çok sıkıntılı anlar geçiriyorum valide,
korkulu düşler görüyorum gece gündüz.
Sanki bir şey sürekli tehdit ediyor beni.

(...)

KÖSEM SULTAN — Yersiz kuşkularla üzme kendini oğlum.
Önemli bir haberim var sana, onun için geldim.

SULTAN MURAT *(tetikte)* — Hayrola valide?

KÖSEM SULTAN — Hüsrev Paşa'yla ilgili.

SULTAN MURAT — Hüsrev Paşa azledildi ya! Yorgan gitti, kavga...

KÖSEM SULTAN *(sözü ağzından alarak)* — Bitmedi oğlum! Hüsrev Paşa'nın
hemen giderilmesi gerek.

SULTAN MURAT *(sevinçli, kendi kendine)* — Hay sen ölmiyesin şair!
Fettan durum göz kırpıyor işte!

KÖSEM SULTAN *(ciddi)* — Ağır bir durumla karşı karşıyayız oğlum!

SULTAN MURAT *(kendi kendine)* — Ben de ona göz kırpacağım, inan ki!
(Köseme)

Aynı şeyi düşünüyordum, valide!
Sizin gerekçeniz nedir bilmem, ama
bence dahi ortadan kaldırılması gerek onun.
Benim buyruğum Bağdat'ın kurtarılmasıyken
öbür Acem şehirlerini yakıp yıktı Hüsrev Paşa,
nice askerimi boş yere telef etti.

(...)

SULTAN MURAT *(kendi kendine)* — Şeytan kendi oyununa gelecek mi ne!

(Işık azalır, Murat el çırpar. Bir enderunlu bir topuz getirip çıkar. Murat, arkası dönük, topuzu kaldırır indirir, kaldırır indirir. Her seferinde ışık yanar söner, yanar söner. Ve her seferinde, gittikçe büyür topuz, getirenlerin sayısı da yavaş yavaş artar. Murat, topuzu kaldırıp indirirken)

SULTAN MURAT — Ülkem, asıl göğdem, ölümcül hasta.
Ancak onu kurtardığım ölçüde
kurabilirim ben sağlığımı.
(Topuzu hırsla kaldırıp haykırarak)
Güneşleri besliyen ateşi toplayıp pençeme
göğdemin bütün yaralarını dağlıyacağım,
sevinç gülleri açtıracağım kanıyan yerlerimden!
(Durur, topuzu almaya gelenlere)
Yarın daha ağırını isterim.
öbür gün daha ağırını;
her gün daha ağırını isterim,
daha ağırını, daha, daha!

(...)

(IV. Murat, annesi ve Recep Paşa'nın oyunlarını önlemeye çalışır. Annesini göz hapsine aldırır. Recep Paşa'nın boynunu vurdurur. Kendisine sadık adamları etrafında toplamaya başlar. Etkili önlemlerle otoritesini kurar. Ülkeye düzen tekrar gelir. İran'a sefer düzenleyerek Bağdat'ı ele geçirir. Venedik'e sefer hazırlıkları yaparken rahatsızlanır ve vefat eder.)

A. Turan Oflazoğlu
IV. Murat
(Kısaltılmıştır.)

Manzum olarak kaleme alınan bu eser çok beğenilmiş, üç yıl kapalı gişe oynamıştır. Dizi film biçiminde televizyonda da gösterilmiştir. *IV. Murat* oyunu, toplumdaki kargaşayı düzene çevirmek için çabalayan bir Osmanlı padişahının mücadelesinin oyunudur. Bu eserde iktidar tutkusunun boyutları gözler önüne serilmiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

azil : Görevden alma.
enderunlu : Enderunda eğitim görmüş olan.
fettan : Fitneci, karıştırıcı.
küheylan : Soylu Arap atı.
topuz : Ucu top biçiminde eski bir silah.

Bilgi

1950 SONRASI TÜRK TİYATROSU

1940 - 1960 yıllarında ülkedeki değişim, hayatla iç içe bir sanat olan tiyatromuzu da yakından ilgilendirmiştir. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Trabzon ve Diyarbakır gibi kentlerde perdelerini açan Devlet Tiyatroları turneler düzenleyerek Türkiye'nin her yanında izleyiciye ulaşmıştır. Haldun Taner, Turgut Özakman, Aziz Nesin, Nazım Kurşunlu gibi sanatçılar bu dönemde eserler vermişlerdir.

Dünya ve Türk tiyatrosunu incelemek, tiyatro tarihimizi ve eserlerimizi yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak için inceleme ve çalışmalar yapmak, tiyatro kültürüne sahip insanlar yetiştirmek, genç yazarlara tiyatro eseri yazma tekniğini öğretmek amacıyla 1958'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih–Coğrafya Fakültesinde bir tiyatro enstitüsü kurulmuştur. 1960 - 1980 yıllarında özel tiyatroların sayıları artmıştır. Bu dönemde akademik düzeyde tiyatro eğitimi yapılması, tiyatro sanatı konusunda bilimsel araştırmaların çoğalması, tiyatro eleştirilerinin gelişmesi, tiyatroyla ilgilenenlerin tartışma ortamı bulması, tiyatro kongrelerinin düzenlenmesi bu sanatın sorunlarının çözülmesinde önemli adımlardır.

1960'lar Türk tiyatrosunun parlak dönemidir. Oyun yazarları bu dönemde toplumsal sorunları işleyen başarılı örnekler sunmuşlardır. Haldun Taner, *Keşanlı Ali Destanı*'yla geleneksel Türk tiyatrosunun belirleyici özelliklerini, toplumsal ve siyasal bir içerikle birleştiren yeni bir yerli epik tiyatro oluşturmuştur. Oyunların sayısında büyük bir artışın gözlemlendiği bu dönemde oyunların konuları da çeşitlenmiştir. Oktay Rifat, Melih Cevdet, Refik Erduran, Turgut Özakman, Nezihe Meriç gibi yazarlar bireyden hareketle topluma yönelmişlerdir. Oktay Rifat'ın *Kadınlar Arasında*, Melih Cevdet'in *İçerdekiler* ve *Mikado'nun Çöpleri*, Haldun Taner'in *Fazilet Eczanesi, Huzur Çıkmazı* gibi oyunları bireyden hareketle toplumsal çarpıklıkları işleyen eserlerdir. Bu dönemde tiyatro, işçi ve köylü kesiminin sorunlarına da eğilir. Orta sınıftan ailelerin yaşadığı toplumsal ve ekonomik sorunlar, köy ve gecekondu ortamı, toplumun yaşama ve giyinme biçimi dil özellikleriyle sahneye getirilir. Refik Erduran *Cengiz Han'ın Bisikleti*'nde eski yaşam biçiminden kurtulmaya çalışan bir erkeğin tutumuyla Batılılaşmanın yanlış anlaşıldığını işler. Turgut Özakman; *Güneşte On Kişi, Komşularımız* oyunlarıyla ferdin kendini küçük görme duygusunu toplumsal şartlar açısından inceler. Yine bu dönemde konularını Osmanlı tarihinden, halk kahramanlarının hayatlarından ve mitolojiden alan oyunlar yazılır. Turan Oflazoğlu, Orhan Asena, Güngör Dilmen, Necati Cumalı bu alanda eserler vermişlerdir. Oyun yazarlığında büyük bir atılım görülen bu dönemde Adalet Ağaoğlu, Nezihe Aras, Recep Bilginer gibi yeni bir yazar kuşağı da yetişmiştir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "borusu ötmez olmak", "ayak divanı", "has odası", "şeytanın kendi oyununa gelmesi" söz gruplarının anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelime ve kelime gruplarını sözlüklerden araştırınız.

2. Metnin temasını ve konusunu bulunuz.

3. Metinden alınan aşağıdaki cümlelerin iletisini bulunuz.

a. *"Meyve tam olgunlaştı mı çürümeye başlar hemen."*

b. *"Kanunî'den sonraki padişahlar çağında kınında paslandı Osmanlı kılıcı, ona yeniden su vermek gerekir."*

c. *"Doruğu fazla seyreden tırmanamaz dağa."*

Bilgi

TRAJEDİ

Trajedi korku, acıma, ölüm, kin, öç alma, sevgi, hayranlık gibi temaları işleyen tiyatro türüdür. Erdem ve ahlakın önemsendiği bir türdür. Değişmeyen kuralları vardır. Konusunu tarihten ve mitolojiden alır. Kişiler tanrı, kral, kraliçe gibi seçkin kişilerdir. Günlük yaşamın sıradan olaylarına, çirkin sahnelere, öldürme, yaralama gibi kanlı olaylara sahnede yer verilmez. Bu tür olaylar, sahnenin dışında geçer ve izleyiciye oyuncu tarafından duyurulur. Üç birlik kuralı (olay, mekân ve zamanda birlik) vardır. Beş perdeden oluşur. Manzum olarak yazılır. Seçkin bir üslup kullanılır. Trajedide amaç, izleyicide korku ve merhamet uyandırmaktır.

4. *IV. Murat* metninden trajedi türünün öne çıkan belirgin özelliklerini defterinize yazınız.

5. Okuduğunuz metne özgü tiyatronun yapı unsurlarının belirgin özelliklerini tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Olay	
Yer (Mekân)	
Zaman	
Oyuncular	
Çatışmalar	

6. Okuduğunuz metnin anlam özelliklerini etkileyen kültürel unsurlara metinden örnekler veriniz.

7. Bir tiyatro eserinde olay örgüsü perde, sahne vb. bölümlemeler etrafında düzenlenir. Buna metinden örnek gösteriniz.

8. Nef'î'nin metinde ön plana çıkarılan fiziksel ve psikolojik özelliklerine yönelik tespitler yapınız. Nef'î'nin belirlediğiniz özelliklerinin olay akışına etkilerini yorumlayınız.

9. Okuduğunuz metnin içeriği toplumsal gerçekliğe ne kadar uygundur? Düşüncelerinizi belirtiniz.

10. Sizce *IV. Murat* oyunu, tarihî gerçekliği olduğu gibi yansıtıyor mu? Okuduğunuz metinden kurmaca gerçeklik ile tarihî gerçeklik arasındaki farkları IV. Murat'la ilgili araştırmanızdan yararlanarak sıralayınız.

11. Okuduğunuz metinde sizi rahatsız eden davranışları, sözleri belirtiniz ve bunların nedenlerini açıklayınız.

12. Aşağıdaki tabloda verilen soruları uygun yerlere "X" işareti koyarak cevaplayınız.

a. Metinde öne çıkan yapı unsuru hangisidir?	**Olay**	**Oyuncu**	**Sahne**	**Zaman**
b. Yazar, okuru etkilemek için düşünce ve kişilere yönelik hangi anlatım tutum veya tutumlarını tercih etmiştir?	**Öğretici**	**Betimleyici**	**Mizahi**	**Eleştirel**

13. Kösem Sultan'ın davranışlarını ve düşüncelerini tutarlılık açısından değerlendiriniz.

14. IV. Murat rolünü sahnede canlandırsaydınız tercih edeceğiniz kostüm nasıl olurdu? Anlatınız.

15. Bir bölümünü okuduğunuz *IV. Murat*, 1970 yılında yazılmıştır. Sizce bu eser sosyal, kültürel ve edebî açıdan gelecek kuşakları nasıl etkiler? Görüşlerinizi belirtiniz.

16. *Bir Adam Yaratmak* metni ile *IV. Murat* metnini tür, üslup, anlatım teknikleri ve içerik açısından karşılaştırınız.

17. Trajedi türünün ortaya çıkmasında sözlü ve yazılı kültürün, toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin etkisi ile ilgili düşüncelerinizi belirtiniz.

18. Sizce bu oyun farklı oyuncular tarafından canlandırıldığında oyuncuların yorumları, tarzları ve yetenekleri açısından farklılıklar olur mu? Açıklayınız.

19. Okuduğunuz oyunun sahnelenmesinde yapımcı, yönetmen, tasarımcı, teknik ekip ve yazar arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?

A. Turan Oflazoğlu (1932 - ...), konularını özellikle Osmanlı tarihinden alıp insanla ilgili gerçekleri ortaya koymaya çalıştığı oyunlarıyla tanınmıştır. Amerika'da tiyatro ve oyun yazarlığı eğitimi almıştır. Edebiyatımızda trajedi türünün başarılı örneklerini vermiş bir sanatçıdır.

Yazarın *Keziban, Deli İbrahim, IV. Murat, Sokrates Savunuyor, Genç Osman, Kösem Sultan* adında tiyatro eserleri; *Sevgi Harmanı* adında şiir kitabı ve inceleme türünde eserleri vardır.

HAZIRLIK

George Bernard Shaw'a (Corç Bernart Şav) ait aşağıdaki özdeyişleri sınıfınızda yorumlayınız.

- "Birisini tenkit etmek istersek en münasip yer aynamızın karşısıdır."
- "Hayatta mutluluğu oluşturan şeyler çok küçük parçalardır. Bir iyilik, bir gülümseme, tatlı bir bakış, iyi bir dilek... Aslında mutlu olanlar, bu küçük şeylerin huzuruna varmış olanlardır."

4. metin

JAN DARK

Birinci sahne

(15. yüzyılda Fransa ve İngiltere arasında yüzyıl savaşları devam etmektedir. Fransa, hem politik hem de sosyoekonomik anlamda kaos içindedir. Ülkede ulusal bilinç yoktur ve feodal düzenden yorulan halk, tek bir hükümdar istemektedir. 15. yüzyılda sıradan, inançlı bir köylü kızı olan Jan Dark, (Jan Dork) kendisine Tanrı tarafından Fransa'yı kurtarması için birtakım sesler ve hayaller iletildiğine inanmaktadır. Jan, duyduğu bu sesleri ve gördüğü hayalleri kendi hayatı için bir emir kabul eder. Fransa'yı kurtarmak ve krala taç giydirmek için köyünü terk eder. Azmi ve kararlılığı ile veliahtı kendisine at, zırh ve asker vermesi için ikna eder, işgal altındaki Orleans'ı (Orlans) İngilizlerden kurtarmaya çalışır.)

Görsel 8: *Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatrolarının sahnelediği "Jan Dark" oyunundan bir sahne*

(...)

ROBERT: Adın ne?

JAN *(konuşkan)*: Lorraine'de beni Janin diye çağırırlar. Ama burada, Fransa'da Jan'ım. Askerler de Kızların Hası diyorlar.

ROBERT: Lakabın ne?

JAN: Lakap mı? Nedir o? Babam kendisine Arklı der. Ben bilemeyeceğim. Babamı tanırsın. Hani...

ROBERT: Evet. Hatırladım. Lorraine'deki Domremy köyündensin değil mi?

JAN: Evet. Ama ne fark eder? Hepimiz aynı dili konuşmuyor muyuz?

ROBERT: Soru sorma, cevap ver. Kaç yaşındasın?

JAN: On yedi diyorlar. Ama on dokuz da olabilirim.

ROBERT: Ermiş Catherine ile Ermiş Marguerite benimle konuşuyorlar demiştin. Ne demek bu?

JAN: Konuşuyorlar.

ROBERT: Görünüşleri nasıl?

JAN *(birdenbire inatçı)*: Bu konuda hiçbir şey söyleyemem. Ermişlerimin izni yok.

ROBERT: Ama onları görüyorsun değil mi? Şimdi benim konuştuğum gibi konuşuyorlar seninle.

JAN: Hayır. Büsbütün farklı. Size söyleyemem. Bana seslerimden söz etmeyin ne olur.

ROBERT: Ne sesi?

JAN: Ne yapacağımı bana bildiren sesler işitiyorum. Tanrıdan gelen sesler bunlar.

POULENGEY: Mat.

ROBERT: Dur hele. *(Jan'a)* Demek Tanrı Orleans'ı kuşatmanı buyurdu.

JAN: Hem de Dauphin'e Rheims Katedrali'nde taç giydirmemi.

ROBERT *(boğulurcasına)*: Taç giydirmek mi? Vay canına!

JAN: Bir de İngilizleri Fransa'dan kovmamı?

ROBERT (alaylı): Daha başka?

JAN *(tatlılıkla)*: Şimdilik bu kadar komutanım.

ROBERT: Sen bir kentin kuşatılmasını çayırda inek kovalamak gibi kolay sanıyorsun galiba.

JAN: Tanrı senden yanaysa, sen de canını ona emanet etmeye hazırsan fazla güç olmasa gerek. Ama askerlerin çoğu basittir.

ROBERT: Basit ha? İngiliz askerlerini dövüşürken gördün mü hiç?

JAN: Onlar da, senin benim gibi insan. Onlar da bizim gibi Tanrı kulu. Ama Tanrı onlara kendi ülkelerini, kendi dillerini bağışladı. Bizim ülkemize gelip, bizim dilimizi konuşmaya çalışmaları Tanrı buyruğuna aykırıdır.

ROBERT: Bu saçma sapan düşünceleri aklına koyan kim? Askerlerin derebeylerine bağlı olduğunu bilmez misin? İster Burgonya Dükü, ister İngiliz Kralı, ister Fransız Kralı başımızda olsun. Bundan askere ne, bundan sana ne? Hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar, ne fark eder?

JAN: Onu bunu anlamam. Hepimiz Yaradanın kullarıyız. Her birimize kendi ülkemizi, kendi dilimizi verdi. Bunlara sahip çıkmamızı diler. Öyle olmasaydı, savaşta bir İngilizi öldürmek cinayet sayılırdı. Hele sen komutanım cehennemde cayır cayır yanardın. Derebeyine olan borcunu değil, Tanrıya olan borcunu düşün.

POULENGEY: Boşuna tartışma Robert. Her defasında lafını ağzına tıkacak.

JAN: (...) Şövalyelerimizin aklı fikri kurtarmalık diye alacakları parada. Adamlar can derdinde değil, mal derdinde. Ama ben topuna birden Fransa'da Tanrı buyruğunu yerine getirmek için savaşmasını öğreteceğim. O zaman Azap Tayfası'nı koyun sürüleri gibi önlerine katıp sürecekler buradan. Sen de, Pol da Fransız toprağında tek İngiliz askeri kalmadığı günü göreceksiniz. Burada yalnız bir baş olacak. İngiliz derebeylerinin kralı değil. Tanrının kutsadığı Fransa Kralı.

ROBERT: Bütün bunlar saçma olabilir Pol. Ama bakarsın asker yutar. Oysa biz artık ne söylesek savaşçılık damarlarına basamıyoruz. Bakarsın Dauphin bile yutar. Kız onu vuruşkan yaparsa herkesi yapabilir.

POULENGEY: Bir bakalım, belki tutar. Bir şey var bu kızda.

ROBERT *(Jan'a dönerek)*: Şimdi dinle beni. İkide bir sözümü kesmek yok. Anlaşıldı mı?

JAN *(uslu okul kızı gibi iskemleye çöker)*: Anlaşıldı komutanım.

ROBERT: Bu efendiyle üç arkadaşının himayesi altında Chinon'a gitmeni emrediyorum.

JAN *(yüzü parlar, ellerini çırpar)*: Ah, komutanım. Şu anda ermişler gibi nurdan bir taç taşıyorsun başında.

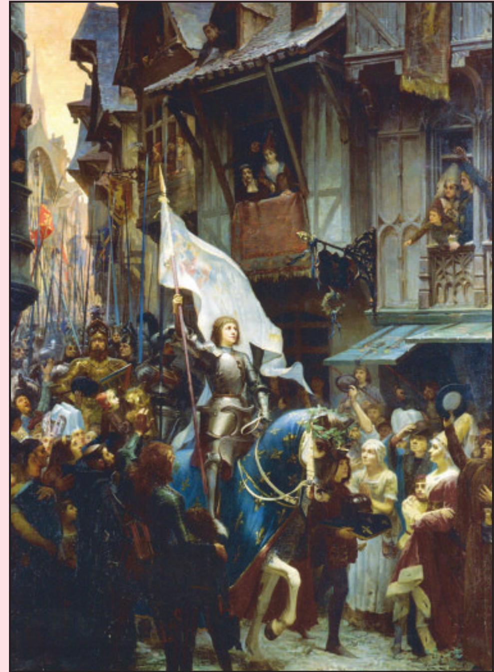
POULENGEY: Kralın huzuruna nasıl çıkacak?

ROBERT *(biraz şüpheyle başındaki aylayı aradıktan sonra)*: Bilmem. Benim huzuruma nasıl çıktı? Dauphin şunu başından savabilirse gözüme girer doğrusu. *(Ayağa kalkar.)* Kızı Chinon'a göndereceğim. Kendisini benim yolladığımı söyleyebilir. Ötesine karışmam. Benden bu kadar.

JAN: Ya zırhım? Bir asker gibi giyinebilirim, değil mi komutanım?

ROBERT: Ne halin varsa gör. Ben ötesine karışmam.

JAN *(başarısına çılgınca sevinerek)*: Haydi gel, Küçük Pol. *(Dışarı fırlar.)*

Görsel 9: *"Jan Dark" tablosu, Jean Jacques Scherrer (Jan Jak Şerır), 1897*

ROBERT *(Poulengey'in elini sıkarak)*: Yolun açık olsun dostum. (...) Pek az kişi bunu göze alırdı. Ama dediğin gibi sıradan bir kız değil bu.

POULENGEY: Evet, bir şey var bu kızda. Allahaısmarladık. *(Dışarı çıkar.)*

(Kaçık bir kadın, ayaktakımından biri tarafından aptal yerine konmadığından hâlâ emin olamayan Robert, başını kaşıyarak yavaşça yerine döner. Kâhya elinde bir sepetle koşarak gelir.)

KÂHYA: Efendimiz, efendimiz!

ROBERT: Gene ne var?

KÂHYA: Tavuklar... Tavuklar, efendimiz, çılgın gibi yumurtlamaya başladılar. İşte tam altmış tane yumurta.

ROBERT *(kaskatı kesilir. Haç çıkartır. Solan dudaklarını kımıldatarak mırıldanır.)*: Yerin göğün efendisi. *(Yüksek sesle, ama soluk soluğa)* Onu gerçekten Tanrı göndermiş.

(...)

(Jan, savaşta gösterdiği cesaretle askerleri ve halkı kendisine hayran bırakır. Halktan ve askerlerden aldığı destekle Paris'i İngilizlerden kurtarmak üzere hareket eder. Jan, Fransa'ya getirmek istediği yurttaşlık ve ulus olma bilinci ile feodalitenin ve kilisenin tepkisini çeker. İngilizler tarafından Jan'ın yakalanması emredilir ve yakalayana ödül vaat edilir. Jan yakalanır ve hapishaneye atılır. Cadılık ve büyücülükle suçlanarak engizisyon tarafından yargılanır. Mahkemede zincirlere vurularak getirilen Jan, kendisini düzgün biçimde savunamaz. Sonunda pes eden ve kiliseye boyun eğen Jan, duyduğu sesleri ve gördüğü azizeleri inkar eder. Kilise tarafından yakılarak öldürülür. Jan'ın bu durumları yaşamasından halk oldukça etkilenir. Jan'ın cesareti ve yürekliliği onu halkın gözünde yüceltir. Jan'ın yakılmasından yirmi beş yıl sonrasında davası yeniden

ele alınır ve hakkındaki tüm suçlamalar düşürülür. Mahkeme günü kral bir rüya görür. Rüya Jan ve onu mahkum edenlerle ilgilidir. Onu suçlayanlar bu kez onun için dua etmektedirler. Jan, onların iki yüzlülüğünü ortaya çıkarıp onları, dünyaya yeniden gelmekle tehdit eder.)

George Bernard Shaw
Jan Dark
(Çeviren: Sevgi Sanlı)
(Kısaltılmıştır.)

George Bernard Shaw, bir bölümünü okuduğunuz bu oyununda, tarihî kişi ve olaylardan yola çıkarak kilise ve devlet gibi kurumlara eleştirel yaklaşarak her türlü iktidar hırsını mizahi bir biçimde eleştirmiştir. Tüm dünya tarafından hikâyesi bilinen Jan Dark, çeşitli sanat dallarına ilham kaynağı olan tarihî bir kişiliktir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

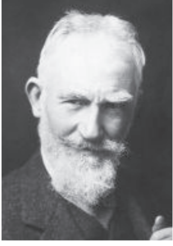
dük : Eskiden Batı ülkelerinde prens sanından sonra gelen en yüksek soyluluk sanı.
ermiş : Dinî inançlara göre kendisinde olağanüstü manevi güç bulunan kişi, eren, evliya, veli.
katedral : Başkilise.

METNİ ANLAMA VE YORUMLAMA

1. *Jan Dark* adlı metinde geçen "himaye", "seğirme", "savmak" kelimelerinin anlamlarını metnin bağlamından bulunuz, sözlüklerden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu belirleyiniz. Metnin içeriğini doğal, toplumsal ve bireysel gerçeklik açısından değerlendiriniz.
3. Okuduğunuz oyun, yaşanan olaylar açısından tarihsel gerçekliğe uygun mudur?
4. Jan'ın her milletin tanrının ona bahşettiği topraklarda yaşaması gerektiğini söyleyen konuşmasını, vatanseverlik duygusu ve memleket topraklarını koruma konusundaki kararlılık açısından değerlendiriniz.
5. Sizce Jan Dark, içinde yaşadığı dönemin halkını temsil eden bir kişi midir?
6. Jan Dark'ı doğruluk ve dürüstlük açısından değerlendirirseniz neler söylebilirsiniz? Düşüncelerinizi belirtiniz.
7. "Tiyatro yazarları içinde dili ustaca kullanan yazarlar arasında yer alan Bernard Shaw, trajik olana mizahi bir tat katarak dili güldüren bir eleştiriye büründürmüştür." değerlendirmesine katılır mısınız?
8. Okuduğunuz metinden mimik ve jeste, repliğe, aksesuara örnek veriniz.
9. Okuduğunuz metin, hangi tiyatro türünün özelliklerini göstermektedir? Açıklayınız.

10. Nobel ödüllü George Bernard Shaw, çağdaş İngiliz tiyatrosunun kurucusudur. Kırktan fazla oyun yazmıştır. Bunlardan biri de 1913'te kaleme aldığı *Pygmalion* adlı oyundur. Bu oyunla ilgili yazarın bir anısı şöyledir: Bernard Shaw, *Pygmalion* oyununun galası için İngiliz siyasetçi Churchill'e (Çörçil) gönderdiği davetiyeye şu alaycı notu ekler "Davetiye iki kişiliktir. Bir dostunuzu da getirin -tabii eğer varsa-." Churchill de bunun üzerine yazara şu notla karşılık verir "Galaya değil ama ikinci oyuna gelirim, tabii eğer sahnelenirse."

Bu bilgiden yola çıkarsanız George Bernard Shaw hakkında neler söyleyebilirsiniz?

George Bernard Shaw (1856 - 1950), İngiliz edebiyatının sanatçılarındandır. Tiyatro yazarlığından önce müzik, tiyatro eleştirileri ve roman yazmıştır. Oyunları, yazıldığı çağın olaylarının ve düşüncelerinin ilerisindedir. 1925'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştır. 1938 yılında filme çekilen *Pygmalion* adlı oyunu ile en iyi uyarlama senaryosu dalında da Oscar almıştır.

Yazarın *Sezar ile Cleopatra*, *Pygmalion*, *Kırgınlar Evi*, *Jan Dark* adında oyunları vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan anlatım bozukluklarını bulunuz. Anlatım bozukluklarının nedenlerini belirtiniz. Cümleleri anlatım yönünden düzeltiniz.

a. "Evladım, hakkında birtakım kanaatlerim oluştu."

b. "Masanın üzerindeki vazoya dayar ve kendisi kanepeye oturur."

c. "Size yine tekrar ediyorum, benim matemim hayatımla bitecek."

ç. "Kaldırımlar üstünde can çekişiyorum."

d. "Hüsrev Paşa nice askerimi boş yere telef etti."

2. Bu ünitede okuduğunuz metinlerden alınan aşağıdaki cümlelerde yer alan yazım veya noktalama yanlışlarını bulunuz. Cümlelerdeki yanlışları düzeltiniz.

a. "Hay sen ölmiyesin şair!" **b.** "Ne halin varsa gör."

3. Aşağıdaki cümlelerde noktalama işaretlerinin kullanılma nedenlerini defterinize yazınız.

"SULTAN MURAT — Kanımdaki kıpırdanmalara yön verirsin şair!
NEF'Î *(mağrur)* — Sözdür eylemin yolunu açan, hünkârım!"

4. Okuduğunuz *IV. Murat* metninden alınan aşağıdaki bölümde altı çizili kelimelerin günümüzdeki kurallara göre doğru yazımlarını defterinize yazınız. 1970'te yazılmış bu oyundaki kelimelerin günümüzdeki yazımlarından farklı olmalarının nedenini, dilin gelişimi ve dönemlerin kendine özgü yaklaşımlarına göre açıklayınız.

"Güneşleri besliyen ateşi toplayıp pençeme / göğdemin bütün yaralarını dağlıyacağım, / sevinç gülleri açtıracağım kanıyan yerlerimden!"

KİTAP OKUMA

Cumhuriyet Dönemi'nden (1950-1980 arası) tiyatro türünde yazılmış bir kitap okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Bir tiyatro oyununa yönelik inceleme / değerlendirme yazmak belli aşamaları takip etmeyi ve hazırlık yapmayı gerektirir. Metin yazılmadan önce tiyatronun temel kavramları, teknikleri, türleri ve özellikleri iyi bilinmelidir. Oyunları izlemek, metin yazarlarının yazma süreçleriyle ilgili deneyimlerini öğrenmek, metin yazılırken kolaylık sağlar.

Etkinlik

Aşağıdaki metni okuyunuz. Bir tiyatro oyununu incelemek ve değerlendirmek için metnin size katkıları ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

YENİ BAŞLAYANLAR İÇİN OYUN YAZMA REHBERİ

Bir tiyatro oyunu yazmaya karar verildiğinde ilk olarak şu sorunun cevabı bulunmalıdır: "Neden yazıyorum?"

Alexander Dumas, oyun yazma konusunda "Çok kolay." diyor. "Birinci perde açık, son perde kısa, bütün perdeler ilginç olmalı." Gerçekten de bu iş bu kadar basit olsaydı, herkes oyun yazarı olurdu. Ne ki burada yalnızca teknikle ilgili söylenmiştir bu sözler. Oysa yazılması zor olan oyun, tekniği açısından zor olan oyun değil, söyleyeceği şeyi olan ve bunu en iyi biçimde seyirciye iletebilen oyundur (Nutku, 2001: 164).

Bir oyun, yazarın kafasında birdenbire belirmez. Dramatik bir eseri yazmak için belli bir aşamayı adım adım gitmek gerekir. Birdenbire bütün bir oyunu yazmaya çalışmak, bütün bir pastayı tümüyle yutmaya çalışmak gibidir. Oysa pastayı dilim dilim hatta lokma lokma yemek gerekir. Yazmak işi sabır ister. Bu aşamadaki süreç, yazarın bilgi birikimi, kişilik yapısı, çalışma tarzı ve araştırma biçimine bağlı olarak değişir.

Yaşadığınız, esinlendiğiniz, gözlemlediğiniz, duyarak ve hissederek tanıklığını yaptığınız günceliyle toplumsal yaşamın bir yanını ya da tarihsel bir konuyu ilgilendiren olayları, çok belirgin kişilikler üzerinden en çarpıcı kısa cümleler, mecaz ve simgeler içeren replikler–diyaloglarla belli zaman ve mekân içinde seyirciye anlatmak, göstermek zorundasınız (Kaygusuz, 2012: 34).

Gooch'a göre yazmak öğretilemez. Sonuçta, oyun yazmanın temelinde yaratıcılık yatar ama oyun yazma tekniği de yazara çözümlemede yol gösterir ve işini kolaylaştırır. Bu iki ögenin birbirini tamamlaması gerekir. Diğer bir taraftan, oyun yazarı yaratıcı olduğu ve yazma tekniğini bildiği kadar tiyatro tekniklerini, sahne yapısını, oyunculuğu, rejiyi, kısacası tiyatronun her ögesini de çok iyi bilmelidir. Yazar adayının zamanla kendi tekniğini oluşturması da önemlidir. (...) **(Kemal Oruç,** *Genel Ağ'dan***)**

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Tiyatro salonunda veya medya ortamında seyrettiğiniz bir tiyatro üzerine inceleme / değerlendirme yazısı yazınız. Yazma aşamalarında arkadaşlarınızla fikir alışverişi yapınız, öğretmeninizden yardım alınız. Gerekirse sınıfınızda sizden istenenler doğrultusunda bir tartışma yapınız. Yazılarınızı defterinize veya bağımsız kâğıtlara yazınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Bir tiyatro eseri sadece yazılı metinden ibaret değildir. Metin sahnelenirken pek çok ögenin bütünlük içinde olması gerekir. Sahnelenecek metin, oyunda yer alacak bütün kadroya dağıtılır. Görev alan kadro, oyunu okuduktan sonra tartışma yapılır. Oyunda canlandırılacak kişilerin hangi oyuncular tarafından oynanacağı belirlenir. Oyunun sahneye konacağı mekân için planlama yapılır. Dekor, tiyatro sahnesine ve oyuna destek veren bir unsurdur. Dekor, oyun hakkında bilgi verecek bir niteliğe sahip olmalıdır. Kostüm de tiyatro sahnesinde karakterlerin özelliklerini yansıtmalıdır. Dekora, ışığa ve renklere uygun bir biçimde kostümler seçilir. Tiyatroda dekor ve kostüm birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Her ikisi de seyirciyi doğrudan etkiler. Oyunda olanaklar çerçevesinde ışık kullanmak, oyunun izleyici üzerindeki etkisini artırır.

Görsel 10: *II. Abdülhamit Han'ın hayatının anlatıldığı oyundan bir sahne*

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Sizin hazırladığınız tek kişilik veya birkaç kişilik bir oyunu sınıfınızda aşağıdaki aşamalara uyarak canlandırınız.

1. Rol dağılımını ve kostümleri belirleme

2. Sahne ve dekoru düzenleme

3. Sahneleme ve değerlendirme

KİTAP DEĞERLENDİRME

Tiyatro türünde okuduğunuz kitabı öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

7. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Batılı tiyatro türleriyle tanışılmadan önce meddah, orta oyunu, Karagöz gibi geleneksel bir tiyatromuz vardı.

2. (....) Modern tiyatronun ilk örnekleri Tanzimat Dönemi'nden itibaren verilmeye başlanmıştır.

3. (....) Edebiyatımızda trajedi, komedi ve dram türlerinde oyunların ilk örnekleri Cumhuriyet Dönemi'nde verilmiştir.

4. (....) 1923 - 1950 yıllarında oyun yazarlarımız, bireyin iç dünyasına yönelik tamamen ferdî konuları ele alan oyunlar yazmışlardır.

5. (....) Recep Bilginer, Turan Oflazoğlu, Refik Erduran gibi sanatçılar, tiyatro türünün 1960'tan sonra gelişimine katkı sunmuş oyun yazarlarımızdandır.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(töre komedisi, komedi, Darülbedayi, entrika komedisi, dram, trajedi)

1. ...., yaşamın acıklı ve hüzünlü yönlerini ortaya koyan; kişilere korku, heyecan ve acındırma duygularıyla ders vermeyi amaçlayan, genellikle manzum biçimde yazılan bir tiyatro türüdür.

2. Bir tiyatro türü olan ...., insanları güldürüp eğlendirerek eğitmeyi amaçlar.

3. ...., acıklı, hüzünlü olayları kimi zaman yaşamın gülünç yönlerini de katarak konu edinen tiyatro türüdür.

4. ...., bir dönemin, toplumun gelenek ve göreneklerinin gülünç ve aksak yönlerini konu edinen komedi türüdür.

5. 27 Ekim 1914'te kurulan ...., tiyatroyu geliştirmek amacıyla kurulmuş bir okuldur.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) Necip Fazıl Kısakürek
b) suflör
c) *Sokrates Savunuyor*
ç) *Köşebaşı*
d) Haldun Taner

( ) tiyatro terimi
( ) *Tohum*
( ) Ahmet Kutsi Tecer
( ) epik tiyatro
( ) A. Turan Oflazoğlu
( ) G. Bernard Shaw

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Bir tiyatro oyununda kostümün önemini kısaca açıklayınız.

2. Komedi ve trajedi türü arasındaki belirgin üç farkı söyleyiniz.

3. A. Turan Oflazoğlu'nun üç eserinin adını defterinize yazınız.

4. Sizce Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında sanatçılar neden Anadolu insanının sorunlarına değinen eserler yazmışlardır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

5. Batı edebiyatındaki tiyatro geleneği, bizim tiyatromuzu hangi yönlerden etkilemiştir? Bu yönleri başlıklar hâlinde defterinize yazınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. I. İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci
II. Musahipzade Celal
III. Reşat Nuri Güntekin
IV. Ahmet Kutsi Tecer
V. Recep Bilginer

Yukarıdaki sanatçılardan hangisi 1923 - 1950 yıllarında Cumhuriyet Dönemi'nde oyun türünde eser veren bir sanatçı değildir?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

2. "Darülbedayi yeni kurulurken Kel Hasan'a sormuşlar: "Bak Hasan Efendi, aktörler artık mektepten yetişecekmiş, sen ne yapacaksın?" Rahmetli: "Hiç bezginlik etmem. Asıl seyirciler mektepten yetişirse halimiz asıl o zaman dumandır." demiş."

Haldun Taner'le yapılan bir mülakattan alınan yukarıdaki parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Metindeki iki nokta ":" işaretinin kullanımı yanlıştır.
B) Metindeki "halimiz" kelimesinde düzeltme "^" işaretinin kullanılması gerekmektedir.
C) Metinde birden fazla iç içe birleşik cümle kullanılmıştır.
D) Metinde birden fazla yerde büyük harflerin kullanımında yanlışlık yapılmıştır.
E) "Asıl" kelimesinden sonra virgül kullanılmadığı için anlatımın açıklık ilkesine aykırılık söz konusudur.

3. (I) Tarihçiler tiyatronun kökenini araştırırken, üzerinde çalışılabilecek çok az sayıda kanıt olduğundan öncelikle kurama dayanmalıdırlar. (II) Tarihçi "tiyatronun nasıl ortaya çıktığı" sorusunu yanıtlıyabilmek için tiyatrodan önceki bir zamanı düşlemeli. (III) Sonra onların nasıl olup da keşfedildiğini ve tiyatroya dönüştüğünü kuramsallaştırmalıdır. (IV) Fakat bu sürecin çoğu yazılı tarihin gündoğumundan önce oluştuğundan; ancak tahminle yeniden kurgulanabilir. (V) Bundan dolayı tiyatronun kökeni üzerinde bir çok kuramın geliştirilmesine ve hiçbirinin de doğrulanmayışına şaşmamak gerekir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisi yazım ve noktalama yönünden doğrudur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

4. (I) Tiyatro, aynı zamanda bir insan bilimidir de. (II) Avusturalya'lı pedagog ve kültür tarihçisi Richard Meister "Tiyatro, başlangıçtan bu yana gelişen ve kültür–sanatı kapsayan sistematik bir ruh bilimidir." der. (III) Bu açıdan Meister, tiyatro bilimi için "özel kültür bilimi" deyimini kullanmıştır. (IV) Tiyatro metni, çağların baş döndürücü gelişimine koşut bir biçimde değişir. (V) Kendini yeniler, içinde bulunduğu çağın profilini ortaya çıkarır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde noktalama işareti yanlış kullanılmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

5. Tiyatro neden Atina'da biçimlendi de MÖ <u>6'ıncı</u> (I) yüzyılda önemli ve kültür merkezi olan Corith veya Samos'ta gelişmedi? Bu yüzyılda Atina'nın politik, askeri, ekonomik ve kültürel olarak önde gelen şehri olmadığı, Atina'nın önceki yüzyılda önem kazandığı unutulmamalıdır. Antik Yunan topraklarında önde gelen <u>Şehir Devletleri</u> (II) Sparta, Corith, Sikyon ve Samos olmuştur. <u>Atina da</u> (III) önemli bir şehirdi ancak diğer şehirlerle aynı kategoride değildi. Yüzyılın sonlarına doğru Atina'da Attica toprağının üç ürününün kullanılmasının <u>keşf edilmesiyle</u> (IV) ekonomik patlama meydana geldiğinden <u>dırama</u> (V) da gelişim göstermiştir.

Bu parçada numaralanmış kelimelerden hangisinin yazımı doğrudur?

A) I B) II. C) III. D) IV. E) V.

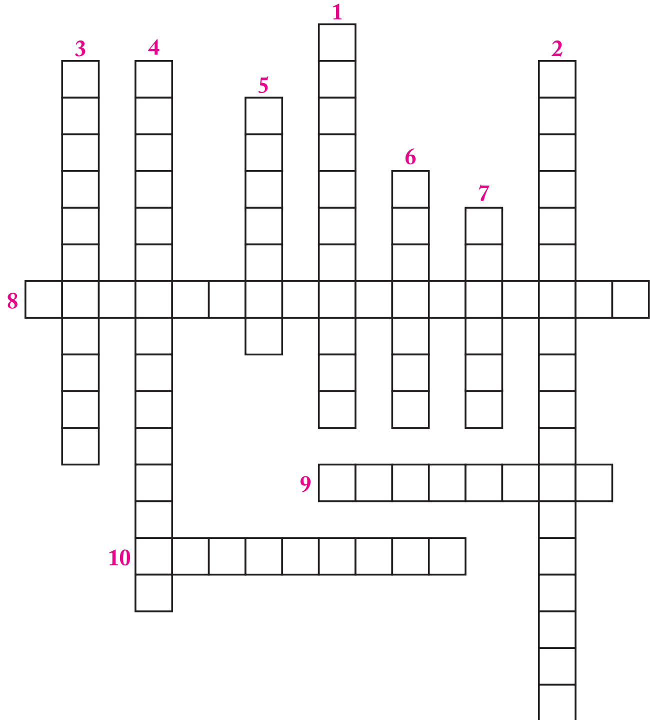
6. (I) Servetifünun Dönemi Türk şiirinin önde gelen isimlerinden Cenap Şahabettin, nesir alanında eserler verdiği gibi tiyatroyla da uğraşmıştır. (II) O, II. Meşrutiyet Dönemi'nde hız kazanan tiyatro çalışmalarına katılmış; Sahne-i Osmaniye ve Darülbedayi gibi toplulukların edebî kurullarında görev almıştır. (III) *Yalan* ve *Körebe* adlı, biri dram, diğeri komedi iki oyun yazan Cenap Şahabettin'in Hüseyin Suat'la kaleme aldıkları *Küçük Beyler* adlı bir de vodvili bulunmaktadır. (IV) En önemli oyunu olan *Körebe*, ilk kez İbrahim Şinasi'nin *Şair Evlenmesi*'nde ele aldığı, görücü usulüyle evliliğin tenkit ve eleştirisini konu edinir. (V) Bir tür "avukat evlenmesi" olarak nitelendirilen oyun, gençlerin evlilik hakkındaki yeni düşüncelerine dayanır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisi anlatımın duruluk ilkesine aykırıdır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. A. Turan Oflazoğlu'nun *IV. Murat* oyunundan bir kişi.
2. Cumhuriyet'in ilk yıllarından bir oyun yazarımız.
3. Ülkemizdeki ilk resmî tiyatro kuruluşu.
4. Olayların karışık ve şaşırtıcı yönlerini merak ve coşku unsurlarıyla konu edinen komedi türü.
5. "Başbakan, iki hafta içerisinde petrol çıkaran ülkeleri ziyaret edecek." cümlesinde uyulmayan anlatım ilkesi.
6. G. Bernard Shaw'ın bir oyunu.
7. *Bir Adam Yaratmak* oyunundan bir kişi.
8. Haldun Taner'in epik tiyatro türündeki eseri.
9. Tiyatro sahnesinde kullanılan eşya.
10. İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin bir oyunu.

8. ÜNİTE

ELEŞTİRİ

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI

- *Cumhuriyet öncesi dönemde eleştiri*
- *Cumhuriyet Dönemi'nde eleştiri*
- *Anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama*

2. YAZMA ÇALIŞMALARI

- *Okunan bir roman, hikâye veya şiirle ilgili eleştiri yazma ve değerlendirme*

3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

- *Okunan bir kitabı tanıtma ve sunma*

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Ahmet Muhip Dıranas'ın *Ağrı Dağı* adlı şiirinden alınan aşağıdaki bölümü inceleyiniz. Sınıfınızda gruplar oluşturarak şiire yönelik eleştiriler yapınız.

AĞRI DAĞI

"Vardım eteğine, secdeye kapandım;
Koşup bir koluna sımsıkı abandım.
Karlı başın yüce dedikleyin yüce,
Sükûn içindeki heybetin gönlümce.
Devce yapında ilk rahatlığı duydum.
Şifası mı ne ki ruha bu ilk yudum
Hayâl arkasında boş çırpınışların.
Sen uygun bir vakti gelince rüzgârın
Sonsuzluğa doğru kalkacak sihirli
Bir gemisin göklerde demirli
Ve ben rıhtımında bekleyen tek yolcu...
Düşüncemizin en haksız, en korkuncu;
Açan o ağulu çiçek delilikte,
Gir sır mezara cesetle birlikte,
Şüphe; o bin çeşit çilenin yemişi,
Yılan ağzındaki elma... Ey, ateşi
En derin yerinde gizli gizli yanan!"
(...)

- Ağrı Dağı fotoğrafının sizde uyandırdığı duygu nedir? Şiirle karşılaştırınız.

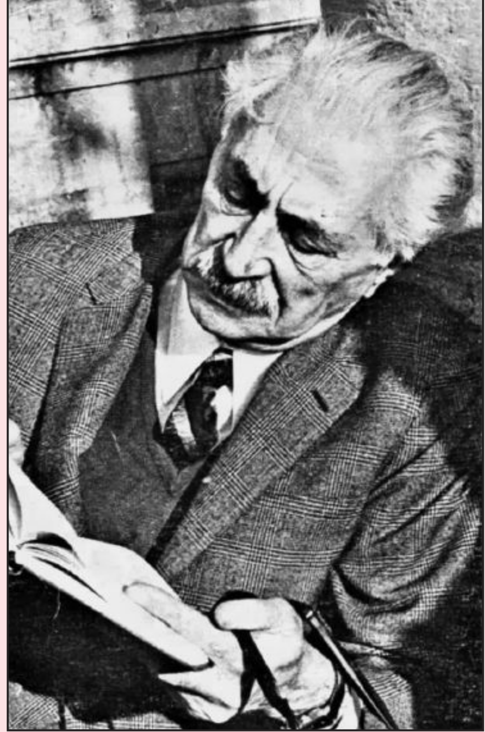

Görsel 1: *Ağrı Dağı*

1. metin

AHMET MUHİP DIRANAS

Ahmet Muhip Dıranas (doğ. 1909), şiire on yedilerinde başlar. Hece geleneğinin alışılmış kalıpları içinde, alışılmamış bir anlatım ve imge tazeliğiyle, ağır, temkinli adımlarla girer şiir dünyasına. Çeşitli dergilerde zaman zaman görünen, her seferinde bütün süslerden soyunmuş yapyalın, ama anlam yüklü, enginlik özlemiyle dolup taşan şiirlerini bugüne kadar kitap haline getirmez, getiremez. 1926'dan 1964'e kadar, dış dünyaya adeta sırt çevirmiş, kendi anıları, düşleri, özlemleri, bunalımları içinde kapalı kalarak sesini duyurmaya devam eder.

Görsel 2: *Ahmet Muhip Dıranas*

Ahmet Muhip Dıranas, tıpkı Dağlarca gibi, şiirimizde bir rastlantıdır. Kendinden öncekilere her ne kadar kalıp bakımından benzerse de dil ve imge açısından hiç benzemez. Yerli, yabancı çağdaş şiir ustalarının çıraklığını yapmış, çağının, gününün sorunlarına, bir Yahya Kemal yançizerliğiyle yabancı kalmışsa da, onun gibi, Türk şiirine -eski kalıplar içinde- yepyeni bir anlatım, büyüleyici bir imge zenginliği, ulaşılması güç bir ses ve uyum tazeliği getirmiştir.

Ahmet Muhip, 1940'tan bu yana yenileşen, biçim ve özce kabuk değiştiren şiir dünyamızda, kitabı olmamasına rağmen, adını unutturmamasını, istediği konular dışında, süsten arınmış, "derviş sadeliği" içindeki soylu dili, şaşırtıcı imgeleri yanında büyük bir şiir duygusu, şiir sezgisi ve şiir kurma gücüne borçludur.

Aslına bakılırsa, şair işlediği konular, dile getirdiği duygular bakımından şiirimize büyük bir şey katmış değildir. Şiirlerinde, gönül kapılarına *"bir mevsim gibi varıp, bir mevsim gibi"* geçer, içindeki *"karanlıklara, mağaralara, inlere"* güneş ışıkları salmak ister hep. O da, tıpkı Dağlarca gibi, karanlıklardan ışığa çıkma özlemindedir. Yalnız onun özleminin ardından, yurdun geri kalmışlığına kahırlanıp *"karanlıkları yakmak"* isteyen Dağlarca'nın toplumsal kaygıları yok. Dıranas daha çok, gerilerde kalmış güzel günlerin anısında ve geçip giden bir ömrün geri dönülmezliğinde durmadan bunalan ruhuna bir ışık, sıcak bir destek, kimi zaman, *"güzel"*e, *"yeni"*ye doğru koşan bir sonsuzluk, bir genişlik duygusudur; kimi zaman da, *"yemişlerin dallarda sallandığı, gecelerin bir deniz gibi aktığı"* günlerin tatlı anısı.

Dıranas, *Ağrı Dağı* adlı şiirinde, o içini saran *"büyüklük"* duygusunu bir an için somutlaştıran dağa bakarken, her şeyin sisler, bilinmezler içinde olduğunu görür. Onun gözünde bir saraydır bu dağ: *Her şey bu sarayın ardından görünür / O insana: Sevmek, yaşamak ve ölüm.*

İşte, bu üç kelime, Dıranas'ın hayata bakışını özetler ve şiirlerinin başlıca temalarını oluşturur.

Ahmet Muhip Dıranas, bu üç temayı, *"bir büyük şarkı"* bütünlüğü içinde, *"kimsenin farkına varamadığı güzellikler"* tadıyla, *"şairanelikten"* uzak, övünülesi bir anlatım sadeliği içinde dile getirir. Ondan edebiyatımıza kalacak olan, eşine az rastlanır bir şiir duygusuyla kurduğu dizeler bütünüdür.

Vedat Günyol

Çalakalem

Okuduğunuz metin, şiirde ahenge ve sese önem veren, Batı şiiriyle Türk şiiri arasında etkili bir sentez kuran Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Ahmet Muhip Dıranas'ın değerini ortaya koymaya çalışan eleştiri türünde bir metindir.

Bilgi

ELEŞTİRİ

Eleştiri, sanat, düşünce veya edebiyat eserini her açıdan inceleyip bunların zayıf ve güçlü yönlerini belirten, bir yazarın veya eserin gerçek değerini ortaya koyan yazı türüdür.

Sanat ve edebiyat alanlarında yol gösterici yazılardan olan eleştiri, düşünce yazısıdır.

Eleştiride hareket noktası eser ve sanatçıdır. Eleştiri, sadece yerme amacıyla yapılmaz;iyiye, doğruya, güzele götüren yazı türüdür. Eleştiride amaç, sanat eserinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktır. Böylelikle hem sanatçıyı hem de sanatı geliştirir.

Eleştiri yapan kimseye **eleştirmen** (münekkit) denir. Eleştirmen; kültürlü, çağın koşullarını bilen, ön yargılara kapılmayan, geniş ve ileri görüşlü bir kişidir. Eleştirmenin görevi güzellik oluşturmak değil ortaya çıkarılmış güzelliği değerlendirmek, okurlara sunmaktır. Eleştirmen, bir sanat eserinin gerçek değerini ortaya koyduğu için topluma ve sanatçıya büyük yararlar sağlar. Sanatçıyı gerçeğe ulaştırarak toplumun da sanat zevkini yükseltir.

Okuduğunuz *Ahmet Muhip Dıranas* başlıklı eleştiri yazısında eleştirmen, şairin farklı ve önemli yönlerini olumsuz ve olumlu eleştiriler yaparak ortaya koymaya çalışmış; yargılarını şairin şiirlerinden örnekler vererek, şairi başka şairlerle karşılaştırarak sanatçıyı okura tanıtmaya çalışmıştır. Eleştirmenin amacı bu yazıda sanatçının gerçek değerini ortaya koymaktır.

Batı edebiyatının önemli türlerinden biri olan eleştiri, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemli bir gelişme göstermiştir. Hippolyte Taine (Hipolayt Teyn), Brunetiere (Brunediyor), Lemaitre (Limoydır), Lessing (Lesing) gibi yazarlar Batı edebiyatında bu türle ilgili ön plana çıkan eleştirmenlerdir.

Batı'da oldukça önemsenen eleştiri, 20. yüzyılın başlarından itibaren çok güçlenmiş, sanat ve düşünce alanlarında önemli gelişmelerin altyapısını hazırlamıştır.

Tenkit kelimesiyle de karşılanan eleştiri, edebiyatımızda gazetenin ortaya çıkmasıyla başlamıştır. Bu açıdan Tanzimat sanatçıları, ilk eleştirmenler olarak kabul edilir. Namık Kemal, Muallim Naci, Recaizade Mahmut Ekrem gibi yazarlar, eleştiri türünde eserler vermiştir. Servetifünun Dönemi'nde Hüseyin Cahit Yalçın; Millî Edebiyat Dönemi'nde Abdülhak Şinasi Hisar, Reşat Nuri Güntekin;

Cumhuriyet Dönemi'nde de Nurullah Ataç, Vedat Günyol, Tahir Alangu, Asım Bezirci, Rauf Mutluay, Fethi Naci gibi yazarlar eleştiri türünde eserler vermiştir.

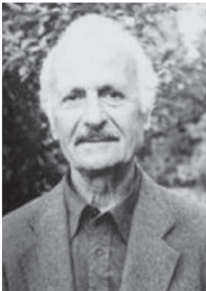

Asım Bezirci — Rauf Mutluay — Abdülhak Şinasi Hisar — Hüseyin Cahit Yalçın — Fethi Naci

Görsel 3: *Türk edebiyatında önemli bazı eleştirmenler*

Eleştiri, edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nde Batı'dan gelmiştir. Bu dönemde önce dille ilgili eleştiri yazıları yazılmış, sonra türün alanı genişlemiştir. Servetifünun Dönemi'nden itibaren de Batılı tarzda eleştiriler yazılmıştır. Cumhuriyet Dönemi'ndeki büyük ve hızlı gelişmelerin etkisiyle eleştiri türünde Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Cemil Meriç, Mehmet Fuat, Metin And gibi birçok yazar türün gelişimine katkı sağlamıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "temkinli", "yançizerlik" , "derviş", "kahırlanmak" gibi kelimelerin anlamını metnin bağlamından bulunuz ve sözlüklerden kontrol ediniz.
2. Metnin anlatıcısını tespit ediniz. Bu anlatıcının kurmaca bir metin türünde kullanılıp kullanılmayacağına yönelik fikir yürütünüz.
3. Okuduğunuz metinde yazarın amacını açıklayınız.
4. Ahmet Muhip Dıranas'ın şiirlerinin güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konduğu bölümleri metinden bulunuz.
5. Okuduğunuz metinde yazarın hangi anlatım biçimlerini kullandığını belirleyiniz. Bu anlatım biçimlerinin metne katkısı nedir? Açıklayınız.
6. Metindeki karşılaştırmaları tespit ediniz. Bunların metnin anlamına katkısını değerlendiriniz.
7. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
8. Metindeki kişiye ve düşüncelere yönelik yazarın benimsediği anlatım tutumunu bulunuz. Yazarın bu anlatım tutumunu tercih etmesinin nedenini açıklayınız.
9. Okuduğunuz metindeki düşünceler arasında bir tutarlılık var mıdır? Açıklayınız.
10. Okuduğunuz metnin sonraki dönemlere edebî açıdan ne tür etkiler yapabileceğiyle ilgili defterinize kısa bir yazı yazınız.
11. Okuduğunuz metinden yola çıkarak Ahmet Muhip Dıranas'la ilgili sizde oluşan izlenimler nelerdir? Görüşlerinizi belirtiniz.
12. Sizce Vedat Günyol, bu yazısında Ahmet Muhip Dıranas'a yönelik adil bir şekilde onun kişiliğini önemseyerek bir eleştiri yapmış mı? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Vedat Günyol (1912 - 2004), Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Edebiyatımızın çeşitli eserlerini ve sorunlarını inceleyen yazılarıyla tanınmıştır. Fikir ve sanat hayatımızın gelişmesine katkı sağlamıştır. Özellikle eleştiri türünün genç yazarlarca benimsenmesinde önemli bir role sahiptir.

Yazarın *Dile Gelseler, Çalakalem, Gölgeden Işığa* adında eleştiri, inceleme kitapları; *Uzak Yakın Anılar, Yine de Yaşarken* adında günlük türünde eserleri vardır.

HAZIRLIK

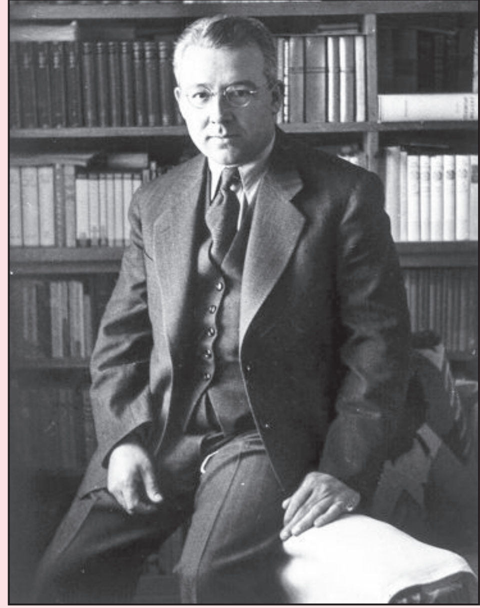
Suat Taşer'in eleştiriye yönelik aşağıdaki özlü sözlerini sınıfınızda gruplar oluşturarak değerlendiriniz.

1. "Tenkit soğuk yüzlüdür, huzur bozucudur."
2. "Tenkit yalanın, sahtenin, uydurmanın düşmanıdır."
3. "Tenkit demokrasinin de hürriyetin de şartıdır."
4. "Tenkitten korkan, kendinden korkuyor, yaptığı işe güvenemiyor demektir."
5. "Tenkit; tenkidi yapanın ehliyetine, namusuna, zevkine, bilgisine göre değerlenir."

2. metin

KUYUCAKLI YUSUF

Sabahattin Ali, *Kuyucaklı Yusuf*'ta, bir Anadolu kasabasını, bütün insanî ve toplumsal gerçekliğiyle veriyor: Soylu insanlarıyla, bayağı insanlarıyla; sevinçlerle, üzüntülerle; sevgilerle, nefretlerle; fakirlikle, zenginlikle; umutla, umutsuzlukla... Yarattığı insanlar, o çağın, o çevrenin insanları; birbirleriyle ilişkileri, belirli şartların biçim verdiği ilişkiler.

Görsel 4: *Sabahattin Ali*

Romanın başarısını sağlayan öğelerden biri Sabahattin Ali'nin romanının kişilerine karşı davranışı ise ötekileri de ayrıntıları kullanmadaki şaşırtıcı ustalığı ile olayları geliştirmedeki romancı becerisidir.

Sabahattin Ali'nin kişilerine karşı davranışı ilginçtir: Gerçekten kendi dışında, gerçekten kendinden bağımsız kişiler gibi görür onları. Davranışlarına müdahale edemediği bu insanlara kimi zaman kızar, kimi zaman onların yardımına koşmak için çırpınır. Ama karışmaz -sanki- onların davranışına. Kafka'nın Max Brod'a söyledikleri geliyor aklıma: "Gerçek bir sanatçının kişileri gitgide kendilerini bağımsız kılar, yaşama güçlerini içlerinden alır, kendi içlerinden gelen bir güçle devinimlerde bulunur ve kimi zaman bu kişilerin alınyazıları yaratıcılarını şaşırtan eğriler çizer." (*Kafka'da İnanç ve Umutsuzluk*, s. 53) *Kuyucaklı Yusuf*'ta da kişiler gitgide kendilerini bağımsız kılarlar, ama burada devinimlerini belirleyen şey "kendi içlerinden gelen güç" değildir, kasabanın nesnel şartlarıdır; kişiler (daha doğrusu, halktan kişiler), bu nesnel şartların tam bilincinde değildirler, ama romancı bu şartların bilincindedir. Sabahattin Ali'nin öfkesinin kaynağını burada aramak gerek.

Kuyucaklı Yusuf, okuduğum Türk romanları içinde ayrıntıların en mükemmel, en ustaca kullanıldığı romanlardan biri. Sabahattin Ali'de inanılmaz bir gözlem gücü, inanılmaz bir bellek var; *Kuyucaklı Yusuf*'ta çizdiği dünyanın böylesine renkli, sıcak ve inandırıcı olması, bence, büyük ölçüde yaşantısından gelen gözlemlere, ayrıntılara bağlı. O pek önemsizmiş gibi görünen küçük küçük ayrıntılar, romana tam bir somutluk kazandırıyor; birdenbire kendinizi anlatılan kasabada, olayların ve insanların arasında buluveriyorsunuz; romandaki dünya, sanki romanın çerçevesini kırıp dışarıya fırlıyor, sizin dünyanıza karışıyor.

(...)

Çehov'un "Bir oyunda tüfekten söz edilmişse oyunun sonunda o tüfek patlamalıdır." sözü, romanda ayrıntıların kullanılması konusunda da bir ölçü olabilir. Romanın 4. sayfasında Yusuf'un sağ elinin baş parmağı mı kesildi, bu parmak, Yusuf'un askerliğiyle ilgili olarak 164. sayfada karşımıza çıkar. Sabahattin Ali, *Kuyucaklı Yusuf*'ta, âdeta, "Bir romanda ayrıntılar nasıl kullanılır?" sorusunun eksiksiz cevabını vermektedir.

Sabahattin Ali, sözgelimi, "O zaman mindere oturup yemeğe başlıyorlardı." demez, "O zaman mindere yan oturup ayaklarını aşağı sallayarak karşılıklı yemeğe başlıyorlardı" der (Akba Kitabevi, 1943 baskısı, s. 152).

(...)

Romanın başarısını sağlayan bir başka önemli öğe de Sabahattin Ali'nin olay kurmakta, birbirleriyle bağlantılı olarak ve roman kişileriyle kasaba gerçekliğini ortaya çıkaracak biçimde olayları sürdürmekte, giderek, bu olaylar dizisine gergin bir dram havası katmaktaki büyük ustalığıdır. Romanın çok sağlam bir olaylar örgüsü vardır ve her olay belli bir görev yüklenmiştir.

Kuyucaklı Yusuf, bir kasaba romanı: 1903'te Nazilli'de başlar, hemen Edremit'e atlar ve orada Birinci Dünya Savaşı içinde, sona erer.

Sabahattin Ali, Edremit'i ele alarak, kasaba gerçekliğini bütün töresel, ekonomik ve toplumsal ayrıntılarıyla verir. Ama bunu bir romancı olarak yapar. Hiçbir zaman öğretmenlik etmeye kalkışmaz. *Kuyucaklı Yusuf*'ta nesnel gerçekliklerle roman kişileri haşrüneşr olmuşlardır. Roman kişileri, nesnel gerçekliklerin belirlediği biçimde davranırlar, düşünürler. Sabahattin Ali, dış gerçekliklere, romanının gerektirdiği ölçüde yer verir.

(...)

Yusuf'u oğlu gibi sever Sabahattin Ali, üzerine titrer, demiştim. Yusuf sanki ringdedir. Sabahattin Ali de yanı başında; elinde havlu, durmadan yardım etmektedir. Romanın başından sonuna kadar bu böyledir. Ama Sabahattin Ali, bu sevgiyi gösterirken, romancı titizliğini bir yana bırakmaz; Yusuf'u hep belirli şartların içinde alır, yaşatır; bu şartlara göre davrandırır, düşündürür, konuşturur; gerçeği zorlamaz.

(...)

Romanın sonu gerçekten unutulmayacak bir sondur. Yusuf'un anasının babasının ölümüyle başlayan roman karısının ölümüyle biter. Muazzez aldığı yarayla ölür. Yusuf, hayvanın terkisinde duran heybenin dibinden büyükçe bir bıçak çıkarır. Onunla toprağı kazar. Karısını çukura yerleştirdikten sonra yumuşak toprakları avuçlarıyla çabuk çabuk üzerine atar. Büyük bir dinginlikle, bir diriye hizmet eder gibi. Yalın ve trajik bir son... Sonra, "Matemini ortaya vurmadan tek başına yüklenir, yeni bir hayata doğru yürür."

İlk defa 1937'de yayımlanan romanın sade ve sağlam bir dili var. Romanda takıldığım tek şey, Sabahattin Ali'nin birkaç yerde, gereği yokken söze karışması: Romanın başlarında küçük Anadolu şehirlerindeki evlenmelerden söz ederken (s. 6, 7), askere alınan delikanlıları anlatırken (s. 163)... Bir de, kimi zaman "söylediğimiz gibi" (s. 174), "bundan sonra anlatacağımız" (s. 222) gibi araya girmeleri var. Keşke bunlar da olmasaydı...

Kuyucaklı Yusuf, kişilerinin canlılığıyla, ayrıntıları kullanmadaki ustalığıyla, olay örgüsündeki mükemmellikle, mahalli renkleri vermedeki üstün başarısıyla, toplumsal gerçeklikle insani gerçekliği tam bir uyum içinde, dengeli olarak yansıtmasıyla eskimeyecek, tazeliğini sürdürecek bir roman.

Fethi Naci

Kırk Yılda Kırk Roman

(Kısaltılmıştır.)

Okumadığı bir kitap için tek bir söz bile söylemeyecek ve yazı yazmayacak kadar eleştiri türüne önem veren Fethi Naci, okuduğunuz metinde *Kuyucaklı Yusuf* romanını birçok açıdan irdeleyerek eserin değerini ortaya koymaya çalışmıştır. Okuduğunuz eleştiri metni 1970 yılında yazılmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

devinim **:** Hareket.

dingin **:** Sakin, durgun.

haşrüneşr **:** Haşır neşir, kaynaşma, bir arada olma.

Bilgi

CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE EDEBÎ ELEŞTİRİ

Cumhuriyet Dönemi'nde 1940'lı yıllardan itibaren eleştiri türünde hem nitelik hem de nicelik açısından önemli gelişmeler olmuştur. Eleştiriye ilgi artmış, yeni eleştirmenler yetişmiştir. Eleştirmenlerdeki artış, eleştiri kuramlarındaki çeşitlilik eleştirimizin kalitesini de yükseltmiştir. Eleştiride uzmanlaşma başlamış; şiir, roman, hikâye eleştirmenleri gibi sadece bir edebî türde yoğunlaşan eleştirmenler yetişmiştir.

Edebî eleştiri türünde biçim–içerik, açıklık-kapalılık, eski–yeni, edebiyatta yarar, toplum için sanat, sanat için sanat, yenilik, sanatta güzel ve fayda gibi genel konuların üzerinde durulmuştur. Roman ve hikâyede yazarların roman anlayışları, kişiyi canlandırmadaki ustalıkları, bakış açıları, dili ve ayrıntıyı kullanmadaki becerileri ele alınan konulardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "ring, bayağı, terki, bellek" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.

2. Metnin konusunu ve ana düşüncesini belirleyiniz. Ana düşünceyi destekleyen yardımcı düşünceleri bulunuz.

3. Metinde geçen "Yusuf sanki ringdedir. Sabahattin Ali de yanı başında; elinde havlu, durmadan yardım etmektedir." bölümünde yazar, iletiyi vermek için nasıl bir anlatıma yönelmiştir? Değerlendiriniz.

Bilgi

ELEŞTİRİ TÜRLERİ

Eleştirmenlerin eserleri inceleme biçimleri ve esere yaklaşım tarzları bakımından eleştiri, türlere ayrılabilir. Eleştiri türleri şunlardır:

1. Öznel eleştiri: Eleştirmenin, kendini okurun yerine koyduğu eleştiri türüdür. Eleştirmen, eserin kendi üzerinde bıraktığı etkiden yola çıkarak öznel görüşlerini belirtir. Kurallarla sınırlı olmadığı için bir iddia ortaya konmaz. Öznel eleştiriye izlenimci eleştiri de denir.

2. Tarihî ve sosyolojik eleştiri: Eleştirmenin; eseri, eserin oluşturulduğu zamanın toplumsal şartlarına göre değerlendirdiği eleştiri türüdür. Topluma dönük eleştiri de denir. Eleştirmen, eserle ilgili yorumlarını yazarın hayatıyla ve öteki eserleriyle karşılaştırarak verir. Eleştirmen, esere toplumsal bir belge olarak bakar. Eser incelenirken ekonomik sebeplere dayalı toplum düzenine ve sınıf çatışmalarına dikkat edilir.

3. Yazara / sanatçıya yönelik eleştiri: Eleştirmenin eseri açıklamak için eser ile eseri yapan arasında ilgi kurduğu eleştiri türüdür. Eleştirmen, sanatçının hayatını ve kişiliğini inceler. Elde ettiklerini belge olarak kullanır. Bu eleştiri türü ikiye ayrılır. Eserle yazarın hayatı arasında ilişki kuran eleştiriye **biyografik eleştiri**, yazarın ruh dünyasını inceleyip eseri değerlendiren eleştiriye de **ruh bilimsel eleştiri** denir.

4. Esere yönelik eleştiri: Eser incelenirken konunun nasıl işlendiği, işlenişinde izlenen yol, eseri oluşturan anlatım biçimi, dilin kullanımı, tema, konu, yapı gibi hususları değerlendiren eleştiri türüdür.

5. Çözümleyici eleştiri: Ele alınan eseri çok yönlü inceleyen ve okuru bilgilendiren eleştiri türüdür. En çok başvurulan bu eleştiri türünde eleştirmen, eseri oluşturan unsurları belli kurallara ve ölçülere bağlı kalarak değerlendirir. Bunu yaparken yukarıda verilen eleştiri yöntemlerinden yararlanabilir. Okuduğunuz *Kuyucaklı Yusuf* yazısı, çözümleyici eleştiri türüne örnektir.

4. Yazar, ortaya koyduğu düşünceleri kanıtlama yoluna gitmiş midir? Bunu yapmasının nedeni nedir?

5. Yazar, okuyucuya kendi düşüncesini kavratmak için hangi yolları izlemiştir? Açıklayınız.

6. Metinde eleştirmenin ele aldığı sanat dalına yönelik birikimini ortaya koyan ayrıntıları gösteriniz.

7. Sabahattin Ali'nin rolüne bürünerek bu eleştiri yazısını okuduktan sonra nasıl bir tepki vereceğinizi açıklayınız.

8. Yazar, sözü edilen romanın zayıf ve güçlü yönlerini niçin ortaya koymaya çalışmıştır? Açıklayınız.

9. Okuduğunuz metinden aşağıdaki tabloda belirtilenlere metin üzerinde örnekler veriniz. Bunların metne katkılarını tabloya yazınız.

	Unsurların Metne Katkıları
Açıklama	
Alıntılama	
Gerekçeli yargı	
Karşılaştırma	
Nesnel yargı	
Örnekleme	
Öznel yargı	
Tanık gösterme	

10. Eleştiri türünün edebiyatımızdaki gelişimi hakkında neler söyleyebilirsiniz? Düşüncelerinizi sınıfınızda açıklayınız.

11. Eleştiri türünün edebiyatımıza girmesinde ve gelişmesinde bizdeki hangi kültürel ve toplumsal değişimlerin etkili olduğunu yorumlayınız.

12. Okuduğunuz metni konu akışı ve düşünceler arasındaki uyum açısından değerlendiriniz. Metindeki bilgiler ve düşünceler arasında tutarlılık var mı? Açıklayınız.

13. Okuduğunuz metni, *Ahmet Muhip Dıranas* adlı metin ile tür, içerik, üslup ve anlatım teknikleri açısından karşılaştırınız. Değerlendirmelerinizi defterinize yazınız.

14. Okuduğunuz metinden gelecekte nasıl yararlanılabilir? Görüşlerinizi belirtiniz.

15. Aşağıda bir eleştirmenin sahip olması gereken bazı temel nitelikler verilmiştir. Okuduğunuz metinden yola çıkarak Fethi Naci'nin eleştirmenliğinde gördüğünüz nitelikleri "X" ile işaretleyiniz.

Belli bir ölçütü ve yöntemi olmalı.		Yol gösterici olmalı.	
Bilimsel verilerden yararlanabilmeli.		Fikir ve kanaatleri ilgi uyandırabilmeli.	
Devirler arasında bir ilişki kurabilmeli.		Gerekçesiz yargılardan kaçınmalı.	
Sanat dallarıyla, tarih, toplum bilim ve felsefeyle ilişki kurabilmeli.		Hem sanatçı hem de okuyucu kitlesini karşısına alabilmeli.	
Esere tek yönlü bakmamalı.		İyi niyetli olmalı.	
Eseri değerlendirirken ön yargılı olmamalı.		Kendini otorite olarak görmemeli.	
Ekonomik ve toplumsal olayları sanatla bağdaştırabilmeli.		Okuyucuyu eseri anlamaya sevk edebilmeli.	
Ele aldığı eserin özelliklerini ve değerini ortaya koyabilmeli.		Eseri öz ve biçim açısından değerlendirip çözümleyebilmeli.	
Eseri gerçek değeri ile halka ulaştırabilmeli.		Zamanının sosyal ve kültürel seviyesini yakından bilmeli.	

16. Aşağıdaki metinleri okuyunuz. Sayfa 254'teki tabloda verilen soruları cevaplayınız.

1. Metin

"Asrın şâirler sultânı olgunluk ve maarif göğünün uğurlu hümâsı, belagat ülkesinin hâkanı, fasih kalemli bir şair ve herkesçe sevilen bir zât olup Dördüncü Mehmet Han zamanında Devleti Aliyye'nin uğurlu yıldızına gelip Musâhip Mustafa Paşa adındaki eşsiz vezirin tatlı iltifatına mazhâr ve ona kâtip ve müsâhib olmuştur.

Ebulhayr adındaki oğluna türlü nasihat ve öğütler ihtiva eden iki bin beyit tutarında manzum olarak yazdığı, Hayriye isimli benzersiz kitabın o kadar tanınmışlığı vardır ki târif edilemez. Filhakika adı geçen merhum, şuarâ-yı Rûm'un önde gideni olup her türlü ilmden nasibi ve ona karşı "lâ" (hayır) demeğe kimsenin cesareti olmayıp halkın ve seçkinlerin beğendiği, kimsenin dil uzatamadığı kutsal sıfatlı bir adamdır. Yeni şeyler söylemekte dikkati çekenler onu örnek tutmuştur. Yenilik yapanların babası sayılır.

... Asrın ulularından Manisa müftüsü Neyli Mahmut Efendi bazı dostları ile evinde sohbet ederken Nâbi Efendinin vefatını işittikleri zaman mecliste olanların her biri bir söz söyledi. Hâne sahibi, mecliste hazır olanlara hitapla :

— Ey aziz dostlar, dedi. Merhumun kendi dîvanını açıp bakalım, görelim nasıl keşfediyor ve hangi perdeden konuşuyor.

Düşünceli bir şekilde Divan'ı açtı ve açtığı sağ sahifenin ilk satırından şu parlak beyiti okudu:

Kimdir bizi menneyleyecek dâr-ı cihandan

Mevrüs-ı pederdir, gireriz hâne bizimdir." **(Ahmet Kabaklı,** *Safâi Tezkiresi'nden Şâir Nâbi***)**

2. Metin

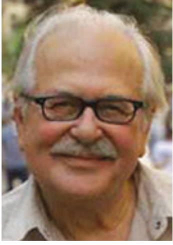
Buna kim oldı sebeb yok mı şehâ hiç haberin
Kara toprağa ki düşdi yine şol verd-i terin
Bu firak odına döyer nice yanmaz ciğerin
Bu eger erlik ise ancak ola bu hünerin
Padişehsin tutalım yok mu Hüdâdan hazerin
Mustafa n'oldı kanı neyledün a pâdişehüm **(Sâmî)**

3. Metin

Herkes endamına verir ziyneti
Baştan çıkardılar bütün milleti
Batırdılar gitti din ü devleti
Bozuldu Resul'un yolu erkânı

Kuş tüyü döşekte yattın uzandın
Haftada bir çeşit giydin özendin
Aferin aklına sen mi kazandın
Şu tompu tarlayı sana kim verdi **(Ruhsati)**

	1. Metin	2. Metin	3. Metin
Metinlerin konusunu yazınız.			
Metinlerin ana düşüncesi nedir?			
Metinlerin türünü belirtiniz.			
Metinlerin dil ve üslup özellikleri nelerdir?			
Metinlerin ortak yönleri nelerdir?			
Metinlerin farklı yönleri nelerdir?			
Bu üç metnin *Kuyucaklı Yusuf* metniyle ortak yönlerini yazınız.			

Fethi Naci (1927 - 2008), Cumhuriyet edebiyatının son dönem eleştirmenlerindendir. Fethi Naci yeniliğe açık, öğrenmeye istekli, tutarlı, dile özen gösteren, öz eleştiri yapmaktan çekinmeyen kişiliğiyle önemli eleştirmenlerimizden biridir. Asıl adı İsmail Naci Kalpakçıoğlu'dur. 1953'ten sonra eleştiri yazılarında Fethi Naci adını kullanmaya başlamıştır. İlk dönem eleştirilerinde toplumcu eğilim edebiyat anlayışına uygun görüşü benimsemiştir. Daha çok roman ve hikâye türleri üzerinde eleştiri yapmıştır. Bir eserde özle biçim birlikteliğinin olması gerektiğini savunmuştur. Kendi eleştiri anlayışına da eleştirel bir gözle bakarak eleştirinin tek yönlü yapılmasının yanlışlığına inanmıştır. Fethi Naci, eleştirilerinde romanın yapısının sağlamlığına ve kişilerinin canlılığına, yazarın ayrıntıları ve dili kullanmadaki ustalığına, olay örgüsündeki mükemmelliğe, sosyal gerçeklikle insani gerçekliğin uyumuna büyük önem vermiştir. Bir kitabın yanlışsız basılmasını çok önemsemiştir. Fethi Naci, dil ve dizgi yanlışlarına, dildeki aksaklıklara, alıntıların yanlış yapılmasına karşı yazarları çok sert eleştirmiştir.

Eleştirilerini yaparken edebiyat ürünleri dışında kaynaklardan da beslenmesi, tarih, felsefe, ruh bilim ve toplum bilim gibi bilimlerden de yararlanması, okuduğu her romanı farklı "eleştirel yaklaşım"larla değerlendirmesi onu başarılı bir eleştirmen yapmıştır.

100 Soruda Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme, Eleştiri Günlüğü, Bir Hikâyeci: Sait Faik, Bir Romancı: Yaşar Kemal, Eleştiride 40 Yıl, 40 Yılda 40 Roman, Yüzyılın 100 Türk Romanı adında eleştiri türünde kitapları vardır.

HAZIRLIK

- Sınıfınızda dört grup oluşturunuz. Öznel, nesnel, yazara yönelik ve esere yönelik olacak biçimde istediğiniz bir filme, şiire, hikâyeye, romana, tabloya gruplar hâlinde eleştiri yapınız.

3. metin

DEMDEME

(...)

Bir öğrenci, elbette öğretmenin huyunu bilip ona göre hareket eder. Zavallı Tahir Bey de -Ne yapsın?- üstad Ekrem'i darıltmak istemediğinden "Elhan" müsveddesini ona içindeki Gark-ı Nur naziresini çizdikten sonra sunmayı mizacına uygun bulmuş. Bu suretle üstad hazretlerine yaranmak istemiş.

....

Ekrem Bey'in bir de şu sözceğizi gözden geçirilsin:

"O tenkitçiler tarafından bilinmeyen fakat Allah'a şükür bizce bilinen şeylerdendir ki herkesin eşyayı görüşü... düşünüşü... his ve telâkki edişi aynı olamaz. Meselâ zat-ı âlinize bendeniz bir zamanda bir şeye baktığımız hâlde yaradılışımız gereği benim bakışım, o şeyin dış görünüşünden öteye bir türlü geçemezken sizin bakışınız ta ciğerinin içine işleyerek o şeyin sırlarını bütün açıklığıyla seyretmeye başlar."

Beyefendi herkesin eşyayı görüşü, düşünüşü, his ve telâkki edişi bir olamayacağının tenkitçilerce meçhul bulunduğuna hükmeyliyor. Acaba bu hakikatın keşfine ne zaman muvaffak olmuş?

Biz -hamd ü sena olsun- şimdiye kadar "herkesin anlayışı birdir" gibi bir hezeyanda bulunmadık.

Fikirlerin bir seviyede olduğu itikadında bulunmuş olsak Ekrem Bey'in idrakiyle kendi idrakimizi farksız görmemiz lâzım gelirdi. Binaenaleyh böyle bir Demdeme yazmağa lüzum kalmazdı.

Tekrar ederim: Fevkalâde muztarip ve şuursuz kim olduğu tayin buyurulsun.

Görsel 5: *Muallim Naci'nin yazılarını yayımladığı Saadet gazetesinin 15 Mart 1887 tarihli sayısı*

Ekrem Bey tarafından tahmis olunan yukarıda mezkûr gazeli Sakız'da bulunduğum sırada yazıp Tercüman-ı Hakikat'e göndermiştim. Besbelli mîr-i muhterem bunu gazetede görerek alıp tahmis etmiş.

El yazısıyla yazılmış bir nüshası bende mahfuzdur. Bunun hıfzı, tahmisin altında yine Ekrem Bey'in el yazısı ve imzasıyla -o vakit Mekteb-i mülkiye-i şâhâne talebesinden bulunan bir efendiye hitaben yazılmış- bir tezkirenin bir gün gelir lâzım olur mülâhazasına mebni kaybolması tecviz edilmemesinden neşet eylemiştir. İcabederse adı geçen tezkire aynen neşrolunabilir.

Bu tezkirede Ekrem bey büyük bir cömertlikle hakkımda bir çok övücü sözler yazmış, hatta bana "şâir-i mâderzâde", kalemime de "nây-ı hüseynî-nevâ" demişti. Tahmis ettiği gazelin:

Nedir o nevha virânenin civarında
Dokundu hatırıma hâl-i inkisârında
Değil garip bulunsam müdâm mest-i harâb
Misafirim vatanın bir harâbezârında

beyitlerinin bir tablo teşkil etmekte bulunduğu ve kendisini tahmis yazmağa teşvik eden şeylerin biri de bu olduğunu söylüyordu.

Şair-i mâderzâdın nây-ı hüseynî-nevâsından çıkan nağmeler sonradan sahib-i Zemzeme'ce beğenilmez olmuş ve İkinci, Üçüncü Zemzeme'lerle, hususiyle Takdir-i Elhan'da tezyif edilmek istenilmiştir.

Yekdiğere zıd olan bu iki hâlin Ekrem Bey'de tecellisi ne hikmete mebnidir?

Bu sualin cevabını erbab-ı mütalâa zihinlerinde hazır bulurlar zannederdim.

Beyefendimizin vaktiyle hakkımda dizdikleri iltifat bundan ibaret değildir. Daha bir hayli âsâr-ı teveccüh izharına inayet buyurmuşlardı.

Eczümle "Mûsa bin Ebü'l- Gazan yahut Hammiyyet" ünvanlı manzum eserimi Mekteb-i Mülkiye-i şâhânede talebe-i edebe ders tarzında okutup ezberletmekte olduklarını işitirdim...

(...)

Muallim Naci
(Hazırlayan: Abdullah Uçman)
(Kısaltılmış ve kısmen sadeleştirilmiştir.)

Okuduğunuz eleştiri yazısı, "Saadet" gazetesinde *Demdeme* adında edebî tenkit dizisi şeklinde yayımlanmış, daha sonra bir araya getirilerek kitap olarak basılmıştır. Bu metinde Muallim Naci, Recaizade Mahmut Ekrem'in kendisine yönelttiği eleştirilere cevap vermiştir. Muallim Naci, edebiyattaki değişikliklerin gelenekten ayrılmadan yapılması gerektiğini savunmuş, yenilik yapma adına şiirde biçim ve söyleyişi ihmal eden sanatçıları eleştirmiştir. Bunun üzerine Recaizade Mahmut Ekrem'in etrafında toplanan yenilik taraftarlarının eleştirilerine maruz kalmıştır.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

hüseyni : Klasik Türk müziğinde dügâh perdesinde karar kılan bir makam.
inkisar : Gücenme, kırılma.
itikat : İnanma, inanç.
mahfuz : Saklanmış, korunmuş, korunan, saklı.
mezkûr : Adı geçen, anılan, sözü edilen, zikredilen, zikrolunan.
mir : Bey, emîr.
muzdarip : Izdırap ve acı çeken.
müdam : Devamlı.
müsvedde : Yazı taslağı, karalama.
nüsha : Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerin her biri.
tahmis : Divan edebiyatında bir gazelin her beyitinin başına üç dize katılması durumu, beşleme.
tecviz : Yapılmasını uygun bulma, izin verme.
tezyif : **1.** Bir şeyi değersiz, adi, bayağı, aşağılık göstermeye çalışma, küçültmek isteme. **2.** Alay etme, eğlenme.

Bilgi

CUMHURİYET ÖNCESİ DÖNEMDE ELEŞTİRİ

Divan edebiyatında ünlü kişilerin yaşam öykülerinin toplandığı tezkireler şairlerin hayatlarına ilişkin bilgi verir. Sözü edilen şairin eserlerine yönelik kısa değerlendirmeler içerir. Bu açıdan tezkireler eleştiri türüyle benzerlik gösterir. Ayrıca divan edebiyatındaki hiciv, halk edebiyatındaki taşlamalar da siyasi ve sosyal içeriğe sahip olduklarından eleştiri türünün birçok özelliğini yansıtır.

Batılı tarzda eleştiri, edebiyatımızda Tanzimat Dönemi'nden itibaren görülür. Bu dönemde önce dille ilgili eleştiriler yazılmış, sonra türün alanı genişlemiştir. Namık Kemal'in Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayımlanan *Lisân-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülahâzatı Şâmildir* yazısı türün edebiyatımızdaki ilk örneğidir. Ziya Paşa'nın bu dönemde yazdığı *Şiir ve İnşa*, Namık Kemal'in *Tahrib-i Harabat* yazıları türün önemli örnekleridir. Yine bu dönemde Recaizade Mahmut Ekrem ile Muallim Naci ve Namık Kemal ile Ziya Paşa arasında geçen tartışmalara yönelik eleştiri türünde yazılar yazılmıştır. Servetifünun Dönemi'nde Ahmet Şuayip ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi yazarlar nitelikli eleştiriler ortaya koymuştur.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "mizaç", "idrak", "yekdiğer" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelimeleri sözlüklerden araştırınız.

2. Okuduğunuz metnin konusunu ve ana düşüncesini açıklayınız.

3. Menemenlizade Tahir Efendi, *Elhan* çalışmasını Recaizade Mahmut Ekrem'e verirken *Gark-ı Nur* naziresini niçin silmiştir? Açıklayınız.

4. Recaizade Mahmut Ekrem'in "o tenkitçiler" dediği kimlerdir?

5. Okuduğunuz metinden sanatçıların eserlerden ziyade birbirilerini hedef aldıklarını söyleyebilir misiniz? Bu durumu, eleştiri türünün özelliklerini ve dönemin koşullarını göz önüne alarak değerlendiriniz.

6. Muallim Naci'nin görüşlerini kanıtlamak için başvurduğu karşılaştırmalara metinden örnekler veriniz. Bunun, metnin anlam ve anlatımına katkısını değerlendiriniz.

7. Okuduğunuz metinde yazarın amacını açıklayınız.

8. Okuduğunuz metinde yazarın hangi anlatım biçimlerini kullandığını belirleyiniz. Bu anlatım biçimlerinin metne katkısı nedir? Açıklayınız.

9. Okuduğunuz metinde yazara özgü dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.

10. Yazarın, düşüncesini açıklamak için bilgi verdiği, örnekler gösterdiği bölümleri metinden bulunuz. Yazarın bu yöntemlere başvurmasının nedenlerini yazınız.

11. Okuduğunuz metnin yazıldığı dönemle ilgili aşağıdaki bilgiyi okuyunuz. Metinden ve verilen bilgilerden yola çıkarak şablonda boş bırakılan yerleri doldurunuz.

Bilgi

Muallim Naci, 1893 yılında Tercüman-ı Hakikat gazetesinin edebiyat bölümünü yönetmeye başlamış, edebiyat ortamına klasik edebiyat lehine bir canlılık kazandırmıştır. 1886'da Menemenlizade Tahir Efendi, *Elhan* adlı bir şiir defterini hazırlayıp görüşlerini almak için Recaizade Mahmut Ekrem'e sunar. Bu çalışmada Muallim Naci'nin *Gark-ı Nur* redifli gazeline Recaizade Mahmut Ekrem tarafından daha önce yazılmış nazire, silinerek Recaizade Mahmut Ekrem'e sunulmuştur. Recaizade Mahmut Ekrem bu şiir defterini övmek için *Takdir-i Elhan* adlı eleştiriyi yazar. Muallim Naci de *Demdeme* (Gürleme) adlı bir eleştiri dizisi ile Recaizade Mahmut Ekrem'in *Zemzeme* (Şakıma) adlı şiir kitabındaki şiirleri eleştirir. Muallim Naci ve Recaizade Mahmut Ekrem taraftarları arasındaki bu tartışma ileri boyutlara taşınınca yönetim tarafından yasaklar getirilmiştir.

Yine bu dönemde Malumat dergisinde Hasan Asaf adlı genç bir şairin yazdığı *"Zerre-i nurundan iken muktebes / Mihr-ü maha etmek işaret abes"* beyitinde yer alan "abes-muktebes" kelimelerindeki "s" harfinin kafiye olup olmamalarıyla ilgili bir tartışma daha yaşanmıştır. O dönemde Arap harfleri kullanıldığından "abes" kelimesinin sonundaki "s" harfi "ث" ile "muktebes" kelimesinin sonundaki "s" harfi de "س" ile yazılmaktadır. "s" sesi farklı iki işaretle karşılandığından sesin kafiye olmasıyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Kafiye .... içindir.	**• "Abes - ...." tartışması** **• ".................-yeni" tartışması** **• "Doğu-................." çatışması**	**Kafiye .... içindir.**
Bu kafiye anlayışı .... edebiyatının kafiye anlayışıdır.		**Bu kafiye anlayışı .... edebiyatının kafiye anlayışıdır.**
MUALLİM NACİ TARAFTARLARI	**Bu tartışmanın edebiyatımıza kazandırdıkları:**	**................................. TARAFTARLARI**
Yazılan eleştiri kitabının adı:		**Yazılan eleştiri kitabının adı:** ....
Kitabın adının anlamı:		**Kitabın adının anlamı:** ....
...............-DOĞU ÇATIŞMASI		**YENİ-............... ÇATIŞMASI**

12. *Demdeme* metninden alınan aşağıdaki cümleleri nesnellik ve öznellik açısından değerlendiriniz.

a. *"Biz -hamd ü sena olsun- şimdiye kadar herkesin anlayışı birdir gibi bir hezeyanda bulunmadık."*

b. *"Bu tezkirede Ekrem Bey büyük bir cömertlikle hakkımda bir çok övücü sözler yazmış."*

c. *"Yekdiğere zıd olan bu iki hâlin Ekrem Bey'de tecellisi ne hikmete mebnidir?"*

13. Okuduğunuz metinden mecaz anlamlı kelimeleri bulmaya çalışınız. Bu anlam özelliğinin metinde tercih edilmesiyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.

14. *Demdeme* metninden yola çıkarak metnin türüne yönelik aşağıdaki cümleleri uygun biçimde tamamlayınız.

a. Demdeme metni eleştiri türünde yazılmıştır çünkü ....

b. Muallim Naci .... tekniklerini kullandığından bu metnin türü eleştiridir.

c. Metin, okuyucu üzerinde .... gibi etkileri yarattığından metnin türü eleştiridir.

15. Bu metinde Muallim Naci'nin eleştirel tavrını nasıl değerlendiriyorsunuz? Düşüncelerinizi belirtiniz.

16. Muallim Naci'nin ele aldığı konuyla ilgili ortaya koyduğu düşüncelerden yola çıkarsanız yazarın bilgi birikimi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

17. Yazar, metnin iletisini, okuyucunun vereceği tepkiyi göz önüne alarak mı yazmıştır? Okuyucuya yazısını beğendirme gibi bir çaba göstermiş midir? Açıklayınız.

18. Yazar, ortaya koyduğu düşünceleri kanıtlama yoluna gitmiş midir? Açıklayınız.

19. Metindeki kişiye ve düşüncelere yönelik yazarın benimsediği anlatım tutumunu bulunuz. Yazarın bu anlatım tutumunu tercih etmesinin nedenini açıklayınız.

20. Okuduğunuz metindeki düşünceler arasında bir tutarlılık var mıdır? Açıklayınız.

21. Okuduğunuz metnin sonraki dönemleri edebî açıdan nasıl etkileyebileceğiyle ilgili defterinize kısa bir yazı yazınız.

Muallim Naci (1850 - 1893), Tanzimat Dönemi sanatçılarındandır. Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı Tercüman-ı Hakikat gazetesine gönderdiği şiirlerle dikkati çekmiş, Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Mahmut Ekrem gibi sanatçıların beğenisini kazanmıştır. Şiirlerinde aruz veznini ustaca kullanmış, ilk şiirlerinde yeni şekil ve söyleyişlere yönelirken sonraki dönemlerde klasik edebiyatı devam ettiren şiirler yazmıştır. Eskiyi yok saymadan yeni şiire gidilmesi gerektiğini savunmuştur. Eleştiri türünde edebiyatımızda önemli bir öncüdür. Ele aldığı eserlerin dil ve üslup unsurlarını irdelemiş, Tanzimat Dönemi'nde nesir türünün gelişmesine katkı sağlamıştır.

Muallim Naci'nin *Ateşpâre*, *Şerâre*, *Füruzân* adında şiir kitapları; *Yazmış Bulundum*, *Muallim*, *Demdeme*, *Müdafaname* adında eleştiri kitapları; *Ömer'in Çocukluğu* adında anı kitabı; *Lügât-ı Naci*, *Istılâhât-ı Edebîyye*, *Osmanlı Şairleri* adında dil ve edebiyat alanlarına özgü kitapları vardır.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan anlatım bozukluklarını bulunuz. Anlatım bozukluklarının nedenini belirtiniz. Cümlelerin doğru anlatımlarını defterinize yazınız.

a. "Çünkü İstanbul'un fethi gerçekten de çok önemli ve o ölçüde sinemalaştırması belalı bir olay."

b. "Tarih sahnesinde yeniden yükselmeye başlamış bir toplumun, bu yükselişin en önemli etaplarından birine eğildiği ve bizim için önemli bir yapım."

2. Aşağıdaki cümlelerde ayraçlarla belirtilen yerlere doğru noktalama işaretlerini koyunuz.

a. "Gün( ) herhangi bir gün olmakla beraber İkinci Dünya Savaşı( )nın başlangıcı( ) insan( ) herhangi bir insan olmakla beraber bütün bir tarihin sonucudur( )"

b. "Ahmet Muhip Dıranas( ) bu üç temayı( ) bir büyük şarkı( ) bütünlüğü içinde dile getirir( )"

3. Aşağıdaki cümlede yer alan noktalama işaretinin kullanılma gerekçesini defterinize yazınız.

"Bireyin haklarını çokluğun haklarıyla nasıl uzlaştırmalı?"

4. Aşağıdaki cümlede yer alan noktalama ve yazım yanlışını bulup düzeltiniz.

"Nice sorunsuz lezzetleri de var; ama zamanımızın bütün kendini bilen kitapları gibi oda bu soruna dökülüyor."

5. Aşağıdaki parçada numaralanmış noktalama işaretlerinin kullanım gerekçelerini belirtilen yerlere yazınız.

Dıranas, (1) *Ağrı Dağı* adlı şiirinde, o içini saran " (2) *büyüklük*" duygusunu bir an için somutlaştıran dağa bakarken, her şeyin sisler, (3) bilinmezler içinde olduğunu görür. Onun gözünde bir saraydır bu dağ: (4) *Her şey bu sarayın ardından görünür / (5) O insana: Sevmek, yaşamak ve ölüm.*

Virgül: ....

Tırnak: ....

İki nokta: ....

Eğik çizgi: ....

KİTAP OKUMA

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından eleştiri türünde bir kitap okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

ELEŞTİRİ YAZISI YAZMA

Eleştiri, ince bir görüş, bilgi ve yetenek isteyen bir türdür. Eleştiri yazısı yazan kişi, ele aldığı esere bir değer biçtiği, eseri yargıladığı için çok iyi bir planlama ve araştırma yapmalıdır. İyi bir eleştiri yapmak için dikkatli bir okuyucu olmak gerekir. Eleştirmenin eleştiri yapacağı konuyla ilgili bazı tanımları, kavram ve terimleri bilmesi, dili iyi kullanması gerekir.

Eleştiri yazısı yazmak belli kurallara uymayı da gerektirir. Bu nedenle eleştiri yazısı yazacak kişi, okurun üzerinde bırakacağı etkiyi düşünmelidir. İçten bir anlatımı benimsemelidir. Ana dilini etkili kullanabilmeli, iyi bir planlama yapmalıdır. Eleştiri yazısında eser sadece iyi veya kötü yönleriyle belirtilmez. Eserin iyi veya kötü olmasının nedenleri, hangi özelliklerden dolayı ve neye kıyasla iyi veya kötü olduğu somut örneklerle ve alıntılarla kanıtlanmalıdır. İnandırıcılığın önemli olduğu eleştiride şahsa değil esere mümkün olduğunca tarafsız yaklaşılmalı, olumsuz yönler kadar olumlu yönler de ortaya konmalıdır.

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Bu ünitede eleştiri türüyle ilgili verilen açıklamalardan ve örnek metinlerden yararlanarak okuduğunuz bir roman, hikâye veya şiirle ilgili bir eleştiri metni yazınız. Yazma çalışmalarınızda aşağıdaki tabloda verilen aşamaları ve bilgileri dikkate alınız. Yazdığınız eleştirileri sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Eleştiri Metni Yazma Çalışması Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Eleştiri Metni Yazma Çalışması Aşamaları	Eleştiri Metni Yazma Çalışması Aşamalarında Yapılması Gerekenler
Eleştirisi yapılacak eseri belirleme	Okuduğunuz bir romanı, hikâyeyi, şiiri tercih edebilirsiniz.
Eserin değerlendirilecek yönlerini belirleme	Okuduğunuz eserin dikkatinizi çeken ilginç yönlerini, size göre eserin zayıf veya güçlü yönlerini tespit ediniz.
Eseri inceleme, not alma	Ele alacağınız eseri dikkatlice inceleyiniz. Notlar alınız.
Görüşleri gerekçeleriyle yazıya geçirme	Eserle ilgili belirlediğiniz görüşlerinizin nedenlerini yazınız.
Eleştiri metnini dil ve anlatım yönünden kontrol etme	Eleştiri metnini yazdıktan sonra dil ve anlatım kuralları yönünden inceleyiniz. Yanlışlarınızı düzeltiniz.
Metni paylaşma	Yazdığınız metni arkadaşlarınıza, öğretmenlerinize, çevrenizdeki yakın kişilere yüksek sesle okuyabilirsiniz. Metninizi panoda sergileyebilir, elektronik ortamlarda, dergi veya gazetelerde yayımlayabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

KİTAP TANITMA / KİTAP ELEŞTİRİSİ

Kitap tanıtma, okunan bir kitabı başkalarına tanıtmak için belli kurallara göre yazı yazmak ve bu yazıyı sunmaktır. Kitap tanıtmak aynı zamanda kitabın da eleştirisidir. Kitap tanıtımında amaç, insanları bilgilendirmek ve insanlarda okuma isteği uyandırmaktır. Kitap tanıtma hem okura hem de yazara yol göstermesi açısından önemlidir. Kitap eleştirileri ve tanıtımları özellikle dergilerde ve Genel Ağ'daki bloglarda sıklıkla tercih edilir. Yararlı olabilecek her kitabın tanıtımı yapılabilir.

Kitap tanıtma, belli aşamalara göre yapılır. Kitabı tanıtılacak yazarla ilgili detaylı bir araştırma yapılmalıdır. Ele alınacak kitapla ilgili bilgiler de titizlikle araştırılmalıdır. Kitapla ilgili tanıtım ve eleştiri yazılarına ulaşmak da yarar sağlar. Kitap tanıtımlarında belli bir plana uyulur. Bu plan şu şekildedir:

Dış Yapı:

Kitabın adı, yazarın adı–soyadı (varsa kitabı çevirenin adı–soyadı), kitabın türü, basıldığı yer, yayınevi, basılış tarihi, kaçıncı baskı olduğu, sayfa sayısı.

İç Yapı:

Yazar hakkında bilgi, kitabın türü üzerine bilgi, özeti ve iletisi, yazarın üslubu, kitabı tanıtacak kişinin kişisel yorumu.

Bazı kitap tanıtımı yazılarında sözü edilen plan, metnin tamamına yaydırılabilir.

1. Etkinlik

Aşağıda verilen kitap tanıtma yazısını okuyunuz, yazarın ele aldığı kitaba yaklaşım tarzını değerlendiriniz.

DAĞLARCA HAKKINDA HER ŞEY

Fazıl Hüsnü Dağlarca benim yazarlık hayatımda, anılarımda çok özel bir mevki sahibidir. Çünkü ilk yazım 1954 yılında Ankara'da yayımlanan Forum Dergisi'nde çıktı. Yazı, Dağlarca üzerineydi. Kitaplarını okuduğum, şiirlerini çok sevdiğim kadar, dostları arasında kendimi sayabilmek mutluluğuna da eriştim. Aksaray Bulvarı'ndaki kitabevi hepimizin uğradığı bir edebiyat mekânıydı. Üstad kasanın başında otururdu. Kitabevinin camında da iri harflerle kartona yazılmış her gün yeni bir şiir olurdu.

Behçet Necatigil'in kendi seçtiği şiirlerden oluşan Sevgilerde kitabını yayımlamış, ona bir giriş yazmıştım. İkinci seçmeler kitabı Fazıl Hüsnü Dağlarca olacaktı. İlk çalışmaları Altın Kitaplar Yayınevi'nde yaptık. Külliyatını almıştım, Dağlarca kitaptan şiiri işaretler, makasla bana kestirirdi... Ne yazık ki bu çalışmayı sürdüremedik.

"Tek başına bir okul Fazıl Hüsnü Dağlarca" yazım, Cemal Süreya'nın Papirüs dergisinde çıkmıştı. O yazım, Yugoslavya'daki Struga Şiir Şenliği'nde Altın Çelenk Ödülü'nü aldığı sene, yabancı dile çevrilmiş ve törende okunmuştu. Anılarımın altın sayfalarından biri budur. Diğeri de, Behçet Necatigil'in radyo oyunları hakkındaki yazımı Almancaya çevirtmesiydi.

Daha önce onun sesini ilk kez, Erdal Öz'ün hazırladığı bir programda duydu dinleyiciler. Programda hafızam beni yanıltmıyorsa, önce Baki Süha Edipoğlu ondan bir şiir okumuştu. Şiir bittikten sonra imza, anonsu verilip kendi sesiyle "Fazıl Hüsnü Dağlarca" diyerek noktayı koymuştu…

Dağlarca, ilk röportajını benim radyo programımda vermişti. Yanılmıyorsam prodüktör de iyi öykücü, araştırmacı Nursel Duruel'di. Altın Çelenk töreninden sonra, İstanbul Radyosu'nda gerçekleşmişti bu konuşma.

Dağlarca'nın değer görüldüğü bütün ödül törenlerinde bulundum, en son Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesindeki Onursal Doktora törenine kadar hepsinde yer aldım.

Şairlerin kimilerinden söz edildiğinde, o adın çağrıştırdığı kelimelerin başında "huysuzluk" gelir. Bilirsiniz, şairlere, yazarlara eşsiz bir hoşgörüm vardır. Bağışlamak sözü benim sözlüğümde sanki onlar için vardır.

Bir gün doğum gününü kutlamak için telefon ettiğimde, bana, "Kardeşim geçeli çok olmadı mı?" diye sitem etti. Ben de ona kendi gerekçesiyle cevap verdim. Bir gün doğum gününü sorana, "Benim doğum günüm 30 Ağustos." demişti, ben de bunu anımsatınca kızgınlığı geçmiş ve sohbete başlamıştı.

Dağlarca ile ilgili bilgiler arasında başka şairlerle tartışmaları doludur. Zaman zaman kötüleyip acımasız yargılarla dinleyeni rahatsız edenleri bile olmuştur. Küslükler yaratmışlardır, çevresindekileri kaybetmişlerdir. Bütün bunlara rağmen, o şairlerin şiirine halel getirmez. Kişiliğini ben hep ayrı çekmecede saklarım.

Hemen hemen her kitabı hakkında yazdım. Çünkü Türk şiirinin ortak çizgisinin dışında bir şairdi, hem özgündü hem kendine özgüydü. Edebî olaylardan çok, toplumsal olayları izlerdi.

Dağlarca üzerine her zaman söyleyeceğim çok şey vardır. Ne kadar yazarsam yazayım eksik kalır. Yeni bir şeyler biraz daha fazla şey söylemek isteği uyanır içimde. Bu yazıyı yazmanın sebebi de iyi şair Haydar Ergülen'in "Dağlarca İçin 94 Cümle" kitabını okurken zihnimde uyananlardı. Haydar Ergülen, 94 bölümde önce cümlesini kuruyor, sonra uzunlu kısalı, hem cümlesinin gerekçesini hem de Dağlarca'yı ve şiirlerini, Türk şiirindeki yerini anlatıyor.

Kitabın ilk bölümü, daha doğrusu ilk cümlesi "Dağlarca bu cümleleri kesinlikle beğenmezdi!" şeklinde. Çok doğru! Bu bölümde hem Dağlarca'nın kendisi üzerindeki etkisini hem de aslında bu kitabın neden yazıldığını anlatıyor.

"Şair arkadaşım Ömer Erdem'in, Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın 100. yaşını 100 şairler Dağlarca'ya giderek kutlamak gibi bir rüyası vardı. 100'e 6 kala Dağlarca sonsuzluğa göçtü. Çocukluğumda, belki de 50'li 60'lı yaşlardaki herkesin çocukluğunda, ilk okunan şair ya da şairlerden biriydi Dağlarca. Okul edebiyat kitaplarındaki "Sivaslı Karınca", "Kızılırmak Kıyılarında" ve "Mustafa Kemal'in Kağnısı" şiirlerini ezbere bilenlerimiz de vardı unutmayanlar da. Ben de unutmayanlardanım. Daha bu şiirler taptaze dururken belleğimde, "Ağır Hasta" şiiriyle karşılaştım ve büyülendim. Bir daha da iyileşemedim!

Ergülen'in şairler hakkında kaleme aldığı yazılar, onları hem kişilikleriyle hem şiirleriyle bir arada inceleyen, irdeleyen, onların hakkının teslim edilmesine dayanan ve benim desteklediğim bir yazma biçimi.

"Dağlarca İçin 94 Cümle" adlı kitabında, Dağlarca'nın şiir galaksisinde bilgili bir rehber olarak bizi gezdiriyor. Onu bize yeniden sevdiriyor. Türk şiirinde zirvedeki yerini bir kez daha vurguluyor, niçin okumamız gerektiği konusunda da edebî gerekçeler sunuyor.

Bir cümlesinde haklı, gerekli ve önemli bir öneride bulunuyor Ergülen "Bir Dağlarca Enstitüsü kurulmalıdır." diyor ve şöyle açıklıyor "Dağlarca onu çok seven birkaç şairin onunla ilgili kitap yazan birkaç sevenin, akademisyen, felsefeci, gazetecinin ve onun şiiriyle ilgilenen birkaç eleştirmenin çabası, çalışkanlığı, ilgisiyle kavranıp anlaşılabilecek, anlatılabilecek bir şair değildir. Bu çabalar hiç kuşkusuz gereklidir ama yeterli değildir. Tıpkı Yahya Kemal için olduğu gibi Fazıl Hüsnü Dağlarca için de bir enstitü kurulmalıdır.

Bir bölümü çocuk şiirlerinden oluşan ve sayısı 150'ye varan büyük bir şiir toplamı için bu enstitünün ne denli gerekli olduğunu vurgulamaya bile gerek yok."

Haydar Ergülen'in Dağlarca'ya yaklaşımı, onu tanıtacak, sevdirecek bir yöntem denemesi. Hatta başka bir özelliğe değineceğim; büyük şairin birçok özelliği saptanırken, bir yandan onun hakkında başka yazarların yazdıklarına göndermeler de yapıyor ve Türk şiirindeki yeri irdeleniyor. Örneğin, Ataol Behramoğlu'nun "Yaşadıklarımdan Öğrendiğim Bir Şey Var" şiirini Dağlarca'ya uyarlamış ve "Dağlarca'dan Öğrendiğim Bir Şey Var" cümlesini kurarak yazmış bir bölümde...

Dağlarca, zamansız ve çoğu zaman mekânsız bir şiir yazdığı için her an kendini yeniler, onun için okuru da yenilenir.

Dağlarca'yı sadece şair, büyük şair, usta şair gibi sözlerle açıklamak mümkün değil ne yazık ki. O bir okul, tek başına bir şiir ülkesi, şiir ermişidir…

İyi bir şairi yeniden okumamızı sağlıyor Haydar Ergülen.

(Doğan Hızlan, Basından**)**

2. Etkinlik

Sınıfınızda konuşma ve dinleme yapacak iki grup oluşturunuz. Birinci grup konuşma kurallarına göre Doğan Hızlan'ın "Dağlarca Hakkında Her Şey" adlı kitap tanıtma yazısını sunarken ikinci grup da aşağıda verilen aşamalara dikkat ederek dinleme kurallarına göre konuşmayı dinleyip notlar alacaktır.

a. Dinlemenin amacını belirleyiniz.

b. Not alarak dinleme, empati kurarak dinleme, seçici dinleme, eleştirel dinleme gibi dinleme tekniklerinden hangisi veya hangilerini uyguladığınızı belirtiniz.

c. Dinlediğiniz konuşmanın konusunu ve ana düşüncesini tespit ediniz.

ç. Dinlediğiniz konuşmanın konu akışındaki temel kavramları ve ayrıntıları belirtiniz.

d. Dinlediklerinizi özetleyiniz.

e. Dinlediğiniz konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirtiniz.

f. Dinlediğiniz konuşmayı konu akışındaki uyum, bilgiler ve düşünceler arasındaki tutarlılık açısından değerlendiriniz.

g. Dinlediklerinizi ön bilgilerinizle karşılaştırınız.

h. Dinlediklerinizde öne sürülen düşüncelerin dayanakları geçerli midir? Bu düşüncelere katılır mısınız? Düşüncelerinizi belirtiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Okuduğunuz bir kitapla ilgili hazırladığınız tanıtma yazısını ve kitaba dair eleştirileri sözlü biçimde sınıfınızda sununuz.

KİTAP DEĞERLENDİRME

Eleştiri türünde okuduğunuz kitabı, sınıfınızda öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

8. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Batılı anlamda tür olarak eleştiri, edebiyatımızda divan edebiyatıyla birlikte gelişmiş bir türdür.
2. (....) Eleştirinin amacı, sanat eserinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktır.
3. (....) Eleştiri, sanatçıya yol gösteren, dolayısıyla sanatın da gelişimini sağlayan bir türdür.
4. (....) Bir eleştiri yazısında yazarın benimsediği öznel veya nesnel tutum, eleştirinin niteliğini de değiştirebilir.
5. (....) Kitap tanıtma yazılarında eleştirel bir yaklaşımdan tamamen uzak durulur.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(Ziya Paşa, izlenimci, münekkit, Namık Kemal, tenkit, eleştirmen)

1. Cumhuriyet Dönemi'nden önce eleştiriye ...., eleştiri yapana da .... denirdi.
2. ...., eleştiri yazısını kaleme alan kişiye denir.
3. ...., edebiyatımızda eleştiri türünde ilk yazıyı yazan sanatçımızdır.
4. Eleştirmen, eserin bir okur olarak kendi duyguları üzerindeki etkilerini belirtmeye çalışırsa buna .... eleştiri denir.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) Ziya Paşa	**( ) Namık Kemal**
b) Mehmet Fuat	**( ) *Şiir ve İnşa***
c) *Tahrib-i Harabat*	**( ) Cumhuriyet Dönemi**
ç) Hüseyin Cahit Yalçın	**( ) hikâye**
d) *Kuyucaklı Yusuf*	**( ) Sabahattin Ali**
	( ) Servetifünun edebiyatı

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Eleştirinin tanımını kısaca yapınız.
2. Eleştirinin amacı nedir? Açıklayınız.
3. Beş maddede tarihî ve sosyolojik eleştiri türünün özelliklerini yazınız.
4. Kitap tanıtma yazılarının sizce yararları nelerdir? Görüşlerinizi belirtiniz.
5. Eleştiri türleri nelerdir? Defterinize yazınız. Bu türlerden istediğiniz bir tanesiyle ilgili kısa bilgi veriniz.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi eleştiri türü için söylenemez?
A) Bir sanat eserine yönelik yazılan değerlendirme yazılarıdır.
B) Sanatın ve sanatçının gelişmesine katkı sağlar.
C) Edebî bir dille yazıldığından süslü ve yoğun bir anlatım tercih edilir.
D) Bir sanat eserinin hem güçlü hem de zayıf yönlerini belirtir.
E) Alanında uzman kişilerce yazılır.

2. **Aşağıdaki yazarlardan hangisi Cumhuriyet Dönemi'nde eser veren eleştirmenlerden değildir?**
   A) Orhan Şaik Gökyay B) Hüseyin Cahit Yalçın C) Ahmet Hamdi Tanpınar
   D) Mehmet Kaplan E) Fethi Naci

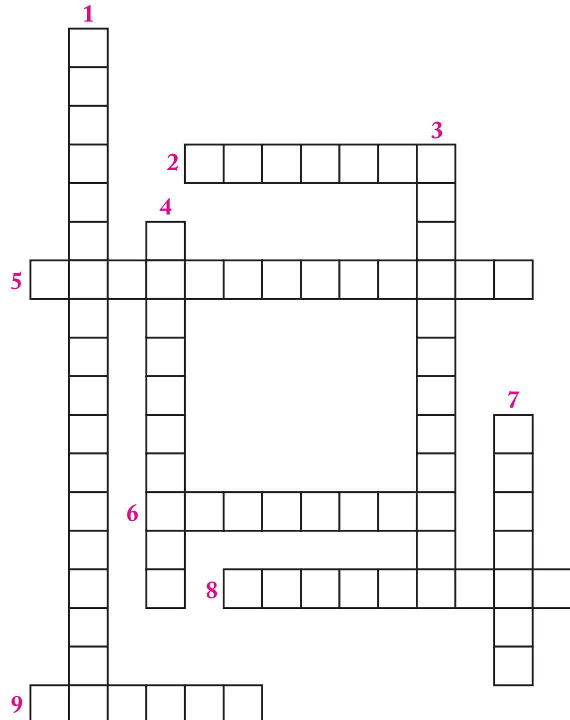
3. **Aşağıdakilerden hangisi bir eleştirmen için söylenemez?**
   A) Düşünce, sanat ve edebiyat alanında topluma yarar sağlar.
   B) Sanata, sanatçıya ve topluma yol gösterir.
   C) Eserlerdeki zenginlikleri gözler önüne serer.
   D) Sanatçıya yapılan haksızlıkları önler.
   E) Okuyucuya kılavuzluk yapar.

4. **Aşağıdaki cümlelerden hangisi yazım ve noktalama yönünden doğrudur?**
   A) Bilgilendirici yazılar olmaları, eleştiri "tenkit" türünü önemli kılar.
   B) Öznel yargılara dayanmıyan eleştiri, kimi zaman referans niteliği de taşır.
   C) Açıklayıcı ve kanıtlayıcı anlatımın tercih edildiği eleştiri, okuru aydınlatan bir özelliğe de sahiptir.
   D) Olay, kişi, zaman ve mekan unsurlarını içermeyen eleştiri; kurmaca bir metin değildir.
   E) Dilin, göndergesel işlevde kullanılması da eleştirinin diğer bir özelliğidir.

5. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?**
   A) Nice insanlar vardır ki hayatlarında bir kez olsun kalp kırmamıştır.
   B) Bu hayatın tüm sıkıntılarına rağmen mutluluğun peşinden koşmalıyız.
   C) Teknolojik gelişmeler, insana mutluluk veriyor diyemem.
   D) Kitaplarını özenle siler, kitaplığına yerleştirirdi.
   E) Buralar, yazın birçok turistin uğrak yeridir.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Eserle yazarın hayatı arasında ilişki kuran eleştiri türü.
2. Bir cümlede gereksiz kelime kullanımı ile ihlal edilen anlatım ilkesi.
3. Okunan bir kitabı başkalarına tanıtmak için belli kurallara göre yazı yazmak ve bu yazıyı sunmak.
4. *Lisân-ı Osmanînin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülahâzatı Şâmildir* eleştiri yazısını kaleme alan yazarımız.
5. *Kuyucaklı Yusuf* romanını yazan sanatçımız.
6. Eleştirmene edebiyatımızda verilen diğer isim.
7. Muallim Naci'nin bir eleştiri kitabı.
8. Vedat Günyol'un eleştirilerinin yer aldığı kitabın adı.
9. Sakin, durgun anlamında bir kelime.

9. ÜNİTE

MÜLAKAT / RÖPORTAJ

BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?

1. OKUMA ÇALIŞMALARI	• *Cumhuriyet öncesi dönemde mülakat* • *Cumhuriyet Dönemi'nde mülakat* • *Cumhuriyet Dönemi'nde röportaj* • *Anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama*
2. YAZMA ÇALIŞMALARI	• *Mülakat hazırlama ve yazma*
3. SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI	• *Sınıf ortamında mülakat sunma*

OKUMA ÇALIŞMALARI

HAZIRLIK

- Zamanı, yeri ve konusu önceden belirlenmiş bir görüşme yapacağınızı hayal ediniz. En kısa biçimde sorularla, en kısa zamanda, en doğru ve etkili cevaplar almak için neler yapmanız gerekir? Sınıfınızda sözlü biçimde düşüncelerinizi dile getiriniz.

1. metin

AHMET HÂŞİM

"Göl Saatleri şairini, sakin bir evin arka bahçesine bakan sessiz bir odasında gördüm. Bu sade odaya koyu kırmızı perdelerle örtülü pencerelerden tatlı sabah ışıkları, uysal ve cana yakın gölgeler dolduruyordu. Küçük küçük raflarda birçok kitaplar vardı. Hemen hepsi de "Mercure de France" adlı mecmuanın neşretmiş olduğu eserlerdendi... Yeşil masa üzerinde Rus semaveri kaynıyordu. Yedi sekiz yıl kadar önce şiirimize, sanki kayan ve akan yeni bir dünyanın altın kapılarını açan Ahmet Hâşim Bey, Çanakkale'deki askerlik hayatını, Anafarta denizlerinin üzerinde kırmızı gün batışlarını bana, zevk veren bir dil ve ifade ile, resim halinde çizdi.

Odayı, çaydanlığının ince emziğinden hafif dumanlarla üfürdüğü nefis bir çay kokusu bürümüştü. Ahmet Hâşim Bey'den, önce bugünkü dil, edebiyat ve sanat cereyanları hakkındaki görüşlerini öğrenmek istedim. Şair şöyle cevap verdi:

"— Çoktan beri İstanbul'dan uzaklarda dolaşıyorum. (...) Onun için size bu hususta söyleyebileceğim çok şey yoktur. Bununla beraber "bugünkü sanat" dediğiniz şey, "dünkü sanat" diyeceğiniz şeyden bana pek de farklı görünmüyor. Kabiliyet ve samimiyet farklarından başka ortada göze çarpan bir şey yoktur.

(...)

Bakışlarında, gizlemeye çalıştığı, ince bir istihzâ tebessümü vardı. Sordum:

— Servetifünun edebiyatı, 10 temmuz Meşrutiyet inkılâbından sonra niçin ömürlü olamadı? Bunun sebebini neye bağlıyorsunuz?

"— Onu siz öyle sanıyorsunuz" dedi. (...) Servetifünun edebiyatı, umumi fikir hayatımıza göre, hâlâ çok ileridedir. Ben harpte iken samimi dakikalarımızda arkadaşlarımın okuduğu hep Fikret'ti. Fikret'in öldüğünü biz Çanakkale'de öğrenmiştik. Bu haberi getiren Şamlı bir muvazzaf subay idi ki sesi, bildirdiği felâketin elemiyle, titriyordu. Ve hatırlıyorum, o gün karargâhımız bir matem durgunluğu içinde kalmıştı. Halit Ziya'ya gelince; hayatımızda ve fikirlerimizdeki değişme ve gelişmelerden doğrudan doğruya mesul olan kimsedir. (...)

Gülümsedi ve gülümsedim. Koltuğundan ayağa kalktı. Çayları mavi nakışlı Çin kâselerine boşalttı. Ve masanın etrafındaki iskemlelerden birine oturdu.

— O edebiyatın üstatları hakkında ne düşünürsünüz? dedim.

O, çayının şekerini karıştırmakla meşguldü:

"— Onlar hakkındaki duygu ve düşüncelerimi söyliyeyim" dedi. Biraz düşündü, sonra şöyle devam etti:

"— Fikret, benim için, kudurmuş bir deniz karşısında kayalar üzerinde yükselen altından bir ışık ve altından bir kuledir. Ben onu daima böyle düşündüm. Cenab Şehabettin, Bizanslı bir mozaik ustasıdır ki, bütün hüneri parmaklarının ucunda bulunur. Süleyman Nazif, bir kubbe altında bakırdan bir âlete üfürüp kelimeleri şişirten ve onları birer âhenk halinde uçurtan bir gul–yabânidir. Halit Ziya öyle bir "Balzac"tır ki, yarattığı şeyleri eserlerinde değil, fakat ekseriyetle hayatta yarattı. (...)

— Son zamanlarda, sanat millîdir, diyorlar. Siz ne dersiniz?

"— Zannederim ki son zamanlarda hemen her şey dediler. Gazetelerde görüyorum. Her gün yeni bir ilim, yeni bir âlim, yeni bir sanat ve yeni bir dâhiden bahsettiler. Birçok dâhiler var ortada, fakat bir tek dâhice eser yok. Ben kendi hesabıma, şimdiye kadar gerçekten üstünde durulabilecek bir millî edebiyattan bahsedildiğini bilmiyorum. Size itiraf edeyim: Ben fazla bir Avrupalılıktan pek hoşlanmam; bazan Anadolu türkülerini dinlemekten sonsuz hazlar duymuşumdur. Ayaş'tan Ankara'ya dönerken bir gece, arabacının söylediği şarkıları belki bütün bir Servetifünun edebiyatına tercih etmekte tereddüt etmem. Fakat, buna rağmen, ben bu yeni millî şiirden ne bir şey anlıyorum, ne de hoşlanıyorum."

(...)

— Sanatınız ve şiiriniz hakkındaki fikirleriniz nedir?

"— Maalesef aklımın beğendiğini ruhum çok zaman sevmemiştir. Bundan, tabiî mahzunum. Bana derlerse ki sanat nasıl olmalı? Ben düşünür ve derim ki: Halkın üzerinde dalgalanan, yine halkın büyük ortak ve samimi sesi olmalı. Ve derim ki tek başına bulunan ruhlar üzerinde parazit bazı otlar gibi biten şahsî sanat, millî bünye için, zararlı değilse bile lüzumsuzdur. Fakat ben bu büyük sanatı kendim için istemiyorum. Benim istediğim sanat, mananın ve âhengin birbiri içinde eriyip kaynaşmasından meydana gelen sanattır. (İçinde ateş gibi ve ateş renkli çayın bulunduğu kâseyi göstererek) Ben bu Çin kâsesinde neden çay içiyorsam, şiiri de onun için yazıyorum. Sırf bir lezzet meselesi."

(...)

Ruşen Eşref Ünaydın

Diyorlar ki

(Hazırlayan: Şemsettin Kutlu)

(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz metin, 1916 - 1918 yıllarında Türk edebiyatının on sekiz sanatçısıyla yapılan mülakatlardan biridir. Yazarın bu eseri, edebiyatımızda mülakat türünde verilen ilk eserlerdendir. Mülakatlar, Servet-i Fünûn, Türk Yurdu dergilerinde ve Vakit gazetesinde yayımlandıktan sonra 1918'de kitap hâline getirilmiştir. Bu mülakatlar, edebiyatımız açısından önemli belge niteliğindedir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

inkılap : **1.** Toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik, iyileştirme, devrim, reform. **2.** *esk.* Bir durumdan başka bir duruma geçiş, dönüşüm.

istihza : Gizli veya ince alay.

mecmua : Dergi.

muvazzaf : **1.** Silahlı kuvvetlerde görev başında olan subay ve astsubaylarla askerlik hizmetini yapan erler. **2.** Bir görev ve hizmetle yükümlü olan (kimse).

neşretmek : **1.** Yaymak, dağıtmak, saçmak. **2.** Yayımlamak.

umumi : Genel.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "cereyan", "mesul", kabiliyet", "ekseriyet" kelimelerinin anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız, sözlüklerden kontrol ediniz.

2. Okuduğunuz metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini belirleyiniz. Bunlar arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.

3. Okuduğunuz metnin türünün ortaya çıkmasında gazeteciliğin bir etkisi var mıdır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Metinde yazarın betimlemeler yaptığı yerleri belirleyiniz. Bu anlatım biçiminin metne katkısı nedir? Açıklayınız.

5. Okuduğunuz metindeki deyimleri, mecaz anlamda kullanılmış kelimeleri bulunuz. Bunları, yazarın üslup özellikleri açısından değerlendiriniz.

6. Bu metinde metnin yazıldığı 20. yüzyılın ilk yıllarındaki toplumsal, siyasal ve edebî yaşamla ilgili hangi gerçekliklere ulaşabildiniz? Açıklayınız. Metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıttığını söyleyebilir misiniz?

7. Ahmet Haşim'in fikrî ve estetik anlayışı ile ilgili hangi çıkarımlara ulaşabilirsiniz?

8. Okuduğunuz metinde Ahmet Haşim'in Tevfik Fikret, Halit Ziya Uşaklıgil ve Cenap Şahabettin'le bağlantısını ve bu sanatçılarla ne tür bir etkileşimde olduğunu değerlendiriniz.

9. Ruşen Eşref Ünaydın, mülakat türünün edebiyatımızdaki önemli yazarlarındandır. Onun Atatürk'le günde on iki saat olmak üzere üç gün süren bir mülakattan sonra yayımladığı *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat* adlı eseri oldukça önemlidir. Sizce yazar, mülakat türüne neden özel bir ilgi göstermiştir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

10. Ahmet Haşim'in "Ben fazla bir Avrupalılıktan pek hoşlanmam; bazen Anadolu türkülerini dinlemekten sonsuz hazlar duymuşumdur. Ayaş'tan Ankara'ya dönerken bir gece, arabacının söylediği şarkıları belki bütün bir Servetifünun edebiyatına tercih etmekte tereddüt etmem." cümlelerindeki iletiyi açıklayınız.

11. Ahmet Haşim'in şiir yazma gerekçesi nedir? Metinden hareketle açıklayınız.

12. Yazarın Ahmet Haşim'e sorularını yöneltmedeki kibarlık dikkatinizi çekti mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Ruşen Eşref Ünaydın (1892 - 1959), 1916 - 1918 yıllarında çeşitli dergi ve gazetelerde yaptığı mülakatlarla ün kazanmıştır. Millî Mücadele yıllarında gazete muhabirliği yapmıştır. Bu dönemde halka iman ve heyecan veren yazılar yazmıştır. Edebiyatımızda makaleleriyle de adından söz ettirmiştir. Üslup mükemmelliğine önem vermiş, dili en etkili şekilde kullanmak için büyük emek vermesi ve sabır göstermesiyle takdir edilmiştir.

Yazarın *Diyorlar ki*, *İki Saltanat Arasında*, *İstiklâl Yolunda*, *Ayrılıklar*, *Damla Damla*, *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat* adında eserleri vardır.

HAZIRLIK

- Dünya çapında ün yapmış Türk dünyası yazarlarıyla ilgili bir araştırma yapınız. Yazılarınızı sınıfınızda okuyunuz, sınıf ve okul panolarına uygun görseller de kullanarak asınız.
- Sınıfınızda bir mülakatta sorulması ve sorulmaması gereken beşer soruyu bireysel olarak defterinize yazınız. Oylamayla seçtiğiniz güzel soruları sınıf tahtasına yazınız.

2. metin

CENGİZ AYTMATOV İLE DİL VE EDEBİYAT ÜZERİNE MÜLAKAT

(...)

PARLATIR — *Şimdi biraz da edebiyattan, romandan konuşalım. Dil konusunda yapılan bu değerlendirmeler ile roman sanatı arasında bir bağ kurmaya çalışalım. Evet, önce roman...*

AYTMATOV — Roman üzerinde pek çok değerlendirmeler yapılmış; eski zamanlarda destanlar, efsaneler vardı. Şimdi bu destanlar eski zamanların anıt–eserleridir. Gelecekte de belki bu günün romanlarına böyle anıt–eser gibi bakılacak. Yani roman, sanat eserleri içinde en yüksek değere sahip bir türdür. Çünkü roman insanoğlunun hayatının çok yönlü göstergesidir. Bu yazgısı ile roman uzun süre sanat özelliğini koruyarak yaşayacaktır.

PARLATIR — *Peki, Cengiz Bey, siz bunun için mi romanı tercih ediyorsunuz? Çünkü şiire, tiyatroya pek itibar etmediniz, bu türlerle fazla uğraşmadınız galiba? Hep roman, roman, roman...*

AYTMATOV — Yoo... sadece bundan değil... Ben de şiir yazmak isterdim, fakat yazamadım.

PARLATIR — *Yani şiiri şairlere bıraktınız...*

AYTMATOV — Evet... Aslında sinemayı da, tiyatroyu da kendime yakın buluyorum. Fakat hepsine birden vakit ayıramıyorum. Romanın dışında ötekilerine vakit ayıramıyorum. Ayrıca, bakın bir de televizyon çıktı şimdi. Televizyon sanki edebiyatın görevini üstlenmiş gibi. Yani edebiyat televizyon kasetlerine girecek. Belki de kitabın yerini kaset alacak. Bu durum dünya kültürü için büyük tehlike oluşturuyor. Biz kitabı korumalıyız. Çünkü kitap dünya kültürünün temelidir.

PARLATIR — *Cengiz Bey, gerçekten çok güzel romanlar kaleme alıyorsunuz ve dünya edebiyatında sevilerek okunuyorsunuz. Peki, bu konuyu, bu coşkuyu nereden alıyorsunuz; ilham kaynaklarınız nelerdir?*

Görsel 1: *Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un 1970 yılında yayımlanan "Selvi Boylum Al Yazmalım" adlı romanından uyarlanmış, Türk sinemasının başyapıtlarından biri sayılan 1977 tarihli "Selvi Boylum Al Yazmalım" filminin afişi*

AYTMATOV — Bunu anlatmak çok zor. Her insanın içinden gelen bir şeyleri vardır. Biri tablo yapıyor, biri müziği yapıyor, biri kitap yazıyor. Bu insanın iç dünyasına bağlı bir durumdur. Konular ise değişken olabiliyor. Bazen uzun uzun düşünüyorsunuz bir konuyu; fakat bazen bir anlık bir olay da roman konusu olabiliyor. Meselâ dün akşam biz burada sohbet ederken Mevlevi dervişlerin niçin döndüklerinden konuştuk. Onu düşünüyorum; sonra tasavvuftan konuştuk, onu düşünüyorum; insanın hayatını düşünüyorum...

PARLATIR — *Türk edebiyatının dünya edebiyatındaki yeri konusunda ne düşünüyorsunuz? Türk yazarlarının bu yoldaki katkısı ne durumda veya ne ölçüdedir?*

AYTMATOV — Evet, bu yolda büyük yazarlar var. Örneğin Yaşar Kemal. Fakat batı basını ve eleştirmenleri Yaşar Kemal gibi güçlü yazarları tanıtacakları yerde kendi yazarları lehinde yazılar yazıyorlar. O batılı yazarlardan bizim neyimiz eksik... Ayrıca, belki biz psikolojik analiz yapma konusunda kendimizi yetiştirmiş değiliz. Belki biz bu günün aktüel sorunlarını anlamıyoruz. Şimdi eski Sovyetlerdeki gelenekçi yazarlar şaşırmış durumdalar. Kâbus dolu kitaplar yazıyorlar. Bunu kendilerine sorduğumda, insan insanın düşmanı, insan insana zulüm eder, diye cevap veriyorlar ve bunu da doğru diye savunuyorlar.

(...)

Prof. Dr. İsmail Parlatır

Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi

(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz metin Temmuz 1992'de yayımlanmıştır. Metinde dünyaca ünlü sanatçı Cengiz Aytmatov, romancılığı, edebiyatımızın durumu hakkındaki düşüncelerini ortaya koymuştur. Bu metin günümüzde de geçerliliğini koruyan bir içeriğe sahiptir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

leh : Bir şeyden ya da bir kimseden yana olma.

Mevlevi : Mevlevilik tarikatına bağlı kimse.

Bilgi

MÜLAKAT

Konuşmaya dayalı sözlü iletişim türlerinden olan **mülakat**, alanında ünlü kişileri tanıtmak yahut önemli olaylarla ilgili bu kişilerin görüşlerini öğrenmek amacıyla zamanı önceden belirlenmiş soru–cevap şeklindeki karşılıklı konuşmalara denir. Haber alma ve bilgi edinme yollarından olan ve ustaca hazırlanan sorulara cevap vermeye dayanan mülakatta başarılı olmak, mülakat yapan kişinin ön hazırlıklarına ve yeteneğine bağlıdır.

Mülakat; görüşme için zaman isteme, konu üzerinde hazırlanma, kendini tanıtma, nezaketle muhatabın ilgisini çekebilme, soruları en kısa yoldan açıklayabilme gibi özelliklere sahip bir türdür.

Bir sanatçıyı eserlerinin dışında kendi anlatımıyla daha iyi tanımayı sağlayan mülakat, edebiyatta önemli bir türdür.

Bazı mülakatlar bilgi verme, bazıları da tanıtma amacına yönelik oluşturulabilir. Mülakat öğretmeye dayalı metin türlerindendir.

Edebiyatımızda mülakat türünde ilk ürünler gazeteciliğin gelişmesiyle Cumhuriyet öncesinde verilmeye başlanmış, Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında da türün etkili örnekleri verilmiştir. Ruşen Eşref Ünaydın, Hikmet Feridun Es, Mustafa Baydar, Yaşar Nabi Nayır gibi sanatçılar mülakat türünde eserler vermişlerdir.

Bir mülakatta konuşma yapan kişi kadar mülakatı yapan kişi de önemlidir. Mülakatı yapan kişi, toplumun merak ettiği veya ilgi çekici konulara yönelik hazırladığı soruları konuşmacıya yöneltir. Bu sorular önceden hazırlanır ve önemine göre sıralanır. Mülakatta şahsa, özel konularla ilgili sorular sorulmaz. Konuşmacının konularla ilgili açık ve net görüşleri alınmaya çalışılır. Konuşmacı sorularla sıkılmaz. Mülakatı yapacak kişi, gerek konuyla gerekse mülakatı gerçekleştirecek kişiyle ilgili geniş bir araştırma yapmalıdır.

Yazılı bir tür olan mülakat, gazete ve dergilerin dışında televizyon, radyo ve Genel Ağ ortamında da yayımlandığı için sözlü anlatım türü özelliğine de sahiptir.

Amaçlı ve planlı bir konuşma olan mülakat ön hazırlık gerektirir. Önce hangi konuda kiminle görüşüleceği belirlenir. Daha sonra konu ortaya konur. Konuşma yapılacak kişinin yaşamı, eserleri, eylemleri hakkında araştırma yapılır. Sorular, toplanan bilgilere, amaca ve konuya göre hazırlanır. Görüşme sırasında konuşmacının sözü kesilmez, sıkıcı ve gereksiz sorular konuşmacıya yöneltilmez. Sorular tarafsız biçimde hazırlanır. Sorular okurun ilgisini çekmeli ve merakını gidermelidir. Sorulara alınan cevaplar değiştirilmeden okura aktarılmalıdır.

Görüşmede konuşma yapılan kişinin mesleği, ilgi alanları, eserleri, görüşmenin amacı ve görüşme yeri hakkında kısa bilgi verilir. Görüşmeci, not aldığı veya ses alma cihazıyla kaydettiği konuşmaları ya olduğu gibi ya da vurgulamak istediği hususları öne çıkaran bir planla yazıp yayımlar.

Okuduğunuz *Ahmet Hâşim* adlı metinde Türk şiirinde önemli başarılar elde etmiş Ahmet Hâşim'e önceden hazırlanmış kısa ve net sorular yöneltilmiş, böylece Ahmet Hâşim; ruh dünyası, edebî yetenekleri, edebiyatla ilgili görüşleri verilerek tanıtılmıştır.

Ruşen Eşref Ünaydın'ın *Diyorlar ki* ve *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat* eserleri edebiyatımızda mülakat türünün ilk örnekleri olarak kabul edilir. Hikmet Feridun Es'in *Bugün de Diyorlar ki*, Mustafa Baydar'ın *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*, Yaşar Nabi Nayır'ın *Edebiyatçılarımız Konuşuyor* eserleri türün önemli eserleridir. Ayrıca birçok yazar ve gazeteci de bu türde eser vermiştir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "yazgı", "itibar etmek", "ilham" gibi kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından bulmaya çalışınız. Anlamını bulamadığınız kelime ve kelime gruplarını sözlüklerden araştırınız.

2. Okuduğunuz metne yönelik aşağıdaki tabloda yer alan soruları cevaplayınız.

	Evet	Hayır
Mülakatın amacı belli midir?		
Mülakat metni bilgilendirici mi?		
Kişinin düşünceleri yeterince verilmiş mi?		
Konuşmacının konularla ilgili açık ve net görüşleri alınmış mı?		
Sorular tarafsız biçimde hazırlanmış mı?		

3. Okuduğunuz metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini belirleyiniz.

4. Okuduğunuz metnin sorularını *Ahmet Hâşim* adlı metnin sorularıyla karşılaştırınız. Ortak noktaları belirtiniz.

5. Mülakat türünün oluşumunda toplumsal değişimlerin ve etkileşimlerin, sözlü ve yazılı kültürün ne gibi etkileri olmuştur? Düşüncelerinizi belirtiniz.

6. Cengiz Aytmatov'un ortaya koyduğu görüşleri bilgi ağırlıklı mıdır yoksa yorum ağırlıklı mıdır? Metnin türüyle de ilişki kurarak soruyu cevaplayınız.

7. Aşağıdaki parçaları içerik ve ileti açısından karşılaştırınız.

"Televizyon sanki edebiyatın görevini üstlenmiş gibi. Yani edebiyat televizyon kasetlerine girecek. Belki de kitabın yerini kaset alacak. Bu durum dünya kültürü için büyük tehlike oluşturuyor. Biz kitabı korumalıyız. Çünkü kitap dünya kültürünün temelidir." ***(Cengiz Aytmatov)***

"Bizim gibi toplumlarda ise bilinçsiz olarak kullanılan, bir moda gibi yayılan teknoloji, memleketi giderek makine mezarlığına çevirdiği gibi, kültür hayatını da yozlaştırmaktadır. Onun için Dil Kurumundaki konuşmamda örneği, birer teknoloji harikası olarak fotoğraf ve sinema üzerine verdim. Nasıl fotoğrafın çıkışı resim sanatını, sinemanın çıkışı tiyatro sanatını yok etmemiş, hatta bu yeni aletler yeni birer sanata yol açmışsa, bilgisayar da aynı şekilde kitabın, okumanın yerini almayacak, kendi alanını bulacaktır. Daha doğrusu sağlıklı bir toplumda böyle olmalıdır, demek istiyorum." ***(Orhan Okay)***

8. Cengiz Aytmatov'un 1992'de "Yani edebiyat televizyon kasetlerine girecek. Belki de kitabın yerini kaset alacak." biçimindeki tespitlerini günümüzdeki elektronik kitaplar açısından değerlendiriniz. Görüşlerinizi belirtiniz.

9. Okuduğunuz metindeki düşünceler arasında bir tutarlılık var mıdır? Açıklayınız.

10. Cengiz Aytmatov'un Yaşar Kemal'le ilgili olumlu eleştirilerinden yola çıkarsanız Cengiz Aytmatov'un kişiliği hakkında nasıl bir değerlendirme yaparsınız?

11. Okuduğunuz mülakat metninde sahip olduğumuz toplumsal ve kültürel değerlerimizden hangilerine değinildiğini tespit ediniz.

12. Metinden yola çıkarak tabloda belirtilenlerin metne etkisini tabloda uygun yerlere yazınız.

Dönemin Edebî Koşulları	
Dönemin Kültürel Koşulları	
Dönemin Toplumsal Koşulları	

13. Mülakat türüyle ilgili bu ünitede verilen iki metni, türün özelliklerine göre karşılaştırınız. Mülakat türünün edebiyat tarihi içindeki gelişimi hakkında değerlendirmeler yapınız.

HAZIRLIK

- Nuh Tufanı ve Nuh'un Gemisi ile ilgili Genel Ağ'dan araştırma yapıp sınıfınızda konuşma yapınız.
- Bir eşyaya, insana ve yere yönelik tanıtıcı kısa paragraflar yazınız. Sınıfınızda yazdıklarınızı okuyunuz.

3. metin

NUH'UN GEMİSİ PEŞİNDE

***Görsel 2:** Ağrı Dağı*

Tâ ötelerde, uzaklarda, doğuda bir aydınlık... Bu aydınlık, önünde, havada salınıp duran toz tabakasının arkasında... Son süratle ilerliyoruz. Şoföre, ikide bir soruyorum:

— Dağ nerede?

— Biraz sonra gözükecek.

En sonra dümdüz bir ovaya düşüyoruz. Dört bir yanımız yüksek tepeler... Yüksek tepelerin ötelerinde dağ. Tepeleri aştıktan sonra bir başka düzlük... Dağ gene ortalarda yok.

Sonra, doğudaki ışıltı çoğalıyor. Tozlardan ince ince ışıklar süzülüyor.

Birden karlı bir doruk ama birdenbire, tepemizde, asılı kalmış gibi, apak, sabah güneşinin ışıltısına boğulmuş göklerde bir doruk.

Şoför otomobili durduruyor.

— İşte Ağrı.

Bıyık altından bir de gülüyor.

— Bey sen bu dağa mı çıkacaksın?

Yüreğime bir korku düşüyor. "Sahiden ben bu dağa mı çıkacağım?" Ama elden geldiği kadar belli etmiyorum.

Dünyanın üstüne ikinci bir dünya gibi oturmuş dağ! Dünya, ağırlığı altında eziliyor gibi... Ağrının ağırlığını sırtımda duyuyorum.

Çekine çekine:

— Kısmet... diyorum.

Bu sefer, şoför çokça gülüyor.

— Hayırlısı... diyor.

Dağ, biz ne kadar yaklaşırsak o kadar büyüyor, heybetleşiyor.

Yeni doğmuş güneş dağın eteğine, daha doğrusu sağ kanadı üstüne asılmış kalmış, bir ucu dağın kayalarına sürünüyor. Dağa zorla, yorulmuşcasına tırmanır bir hali var.

Güneş, bir zaman sağ kanat üstünde bir indi çıktı. Güneş Ağrıda oyuncak gibi.

(...)

Nuhun gemisini arıyoruz. Bu da akıl mı diyen çok. Kim ne derse desin, biz arıyoruz işte. İnsan, bu karanlıkta, karanlığın üstüne ikinci bir karanlık gibi yüklenmiş yıldızların ortasındaki dağa bakıyor da, sahiden Nuhun efsanevî gemisinin biraz önce buraya demirlemiş olduğuna inanıveriyor. Tufan, çok eskiden değil de, biraz önce olmuş gibi... Şu geceyi delen yarasa kendisini gemiden dışarı atan, ilk mahlûktur. Ötekiler dağdan biraz sonra inecekler.

(...)

Sabah oluyor. Hazırlık tamam. Dağa çıkacaklar, bizlerden önce bütün hazırlığını tamamlamış. Kampları Ağrının eteğinde. Biz de onlara gideceğiz bugün.

Tam hazırlığımız bitiyor, hareket edeceğiz. Birden Ağrının üstünde kapkara bir duman... Bütün Ağrı tâ eteklerine kadar duman içinde kalıyor. Duman yavaş yavaş ovaya iniyor. Belâlı bir yağmur. Oluk oluk. Şimşekler çakıyor. Ağrıya bakıyorum. Bu yağmur, yağmur değil, yağmur gibi bir şimşek seli dört bir yandan durmadan Ağrıya akıyor. Karanlık, yağmurlu, boran. Ağrı, ışık içinde... Işığa boğulmuş.

(...)

Iğdır yolundayız... Buralar da Ağrının etekleri sayılır. Uzak yakın Anadoludaki bütün dağlar hemen hemen öyledir ya. Cipimiz ilerliyor. Yükseklik üç bin metre. Fransızlar büyük dürbünlerle durup durup Ağrıya bakıyorlar. Şaştığım şu, neden bu kadar çok bakarlar? İnsan bir bakar, iki bakar...

Uzun, yorucu bir yolculuktan sonra Iğdıra gelip orada geceledik. Iğdırda nereden geldiği belirsiz bir bataklık kokusu... Sonra sivrisinekler... Burası Çukurovayı da geçmiş sinek babında...

Iğdırdan sonra yolumuz Sürmeli ovada pamuk tarlaları... Tam Ağrının eteğinde, cilâlanmış gibi dümdüz, geniş, kocaman bir ova... Ovanın üstünde Ağrıdağı. Burada Ağrıdağı, olduğundan iki misli, üç misli daha kocaman gözüküyor.

Sürmeli ovanın sıcağı beterin beteri... Biliyorum, biraz ötede, dağın eteğinde soğuktan durulmaz. Şimdi, yani bu günlerde Sürmeli ovada in yok, cin yok... Yaylaya, eteklere çekilmişler. Birkaç kişi bir köy kenarında öküzleri, mandaları döğene koşmuşlar, harman sürüyorlar. Göllerde mandalar yan gelip sıcağın altına yatmışlar. Sinek üşüşmüş sırtları güneşte parlıyor.

(...)

Burada Ağrıya dair insanı sarhoş eden, bir sürü hoş efsaneler dinledim... İçlerinde bir tanesi var, en tatlısı... Ağrının küsüp başını alıp da başka yerlere gitmesi... Yalvara yakara gönlünü ediyorlar da Ağrı yerine geri dönüyor. Burada bu kadar çok efsanenin meydana gelişi, Ağrıyı başka yerlerden ayıran özelliğidir sanırım.

(...)

Buralarda çok tuhaf bir merak var. Anadolunun başka yerlerinde de vardır ya, bu merak, bu kadar değil. Nereye gitsek, ne yapsak etrafımızı müthiş bir kalabalık sarıyor. Konuşmadan, hiç bir şey sormadan öylecene bize bakıyorlar. Usanmıyorlar da. İnsan gözleri altında eziliyor. Bu kadar ısrarla, durmamacasına bakış... Pes billâhi.

Doğubeyazıdın kahveleri... Bütün doğu Anadoluda olduğu gibi burada da kahveler dopdolu. Kahvelerdeki insanların, biz geldik geleli, işi gücü Nuhun gemisinden, Ağrı dağından söz açmak olmuş. Nereye gitsen, kiminle konuşsan hep Ağrı, hep Nuhun gemisi... Sual dolu gözler.

Her gelen soruyor:

— Acaba gemi bulunabilecek mi? Böyle bir şey var mı?

Çoğu da: “Var olmasına var ya, bulamazsınız,” diyorlar.

Var olanı niçin bulamayalım? Buna sebep ne? Bunu bir türlü anlamıyorum.

(...)

Sonra buranın halkı Ağrı dağına kimsenin çıkamıyacağına kuvvetle inanmış.

Kimse Ağrının tepesine çıkamaz, diyorlar da başka bir şey demiyorlar.

— Ya bundan önce çıkmış heyetler, diyorum.

— Yalan, diyorlar. Yalan. Şöyle karlı bir eteğe çıkıp resim çektiriyor, sonra iniyorlar.

Bu, Ağrıya çıkılmaz inancı nereden geliyor? Karışık bir mesele mi? Bence, Ağrının insanı korkutan, ürküten heybetinden ileri geliyor bu düşünce. Yoksa neden çıkılmasın? Ben de böyle diyorum, diyorum ya, gelin de benden sorun! Ağrıdan ürkmüş durumdayım. Kararım boyuna değişiyor. Bir çıkmak, bir çıkmamak. Gece yatağa girince, dağa çıkmağa kesin kararımı veriyorum. Sabah olup da Ağrı, bütün ağırlığı ile karşıma dikilince derhal geceki verdiğim karardan cayıyorum.

(...)

Bulunduğumuz yer 4500 metre. Demek ki daha doruğa 665 metre var. 665 metre dile kolay. Hangi 665 metre! Şöyle doruğa bakıyorsun da bir ömür boyu yürü çıkamazsın gibi geliyor. Gözüme doruğun aşağılarındaki bir tepeyi kestiriyorum. Oraya kadar çıkar dönerim, diyorum. Ama olmuyor, yapamıyor insan. Bir yer, bir an geliyor ki, ölüm de göze alınıyor. (...)

Önümde geniş bir alan ağarıyor. Buraya nasıl geldim, neyle geldim, farkında değilim. Yalnız biliyorum ki burası Ağrının tepesidir. Bu ağaran da tepenin buzlarıdır. Rüzgâr, bütün şiddetiyle esiyor ve tipiyi savurup donduruyor. İleride, tek sıra olmuş askerler gidiyorlar. Bunlar en yüksek doruğa bayrağımızı çekecekler. (...)

Tepe bir buz düzlüğü. Geniş ve dümdüz. Bir kilometre kare kadar, ortasında bir uçtan bir uca uzanmış, derince bir çukur. Eski bir ırmak yatağı gibi bir şey... Burada, buzdan başka bir şey yok. Başını yukarı kaldırıp göklere bakamıyorum. Gökler bile apak.

Düşe kalka askerlerin yürüdükleri yöne doğru,yanımda Ramiz Egeli, yürüyoruz. Onlara yetişmek sanki çok gerekmiş, olmazsa olmazmış gibi. Şahap ve askerleri doruğun dibindeler. Fırtına değmiş dal gibi bükülüyorlar. Merasim duruşu... Sonra doruğa çıkıp, bayrağı dikiyorlar. Ben bulunduğum yerden Şahaba bağırıyorum:

— Bekle, geliyoruz. Biz de geliyoruz.

Ne akıl! Sanki bekleyecekler! Hem bu karda kıyamette nasıl beklerler? Bekleyecekler de ne olacak?

Ramiz Egeli:

— Üzülme, diyor. Ha orası, ha burası... Her yeri Ağrının doruğudur.

(...)

Yaşar Kemal

Bu Diyar Baştan Başa

(Kısaltılmıştır.)

Okuduğunuz metin, 1951 – 1962 yıllarında bir gazetede yayımlanmış ve çok ses getirmiştir. Roman ve hikâye yazarı olduğu kadar röportaj türünde de usta olan Yaşar Kemal, bu yer röportajında Ağrı Dağı'nı ve dağın bulunduğu bölgeyi kültürel özellikleriyle ele almıştır. Yazarın röportaj türündeki başarısını Hüseyin Cahit Yalçın “bir gazetecinin zaferi” biçiminde değerlendirmiştir.

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları

apak : Bembeyaz.
düven : Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları, dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç.

Bilgi

RÖPORTAJ

Röportaj; bir yeri, kişiyi , eşyayı ya da sanat dalını araştırma, inceleme, gezip görme yoluyla tanıtan; ayrıntılı bilgi veren ya da sorgulayan yazılara denir. Günümüzde yayın organlarının gelişmesi ile oldukça yaygın biçimde kullanılan bir edebî türdür. Okur ve izleyiciye geniş olanaklar tanıması açısından önemli bir türdür.

Röportaj yazarı, metnini bir öykü kurgusu içinde okuruna sunar. Gerektiğinde fotoğraf, resim, grafik gibi belgelerle yazısını destekler. Yaşamın gerçeğini birçok yönüyle detaylı biçimde edebî bir üslupla ele alıp içerikle okuru buluşturmayı amaçlayan röportaj, bu yönleriyle haber metinlerinden ayrılır. Röportaj, okuru sıkmayan bir niteliğe sahiptir. Gözlemin oldukça önemli olduğu röportajda gerçekten de uzaklaşılmaz.

Röportaj; ele alınan konuya göre bir insanı konu alan röportaj, bir eşyayı konu alan röportaj ve bir yeri konu alan röportaj biçiminde sınıflandırılabilir. Okuduğunuz *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metin, bir yeri konu edinen röportajdır.

Röportaj, tek bir yazı olabileceği gibi yazı dizisi biçiminde de olabilir. Röportajlar gazete veya dergilerin iç sayfalarında, hafta sonu eklerinde yer alır. Günümüzde Genel Ağ sitelerinde, bloglarda, sosyal paylaşım sitelerinde de röportaj yayımlanmaktadır.

Bizim edebiyatımızda Yaşar Kemal, Fikret Otyam, Yılmaz Çetiner, Kenan Akın; Batı edebiyatında da Jack London (Cek Landın), Ernest Hemingway (Örnıst Hemingvey) röportaj türünün önemli isimlerindendir.

RÖPORTAJ İLE MÜLAKAT ARASINDAKİ FARKLAR

Röportaj ve mülakat, farklı türler olmalarına rağmen birbirileriyle çokça karıştırılır. Kimi zaman aynı tür olarak da algılanır.

Mülakat; yalnızca soru ve cevaplardan oluşan, mülakatı yapan kişinin kişisel düşüncelerini metne aktarmadığı bir türdür. Mülakata eklenen görseller de sadece mülakat yapılan kişinin fotoğrafı olabilir. Mülakat türüne ilgi gösteren okur kitlesi de mülakat yapılan kişiye duyulan ilgi ile sınırlıdır. Okuduğunuz *Ahmet Hâşim* ve *Cengiz Atymatov ile Dil ve Edebiyat Üzerine Mülakat* adlı metinler; soru ve cevaplardan oluştuğu, sadece görüşmenin yapıldığı kişinin görüşlerini içerdiği ve bu kişiye ilgi duyanların okuyacakları metinler olduklarından bu metinlerin türleri mülakattır.

Röportaj ise geniş anlatma olanağına sahip gezi yazısı; sohbet, deneme, hikâye, anı gibi edebî türlerin anlatım olanakları ve yöntemlerinden yararlanılan bir türdür. Bir insanla yapıldığında sadece soru ve cevaplardan oluşmaz. Bir eşyayı veya yeri de ele alabilir. Konu ve anlatım açısından oldukça geniş olanaklara sahiptir. Bir röportaja yazar kişisel görüşlerini yansıtır. Röportajda kullanılan görsel malzeme de oldukça geniştir. Ayrıca ele alınan konu, geniş bir okur kitlesine seslenir. Röportajda yazarın edebî bir dili genişçe kullanması da önemli bir yöndür. Okuduğunuz *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metin; bir yeri ele aldığı, konu ön planda tutulduğu, yazarın kişisel görüşlerini ve izlenimlerini yansıttığı, sanatlı bir dil tercih edildiği için röportajdır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "caymak", merasim", "manda", "heybet" gibi anlamını bilmediğiniz kelimelerin anlamını metnin bağlamından tahmin ediniz, sözlüklerden kontrol ediniz.
2. *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metnin konusunu, amacını ve hedef kitlesini tespit ediniz. Konu, amaç ve hedef kitle arasındaki ilişkiyi değerlendiriniz.
3. Okuduğunuz metnin içeriği toplumsal mı yoksa bireysel midir? Açıklayınız.
4. *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metnin türünün ortaya çıkışında gazeteciğin ve teknolojik gelişmelerin ne gibi etkileri olmuştur? Düşüncelerinizi belirtiniz.
5. Yazarın metinde tercih ettiği betimleyici ve açıklayıcı anlatımlara örnekler gösteriniz. Bu anlatım biçimlerinin tercih edilmesinin metne katkıları nelerdir? Açıklayınız.
6. Okuduğunuz metinden metnin yazıldığı dönemin gerçekliğini yansıtan unsurlara örnekler gösteriniz.
7. *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metin, yazarın *Bu Diyar Baştan Başa* adlı kitabında dönemin koşullarından veya yazarın tercihinden dolayı resim ve fotoğrafla verilmemiştir. İçeriğe uygun resim ve fotoğrafları Genel Ağ ortamından araştırınız. Arkadaşlarınıza seçtiğiniz görselleri tercih etme nedenlerini anlatınız.
8. Sizce Yaşar Kemal, bir yönlendirmede bulunuyor mu? Ele aldığı yere yaklaşımında tarafsız kalabilmiş midir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

DİL BİLGİSİ ÇALIŞMALARI

1. Aşağıdaki cümlelerde yer alan anlatım bozukluklarını bulunuz. Anlatım bozukluklarının nedenini belirtiniz. Cümlelerin doğru anlatımlarını defterinize yazınız.

   a. "Romanın dışında ötekilerine vakit ayıramıyorum."

   b. "Hiçbir meslekten insanın edebî eserlere ilgisiz kalmasını düşünemiyorum."

   c. "Roman üzerinde pek çok değerlendirmeler yapılmış."

   ç. "Küçük küçük raflarda birçok kitaplar vardı."

   d. "Birçok dâhiler var ortada, fakat bir tek dâhice eser yok."

2. Aşağıdaki cümlelerde yer alan noktalama–yazım yanlışlarını bulunuz ve düzeltiniz.

   a. "AYTMATOV — Evet, bu yolda büyük yazarlar var. Örneğin Yaşar Kemal. Fakat batı basını ve eleştirmenleri Yaşar Kemal gibi güçlü yazarları tanıtacakları yerde kendi yazarları lehinde yazılar yazıyorlar. O batılı yazarlardan bizim neyimiz eksik... Ayrıca, belki biz psikolojik analiz yapma konusunda kendimizi yetiştirmiş değiliz."

   b. "—Servetifünun edebiyatı, 10 temmuz Meşrutiyet inkılâbından sonra niçin ömürlü olmadı?"

   c. "Iğdırdan sonra yolumuz Sürmeli ovada pamuk tarlaları..."

   ç. *Nuh'un Gemisi Peşinde* adlı metinde kesme işareti (') hiç kullanılmamıştır. Bu durumu değerlendiriniz.

KİTAP OKUMA

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatından mülakat veya röportaj türünde bir kitap okuyunuz.

YAZMA ÇALIŞMALARI

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

Mülakat, kişisel gelişime büyük katkı sağlar. Önemli insanlarla konuşma, onlara soru sorma; çekingenlikten ve heyecandan kurtulmamızı sağlar. İnsanlarla ilişkilerimizi geliştirir, kültür düzeyimizi arttırır.

Mülakat, bir kişinin önemli bir kişiyi konuşmaya ikna edebilmesine dayandığından mülakat yapan kişi, etkili bir ses tonuyla konuya giriş yapar; konuşmacıya sabırlı ve kibar davranır, konuşma istenmeyen bir yöne kayarsa nazik biçimde sorular sorarak tekrar konuya dönmeye çalışır. Mülakat yapan kişinin konuşmasından ziyade, görüşme yapılan kişiye ağırlık verilir.

YAZMA TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Aşağıdaki tabloda mülakat türünde metin yazma aşamaları ve uyulması gereken temel kural ve bilgiler verilmiştir. Tabloyu inceleyiniz. Mülakat hazırlama kurallarına uyarak bir mülakat yapınız. Mülakatınızı gerekli düzenlemeleri yaparak yazıya aktarınız.

Mülakat Yazma Çalışması Aşamaları ve Yapılması Gerekenler Tablosu

Mülakat Yazma Çalışması Aşamaları	Mülakat Yazma Çalışması Aşamalarında Yapılması Gerekenler
Mülakat yapılacak konu ve kişiyi belirleme	Çevrenizde mülakat yapabileceğiniz kişiyi belirleyiniz. Bu kişiyle hangi konuda görüşme yapacağınızı tespit ediniz. Konuyu sınırlandırınız. Bu, hazırlıklarınızı kolaylaştırır.
Mülakat yapılacak konu ve kişiyle ilgili araştırma yapma	Mülakatı yapacağınız kişi ve konuyla ilgili kaynaklara ulaşınız. Özetleme ve not alma tekniklerinden yararlanınız. Genel Ağ'da konuyla ilgili önemli metinleri sınırlandırınız.
Mülakat yapılacak kişiden randevu alma	Mülakat yapacağınız kişiyi uygun bir dille ve ses tonunda arayınız. Kendinizi tanıtınız. Amacınızı söyleyiniz. Mülakatı yapacağınız yeri ve zamanı belirleyiniz.
Soruları hazırlama	Amacınıza, konunuza uygun soruları açık ve net biçimde hazırlayınız. Gereksiz sorulardan uzak durunuz.
Mülakatı gerçekleştirme ve kayıt altına alma	Uygun kıyafetler, jest ve mimiklerle mülakatınızı gerçekleştiriniz. Görüşme yaptığınız kişiyle saygıya dayalı bir ilişki kurunuz. Mülakatınızı gerçekleştirirken kullanacağınız kayıt cihazlarıyla ilgili görüşme yaptığınız kişiden izin isteyiniz. Mülakatınızı ses veya görüntü kayıt cihazlarıyla kaydediniz.
Kaydı yazıya aktarma ve yazıyı düzeltme	Kayıt altına aldığınız mülakatı yazıya aktarınız. Görüşmedeki ifadeleri değiştirmeyiniz. Uygun biçimde kısaltmalar yapabilirsiniz. Yazınızı yazım, noktalama ve anlatım bozukluğu, sayfa düzeni, okunaklılık açısından kontrol ediniz.
Görsel tasarım	Metninizde görüşme sırasında çektiğiniz uygun fotoğrafları kullanınız. Sayfa düzeni açısından metninize dikkat ediniz.
Metni paylaşma	Metninizi yüksek sesle sınıfınızda okuyabilirsiniz, sınıf ve okul panolarında sergileyebilirsiniz. Elektronik ortamlarda, dergi ve gazetelerde yayımlayabilirsiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ TANIMA

HAZIRLANAN MÜLAKATI SUNMA

Sunum, bir dinleyici kitlesine bir amaç doğrultusunda hazırlığı yapılan bir konuyu belli kurallar çerçevesinde aktarma işidir. Sunum hazırlamanın ve uygulamanın birçok kuralı vardır. Sunumda mekân büyükse ses ve görüntü cihazlarından yararlanılır. Sunum yapılmadan önce sunumu yapacak kişi hazırlık yapmalıdır. Sunum yapılacak yer önceden ayarlanmalıdır. Hazırlanan metin uygun ses tonuyla birkaç kez okunmalıdır. Sunum sırasında ciddi olunmalı, temiz ve derli toplu bir kıyafet tercih edilmeli; ses tonuna, jest ve mimiklere dikkat edilmelidir.

Hazırladığınız mülakatı arkadaşlarınıza sunarken yapacağınız birkaç çalışma, başarılı bir sonuç elde etmenizi sağlar.

Mülakatla ilgili görsel malzemeyi projeksiyon cihazı ya da etkileşimli tahtayla sınıfta verebilirsiniz. Mülakat sunulmadan önce mülakatın hazırlanma aşamasına yönelik kısa bir bilgi ya da ilgi çekici bazı ayrıntılar aktarabilirsiniz.

Hazırlanan mülakat, iki kişiyle de sunulabilir. Bir öğrenci mülakatı yapan kişinin, başka bir öğrenci de mülakat yapılan kişinin rolüne bürünerek metni sınıfta sunabilir.

SÖZLÜ İLETİŞİM TÜR VE TEKNİKLERİNİ UYGULAMA

Önceden hazırlık yaparak sınıf ortamında kendi aranızda bir mülakat gerçekleştiriniz. Sunduğunuz mülakatı, arkadaşlarınız ve öğretmeninizle değerlendiriniz.

Görsel 3: *Rasim Özdenören'le yapılan mülakattan bir fotoğraf*

KİTAP DEĞERLENDİRME

Mülakat veya röportaj türünde okuduğunuz kitabı, öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

9. ÜNİTE SONU ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başına yargılar doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (....) Mülakat, alanında yetkin bir kişiden izin alınarak belli kurallar çerçevesinde yapılan bir türdür.

2. (....) Edebiyatımızda mülakat türünün ilk örnekleri divan edebiyatında verilmiş, Tanzimat'la da türün önemli örnekleri verilmeye başlanmıştır.

3. (....) Mülakat yapılırken akla gelen soruları mülakat yapan kişiye sormak, mülakata samimi bir hava katar.

4. (....) Mülakat yapılacak kişi ve konuyla ilgili detaylı bir araştırmanın yapılması gerekir.

B) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kelimelerle doğru biçimde doldurunuz.

(Kırgız, Ruşen Eşref Ünaydın, eleştiri, mülakat)

1. Herhangi bir konu üzerinde, ünlü veya uzman kişiyle yapılmış konuşmaları yansıtan yazı türüne .... denir.

2. ...., edebiyatımızda mülakat türünün ilk örneklerini veren bir sanatçımızdır.

3. Cengiz Aytmatov, ... edebiyatının dünya çapında tanınan bir romancısıdır.

C) Aşağıda verilenleri doğru biçimde eşleştiriniz.

a) mülakat
b) Ruşen Eşref Ünaydın
c) Yaşar Nabi Nayır
ç) romancı
d) Türk dili ve edebiyatı profesörü

( ) *Diyorlar ki*
( ) Cengiz Aytmatov
( ) betimleme
( ) İsmail Parlatır
( ) *Edebiyatçılarımız Konuşuyor*
( ) söyleşmeye dayalı anlatım türü

Ç) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Mülakat türünde en çok tercih edilen anlatım biçimi hakkında kısa bilgi veriniz.

2. Mülakat türünün beş özelliğini kısaca yazınız.

3. Mülakat yapılacak kişiden randevu almanın önemini belirten kısa bir yazı yazınız.

4. Söyleşmeye dayalı anlatım, hangi edebî türlerde sıklıkla kullanılmaktadır? Açıklayınız.

5. Röportaj türünün temel üç özelliğini defterinize yazınız.

D) Aşağıdaki çoktan seçmeli sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi mülakat hazırlanırken uyulması gereken aşamalardan değildir?

A) Görsel tasarımdan yararlanma
B) Mülakatı cihazlarla kayıt altına alma
C) Mülakattan önce soruları hazırlama
D) Mülakat yapılacak kişi ve konuyla ilgili araştırma yapma
E) Mülakat yapılacak kişiyle, soruları birlikte oluşturma

2. (I) Mülakat, yazıya aktarılırken mülakatın ses kayıtları esas alınır. (II) Mülakat, televizyon ya da radyo programı için hazırlanıyorsa yazıya aktarma değil, montaj ve kurgu söz konusudur. (III) Kimi durumlarda gazete, dergi, radyo ya da televizyonda bir mülakat için ayrılan zaman, mülakatın tümünü yayımlamaya yetmezse mülakatı yapan kişi, mülakatın özüne dokunmayacak biçimde mülakatın bazı bölümlerini yayımlamayabilir. (IV) Mülakatın bazı bölümlerinin yayınlamaması durumunda mülakatı yapan kişi tarafından metinlerde değişim yapılamaz. (V) Mülakatta alınan cevapların olduğu gibi yayımlanması, mülakatın önemli özelliğidir.

Bu parçada numaralanmış cümlelerin hangisinde anlatım bozukluğu vardır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

3. Aşağıdaki altı çizili kelimelerden hangisi yanlış yazılmıştır?

A) Köye yanlız geldiği için biraz korkmuş.

B) Televizyonun sesini kısmak için benden izin istedi.

C) Kar yağışı, bütün bölgede ulaşımı olumsuz etkiledi.

D) Ders çalışmak için iki günde bir kütüphaneye gidiyordu.

E) Yaralı hayvanı kurtarmak için itfaiyeyi çağırdılar.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde noktalama yanlışı vardır?

A) Savunduklarınıza karşı çıkmaya kim cesaret edebilir ki?

B) Gelecek nesillere doğruluğu, iyiliği, bilgili olmayı aşılamak istiyorum.

C) Roman yazmayı düşünüyorum; fakat şu an öyküyle uğraşıyorum.

D) Roman; öykü, gezi yazısı, anı gibi kısa bir tür olmadığından bizde romana ilgi azdır.

E) Türk edebiyatında, dünya edebiyatında şaheser sayabileceğimiz birçok kitap var.

E) Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

1. Bir yer, eşya ve insanla ilgili araştırmaya dayalı metin türü.

2. Mustafa Kemal Atatürk'le mülakat yapan sanatçımız.

3. *Edebiyatçılarımız Konuşuyor* kitabının sahibi olan yazarımız.

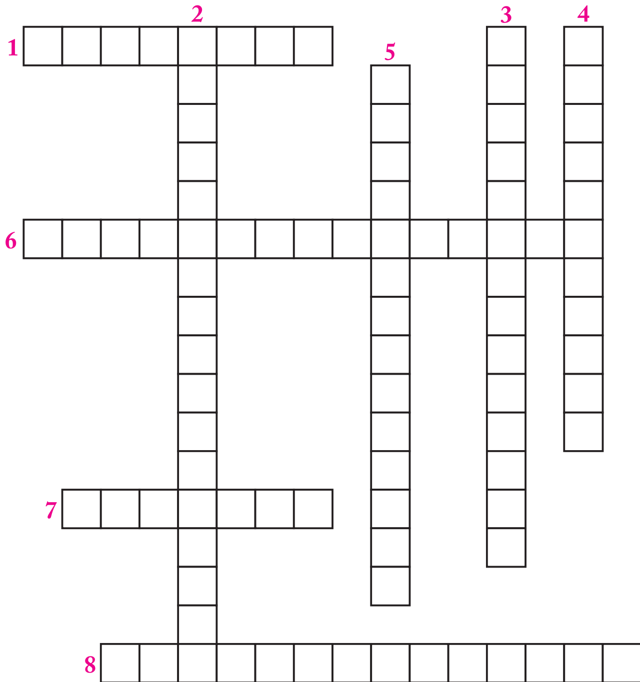
4. Mülakat hazırlayan kişinin uyması gereken temel niteliklerden biri.

5. Türk dili ve edebiyatı alanında önemli hizmetlerde bulunmuş bir akademisyenimiz.

6. *Bugün de Diyorlar ki* adlı eserin sahibi olan sanatçımız.

7. Sözlü ve yazılı anlatımın kurallarına göre alanında yetkin veya ünlü kişilerle yapılan görüşme.

8. *Selvi Boylum Al Yazmalım* romanının yazarı olan Türk dünyasının ünlü romancısı.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE-GİRİŞ

A)	B)	C)	D)
1. D	**1.** Realizm	(d)	**1.** C
2. Y	**2.** sembolizm	(c)	**2.** E
3. D	**3.** romantizm	(a)	**3.** D
4. Y	**4.** parnasizm	(ç)	**4.** D
5. D	**5.** Klasisizm	(b)	**5.** D
		(X)	**6.** D

E)

1 ROMANTİZM
2 DETERMİNİZM
3 SÜRREALİZM
4 KESMEİŞARETİ
5 NEDİM
6 SLAYT
7 REALİZM
8 ÇALIKUŞU
9 EDEBİAKIM
10 İSMAİLÇETİŞLİ

2. ÜNİTE-HİKÂYE

A)	B)	C)	D)
1. Y	**1.** durum hikâyesi	(h)	**1.** B
2. D	**2.** Maupassant tarzı	(ç)	**2.** A
3. Y	**3.** Boccaccio	(ğ)	**3.** C
4. D	**4.** klasik hikâye	(c)	**4.** A
5. D	**5.** Cumhuriyet Dönemi	(d)	**5.** E
6. Y	**6.** Bilinç akışı	(e)	**6.** C
7. D	**7.** Halikarnas Balıkçısı	(b)	**7.** D
8. Y	**8.** Tarık Buğra	(a)	
9. Y	**9.** hikâye	(f)	
10. D	**10.** Olay hikâyesi	(g)	
		(X)	

E)

1 MAUPASSANT
2 DECAMERON
3 YAŞASINDENİZ
4 AKAGÜNDÜZ
5 REŞATNURİGÜNTEKİN
6 İÇÇÖZÜMLEME
7 ÇEHOV
8 ÖZETLEME
9 BİLİNÇAKIŞI
10 AZŞEKERLİ

3. ÜNİTE-ŞİİR

A)	B)	C)	D)
1. Y	**1.** II. Dönem Tanzimat	(ç)	**1.** B
2. D	**2.** bireysel	(X)	**2.** E
3. Y	**3.** I. Dönem Tanzimat	(d)	**3.** D
4. Y	**4.** sosyal	(b)	**4.** C
5. D	**5.** Edebiyatıcedide	(c)	**5.** E
6. Y	**6.** anjanbuman	(g)	**6.** D
7. D	**7.** Serbest müstezat	(a)	**7.** C
8. Y	**8.** imge	(e)	**8.** B
9. D	**9.** Fecriati	(f)	**9.** B
	10. saf şiir	(X)	
	11. Manzum hikâye		
	12. Türkçülük		

E)

1 YAHYAKEMALBEYATLI
2 PARNASİZM
3 YUSUFZİYAORTAÇ
4 MEHMETAKİFERSOY
5 SAFŞİİR
6 SEMBOLİZM
7 MANZUMHİKAYE
8 FECRİATİ
9 SERVETİFÜNUN
10 NAMIKKEMAL

4. ÜNİTE-MAKALE

A)	B)	C)	D)	E)
1. D	**1.** bilimsel metin	(d)	**1.** B	1 ÖZNEL 2 MÜNAZARA 3 KAYNAKÇA 4 ALINTILAMA 5 TEZ 6 MAKALE 7 ÖZETLEME 8 NESNE 9 EDEBİ MAKALE 10 İKİ NOKTA
2. D	**2.** Makale	(X)	**2.** E	
3. Y	**3.** Dipnot	(ç)	**3.** D	
4. Y	**4.** özetleme	(b)	**4.** A	
5. Y	**5.** Münazara	(c)	**5.** B	
		(a)	**6.** D	
			7. C	

5. ÜNİTE-SOHBET VE FIKRA

A)	B)	C)	D)	E)
1. D	**1.** fıkra	(b)	**1.** C	1 MUSAHABE 2 NURULLAH ATAÇ 3 AHMET HAŞİM 4 AHMET RASİM 5 SÖYLEŞİ 6 OKTAY AKBAL 7 KÖŞE YAZISI 8 FIKRA 9 AFİŞ 10 SOHBET
2. Y	**2.** az	(X)	**2.** B	
3. D	**3.** mizahi fıkra	(ç)	**3.** D	
4. D	**4.** Köşe yazarı	(d)	**4.** A	
5. Y	**5.** öznel	(a)	**5.** E	
6. D		(c)		

6. ÜNİTE-ROMAN

A)	B)	C)	D)	E)
1. D	**1.** bilinç akışı	(d)	**1.** D	1 BİLİNÇ AKIŞI 2 HEİNRİCH BÖLL 3 İÇ ÇÖZÜMLEME 4 OĞUZ ATAY 5 YAŞAR KEMAL 6 GERİYE DÖNÜŞ 7 VİRGÜL 8 SEFER 9 YÜKLEM 10 KİRALIK KONAK
2. Y	**2.** iç çözümleme	(X)	**2.** A	
3. Y	**3.** Geriye dönüş tekniği	(c)	**3.** C	
4. D	**4.** modernist	(b)	**4.** E	
5. D	**5.** anlatım bozukluğu	(ç)	**5.** D	
		(a)	**6.** A	
		(X)	**7.** B	
			8. C	

7. ÜNİTE-TİYATRO

A)	B)	C)	D)	E)
1. D	**1.** Trajedi	(b)	**1.** E	1 (aşağı) KÖSEMSULTAN
2. D	**2.** komedi	(a)	**2.** D	2 (aşağı) FARUKNAFİZÇAMLIBEL
3. Y	**3.** Dram	(ç)	**3.** C	3 (aşağı) DARÜLBEDAYİ
4. Y	**4.** Töre komedisi	(d)	**4.** B	4 (aşağı) ENTRİKAKOMEDİSİ
5. D	**5.** Darülbedayi	(c)	**5.** C	5 (aşağı) AÇIKLIK
		(X)	**6.** D	6 (aşağı) JANDARK
				7 (aşağı) HÜSREV
				8 (yatay) KEŞANLIALİDESTANI
				9 (yatay) AKSESUAR
				10 (yatay) SEKİZİNCİ

8. ÜNİTE-ELEŞTİRİ

A)	B)	C)	D)	E)
1. Y	**1.** tenkit / münekkit	(c)	**1.** C	1 (aşağı) BİYOGRAFİKELEŞTİRİ
2. D	**2.** Eleştirmen	(a)	**2.** B	2 (yatay) DURULUK
3. D	**3.** Namık Kemal	(b)	**3.** D	3 (aşağı) KİTAPTANITMA
4. D	**4.** izlenimci	(X)	**4.** C	4 (aşağı) NAMIKKEMAL
5. Y		(d)	**5.** A	5 (yatay) SABAHATTİNALİ
		(ç)		6 (yatay) MÜNEKKİT
				7 (aşağı) DEMDEME
				8 (yatay) ÇALAKALEM
				9 (yatay) DİNGİN

9. ÜNİTE-MÜLAKAT

A)	B)	C)	D)	E)
1. D	**1.** mülakat	(b)	**1.** E	1 (yatay) RÖPORTAJ
2. Y	**2.** Ruşen Eşref Ünaydın	(ç)	**2.** D	2 (aşağı) RUŞENEŞREFÜNAYDIN
3. Y	**3.** Kırgız	(X)	**3.** A	3 (aşağı) YAŞARNABİNAYIR
4. D		(d)	**4.** C	4 (aşağı) TARAFSIZLIK
		(c)		5 (aşağı) İSMAİLPARLATIR
		(a)		6 (yatay) HİKMETFERİDUNES
				7 (yatay) MÜLAKAT
				8 (yatay) CENGİZAYTMATOV

DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ

Bu ölçütler okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinizi değerlendirme amacıyla hazırlanmıştır. Ölçütlerde verilen değerlendirme kriterlerini okuyup size en uygun dereceye "X" işareti koyarak kazanımlardaki başarınızı ölçebilirsiniz.

1. Ek: Okuma–Şiir Becerilerini Değerlendirme Ölçütü (Metni Anlama ve Çözümleme)

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit edebiliyorum.			
2. Şiirin temasını belirleyebiliyorum.			
3. Şiirde ahengi sağlayan özellikleri/unsurları belirleyebiliyorum.			
4. Şiirin nazım biçimini ve nazım türünü tespit edebiliyorum.			
5. Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatları belirleyerek bunların anlama katkısını değerlendirebiliyorum.			
6. Şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi/varlık arasındaki ilişkiyi belirleyebiliyorum.			
7. Şiirde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyebiliyorum.			
8. Şiirde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirebiliyorum.			
9. Şiiri yorumlayabiliyorum.			
10. Şair ile şiir arasındaki ilişkiyi değerlendirebiliyorum.			
11. Türün/biçimin ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralayabiliyorum.			
12. Metinden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapabiliyorum.			
13. Metinler arası karşılaştırmalar yapabiliyorum.			

2. Ek: Okuma–Öyküleyici Metin Türlerine Yönelik Becerileri Değerlendirme Ölçütü (Metni Anlama ve Çözümleme)

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit edebiliyorum.			
2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönem ile ilişkisini belirleyebiliyorum.			
3. Metnin tema ve konusunu belirleyebiliyorum.			
4. Metindeki çatışmaları belirleyebiliyorum.			
5. Metnin olay örgüsünü belirleyebiliyorum.			
6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyebiliyorum.			
7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyebiliyorum.			
8. Metinde anlatıcı ve bakış açısının işlevini belirleyebiliyorum.			
9. Metindeki anlatım biçimleri ve tekniklerinin işlevlerini belirleyebiliyorum.			
10. Metnin üslup özelliklerini belirleyebiliyorum.			
11. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyebiliyorum.			
12. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirebiliyorum.			
13. Metni yorumlayabiliyorum.			
14. Yazar ile metin arasındaki ilişkiyi değerlendirebiliyorum.			
15. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralayabiliyorum.			
16. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapabiliyorum.			

3. Ek: Okuma–Tiyatro Türüne Yönelik Becerileri Değerlendirme Ölçütü (Metni Anlama ve Çözümleme)

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit edebiliyorum.			
2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyebiliyorum.			
3. Metnin tema ve konusunu belirleyebiliyorum.			
4. Metindeki çatışmaları belirleyebiliyorum.			
5. Metindeki olay örgüsünü belirleyebiliyorum.			
6. Metindeki şahıs kadrosunun özelliklerini belirleyebiliyorum.			
7. Metindeki zaman ve mekânın özelliklerini belirleyebiliyorum.			
8. Metnin dil, üslup ve anlatım/sunum özelliklerini belirleyebiliyorum.			
9. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyebiliyorum.			
10. Metinde edebiyat, sanat ve fikir akımlarının/anlayışlarının yansımalarını değerlendirebiliyorum.			
11. Metni yorumlayabiliyorum.			
12. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirebiliyorum.			
13. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralayabiliyorum.			
14. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapabiliyorum.			

4. Ek: Okuma–Öğretici Metinlere Yönelik Becerileri Değerlendirme Ölçütü (Metni Anlama ve Çözümleme)

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit edebiliyorum.			
2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirleyebiliyorum.			
3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurabiliyorum.			
4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirleyebiliyorum.			
5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirleyebiliyorum.			
6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirleyebiliyorum.			
7. Metnin üslup özelliklerini belirleyebiliyorum.			
8. Metinde millî, manevi ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik ögeleri belirleyebiliyorum.			
9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt edebiliyorum.			
10. Metinde yazarın bakış açısını belirleyebiliyorum.			
11. Metinde fikrî, felsefi veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirebiliyorum.			
12. Metni yorumlayabiliyorum.			
13. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirebiliyorum.			
14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralayabiliyorum.			
15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapabiliyorum.			

5. Ek: Yazma Becerilerini Değerlendirme Ölçütü

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Farklı türlerde metinler yazabiliyorum.			
2. Yazacağım metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirleyebiliyorum.			
3. Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapabiliyorum.			
4. Yazacağım metni planlayabiliyorum.			
5. Metin türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazabiliyorum.			
6. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazabiliyorum.			
7. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazabiliyorum.			
8. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanabiliyorum.			
9. Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanabiliyorum.			
10. Yazdığım metni gözden geçirebiliyorum.			
11. Ürettiğim ve paylaştığım metinlerin sorumluluğunu üstlenebiliyorum.			
12. Yazdığım metni başkalarıyla paylaşabiliyorum.			

6. Ek: Konuşma Becerilerini Değerlendirme Ölçütü

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Konuşmanın konusunu, amacını, hedef kitlesini ve türünü belirleyebiliyorum.			
2. Konuyla ilgili gözlem, inceleme veya araştırma yapabiliyorum.			
3. Konuşma metnini planlayabiliyorum.			
4. Konuşma planına uygun olarak konuşma kartları hazırlayabiliyorum.			
5. Konuşmamda yararlanacağım görsel ve işitsel araçları hazırlayabiliyorum.			
6. Konuşmama uygun sunu hazırlayabiliyorum.			
7. Konuşma provası yapabiliyorum.			
8. Boğumlama, vurgulama, tonlama ve duraklamaya dikkat ederek konuşabiliyorum.			
9. Konuşurken gereksiz ses ve kelimeler kullanmıyorum.			
10. Konuşmamda beden dilini doğru ve etkili biçimde kullanabiliyorum.			
11. Konuşmama etkili bir başlangıç yapabiliyorum.			
12. Konuşmamın içeriğini zenginleştirebiliyorum.			
13. Konuşmamda önemli noktaları vurgulayan ve konuşmayı takip etmeyi kolaylaştıran ifadeleri kullanabiliyorum.			
14. Konuşmamı etkili bir biçimde sonlandırabiliyorum.			
15. Konuşmamda süreyi verimli kullanabiliyorum.			
16. Konuşmamda teknolojik araçları etkili biçimde kullanabiliyorum.			

7. Ek: Dinleme Becerilerini Değerlendirme Ölçütü

	Kısmen	İyi	Çok İyi
1. Amacıma uygun dinleme tekniklerini kullanabiliyorum.			
2. Dinlediğim konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit edebiliyorum.			
3. Dinlediğim konuşmada konu akışını takip edebiliyorum.			
4. Dinlediğim konuşmadaki açık ve örtük iletileri belirleyebiliyorum.			
5. Dinlediklerimi özetleyebiliyorum.			
6. Dinlediklerimi ön bilgilerimle karşılaştırabiliyorum.			
7. Dinlediğim konuşmanın tutarlılığını sorgulayabiliyorum.			
8. Dinlediğim konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayabiliyorum.			

EDEBİYAT TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ

A

ahenk unsurları : Ölçü, kafiye, redif gibi şiirde müzikal yapıyı oluşturan ses ve ritim unsurları.

alıntılama : Bir yazıya başka bir yazarın yazısından cümle veya cümleler almak, alıntı yapmak, aktarmak, iktibas etmek.

aliterasyon : Şiirde uyum sağlamak için aynı ünsüzün tekrarlanması.

ana düşünce : Yazarın bir yapıtta işleyip geliştirdiği temel düşünce, vermek istediği mesaj, temel fikir.

anlatıcı : Roman ve hikâye gibi edebî türlerde kişilere, mekân ve zamana ait bilgileri gören, algılayan ve anlatan, yazarın anlatma görevini yüklediği, olayların anlatımında okuyucu ile karşı karşıya bıraktığı kişi.

anlatım teknikleri : Sanatçının duygu ve düşüncelerini ortaya koymak için başvurduğu yöntemler.

anlatım tutumu : Anlatmaya bağlı eserlerde yazarın anlattıklarına karşı takındığı, anlatılan olayların akışını yönlendiren; mizahi, eleştirel, alaycı, olumlayıcı vb. tavırlar.

asonans : Şiirde aynı ünlülerin bir veya birkaç dizede tekrarlanmasıyla sağlanan uyum.

B

bağlam : Bir cümlede, bir konuşmada veya bir metin içinde yer alan herhangi bir kelimenin anlamının daha iyi belirlenebilmesi ve başka anlamlarından ayırt edilebilmesi için, kendisini çevreleyen ve karşılıklı ilişkide bulunduğu öteki öge veya ögelerle oluşturduğu bütün.

bakış açısı : Roman veya hikâyelerde, anlatıcının, aktardığı olayla ilgili ayrıntılara hâkimiyeti ve ayrıntıları aktarma biçimi. Anlatıcının olaylara yaklaşımına göre kahraman bakış açısı, ilahi bakış açısı ve gözlemci bakış açısı olmak üzere üç farklı bakış açısı vardır.

beyanname : Bildiri.

bilinç akışı : Hikâye, roman ve benzeri edebî türlerde insanı düşüncelerinin dümdüz, zamansal ve mantıksal akışı içinde değil; iç dünyasının, bilinçaltının gerçekliğiyle yansıtma amacını taşıyan, iç konuşmalara dayalı anlatma yolu.

Ç

çatışma : Edebî türlerde farklı düşünce ve yapıların anlaşmazlığıyla ortaya çıkan durum, zıtlıkların karşı karşıya gelmesi.

D

diksiyon : Seslerin, sözlerin, vurguların, anlam ve heyecan duraklarını kurallarına uygun olarak söyleme biçimi.

dipnot : Metin içinde geçen herhangi bir bilgi ile ilgili olarak sayfa altına, çalışmanın sonuna konan açıklama veya kaynak bilgisi.

diyalog : **1.** Karşılıklı konuşma. **2.** Oyun, roman, hikâye vb. eserlerde iki veya daha çok kimsenin konuşması.

dram : Trajedi ile komedinin özelliklerini taşıyan karma bir sahne eseri.

E

edebî akım : Edebiyatta görüş, duyuş ve anlayış bakımından yenilikler ortaya koyan, farklılık gösteren hareket.

edebî dönem : Edebiyatın kendine has şekil ve içerik, gelenek ve zihniyet gibi özellikleriyle birbirinden ayrılan bölümleri.

edebî türler : Edebiyat ürünlerinin belirli özellikleri dikkate alınarak yapılan ayrımlar sonucu ortaya çıkan yazı ve metin çeşitleri.

eleştiri : Bir edebiyat veya sanat eserini her yönüyle değerlendirerek anlaşılmasını sağlamak amacıyla yazılan yazı türü, tenkit.

F

fıkra : Gazete ve dergilerde güncel konuları ele alan yazı türü, köşe yazısı.

G

geriye dönüş tekniği : Roman, hikâye, tiyatro türlerinde bir durum anlatılırken anlatının kronolojik akışından çıkılıp zamanda geriye gidilmesi.

gösterme : Roman veya hikâyede başvurulan temel anlatım tekniklerinden biri. Anlatıcı bu yöntemde kendini devre dışı bırakır. Okuyucuyu anlattığı figür ile karşı karşıya getirir. Göstermede, anlatılanların okurun gözünde canlandırılması söz konusudur.

H

hece ölçüsü : Mısralardaki hecelerin sayısının eşitliğine dayanan ölçü, Türk şiirinin millî ölçüsü.

hikâye : Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü.

İ

iç çözümleme : Bir anlatma tekniği. Roman, hikâye gibi türlerde kahramanın iç dünyasında gelişen olayların anlatıcı tarafından ortaya konması.

içerik : Eserin kapsadığı duygular, imgeler ve hayaller; muhteva.

iç konuşma : Bir anlatım tekniği. Roman, hikâye gibi türlerde kahramanın kendi iç dünyasını, zihnini kendisinin anlatması tekniği.

ileti : Bir metnin anlatmak istediği temel düşünce. Edebiyat metninin belli bir anlam yükleyerek okuyucuya gönderdiği ve onun da anlamını çözdüğü mesaj.

ironi : Postmodernist roman ve hikâyelerde gülmece unsuruna dayalı alaya alma tekniği.

J

jest : Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

karakter : Edebiyat eserlerinde, bir kişiyi benzerlerinden ayıran duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse.

komedi : İnsanların ve olayların gülünç taraflarını ortaya koyan sahne eseri.

kurmaca : Roman ve hikâyelerde olay örgüsü, zaman, mekân ve şahıs kadrosu ekseninde verilen; olmadığı hâlde varmış gibi tasarlanmış, kurgulanmış sistem.

L

lirizm : Kişisel duyguların ilham yolu ile coşkulu ve etkili anlatımı.

M

makale : Herhangi bir konuda, bir görüşü, bir düşünceyi savunmak ve kanıtlamak için yazılan bilimsel yazılar.

manzum : Şiir biçiminde yazılmış edebî eser.

manzume : Şiir.

manzum hikâye : Şiir biçiminde yazılmış hikâye.

mimik : Duyguları, düşünceleri belirtecek biçimde yüzde beliren kımıldanışlar, hareketler.

modernizm : 20. yüzyıldan itibaren geleneksel sanat anlayışına karşı çıkan ve yeni anlatım tekniklerine dayanan bir sanat ve edebiyat yönelimi.

monolog : Oyun, roman, hikâye vb. eserlerde kişilerden birinin kendi kendine yaptığı konuşma.

mülakat : Tanınmış bir kişiyle yapılan, belli kuralları olan, soru cevap tekniğine dayalı bir sözlü anlatım türü.

münazara : Bir konu üzerinde, belli kural ve yöntemlere uyularak yapılan tartışma.

N

nazım : Hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan uyaklı söz dizisi, şiir.

nesir : Genel olarak ölçü ve uyak gibi kurallara bağlı olmayan yazı, düzyazı.

O

olay hikâyesi : Bir olayın anlatıldığı ve serim–düğüm–çözüm bölümlerinden oluşan hikâye.

olay örgüsü : Anlatmaya dayalı edebî metinlerde, gündelik hayatta yaşanabilecek durumların kurguya dayalı düzenlenmesi.

Ö

ölçü : Bir şiirdeki dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu, vezin.

öyküleyici anlatım : Roman ve hikâyede olayı mekân, zaman ve kişi kavramlarıyla ilişkilendirerek veren anlatım biçimi.

özetleme : Anlatmaya bağlı metinlerde çok uzun sürecek bir zamanın kısa anlatımla verilmesi yöntemi.

P

parnasizm : "Sanat sanat içindir." ilkesini benimseyen, genellikle şiirde kendini gösteren bir edebiyat akımı.

R

redif : Şiirde uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan kelime veya ek.

roman : İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

röportaj : Konusu bir soruşturma, araştırma olan gazete veya dergi yazısı.

S

saf şiir : Bir şey öğretmeyi değil, musikiyle ya da musikinin çağrıştırdığı, uyandırdığı imgelerle insanın estetik duyarlılığını doyurmayı amaç edinen şiir anlayışı, öz şiir.

sembolizm : Sanat yapıtının değerini, gerçeğin olduğu gibi aktarılmasında değil, duygu ve düşüncelerin, imge ve biçimlerin uygunluk içinde düzenlenişinde gören, kelimelerin müzik ve imge değerine dayanılarak en anlatılmaz duygu ayrımlarının bile sezdirilebileceğini savunan edebiyat ve sanat akımı.

sesli kitap : Yazılı edebî metinlerin, müzik ve tiyatro gibi sanat disiplinleri ile radyo oyununun dramatik ve teknik unsurlarından yararlanılarak seslendirilmesi biçiminde oluşturulan bir kitap türü.

sohbet : Bir bilim ya da sanat konusunu, konuşmayı andırır biçimde irdeleyerek anlatan edebiyat türü.

Ş

şiir : Zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk veya kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi.

T

tasvir : Bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, betimleme.

telaffuz : Söyleyiş.

tenkit : Eleştiri.

tip : Kendine özgü kişiliği olmayan, genellikle bilinen kalıplardaki insanları gösteren oyun kişisi.

trajedi : Konusunu efsanelerden veya tarihsel olaylardan alan, acıklı sonuçlarla bağlanan bir tür tiyatro eseri, tragedya.

tutarlılık : Bir metni oluşturan paragraftaki cümlelerin aynı anlam ve biçim etrafında gösterdiği bütünlük. Cümlelerin belli bir plan etrafında bir araya getirilmeleri ve aynı düşünceyi işlemeleri.

U

uyak : Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren, görevleri ve anlamları farklı olan ses uyumları.

Ü

üç birlik kuralı : Zaman birliği, yer birliği ve konu birliğini temel alan klasik tiyatro anlayışı.

üslup : Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem.

Z

zaman : Roman ve hikâyelerde çoğu kez fiiller aracılığıyla ifade edilen, olayların geçtiği zaman dilimini gün, mevsim, ay, yıl gibi takvime ait kavramlarla dile getiren çerçeve.

KAYNAKÇA

Abasıyanık, Sait Faik (1988). *Semaver / Sarnıç*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Ahmet Hâşim (1973). *Şiirler* (Hazırlayan: Kenan Akyüz). İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları.

Ahmet Hâşim (2005). *Bize Göre*. Ankara: Pan Kitabevi.

Ahmet Rasim (2001). Şehir Mektupları. İstanbul: Lacivert Yayıncılık.

Akdur, R., Ocaktan M. E. (2008). Cep Telefonu Teknolojisi ve Sağlık, *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 28/1, 58-65.

Aksoy, Ömer Asım (2001). *Dil Yanlışları*. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Akşehirli, Soner (2011). Çocuksu Duyarlılık Kavramı Bağlamında Reşat Nuri Güntekin'in Gamsızın Ölümü Hikâyesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 6/3, 439-446.*

Aktaş, Hasan (2012). Klasik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi. *İdil Sanat ve Dil dergisi*, 1/4, 126-144.

Aktaş, Şerif, Gündüz, Osman (2002). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Akyüz, Kenan (1985). *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Andaç, Feridun (1997). *Söz Uçar Yazı Kalır*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Ataç, Nurullah (1964). *Söyleşiler*. Ankara: TDK Yayınları.

Ataç, Nurullah (2000). *Karalama Defteri ile Sözden Söze*. İstanbul: Can Yayınları.

Atay, Oğuz (1993). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Aytaş, Gıyasettin (Ed.) (2013). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Ankara: İldem Yayınları.

Bağırov, Azer (2004). *Bahtiyar Vahapzade Seçilmiş Şiirleri*. Bakü: Önder Neşriyat.

Banguoğlu, Tahsin (1979). *Ana Hatlarıyla Türk Grameri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Baydar, Mustafa (2015). *Edebiyatçılarımız Ne Diyorlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Beyatlı, Yahya Kemal (1992). *Kendi Gök Kubbemiz*. İstanbul: MEB Yayınları.

Bingöl, Ulaş (2013). Abdülhak Hamit Tarhan'ın Kürsî-i İstiğrâk Şiirine Estetik Bir Bakış, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8/4, 343-357*.

Böll, Heinrich (1993). *Ve O Hiçbir Şey Demedi* (çev.: Behçet Necatigil). İstanbul: Cem Yayınevi.

Buttanrı, Müzeyyen (2006).Türk Edebiyatında Tiyatro, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4/8, 203-243.

Büyük Türk Klasikleri Ansiklopedisi (2004). İstanbul: Ötüken Yayınları.

Çamlıbel, Faruk Nafiz (1992). *Han Duvarları*. İstanbul: MEB Yayınları.

Çetişli, İsmail (2016). *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar* (16. bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.

Dilçin, Cem (1992). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.

Dilek, Şerife (Ed.) (2011). *Türkçe Yazılı Anlatım*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Doğan, Abide (1988). *Aka Gündüz*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Dönmez, İ. Hakan (2011). Erken Cumhuriyet Dönemi Tiyatro Yapıtlarında İdeolojik İşlev. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15/2, 51-68.

Ergin, Muharrem (1971). *Azeri Türkçesi*. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Ersoy, Mehmet Âkif (1992). *Safahat*. İstanbul: Akpınar Yayınevi.

Fuat, Memet (1991). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.

Gencan, Tahir Nejat (1992). *Dilbilgisi*. İstanbul: Kanaat Yayınları.

Güntekin, Reşat Nuri (2009). *Leylâ ile Mecnun*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Güntekin, Reşat Nuri (2012).*Yaprak Dökümü*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Günyol, Vedat (1999). *Çalakalem*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Hakan Sazyek (2004).Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler. *Hece dergisi* Türk Romanı Özel Sayısı, 493-509.

İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci (1996). *Münevver'in Hasbıhali*, Güzel Yazılar Kısa Oyunlar (Hazırlayan: Prof. Dr. İsmail Parlatır). Ankara: TDK Yayınları.

İleri, Canan (2010). *Yazılı Anlatım Türleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Kabaağaçlı, Cevat Şakir (2014). *Merhaba Akdeniz*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Kabaklı, Ahmet (1971). *Türk Edebiyatı*. İstanbul:Türk Edebiyatı Yayınları.

Kaplan, Mehmet (1982). *Atatürk Devri Türk Edebiyatı I, II.* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Karaalioğlu, Seyit Kemal (1982). *Kompozisyon – Konuşmak ve Yazmak Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Karadağ, Özay (2003). Türkçe Eğitiminde Anlatım Tarzları, *TÜBAR*, XIII, 79-92.

Karahan, Abdülkadir (1954). *Nef'î Hayatı, Sanatı, Şiirleri*. İstanbul: Varlık Yayınevi.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri (1992). *Yaban*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Karay, Refik Halit (2009). *Gurbet Hikâyeleri*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Kefeli, Emel (1989). *Doğumunun Yüzüncü Yılında Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Kemal, Orhan (2007). *Grev*. İstanbul: Everest Yayınları.

Kemiksiz, Ömer (2015). Türkçe Öğretiminde Eleştirel Dinleme, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü dergisi*, ÖS-II, 299-316.

Kısakürek, Necip Fazıl (2008). *Bir Adam Yaratmak*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.

Köklügiller, Ahmet (2010). *Nasıl Yazıyorlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Kudret, Cevdet (2004). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. İstanbul: Dünya Yayınları.

Kutlu, Şemsettin (1983). *Divan Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Muallim Naci (1974). *Demdeme* (Hazırlayan: Abdullah Uçman). İstanbul: Toker Yayınları.

Naci, Fethi (1994). *Kırk Yılda Kırk Roman*. İstanbul: Oğlak Yayınları.

Narlı, Mehmet (2014). *Romanda Zaman ve Mekân Kavramları*. Balıkesir: BÜ Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Necatigil, Behçet (1991). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.

Odacı, Serdar (2009). *Dil ve Anlatım*. Konya: Palet Yayınları.

Oflazoğlu, A.Turan (1996). *IV. Murat*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Onan, Necmettin Halil (1991). *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*. İstanbul: MEB Yayınları.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı TTKB.

Önertoy, Olcay (1998). Millî Edebiyat Dönemi'nde Tiyatro ve Öteki Türler. Canan İleri (Ed.) *Çağdaş Türk Edebiyatı İçinde* (s. 167-181). Eskişehir: AÜ Yayınları.

Özçakmak, Hüseyin (2014).Türkçe Öğretmeni Adaylarının Dinlediğini Özetleme Konusunda Yaşadıkları Sorunlar, *International Journal of Language Academy* ISSN: 2342-0251.

Özdemir, Emin (1996). *Sözlü – Yazılı Anlatım Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Özdemir, Emin (2013).*Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler ve Yönelimler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Parlatır, İsmail (1992). Cengiz Aytmatov ile Dil ve Edebiyat Üzerine Mülakat, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 487, 61-66.

Sazyek, Hakan (2004). Romanda Temel Anlatım Yöntemleri Üzerinde Bir Sınıflandırma Çalışması, *Folklor-Edebiyat Dergisi*, I, 103-118.

Shaw, George Bernard (2016). *Jan Dark Dört Oyun* (4. bs.) (çev.: Sevgi Sanlı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Sivri, Medine, Kuşça, Sibel (2013). Halikarnas Balıkçısı'nın Eserlerinde Mitlerin İzleri ve Karşılaştırmalı Mitolojiye Katkısı, *Millî Folklor dergisi*, 97, 39-52.

Tevfik Fikret (1985). *Rübâb-ı Şikeste* (Hazırlayan: Fahri Uzun). İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

Tükel, İrem (2014). Tüketimin Yeni Aktörleri: Y Kuşağı, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-24.

Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK Yayınları.

Türkel, Ali (2012). Dinleme Eğitimine İlişkin Teknikler ve Değerlendirmeleri, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 128-141.

Ünaydın, Ruşen Eşref (1985). *Diyorlar ki* (Hazırlayan: Şemsettin Kutlu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Üner, A. Melda (1988).Tutunamayanlar'ın Anlatım Teknikleri. *Adam Sanat*, 148, 37-42.

Üstten, Aliye Uslu (2013). Toplum Hayatı, Gıyasettin Yavaş (Ed.), *Edebiyat Bilgi ve Kuramları* içinde (s. 44-57). Ankara: İldem Yayınları.

Yaşar Kemal (1973). *Bu Diyar Baştan Başa*. İstanbul: Cem Yayınları.

Yaşar Kemal (1993). *Yer Demir Gök Bakır* (13. bs.). İstanbul: Toros Yayınları.

Yazım Kılavuzu (2012). Ankara: TDK Yayınları.

Yurdakul, Mehmet Emin (1979). *Türk Sazı*. İstanbul: Atlas Kitabevi.

Yüksekkaya, Gülden Sağol (2006). *Türk Dili Kitabı*. İstanbul: Kesit Yayınları.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

http://turkoloji.cu.edu.tr (04.02.2018)
http://www.turkedebiyati.org (04.02.2018)
http://www.edebiyatforum.com (04.02.2018)
http://www.trt.net.tr (04.02.2018)
http://www.tdk.gov.tr (04.02.2018)
http://www.edebiyatgretmeni.net (04.02.2018)
https://ttkb.meb.gov.tr (04.02.2018)
http://dergiler.ankara.edu.tr (04.02.2018)
http://www.osym.gov.tr (04.02.2018)
http://www.tubitak.gov.tr (04.02.2018)
http://www.kygm.gov.tr (04.02.2018)
http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/ (04.02.2018)
https://munazaratr.wordpress.com/ (04.02.2018)
http://www.cumhuriyetarsivi.com/ (04.02.2018)
https://www.sabah.com.tr/ (04.02.2018)
http://kitap.radikal.com.tr/ (04.02.2018)
https://muratgulsoy.wordpress.com/2012/11/09/modernlesme-projesinin-hayalkirikligi-oguz-atay-ve-tutunamayanlar/ (04.06.2018)
https://www.sabah.com.tr/yazarlar/uluc/2018/06/12/bekci-baba-bekci-baba-yangin-nerde (10.06.2018)
https://www.tiyatroegitimdernegi.com/wp-content/uploads/2018/03/Yeni-Başlayanlar-İçin-Oyun-Yazma-Rehberi.pdf (10.06.2018)

GÖRSEL KAYNAKÇA

1. ünite kapağı : http://www.nouvart.net/ingilterenin-en-iyi-romanlari-secildi/ (17.01.2018)
Görsel 1 : http://www.atlasdergisi.com/arsiv/kitaplar/50-simgeyle-anadolu-tarihi/50/48/1 (17.01.2018)
Görsel 2 : http://blog.milliyet.com.tr/zaman/Blog/?BlogNo=445975 (17.01.2018)
Görsel 3 : https://www.biyografisi.gen.tr/kisiler/tarik-bugra-kimdir/ (17.01.2018)
Görsel 4 : http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/content_files/iletisim/sunum_el_kibabi.pdf (17.01.2018)
2. ünite kapağı : http://www.lapidaryschool.org/images/prv/blog/blog-img-4_1280x800.jpg (17.01.2018)
Görsel 1 : https://goo.gl/gdf84E (04.06.2018)
Görsel 2 : http://www.yenisakarya.com/7431-ada-pazar-arkadasina-yolla.html (17.01.2018)
Görsel 3 : https://www.pendik.bel.tr/data/eski/images/content/kurtulus_savasi_1.jpg (17.01.2018)
Görsel 4 : https://goo.gl/vhmbMe (17.01.2018)
Görsel 5 : https://www.marpessabluebeach.com/genel-bakis/marpessa-hikayesi (17.01.2018)
Görsel 6 : http://www.gezivedoganotlari.com/yemen/attachment/1208/ (17.01.2018)
Görsel 7 : https://sbky.kku.edu.tr/Bolum/Slayt/Index/139 (17.01.2018)
3. ünite kapağı : Yayınevi arşivinden kullanılmıştır.
Görsel 1 : https://www.syl.ru/misc/i/ai/166436/615297.jpg (17.01.2018)
Görsel 2 : http://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2012/important-russian-art/lot.5.html (17.01.2018)
Görsel 3 : https://goo.gl/F7Zjo4 (17.01.2018)
Görsel 4 : https://pic4.zhimg.com/80/v2-31cc253203f00cb55be182e8de89ac98_hd.jpg (17.01.2018)
Görsel 5 : Yayınevi arşivinden kullanılmıştır.
Görsel 6 : https://newearth.media/7-steps-to-heaven-on-earth/ (17.01.2018)
Görsel 7 : http://insanvesanat.com/haber-osmanlinin-mezar-tasi-medeniyeti-400.html (17.01.2018)
Görsel 8 : https://lovelifeistanbul.wordpress.com/2015/02/18/its-snowstanbul/comment-page-1/ (17.01.2018)
Görsel 9 : http://www.radikal.com.tr/turkiye/108-yil-sonra-ortaya-cikan-gercek-1102147/ (17.01.2018)
Görsel 10 : http://toplumvetarih.blogcu.com/pascal-sebah-fotograflari/10370856 (17.01.2018)
Görsel 11 : https://goo.gl/RVneCU (17.01.2018)
Görsel 12 : https://sardunyalar.com/2013/02/03/heyder-baba/ (17.01.2018)
Görsel 13 : http://tr-art-literature.blogspot.com.tr/2012/03/ralf-heynen.html (17.01.2018)
Görsel 14 : http://www.tuncaycetin.com.tr/expo2016antalyafotografyarismasisonuclari/ (17.01.2018)
Görsel 15 : https://tip.biruni.edu.tr/index.php/2017/12/05/engelliler-gunu-etkinligi-2/ (20.06.2018)

4. ünite kapağı : http://www.arffinancial.com/wp-content/uploads/2015/03/smallbusiness-creditscore.jpg (17.01.2018)
Görsel 1 : http://www.atlasdergisi.com/arsiv/kitaplar/50-simgeyle-anadolu-tarihi/50/48/1 (17.01.2018)
Görsel 2 : http://www.lbsgroup.net/ (17.01.2018)
Görsel 3 : https://www.klusster.com/portfolios/conscious-media-publishing/contents/1888 (17.01.2018)
Görsel 4 : https://www.theodysseyonline.com/black-friday-out-of-control (17.01.2018)
Görsel 5 : https://www.tarihnotlari.com/fausto-zonaro/fausto-zonaro-a-mother/ (18.01.2018)
Görsel 6 : http://www.barbarosyachting.com.tr/Gulet-Bolge-Fethiye.html (18.01.2018)
Görsel 7 : http://i0.wp.com/istedestek.com/wp-content/uploads/2015/12/Library_1400_800.jpg (18.01.2018)
Görsel 8 : https://goo.gl/DBwnoa (18.01.2018)
Görsel 9 : https://ilkha.com/files/gallery/big/ab6b7f53894f8c391140.jpg (18.01.2018)
5. ünite kapağı : https://universitymagazine.ca/surviving-freshman-year-101/ (18.01.2018)
Görsel 1 : https://www.canakkalematbuat.com/FileUpload/as801451/File/thumb.jpg (18.01.2018)
Görsel 2 : https://www.nga.gov/collection/art-object-page.46303.html (18.01.2018)
Görsel 3 : Yayınevi arşivinden kullanılmıştır.
Görsel 4 : https://1000kitap.com/yazar/Sevket-Rado/alintilari/ (18.01.2018)
http://www.biyografya.com/biyografi/9561 (18.01.2018)
https://www.antoloji.com/peyami-safa/hayati/ (18.01.2018)
https://www.biyografisi.gen.tr/kisiler/burhan-felek-kimdir/ (18.01.2018)
Görsel 5 : https://paulbunyandays.files.wordpress.com/2011/04/img_6912.jpg (18.01.2018)
Görsel 6 : http://www.hurriyet.com.tr/okulda-yangin-tatbikati-40751834 (10.06.2018)
Görsel 7 : http://www.sandiklikultur.org.tr/fotograf-ankara_yaren_gecesi-7 (18.01.2018)
6. ünite kapağı : http://sanatkaravani.com/seyahat-arkadaslarimiz-kitaplar/ (18.01.2018)
Görsel 1 : https://ataturktoday.com/Resim/Muze/SakaryaMeydanMuharebesiDuatepe.jpg (18.01.2018)
Görsel 2 : http://edebiyatsultani.com/yaprak-dokumu-resat-nuri-guntekin/ (10.06.2018)
Görsel 3 : http://www.pictame.com/media/1306201040630449529_3288400955 (18.01.2018)
Görsel 4 : http://anadoludagcilik.org.tr/2017/04/alaca-dagi-zirve-faaliyeti/ (18.01.2018)
Görsel 5 : http://www.sanatduvari.com/sefer-zafer-siir/ (18.01.2018)
Görsel 6 : Yayınevi arşivinden kullanılmıştır.
Görsel 7 : http://www.tsa.org.tr/tr/film/filmgoster/4075/yer-demir-gok-bakir (18.01.2018)
7. ünite kapağı : http://www.istdt.gov.tr/sessizligin-icinden (20.01.2018)
Görsel 1 : http://www.tufak.org.tr/ataturk/ata42.jpg (20.01.2018)
Görsel 2 : http://www.kultur.gov.tr/genel/galeri/ataturk/ataturkresimleri/4/pages/0161_01.htm (20.01.2018)
Görsel 3 : http://okur-yazar.net/turkiye-tiyatrosu-ve-darulbedayi-6271 (20.01.2018)
Görsel 4 : http://kirkambar.meb.gov.tr/kitapvedetay.aspx?id=24#prettyPhoto[link2300]/0/ (20.01.2018)
Görsel 5 : http://tiyatrolar.com.tr/tiyatro/bir-adam-yaratmak (20.01.2018)
Görsel 6 : https://secure.dobgm.gov.tr/wp/es/foto/ef0636s02.jpg (20.01.2018)
Görsel 7 : https://secure.dobgm.gov.tr/wp/es/foto/ef0636s07.jpg (20.01.2018)
Görsel 8 : http://www.ozgurkocaeli.com.tr/jan-dark-oyunu-begenildi-315389h.htm (20.01.2018)
Görsel 9 : https://www.herodote.net/Images/jeannedarc_orleansscherrer.jpg (20.01.2018)
Görsel 10 : https://www.karamandauyanis.com/sultan-2-abdulhamid-usta-oyunu-karaman-da-sahne-aldi/42701/ (20.06.2018)
8. ünite kapağı : https://images2.onionstatic.com/clickhole/5049/0/original/600.jpg (20.01.2018)
Görsel 1 : Yayınevi arşivinden kullanılmıştır.
Görsel 2 : http://uygulamaoteli.sinop.edu.tr/Hayati (20.01.2018)
Görsel 3 : http://www.biyografya.com/biyografi/3390 (20.01.2018)
http://kitap.ykykultur.com.tr/yazarlar/rauf-mutluay (20.01.2018)
http://www.edebifikir.com/medya/Abdulhak-sinasi-Hisar.jpg (20.01.2018)
http://www.biyografya.com/biyografi/13619 (20.01.2018)
https://goo.gl/D7ggYE (20.01.2018)
Görsel 4 : https://cdn.1000kitap.com/resimler/haberler/12290_9BDr1_1496469478.jpg (20.01.2018)
Görsel 5 : http://osmanlicalisani.blogspot.com.tr/2013/01/osmanlca-gazete-saadet.html (20.01.2018)
9. ünite kapağı : https://bookprinting.com/resources/how-to-choose-book-specs (20.01.2018)
Görsel 1 : https://www.sinemalar.com/film/891/selvi-boylum-al-yazmalim (20.01.2018)
Görsel 2 : https://turkeyfile.com/tag/endangered-species/ (10.06.2018)
Görsel 3 : http://jasminspen.blogspot.com.tr/2016/01/rasim-ozdenoren-roportaj.html (20.01.2018)